

VSEBINA

Po domačih tleh

Važna desetletnica (1945—1955)	28
Lojze Zabkar: Bela krajina, deželica sonca in grozdja. Ob desetletnici SNOS v Crnomlju (1944—1954)	32
Jakob Richter: Zusem in njegov gospod. Ob biserni maši Jakoba Palirja	37
Jože Maučec: Zemlja in ljudstvo med Muro in Rabo	40
Jaka Spicar: Učenjak iz Loč na Koroškem	45
-om-: Koroški ljudski pevec Lesičjak	48
Marija Jagodic: Ljudska otroška pesem. Zapiski iz Podjunske doline na Koroškem v letu 1953	50
Jože Gregorič: Moja tržiška pota	53
Franton: Kamnje na Vipavskem. Nekaj zgodovinskih spominov	63
Ludvik Zorzut: Slovenski jez. V spomin Antonu Simonitiju	66
Vida Vidmar: Poreška starokrščanska bazilika	68
-om-: Sporazum o Trstu	70
Dr. Lavo Čermelj: Goriška Mohorjeva družba v luči italijanskih uradnih spisov	71
Stane Gabrovec: Iliri, naši predniki na Slovenskem	81
Po svojem delu še žive	90
-ik-: Josip Jurčič (1844—1881)	90
Anton Spendè: Spomini na Simona Gregorčiča. Ob stodesetletnici rojstva	91
-ik-: Srečko Kosovel	93
Jože Kroflič: Alma Karlinova	94
Anton Hribar	95
M. K.: Pesnica m. Elizabeta Kremžar	96
C.: Slikar Anton Kozelj	98
Ludvik Zorzut: † Ivan Trinko	99
J. O.: Anton Oblak	100
F. B.: Bočki župnik Alojzij Cilensek	101
M.: Ivan Serajlik	102
M.: Vinko Razgoršek	102
Dr. R. D.: Viktor Ramšak	103

Dr. Stanko Cajnkár: Misli za nedeljo.	104
Kratke opombe ob mislih iz očenaša	104
Biserna maša F. S. Finžgarja	110
Viktor Smolej: Ksaver Meško. Ob osem-desetletnici	114
Štirje jubilanti	117
-c-: Rudolf Janežič. Ob biserni maši	117
Cvetko Jagrič: Karel Bervar devet-desetletnik	118
Fran Roš: Josip Brinar osemdesetletnik	118
Anton Fakin sedemdesetletnik	120

Pesmi

Stefan Šteiner: Srce prižiga	39
Tone Bohinc: Božični zvonovi	39
Ančka Salmič: Stara mama	39
Leopold Stanek: Beseda	44
Spomin	89
Na gori	109
Severin Šali: Srečanje z mladostjo	62
Jaz bom večno samoten	120
Ludvik Zorzut: Briški česparji	67
Anton Vodnik: Romarska pravljica o svetem Roku	108
Introitus	109
Jelica L. Jelič: Utrinek	109

Proza

Ksaver Meško: Iz starih papirjev	121
Ivan Pregelj: Moja prva pot. Spomini	128
Janež Jalen: Samotna narcisa	130
Jože Dular: Pečè se je zmotil	138
Joža Vovk: Sopek nageljnov	145
Mimi Malenšek: Labod	151
Jan Kmet: List iz kronike	155
Lojze Kozar: Zveneča sinjina. Utrinek iz mladosti	159

Oglasnik

Glasnik Družbe sv. Mohorja	162
Zivinski in kramarski sejmi	163
Poverjenistva Družbe sv. Mohorja	166
Cenik knjig Družbe sv. Mohorja	176

NAZNANILO

Mohorjani dobijo letos za redno udnino štiri knjige, in sicer:

1. F. S. Finžgar: Gostač Matevž (Slovenske večernice 105).
2. Dr. Andrej Arnšek: Domači zdravnik.
3. Dr. Anton Trstenjak: Med ljudmi.
4. Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1955.

Stroške za odpremo knjig naj udje povrnejo poverjenikom, pri katerih lahko naročijo tudi tri doplačilne knjige, in sicer:

1. Lojze Avsenak: Iz Starega piskra (Mohorjeva knjižnica 132).
2. Luka Kramole: Lesičjakove pesmi (note in besedilo).
3. Ksaver Meško: Izbrano delo. Prva knjiga.

Ude prosimo, naj se nemudoma prigrasijo tudi za prihodnje leto, ko bodo kot redni Mohorjev dar dobili štiri knjige, in sicer:

1. Stanko Cajnkár: Sloven iz Petovije (Slovenske večernice 106).
2. Mimi Malenšek Konič: Senca nad domačijo (Slovenske večernice 107).
3. Jože Gregorič: Venček ljudskih pesmi (Mohorjeva knjižnica 133).
4. Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1956.

Razen tega si udje lahko naročijo dve doplačilni knjigi:

1. Ksaver Meško: Izbrano delo. Druga knjiga.
2. Janko Moder: Mohorska bibliografija.

Odbor.

Aug. 22. 1853
B

KOLENDAR
DRUŽBE SV. MOHORJA
ZA NAVADNO LETO

1955

CELJE 1954

11852

NAVADNO LETO 1955

ima 365 dni ter se začne in konča s soboto

PREMAKLJIVI PRAZNIKI

Sedemdesetnica 6. II.	Rožnovenska nedelja
Pepelnica 23. II.	2. X.
Velika noč 10. IV.	Žegnanjska nedelja
Križev teden 16., 17., 18. V.	9. in 30. X.
Vnebohod 19. V.	Misijonska nedelja
Binkošti 29. V.	23. X.
Sv. Trojica 5. VI.	Kristus Kralj 30. X.
Sv. Rešnje telo 9. VI.	Zahvalna nedelja
Srce Jezusovo 17. VI.	6. XI.
Angelska nedelja 4. IX.	1. adventna nedelja
	27. XI.

Nedelj v predpostu je 7, pobinkoštnih 25.

Z zvezdico (*) zaznamovani prazniki (svečnica, oznanjenje, velikonočni ponedeljek, binkoštni ponedeljek, rojstvo Device Marije in sveti Štefan) niso več cerkveno zapovedani prazniki.

POSTI IN ZDRŽKI

Postno postavo imamo pri nas tako olajšano, da je strogi post (zdržek mesnih jedi in mesne juhe ter pritrzanje v jedi, znamenje †) samo na pepelnico, na veliki petek, na dan pred Marijinim vnebovzmetjem in na dan pred božičem (v ljubljanski škofiji samo do večerje). Vse druge postne dneve je dovoljeno večkrat na dan jesti in uživati mesne jedi. (Morebitne spremembe postne zapovedi bodo oznanjene v cerkvah, v postni postavi za leto 1955.)

GODOVINSKO ŠTEVILO

Zlato število . . . 18	Rimsko število . . . 8
Sončni krog . . . 4	Nedeljska črka . . . b
Epakta VI	

ZNAKI ZA LUNINE SPREMEMBE

Mlaj . . . . . ☉	Štip ali polna luna ☽
Prvi krajec . . . . . ☾	Zadnji krajec . . . ☾

ZAČETEK LETNIH ČASOV

Začetek pomladi dne 21. III. ob 10. uri 36 minut; sonce stopi v znamenje ovna (pomladansko enakonočje).

Začetek poletja dne 22. VI. ob 5. uri 32 minut; sonce na povratniku raka.

Začetek jeseni dne 23. IX. ob 20. uri 42 minut; sonce stopi v znamenje tehtnice (jesensko enakonočje).

Začetek zime dne 22. XII. ob 16. uri in 12 minut; sonce na kozorogovem povratniku.

MRKI SONCA IN LUNE

V letu 1955 bosta dva sončna mrka.

1. Dne 20. junija bo popolni sončni mrk, ki bo viden v Indijskem oceanu, v južni Aziji in na otočju Indonezije. Pri nas ne bo viden.

2. Dne 14. decembra bo obročasti sončni mrk, ki bo viden v Sudanu, Somaliji, Indijskem oceanu in Indokini. Pri nas ne bo viden, ker je konec mrka tik pred sončnim vzhodom.

V letu 1955 bo en sam lunin mrk.

Zvečer dne 29. novembra bo delni lunin mrk. Posameznih faze mrka se bodo takole vrstile:

Luna stopi v senco ob	17,21
Sredina mrka ob	17,59
Luna stopi iz sence ob	18,37

Ob največji stopnji mrka bo zakrila senca Zemlje le osmimo navideznega premera lune ploške.

Mrk bo viden v Severnem ledenem morju, Kanadi, Evropi, Aziji in Avstraliji.

Luna vzide tega dne v Ljubljani ob 16,06. Vidne bodo torej vse stopnje mrka.

VIDLJIVOST NEKATERIH PLANETOV

Venera je bila sredi novembra preteklega leta v zdoljni konjunkciji s Soncem, zato je v začetku tega leta Danica, toda njen sijaj že pojema. Postopoma se oddaljuje od Sonca in pride 25. januarja v največjo kotno razdaljo 47° zahodno od Sonca. Tedaj vzhaja opeti dve uri pred njim. Nato se začne spet bližati Soncu. V začetku maja vzhaja le eno uro pred Soncem in je ob zori nizko nad vzhodnim horizontom. V prvi polovici avgusta se začne postopoma izgubljati v sončnih žarkih, saj se sreča s Soncem 1. septembra in je z njim v zgornji konjunkciji. Tri do štiri tedne kasneje se spet pokaže levo od Sonca kot Večernica. V začetku decembra zahaja približno eno uro, ob koncu leta pa dve uri za Soncem.

Danica sreča Luno 20. januarja, 18. marca, 21. marca, Večernica pa 16. novembra in 16. decembra. Dne 30. junija je v konjunkciji z Merkurjem, 30. oktobra gre pa 2° južno od Saturna.

Mars v tekočem letu ne pride v ugodno lego za opazovanja. V začetku leta in vse do meseca maja zahaja okrog pol 23. ure, nato pa vse bolj zgodaj. Januarja in februarja je v ozvezdju Rib, marca v Ovnu in aprila preide v ozvezdje Bika. Sredi julija se izgubi v sončnih žarkih: 17. avgusta pride v konjunkcijo s Soncem. Naj omenimo še, da pride Mars 13. novembra najdalje od Sonca. Ob svoji konjunkciji s Soncem bo torej Mars skoraj na največji mogoči razdalji od Zemlje. Septembra ga najdemo v ozvezdju Leva pred sončnim vzhodom; moremo ga opazovati le z daljnogledom, če natanko poznamo njegovo lego na nebu. Oktobra preide v ozvezdje Device, v prvi polovici decembra pa v ozvezdje Tehtnice. Ves ta čas ga je pa težko videti, saj vzhaja še ob koncu leta nekoliko minut po četrti uri. Pomembnejša srečanja z Luno: 29. januarja, 26. februarja in 10. decembra.

Jupiter je v začetku leta vso noč nad horizontom, ker pride 15. januarja v opozicijo s Soncem. Do 16. marca se giblje obratno.

11 1825/95

V 178/1955

Zadržuje se ves čas v ozvezdju Dvojkov blizu Poluksa. Nato se giblje spet naprej in preide sredi maja v ozvezdje Raka, toda zahaja tedaj že okrog polnoči. Sredi julija gre tik mimo zvezdne kopice, ki je znana pod imenom »Jasli«, a zahaja že ob 21. uri. V konjunkcijo s Soncem pride 4. avgusta. Nekoliko tednov kasneje se pojavi na jutranjem nebu: ob začetku septembra vzhaja ob treh zjutraj, v začetku novembra pa že opolnoči; takrat je v ozvezdju Leva in gre prav tik mimo Regulusa (Kraljeviča), najsvetlejše zvezde v Levu. V naslednjih mesecih se pokaže na nebu vedno bolj zgodaj. Ob koncu leta vzhaja že pred 21. uro. Dne 18. decembra je Jupiter v zastoju: odslej se giblje obratno in se znovič približuje opoziciji s Soncem.

Pomembnejša srečanja z Luno v dobi vidnosti planeta: 9. januarja, 5. februarja, 4. marca, 28. aprila, 25. maja ter 8. novembra in 5. decembra.

Saturn je neviden v začetku leta, toda ob koncu januarja vzhaja že ob dveh, takrat je v ozvezdju Tehtnice, kjer se zadržuje vse leto. Dne 1. marca je v zastoju in se odslej giblje obratno. Ob začetku marca vzhaja okrog polnoči, v začetku aprila pa okrog 22. ure. Dne 9. maja je v opoziciji s Soncem in je vso noč viden. Nato pa dosega največjo višino nad horizontom (kulminira) vedno bolj zgodaj: sredi junija že okrog 21. ure. Julija je viden le v prvi polovici noči. V zastoju je 20. julija in se nato giblje spet naprej. V začetku septembra zahaja že ob 21. uri. Oktobra se izgublja v sončnih žarkih, ker pride 16. novembra v konjunkcijo s Soncem. Do konca leta je neviden.

Pomembnejša srečanja z Luno: 14. februarja, 13. marca, 10. aprila, 7. maja, 3. junija, 30. junija, 27. julija in 24. avgusta.

VREMENSKI KLJUČ

Herschlov ključ pravi, če se luna spremeni:

ob uri	bo poleti (15. 4. do 15. 10.)	bo pozimj (16. 10. do 14. 4.)
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozahodnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	dež ob severozahodniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	veliko dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zahodniku, dež ob jugu ali jugozahodniku	dež in sneg ob jugu ali zahodniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

Učenjaki sicer ne morejo dokazati, da luna vpliva na vreme — podobno, kakor vpliva na morsko dno — vendar opazovanja dokazujejo, da je Herschlov vremenski ključ, ki napoveduje vreme iz luninih sprememb, precej zanesljiv vremenski prerok, posebno še, če ga uporabljamo v zvezi z drugimi vremenskimi.

Kratko si ta ključ lahko takole zapomnimo:

1. Vreme bo tem zanesljiveje lepo, čim bliže polnoči se luna spremeni.

2. Vreme bo tem bolj za trdno grdo, čim bliže poldneva se luna spremeni.

Ako Herschlov ključ napoveduje lepo vreme za določen dan, moramo razumeti tako, da bo približno v tistih dneh lepo.

Naši dedje so zelo verjeli stoti uri po mlaju. Kakor se je vreme tedaj zastavilo, tako je redno do ščipa (polne lune) tudi trajalo. Rimljani so v svojem pregovoru to označevali kar s petim dnevom: Kakršno je po mlaju vreme peti dan, tako do ščipa bo sleherni dan.

Ker je v naših krajih zlasti pri kmečkih ljudeh zelo v navadi, da se pri ugibanju, kakšno bo vreme v prihodnjih dneh, zelo zanašajo na lunine spremembe in na tako imenovani Herschlov ključ, segajo nekateri predaleč in želijo, naj jim v koledarju za vsak dan za celo leto naprej napovemo vreme, kakor da je bilo svoj čas napovedano v prilikah in v stoletnem koledarju. Vsem tem in takim sporočamo, da je za tako prazno ugibanje škoda papirja. Rajši naj si vsakdo od teh sam za svoj kraj iz opazovanja vetrov, oblakov in temperature ustvari približna pravila, ki naj jih potem vsak dan sproti kontrolira in dopolnjuje za svoj kraj po vremenski napovedi, ki jo za dan naprej lahko dobi v dnevnih listih. Ta namreč tudi ne more v celoti držati za vse slovensko ozemlje, temveč le za določen okoliš. S skrbnim, dolgotrajnim in bistrim opazovanjem narave in sprememb v nji se tako lahko vsakdo sam usposobi za napovedovanje vremena, kar je zlasti dragoceno za kmečko delo. Pri tem naj si skrbno zapisuje skušnje, ki jih ima s Herschlovim vremenskim ključem, da bodo tako vremenslovci znanstveniki dobili potrebno gradivo za dokončno znanstveno raziskavo tega vprašanja.

V NAŠEM KOLEDARJU

se oziramo na svetnike vseh slovenskih škofij. Vsak dan smo navedli najprej tiste svetnike, ki jih ta dan Cerkev časti v bogoslužju. Upoštevali smo tudi svetnike, ki jih ljudstvo časti in se jim priporoča. Novorojencem dajemo najrajši imena svetnikov, ki so blizu dneva rojstva. Kadar ne najdemo primerne imena, pojdimo k dušnemu pastirju. Ta nam bo povedal, kako bi se glasilo ime svetnika po slovensko. Nekaj takih imen navajamo tudi v našem koledarju. Ker je več poverjenikov izrazilo željo, naj bi abecedni seznam svetnikov in godov objavljali v koledarju le vsakih pet let, jim rade volje ustrezamo.

1 NOVO LETO; OBREZOVANJE GOSPODO-SOB VO; Fulgencij, škof

NEDELJA JESUS. IMENA

2 Makarij (Blaženko), o.; Štefanija, devica

Detetu dajo ime Jezus (Lk 2, 21)

3 Genovefa, dev.; Anter, papež, mučenec; Peter, mučenec
PON

4 Angela Folinjska, žena; Gregorij, škof; Hermes, mučenec
TOR

5 Vigilija razglasenja; Telesfor, papež, mučenec; Šimeon, spozn.
SRE

6 RAZGLAŠENJE GOSPODOVO; SV. TRIJE KRALJI; Melanij, škof
ČET

7 Lucijan, mučenec; Julija, mučenka; Kanut, mučenec
PET

8 Severin, opat; Teofil (Bogoljub), mučenec; Maksim, škof
SOB

1. PO R., SVETA DRUŽINA

9 Julijan in Bazilisa, mučenca; Peter, škof

Dvanajstletni Jezus v templju (Lk 2, 42—52)

10 Viljem, škof; Agaton (Dobroslov), papež; Gregor X., papež
PON

11 Higin, papež; Pavlin Oglejski, škof; Teodorij, opat
TOR

12 Alfred, opat; Tatjana (Tanja), mučenka; Ernest, škof
SRE

13 Veronika Milan., devica; Juta, žena; Leoncij, škof
ČET

14 Hilarij (Radovan), cer. učitelj; Feliks (Srečko) Nolanski, sp.
PET

15 Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, SOB prerok

2. PO RAZGLAŠENJU

16 Marcel, papež, mučenec; Oton, mučenec

Prvi čudež v Kani Galilejski (Jan 2, 1—11)

ZAPISKI

Dan		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Sonce	vziđe	7.44	7.45	7.45	7.45	7.44	7.44	7.44	7.44	7.44	7.43	7.43	7.43	7.42	7.42	7.41	7.41
	zaide	16.27	16.28	16.29	16.30	16.30	16.31	16.32	16.34	16.35	16.36	16.37	16.38	16.39	16.40	16.42	16.43
Dolžina dneva	vziđe	8.43	8.43	8.44	8.45	8.46	8.47	8.48	8.50	8.51	8.53	8.54	8.55	8.57	8.58	9.01	9.02
	zaide	11.02	11.28	11.58	12.34	13.20	14.19	15.27	16.43	18.00	19.16	20.29	21.38	22.45	23.51		0.55
Luna	vziđe																
	zaide		0.37	1.53	3.11	4.28	5.39	6.41	7.31	8.11	8.42	9.08	9.31	9.52	10.13	10.35	10.59
Mena		21.29						13.44									23.13

Srce modrega išče pouka, usta nespametnih se pasejo z nevednostjo (Preg 15, 14). — Z lačnim jej svoj kruh (Tob 4, 17).

Začnimo z Bogom vsako delo, da bo dober tek imelo. — Bedak zna več vprašati kakor deset modrijanov odgovoriti.

Če v prosincu ni snega, ga mali traven dá. — Prosinček mrzel, da polka, sadje v jeseni in moka.

17 Anton (Zvonko), pušč.; Marijan, muč.; Sulpicij, škof
PON

18 Stol sv. Petra v Rimu; Priska, dev., mučenka; TOR Marjeta, devica

19 Marij in tov., mučenci; Knut, spozn.; Pija, SRE mučenka

20 Fabijan in Sebastijan (Boštjan), muč.; Neofit, ČET muč.; Germana, m.

21 Neža (Agnes, Janja), dev., mučenka; Epifanij, šk.; Fruktuoz, šk. PET

22 Vincencij in Anastazij, mučenca; Viktor (Zmagoslav), mučenec SOB

3. PO RAZGLAŠENJU

23 Rajmund (Rajko) Penjafortski, spozn.

Jezus ozdravi stotnikovega služabnika (Mt 8, 1—13)

24 Timotej, škof; Felician, škof, muč.; Evgenij, mučenec PON

25 Spreobrnjenje sv. Pavla; Ananija, m.; Donat in tov., mučenci TOR

26 Polikarp, škof, mučenec; Pavla, žena; Alberik, opat SRE

27 Janez Krizostom (Zlatousti), cerkv. učitelj; ČET Julijan, škof

28 Peter Nolasko, spoznavalec; Roger, Egidij in PET Odorik, spozn.

29 Frančišek (Branko) Saleški, cerkveni učitelj; SOB Valerij, škof

4. PO RAZGLAŠENJU

30 Martina, devica, mučenka; Feliks IV., p.

Jezus pomiri vihar na morju (Mt 8, 23—27)

31 Janez Bosko, spoznavalec; Marcela, žena; PON Ludovika, žena

ZAPISKI

Dan		17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Sonce	vzide	7,40	7,40	7,39	7,38	7,37	7,36	7,35	7,34	7,33	7,32	7,31	7,30	7,29	7,28	7,27
	zaide	16,44	16,46	16,47	16,48	16,50	16,51	16,53	16,55	16,56	16,57	16,59	17,00	17,02	17,03	17,04
Dolžina	dneva	9,04	9,06	9,08	9,10	9,13	9,15	9,18	9,21	9,23	9,25	9,28	9,30	9,33	9,35	9,37
Luna	vzide	1,59	3,01	4,00	4,56	5,45	6,27	7,02	7,32	7,59	8,23	8,45	9,08	9,33	10,01	10,34
Mena	zaide	11,26	11,59	12,39	13,26	14,21	15,23	16,30	17,40	18,51	20,02	21,14	22,27	23,42		0,58
									2,06							6,05

Naročimo semena in gnojila za spomladansko setev. Popravljamo kmetijske stroje in orodje. Krpamo vreče. Beremo strokovne knjige in napravimo načrt za spomladanska dela.

Čistimo sadno drevje. Režemo cepiče. Odbiramo nagnito sadje. Pregledamo vzimljeno zelenjavo in zračimo kleti. Pretakamo vina. Rigolamo vinograde in pripravljamo kolje.

1 Ignacij (Ognjeslav) Antiohijski, škof, muč.;
TOR Brigita, devica

2 Svečnica, Dar. Gospodovo; * Kornelij, škof;
SRE Lavrencij, škof

3 Blaž (Vlaho), škof, m.;
Oskar (Ansgar), škof;
ČET Gašper, spozn.

4 Andrej Korsini, šk.;
Janez de Britto, m.; Jo-
žef iz Leonise, spozn.

5 Agata (Doroslava), de-
vica, muč.; Albuin (Al-
sobin), šk.; Izidor, muč.

1. PREDPOSTNA

6 Tit, šk.; Doroteja (Ro-
tija, Dora), dev., muč.

O delavcih v vinogradu
(Mt 20, 1—16)

7 Romuald, opat; Rihard,
spoznavalec; Julijana,
PON žena

8 Janez iz Mate, spozna-
vavec; Juvencij, škof;
TOR Štefan, opat

9 Ciril Aleksandrijski,
šk., cerkv. uč.; Apolo-
SRE nija, d., m.; Aleksander

10 Sholastika, devica; So-
tera, devica, mučenka;
ČET Viljem, spoznavalec

11 Lurška Mati božja;
Adolf, šk.; Saturnin,
PET muč.; Gregor II., p.

12 Sedem svetih ustano-
viteljev; Damijan, m.;
SOB Evlalija, dev., muč.

2. PREDPOSTNA

13 Albuin (Albin), škof;
Katarina de Ricci, dev.

Prilika o sejalcu in semenu
(Lk 8, 4—15)

ZAPISKI

8. februar: Prešernov dan

Dan		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Sonce	vzide	7,26	7,25	7,24	7,22	7,21	7,20	7,19	7,17	7,15	7,14	7,13	7,12	7,10	7,08
	zaide	17,06	17,07	17,09	17,10	17,12	17,14	17,15	17,16	17,18	17,19	17,21	17,23	17,24	17,26
Dolžina dneva		9,40	9,42	9,45	9,48	9,51	9,54	9,56	9,59	10,03	10,05	10,08	10,11	10,14	10,18
Luna	vzide	11,15	12,06	13,09	14,20	15,36	16,52	18,06	19,17	20,26	21,33	22,39	23,44		0,47
	zaide	2,13	3,25	4,29	5,22	6,05	6,40	7,08	7,32	7,54	8,16	8,38	9,02	9,28	9,58
Mena								⊙ 2,43							☾ 20,40

Potrpežljiv mož je boljši kot močan in kdor sam sebe brzda, je boljši, kot kdor premaga mesta (Preg 15, 22).

Ni bolj praznega človeka mimo tistega, ki je sam sebe poln. — Nevoščljivci bi rad blagor drugemu z očmi uničili.

Svečnica zelena, velika noč snežena. — Bolje je volka v hlevu imeti, kakor se na soncu o svečnici greti.

14 Valentin (Zdravko), mučenec; Vital, muč.; PON Ivana Valois, žena

15 Favstin in Jovita, mučenca; Jordan, spoznavalec; Georgija, dev.

16 Onezim, škof, mučenec; Julijana, d., mučenka; Porfirij, muč.

17 Frančišek Clet, mučenec; Silvin, škof; Hildegarda, žena

18 Simeon, škof, mučenec; Flavijan, škof; PET Lucij, mučenec

19 Julijan, mučenec; Konrad, spoznavalec; Marso, mučenec

21 Feliks (Srečko), škof; Irena (Miroslava), dev.; PON Saturnin, mučenec

22 Pust; Petrov stol v Antiohiji; Marjeta (Biserka) Kortonska

23 †† Pepelnica; Peter Damiani, cerkv. učitelj; SRE Marta, devica, muč.

24 Matija (Bogdan), apostol; Sergij, mučenec; CET Modest, spoznavalec

25 Valburga, devica; Viktorin in tov., mučenci; PET Donat, mučenec

26 Matilda, devica; Andrej, škof; Aleksander (Saša), škof

28 Makarij, mučenec; Roman, opat; Antonija Florentinska, dev.

3. PREDPOSTNA

20 Sadot in tov., mučenci; Leon, škof

Jezus ozdravi slepca (Lk 18, 31—43)

1. POSTNA

27 Gabrijel Žalostne Matere božje, sp.

Hudič trikrat skuša Jezusa (Mt 4, 1—11)

ZAPISKI

Dan		15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.
Sonce	vzide	7,06	7,05	7,03	7,02	7,00	6,59	6,57	6,55	6,54	6,52	6,50	6,48	6,46	6,44
	zaide	17,27	17,28	17,30	17,31	17,33	17,34	17,36	17,37	17,39	17,41	17,42	17,43	17,45	17,46
Dolžina dneva		10,21	10,23	10,27	10,29	10,33	10,35	10,39	10,42	10,45	10,49	10,52	10,55	10,59	11,02
Luna	vzide	1,48	2,45	3,37	4,22	5,00	5,33	6,00	6,25	6,49	7,13	7,38	8,05	8,37	9,16
	zaide	10,35	11,18	12,10	13,08	14,13	15,21	16,32	17,45	18,58	20,13	21,29	22,46		0,03
Mena									16,54						

Napravimo načrt za delo na posebnih posevkih. Nakupimo vrtna semena. Čistimo in razkužujemo seme za spomladansko setev. Branamo travnike. Čistimo jarke in popravljamo drenaže.

Konec meseca sejemo jara žita, korenje in črno deteljo, v vrtu pa berivko, peteršilj, korenček, špinačo in grah. Čistimo in škropimo sadno drevje. Začnemo s trsno rezjo.

14 Matilda, žena; Karel (Dragotin), sp.; Leon, PON škof, mučenec

15 Klemen Marija Dvorak, sp.; Ludovika Marillac, d.; Longin, m.

16 Hilarij in Tacijan, mučenca; Herbert, škof; SRE Julijan, mučenec

17 Patricij (Patrik), škof; Jédrt, devica; Jožef iz ČET Arimateje, sp.

18 Ciril Jeruzalemski, šk.; Salvator, spoznavalec; PET Edvard, mučenec

19 JOŽEF, ŽENIN DEVICE MARIJE; Amancij, SOB diakon; Leoncij, šk.

4. POSTNA

20 Feliks, Larg, Dionizij, mučenci; Klavdija, m.

Jezus nasiti pet tisoč mož (Jan 6, 1—15)

21 Benedikt, opat; Serapion, šk.; Nikolaj Flüe, PON spozn.

22 Lea, žena; Katarina Švedska, žena; Katarina Genovska, žena

23 Viktorijan, mučenec; Jožef Oriol, spoznavalec; Oton, škof

24 Gabrijel, nadangel; Simon, otrok, mučenec; ČET Marko, mučenec

25 Oznanjenje Device Marije; * Dizma, desni razPET bojniki; Dula, muč.

26 Maksima, muč.; Emanuel, m.; Tekla, muč.; SOB Teodor, škof

5. POSTNA, TIHA

27 Janez Damaščan, cerkveni učitelj; Rupert

Judje hočejo Jezusa kamnatí (Jan 8, 46—59)

28 Janez Kapistran, sp.; Sikst III., papež; Spes, PON opat

29 Ciril, muč.; Bertold, spozn.; Pastor, muč.; TOR Evstahij, opat

30 Janez Klimak, spozn.; Kvirin, mučenec; VikTOR (Zmago), mučenec

31 Modest Krški, škof; Benjamin, muč.; Balbina, dev.; Amos, pr.

ZAPISKI

Dan		17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Sonce	vzide	6.13	6.11	6.09	6.07	6.05	6.03	6.01	5.59	5.57	5.55	5.53	5.51	5.49	5.47	5.45
	zaide	18.10	18.11	18.12	18.13	18.15	18.16	18.17	18.18	18.20	18.21	18.23	18.24	18.26	18.27	18.28
Dolžina dneva		11.57	12.00	12.03	12.06	12.10	12.13	12.16	12.19	12.23	12.26	12.30	12.33	12.37	12.40	12.45
	vzide	2.14	2.55	3.29	3.59	4.26	4.50	5.14	5.39	6.06	6.37	7.15	8.01	8.57	10.02	11.12
Luna	zaide	10.56	11.57	13.03	14.12	15.23	16.36	17.51	19.08	20.27	21.46	23.03		0.13	1.12	2.01
Mena								4,42					21,10			

Silimo rani krompir in krompir, namenjen za pridelovanje semena. Branamo in po potrebi valjamo ozimna žita. Nadaljujemo s setvijo jarih žit in začnemo s setvijo krmnih mešanic.

Urejamo vrt. Sejemo zgodnjo zelenjavo in presajamo solatne sadike. Nadaljujemo s čiščenjem in škropljenjem sadnega drevja. Dokončujemo tršno rez. Prvič okopljemo vinograd.

1 Marija sedem žalosti; Hugon, škof; Venancij, mučenec
PET

2 Frančišek (Branko) Pavelski, sp.; Teodozija, m.; Marija Egiptska
SOB

6. POSTNA, CVETNA

3 Ribard, škof; Sikst I., papež; Irena, dev.

Jesusov slovesni vhod v Jeruzalem (Mt 21, 1—9)

4 Izidor Seviljski, cerkv. uč.; Benedikt, spozn.; Platon, spozn.
PON

5 Vincencij Ferreri, spoznavalec; Irena, dev., muč.; Julijana, d.
TOR

6 Timotej in Diogen, muč.; Marcellin, muč.; Viljem, opat
SRE

7 Veliki četrtek; Herman Jožef, spoznavalec; Donat, mučenec
ČET

8 †† Veliki petek; Albert, škof, mučenec; Dionizij, škof
PET

9 Velika sobota; Marija Kleofova, ž.; Tomaž Tolentinski in tov., m.
SOB

VELIKA NOČ, VSTAJENJE

10 Ezekijel, prerok; Apolonij in tov., muč.

Jesus vstane od mrtvih (Mr 16, 1—7)

11 Velikonočni ponedeljek; Leon Vel., p., c. uč.; Domnij (Dujam)
PON

12 Lazar, muč.; Julij I., papež; Zenon, škof; Viktor (Zmag), muč.
TOR

13 Hermenegild, m.; Ida, devica; Maksim in tov., muč.
SRE

14 Justin, muč.; Valerijan, muč.; Lambert, škof; Lidvina, devica
ČET

15 Peter Gonzales, spoznavalec; Anastazija, devica, mučenka
PET

16 Bernarda Lurška, devica; Benedikt Jožef Labre, spoznavalec
SOB

1. POVELIKONOČNA

17 Anicet, p., m.; Rudolf, muč.; Robert, opat

Jesus se prikaže apostolom (Jan 20, 19—31)

ZAPISKI

Dan		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Sonce	vzide	5,43	5,42	5,40	5,38	5,36	5,34	5,32	5,30	5,29	5,27	5,25	5,23	5,21	5,19	5,17
	zaide	18,30	18,31	18,32	18,33	18,35	18,36	18,37	18,38	18,40	18,42	18,43	18,44	18,45	18,47	18,48
Dolžina dneva		12,47	12,49	12,52	12,55	12,59	13,02	13,05	13,08	13,11	13,15	13,18	13,21	13,24	13,28	13,31
Luna	vzide	12,25	13,37	14,47	15,56	17,03	18,09	19,15	20,19	21,22	22,22	23,18		0,07	0,50	1,26
	zaide	2,40	3,11	3,38	4,02	4,23	4,45	5,07	5,32	6,00	6,33	7,11	7,55	8,47	9,45	10,48
Mena								7,35								€ 12,00

Poslušaj, moj sin, nauke svojega očeta in nikar ne puščaj vničar postav svoje matere (Preg 1, 8).

Bog ima tako dolgo šibo, da z njo vsakogar doseže. — Kdor nima v glavi, naj ne tišči na visoko.

Če malega travna grmi, se slane več bati ni. — Če sušča sneg kazi, malega travna sneg gnoj.

MAJTRAVEN

18 Antija, mučenec; Apolonij, mučenec; Konrad, spoznavalec

19 Leon IX., papež; Ema, žena; Jurij, škof; Sotor krat, mučenec

20 Sulpicij, muč.; Neža Montepulčanska, dev.; Sre Teodor (Božidar), s.

21 Anzelm, cerkv. učitelj; Simeon, škof; Konrad Čet Parzham, spozn.

22 Soter in Gaj, papeža, mučenca; Leonida, mučenec; Tarbula, muč.

23 Vojteh (Adalbert), šk., mučenec; Gerard, šk.; Sob Egidij Asiški, s.

2. POVELIKONOČNA

24 Jurij (Georgij, Zora), m.; Fidelis Sigm., m.

Jezus, dobri pastir
(Jan 10, 11—16)

25 Marko, evang.; Štefan, škof, mučenec; Ermin, škof; Evodij

26 Mati dobrega sveta; Klet in Marcelin, p., mučenca; Rihard, sp.

27 Varstvo sv. Jožefa; Hozana Kotorska, d.; Peter Kanizij, c. uč.

28 Pavel od Križa, sp.; Vital, mučenec; Ludovik Marija Grinon, s.

29 Peter, mučenec; Robert, opat; Hugon, opat; Pet Pavlin, škof

30 Katarina Sienska, dev.; Jožef Kotolengo, sp.; Sob Zofija (Sonja), d., m.

ZAPISKI

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Dan	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
Sonce	vzide 5,15	5,13	5,12	5,11	5,08	5,07	5,05	5,03	5,02	5,00	4,58	4,56	4,55	4,53	4,52
zaiđe	18,50	18,51	18,52	18,53	18,55	18,56	18,57	18,58	19,00	19,01	19,03	19,04	19,05	19,07	19,08
Dolžina dneva	13,35	13,38	13,40	13,42	13,47	13,49	13,52	13,55	13,58	14,01	14,05	14,08	14,10	14,14	14,16
Luna	vzide 1,57	2,24	2,49	3,13	3,38	4,04	4,33	5,09	5,53	6,47	7,51	9,02	10,16	11,29	12,40
zaiđe	11,54	13,02	14,12	15,25	16,40	17,59	19,20	20,40	21,56	23,02	23,56		0,40	1,14	1,42
Mena							14,06								5,23

Nadaljujemo s setvijo jarin. Sadimo krompir in sejemo peso. Pripravimo seme za setev koruze. Čistimo semensko ajdo. Živino spuščamo na zrak in pazimo na prehod na zeleno krmo.

V zaprtih gredah presajamo paradižnike in papriko. Na odprte grede sejemo peso, špinačo, grah, redkvico in zelje. Škropimo sadno drevje, ga sadimo. Dokončamo količenje in prvo kop.

3. POVELIKONOČNA

1 Filip (Zdenko) in Jakob (Radoslav), ap.

Jezus napove svoj odhod
(Jan 16, 16—22)

2 Atanzij, cerkv. učitelj; Evgenij, škof, mučenec; Boris, spozn.
PON

3 Najdenje svetega križa; Aleksander (Saša), papež, m.; Emilija, dev.
TOR

4 Monika, žena; Florijan (Cvetko), muč.; Gotthard, šk.; Pavlin, muč.
SRE

5 Pij V., papež; Maksim, škof; Angel, mučenec; Irenej, muč.
CET

6 Janez Evang. pred Latinskimi vrati; Benedikta, dev.; Lucij, šk.
PET

7 Stanislav, škof, mučenec; Benedikt II., papež; Gizela, opatinja
SOB

4. POVELIKONOČNA

8 Prikazanje nadangela Mihaela; Peter, škof

Jezus obljubi Svetega Duha
(Jan 16, 5—14)

9 Gregorij Nacianški, škof, c. uč.; Pahomij, opat; Herma, sp.
PON

10 Izidor, kmet; Antonin, šk.; Blanda, ž.; Job, očak; Janez Avilski, sp.
TOR

11 Mamert, š.; Sigismund (Žiga), muč.; Frančišek Hieronimo, sp.
SRE

12 Pankracij, muč.; Nerej in Ahilej, muč.; Filip (Zdenko), spozn.
CET

13 Servacij, škof; Robert Belarmin, škof, c. uč.; Janez Molčavec, škof
PET

14 Bonifacij, mučenec; Justa in Justina, mučenki; Pashal, papež
SOB

5. POVELIKONOČNA

15 Zofija (Sonja), m.; Janez de la Salle

Jezus uči o moči molitve
(Jan 16, 23—30)

ZAPISKI

1. maj: Praznik dela

Dan	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Sonce vzide	4,50	4,48	4,47	4,45	4,44	4,42	4,41	4,40	4,38	4,37	4,36	4,35	4,33	4,32	4,30	4,29
Sonce zaide	19,09	19,11	19,12	19,13	19,15	19,16	19,17	19,18	19,19	19,21	19,22	19,23	19,24	19,26	19,27	19,28
Dolžina dneva	14,19	14,23	14,25	14,28	14,31	14,34	14,36	14,38	14,41	14,44	14,46	14,48	14,51	14,54	14,57	14,59
Luna vzide	13,48	14,55	16,01	17,05	18,09	19,13	20,14	21,11	22,03	22,47	23,25	23,57		0,25	0,51	1,14
Luna zaide	2,06	2,28	2,50	3,12	3,36	4,02	4,33	5,09	5,52	6,42	7,37	8,38	9,42	10,48	11,55	13,05
Mena																☉ 2,42

Kjer vidiš, da je mnogo rok, zaklepaj. Vse, kar izdaš, preštej in pretehtaj, prejeme in izdatke vse zapiši (Sir 42, 7).

Kdor hoče, da ga drugi spoštujejo, naj sam sebe spoštuje. — Mirna vest je najboljša vzglavje.

Če sta brez dežja Pankrac in Urban, dobre trgatve up je dan. — Slana v začetku maja zoritvi sadja nagaja.

16 Križev teden; Janez Nepomuk, mučenec; PON Kraljica apostolov

17 Križev teden; Pashal Bajlonski, sp.; Brunon, TOR šk.; Jošt, opat

18 Križev teden; Venancij, m.; Erik, m.; Aleksandra, Klavdija, m.

19 VNEBOHOD GOSPODOV; Peter Celestin, ČET papež; Ivo, spoznavalec

20 Bernardin Sienski, sp.; Plavtila, žena; Akvila, PET mučenec

21 Andrej Bobola, muč.; Valens, škof; Feliks SOB (Srečko) Kantaliski, s.

6. POVELIKONOČNA

22 Emil (Milan), muč.; Renata, ž.; Julija, dev.

O pričevanju Svetega Duha (Jan 15, 26—16, 4)

23 Janez de Rossi, sp.; Deziderij (Željko), šk., mučenec PON

24 Marija, Pom. kristjanov; Ivana, žena; Suzanna in tov., muč. TOR

25 Gregorij VII., papež; Urban I., p., mučenec; Leon, spozn. SRE

26 Filip (Zdenko) Neri, spoznavalec; Elevterij, ČET papež, mučenec

27 Beda Častitljivi, cerkv. učitelj; Janez I., papež, mučenec PET

28 Bernard Mentonski, sp.; Avguštin, šk.; Viljem, opat SOB

BINKOŠTI, PRIHOD SVE-

29 TEGA DUHA; Maksim, škof, mučenec

O Svetem Duhu in o ljubezni (Jan 14, 23—31)

30 Binkoštni ponedeljek; Ivana Orleanska, dev., mučenka PON

31 Marija Srednica; Angela Merici, devica; TOR Kancij in tov., muč.

ZAPISKI

25. maj: Rojstni dan maršala Tita

Dan	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Sonce vziđe	4.28	4.27	4.26	4.25	4.24	4.23	4.22	4.21	4.20	4.19	4.18	4.18	4.17	4.16	4.15
Sonce zaide	19.30	19.31	19.32	19.33	19.34	19.35	19.36	19.37	19.38	19.39	19.40	19.41	19.42	19.43	19.44
Dolžina dneva	15.02	15.04	15.06	15.08	15.10	15.12	15.14	15.16	15.18	15.20	15.22	15.23	15.25	15.27	15.29
Luna vziđe	1.37	2.02	2.29	3.01	3.40	4.30	5.31	6.42	7.57	9.14	10.28	11.39	12.47	13.53	14.58
Luna zaide	14.17	15.32	16.50	18.10	19.29	20.42	21.44	22.33	23.12	23.44		0.10	0.34	0.56	1.17
Mena					● 21.58								● 15.01		

Sejemo proso, lucerno in travne mešanice. Pripravimo načrt za strniščno setev in setev krmnih rastlin za kisanje. Izdelamo načrt za košnjo, žetev in mlačev. Zatiramo koloradskega brošča.

Sadimo fižol, buče in kumare. Presajamo paradiznike, papriko, zelje itd. Drugič škropimo v sadovnjaku in prvič v vinogradu. Mandlamo in vezemo vinsko trto. Nadziramo vrenje v kleti.

1 Kvatre; Juvencij, mučenc; Pamfilij in tov., SRE mučenci

2 Marcelin, Peter in tov., mučenci; Erazem, šk., CET muč.; Evženij I., pap.

3 Kvatre; Klotilda, žena; Pavla, dev., muč.; PET Oliva, devica

4 Kvatre; Kyirin, škof, muč.; Frančišek (Bran- SOB kó) Caracciolo, sp.

1. POBINK., SV. TROJICA

5 Bonifacij, muč.; Vale- rija, mučenka

Jezus razpošlje apostole (Mt 28, 18—20)

6 Norbert, škof; Bert- rand Oglejski, škof; PON Klavdij, škof

7 Robert, o.; Ana Gar- zia, devica; Peter in tov., mučenci TOR

8 Medard, škof; Viljem, škof; Viktorin, spozn.; SRE Heraklij, škof

9 **PRESV. REŠ. TELO;** Mati Milosti božje; CET Primož in Felicijan, m.

10 Marjeta (Biserka), že- na; Bogomil, škof; Ti- PET motej, škof

11 Barnaba, apostol; Fe- liks (Srečko), muče- SOB nec; Rembert, škof

2. POBINKOŠTNA

12 Janez Fakundski, sp.; Leon III., p.

Prilika o veliki večerji (Lk 14, 16—24)

13 Anton (Zvonko) Pado- vanski, cerkv. učitelj; PON Peregrin, škof, m.

14 Bazilij (Vasilij) Veli- ki, cerkv. uč.; Elizej, TOR prerok; Marcijan, škof

15 Vid, Modest in Kre- scencijska, muč.; Ger- SRE mana, devica

16 Frančišek (Branko) Re- gis, spozn.; Gvido Kor- CET tonski, sp.; Benon, š.

17 Presv. Srce Jezusovo; Adolf, škof; Rajnerij, PET spoznavalec

18 Efrém Sirski, cerkveni učitelj; Marko, muč.; SOB Marina, devica

3. POBINKOŠTNA

19 Julijana Falconieri, d.; Gervazij in Protazij

Prilika o izgubljeni ovci in de- narju (Lk 15, 1—10)

ZAPISKI

Dan	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Sonce	vzide 4,15	4,14	4,14	4,13	4,13	4,12	4,11	4,11	4,11	4,11	4,10	4,10	4,10	4,10	4,09
	zaide 19,45	19,46	19,47	19,48	19,49	19,50	19,50	19,51	19,52	19,53	19,53	19,54	19,54	19,55	19,55
Dolžina dneva	15,30	15,32	15,33	15,35	15,36	15,38	15,39	15,40	15,41	15,42	15,43	15,44	15,44	15,45	15,46
Luna	vzide 16,02	17,06	18,07	19,05	19,59	20,46	21,26	21,59	22,29	22,55	23,18	23,40		0,04	0,28
	zaide 1,40	2,06	2,35	3,09	3,50	4,38	5,32	6,31	7,34	8,39	9,45	10,52	12,00	13,11	14,26
Mena					☉ 15,08								☽ 13,37		

Kdor samo na veter gleda, nikdar ne seje, in kdor le na oblake pazi, nikoli ne žanje (Prid 11, 11).

Pametni se pri ognju ogreje, nespametni opeče. — Kogar hoče sreča končati, ga prej razvadi kakor neumna mati.

Kakor vreme na Medarda kane, tako ves mesec rado ostane. — Svetega Vida meglica pride po vince in pšenico.

20 Silverij I., papež, mučenec; Prakseda, dev.; PON Pavel, mučenec

21 Alojzij (Slavko, Vekoslav), spozn.; Evzebij, šk., m.; Demetrija, d. TOR

22 Ahacij, muč.; Pavlin Nolanski, škof; Inocenc V., papež SRE

23 Agripina, d., m.; Janez, muč.; Feliks (Srečeto), mučenec CET

24 Rojstvo Janeza Krstnika; Neronovi muč.; PET Sedem bratov muč.

25 Viljem, opat; Henrik, škof; Lucija, devica, SOB mučenka

4. POBINKOŠTNA

26 Janez in Pavel, muč.; Vigilij, škof, mučenec

Čudežni ribji lov (Lk 5, 1—11)

27 Hema (Ema) Krška, žena; Ladislav, spoznavalec PON

28 Irenej, škof, mučenec; Pavel I., papež; Potamiena, dev., muč. TOR

29 PETER IN PAVEL, apostola; Marcel, muč.; SRE Marija, žena

30 Spomin apostola Pavla; Lucina, žena; Emicet lijana, mučenka CET

ZAPISKI

Dan	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
Sonce vzide	4,09	4,09	4,09	4,10	4,10	4,10	4,10	4,10	4,11	4,11	4,11	4,12	4,12	4,12	4,13
Sonce zaide	19,55	19,56	19,56	19,57	19,57	19,57	19,57	19,57	19,58	19,58	19,58	19,58	19,58	19,58	19,57
Dolžina dneva	15,46	15,47	15,47	15,47	15,47	15,47	15,47	15,47	15,47	15,47	15,47	15,46	15,46	15,46	15,44
Luna vzide	0,56	1,31	2,15	3,09	4,16	5,31	6,49	8,07	9,22	10,33	11,42	12,48	13,54	14,58	16,00
Luna zaide	15,43	17,02	18,17	19,25	20,21	21,06	21,42	22,11	22,36	22,59	23,21	23,44		0,09	0,37
Mena					5,12							2,44			

Kosimo seno, žanjemo oljno repico in ozimni ječmen. Poskrbimo za seme ajde in repe za strniščno setev. Krompir škropimo zoper plesen in koloradskega hrošča.

Okopavamo, plevemo in zalivamo v vrtu. Spet škropimo zoper listne uši, jabolčnega zavijača in zoper škrlup. V vinogradu končamo cepljenje na zeleno, drugič škropimo in prvič zveplamo.

1 Presv. Reš. Kri; Teobald (Bogoslav), sp.; PET Aron, spozn.

2 Obiskovanje bl. Device Marije; Oton, šk.; SOB Simforoza in tov., muč.

5. POBINKOŠTNA

3 Leon II., papež; Heliodor, škof

Jezus obsoja farizeje (Mt 5, 20—24)

4 Urh (Ulrih), škof; Berta, žena; Prokop, opat; PON Ozej in Agej, pr.

5 Ciril in Metod, slovanska apostola; Anton TOR Zaccaria, spozn.

6 Tomaž Moore, muč.; SRE Izaija, pr.; Bogomila, žena; Dominika, muč.

7 Vilibald, škof; Benedikt XI., papež; Klavdij, mučenec ČET

8 Elizabeta (Jela, Špela), žena; Hadrijan III., papež; Evgen III. PET

9 Gorkumski muč.; Kraljica miru; Brikij, šk.; SOB Ciril, škof, muč.

6. POBINKOŠTNA

10 Sedem bratov mučencev; Amalija (Ljubica)

Jezus nasiti štiri tisoč mož (Mr 8, 1—9)

11 Pij I., papež, mučenec; Olga, žena; Janez, mučenec; Marcijan, m. PON

12 Mohor in Fortunat, mučenca; Nabor in Feliks, mučenca TOR

13 Anaklet, papež, muč.; Joel in Ezdra, preroka; SRE Evgen, mučenec

14 Bonaventura, cerkveni uč.; Frančišek (Brančko) Solan, spozn. ČET

15 Vladimir, spoznavalec; Henrik, spozn.; Justa, PET mučenka

16 Karmelska Mati božja; Evstahij, spoznavalec; SOB Favst, mučenec

7. POBINKOŠTNA

17 Aleš (Aleksij), spozn.; Donata in tov., muč.

O lažnivih prerokih (Mt 7, 15—21)

ZAPISKI

Dan		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Sonce	vziđe	4.14	4.14	4.15	4.15	4.16	4.17	4.17	4.18	4.19	4.20	4.21	4.22	4.23	4.24	4.25	4.25
	zaide	19.57	19.57	19.57	19.57	19.56	19.56	19.55	19.55	19.54	19.53	19.53	19.52	19.52	19.51	19.51	19.50
Dolžina dneva		15.44	15.43	15.42	15.42	15.40	15.39	15.38	15.37	15.35	15.33	15.32	15.30	15.29	15.27	15.26	15.25
		16.59	17.54	18.43	19.26	20.01	20.33	20.59	21.23	21.46	22.09	22.32	22.58	23.29		0.07	0.55
Luna	vziđe	1.10	1.48	2.33	3.25	4.24	5.26	6.31	7.37	8.43	9.51	11.00	12.12	13.25	14.41	15.55	17.05
	zaide																
Mena						⊕ 6.28											

Ne hvalj moža zaradi njegove lepote in ne zaničuj človeka zaradi njegovega obraza (Sir 10, 31).

Človek se mora po ljudeh ravnati, ne ljudje po človeku. — Dober glas gre v deveto vas, slab pa v deveto deželo.

Jakobova ajda in Ožbaltova repa je malokdaj lepa. — Če na dan svete Marjete deži, orehov pričakovati ni.

18 Kamil Lelijski, spoznavalec; Simforoza, žena; Miroslav, šk., muč.

19 Vincencij Pavelski, sp.; Avrea (Zlata), devica; Justa in Rufina, d., m.

20 Hieronim Emiliani, sp.; Marjeta (Biserka), d., muč.; Elija, pr.

21 Prakseda, dev.; Daniel (Danilo, Dana), prerok; Julija, dev., muč.

22 Lavrencij, spozn.; Marija Magdalena (Majda), spokornica

23 Apolinarij, škof, muč.; Liborij, škof; Romula, devica

8. POBINKOŠTNA

24 Kristina, devica, muč.; Vincencij, muč.

O krivičnem oskrbniku (Lk 16, 1—9)

25 Jakob (Rado) st., apostol; Krištof, mučenec; Pavel, mučenec

26 Ana, mati Dev. Marije; Valens, škof; Hiacint, mučenec

27 Pantaleon, muč.; Sergij, mučenec; Natalija (Božena), muč.

28 Viktor (Zmagoslav) I., papež, muč.; Nazarij in tov., mučenci

29 Marta, dev.; Urban II., papež; Olaf, mučenec; Serafina

30 Abdon in Senen, muč.; Julita, mučenka; Maksi, mučenka

9. POBINKOŠTNA

31 Ignacij (Ognjeslav) Lojolski, sp.; Fabij, m.

Jezus joka nad Jeruzalemom (Lk 19, 41—47)

ZAPISKI

22. julija: Dan vstaje slovenskega ljudstva

Dan	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Sonce	vzide 4,26	4,27	4,28	4,29	4,30	4,31	4,32	4,34	4,35	4,36	4,37	4,38	4,39	4,40	4,41
zaiđe	19,49	19,48	19,47	19,46	19,46	19,45	19,44	19,43	19,42	19,41	19,40	19,38	19,37	19,36	19,34
Dolžina dneva	15,23	15,21	15,19	15,17	15,16	15,14	15,12	15,09	15,07	15,05	15,03	15,00	14,58	14,56	14,53
Luna	vzide 1,54	3,04	4,20	5,40	6,57	8,12	9,24	10,33	11,40	12,45	13,49	14,50	15,47	16,39	17,24
Mena	zaiđe 18,06	18,56	19,36	20,09	20,37	21,01	21,25	21,48	22,13	22,40	23,10	23,47		0,30	1,19

Žanjemo žita. Takoj po žetvi orjemo in sejemo ajdo, repo in koruzo za kisanje. Očistimo in razkužimo žitne shrambe. Spet škropimo zoper krompirjevo plesen in koloradskega hrošča.

V vrtu okopavamo in zalivamo. Sadimo zimsko endivijo, rdeče zelje, pozno cvetačo in sejemo motovilec. Kopljemo rani krompir. V vinogradu škropimo, vezemo in tretjič okopavamo.

AVGUST

1 Vezi sv. Petra; Maka-
bejski bratje; Fides
PON (Vera) in tov., muč.

2 Porcijunkula; Alfonz
Ligvorij, cerkv. učit.;
TOR Štefan I., papež, muč.

3 Najdenje sv. Štefana;
SRE Lidija, žena; Julijan
Peter Eymard, spozn.

4 Perpetua, žena; Domi-
nik (Vladimil, Dinko),
ČET cerkv. učitelj

5 Marija Snežna; Ožbalt
PET (Osvald), spozn.; Ka-
sijan, škof

6 Spremenjenje Gospo-
dovo; Sikst II., p., m.;
SOB Agapit (Ljubo), muč.

10. POBINKOŠTNA

7 Kajetan, spoznavalec;
Albert, spoznavalec

Prilika o farizeju in cestinarju
(Lk 18, 9—14)

8 Ciriak, Larg, Smaragd,
mučenci; Marin, muč.;
PON Miron, škof

9 Janez Vianney, spozn.;
TOR Roman, muč.; Peter
Faber, spozn.

10 Lavrencij (Lovro), mu-
čeneč; Pavla, devica,
SRE muč.; Deusdedit, sp.

11 Tiburcij in Suzana, m.;
ČET Aleksander (Saša), šk.;
Filomena, dev., m.

12 Klara (Jasna), devica;
PET Hilarija, žena; Herku-
lan, škof

13 Janez Berhmans, sp.;
SOB Hipolit in tov., muč.;
Helena, muč.

11. POBINKOŠTNA

14 Evzebij, spoznavalec;
Kalist, škof, muč.

Jezus ozdravi gluhonemega
(Mr 7, 31—37)

ZAPISKI

Dan		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Sonce	vzide	4,43	4,44	4,45	4,46	4,48	4,49	4,50	4,51	4,52	4,53	4,55	4,56	4,57	4,58	5,00	5,01
	zaide	19,33	19,31	19,30	19,29	19,27	19,26	19,25	19,23	19,22	19,20	19,19	19,17	19,16	19,14	19,13	19,11
Dolžina	dneva	14,50	14,47	14,45	14,43	14,39	14,37	14,35	14,32	14,30	14,27	14,24	14,21	14,19	14,16	14,13	14,10
Luna	vzide	18,02	18,35	19,04	19,29	19,52	20,15	20,38	21,03	21,32	22,07	22,50	23,42		0,46	1,58	3,15
	zaide	2,15	3,16	4,21	5,27	6,34	7,42	8,52	10,03	11,15	12,28	13,42	14,52	15,54	16,47	17,31	18,06
Mena				⊕ 20,30								⊕ 3,33					

Bolje je srečati medvedko, ki so ji bili mladiči vzeti, kakor bedaka, ki se na svojo neumnost zanaša (Preg 17, 12).

Kdor s tujim denarjem hišo zida, kamenje na svoj grob nosi. — Za siromakom vsak pes laja. — Kri ni voda.

Po vremenu svetega Jerneja se rada vsa jesen nareja. — Če vreme srpana zvedri, vreme še dolgo trpi.

VELIKI SRPAN

15 VNEBOVZETJE DEV. MARIJE; Tarzicij, mu-PON čenec

16 Joahim, oče Dev. Marije; Rok, spozn.; SATORrena (Jasna), žena

17 Hiacint, spozn.; Pavel in Julijana, muč.; MISRON, mučenec

18 Helena (Jelena, Jelka), žena; Agapit (Ljubo), ČETmuč.; Flor, muč.

19 Janez Eudes, sp.; Andrej, muč.; Marijan, PETspoznavalec

20 Bernard, cerkv. učit.; Samuel, prerok; Lucij, SOBmučenec

12. POBINKOŠTNA

21 Ivana Frančiška Šantalska, žena; Fidelis, m.

Prilika o usmiljenem Samarijanu (Lk 10, 23—37)

22 Brezmadežno Srce Marijino; Timotej, mu-PONčenec

23 Filip Benicij, spoznavalec; Valerijan, muč.; TORViktor (Zmago), škof

24 Jernej, apostol; Avrea (Zlata), mučenka; ROSREman, škof

25 Ludovik IX., spoznavalec; Lucila, devica; ČETPatricija, devica

26 Ceferin, papež, mučenec; Rufin, škof; Ivana Bichier, devica

27 Jožef Kalasancij, sp.; Ruf, škof, muč.; MARSOBjeta, žena

13. POBINKOŠTNA

28 Avguštin, škof, cerkv. učitelj; Pelagij, muč.

Jezus ozdravi deset gobavih (Lk 17, 11—19)

29 Obgl. Janeza Krstnika; Sabina, mučenka; PONMarija, zdravje boln.

30 Roza Limanska, dev.; Feliks (Srečko), muč.; TORGavdencija, dev., muč.

31 Rajmund (Rajko) Nonat, spozn.; Pavlin, šk.; SREAristid, spozn.

ZAPISKI

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Dan		17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Sonce	vzide	5,03	5,04	5,05	5,06	5,08	5,09	5,10	5,11	5,12	5,14	5,15	5,16	5,17	5,18	5,20
	zaide	19,09	19,07	19,05	19,04	19,02	19,00	18,59	18,57	18,55	18,54	18,52	18,50	18,48	18,46	18,45
Dolžina dneva	vzide	4,32	5,48	7,02	8,13	9,22	10,30	11,35	12,37	13,36	14,30	15,18	15,59	16,34	17,05	17,32
	zaide	18,36	19,03	19,27	19,50	20,14	20,41	21,11	21,45	22,25	23,12		0,05	1,04	2,07	3,13
Mena		20,58								9,51						

Orjemo strnišča in dokončujemo setev strnišč-nih posevkov. Sejemo ozimno oljno repico in Inkarnatko. Kopljemo krompir. Kosimo semen-sko deteljo in otavo. Obiramo hmelj.

Sejemo zimsko solato, špinačo, radič in moto-vilec. Pospravimo čebulo in česen. Obiramo zgodnje sadje. Škropimo in žveplamo vinsko trto, vršičkamo in prikrajšujemo zalistnike.

1 Egidij (Tilen), opat;
CET Ana, prerokinja; Venera, devica

2 Štefan, spozn.; Maksima, mučenka; Antonin, mučenec
PET

3 Simeon, sp.; Evfemija, Doroteja, Tekla, Erazma, mučenke
SOB

14. POBINK., ANGELSKA

4 Mojzes, prerok; Rozalija, devica

Jezus uči o božji previdnosti (Mr 6, 24—33)

5 Lavrencij Justiniani, š.; Viktorin, škof, mučenec; Gentilij, m.
PON

6 Zaharija, prerok; Onozifor, mučenec; Petronij, škof
TOR

7 Marko Križevčan, Štefan Pongrac, Melhior Grodetski, mučenci
SRE

8 Rojstvo Device Marije; Hadrijan, muč.; Peter Klaver, spozn.
CET

9 Aleksander in Tiburcij, muč.; Dorotej in Gorgonij, mučenca
PET

10 Pulherija, dev.; Viktor, muč.; Nikolaj Tolentinski, spozn.
SOB

15. POBINKOŠTNA

11 Prot in Hiacint, muč.; Ertruda (Erna), dev.
SOB

Jezus obudi mladeniča iz Naima (Lk 7, 11—16)

12 Ime Marijino; Gvido, spoznav.; Silvin, škof; Macedonij, škof
PON

13 Notburga, devica; Filip (Zdenko), muč.; Mavriliij, škof
TOR

14 Povišanje svetega križa; Krescencij, muč.; Rozula, mučenka
SRE

15 Marija sedem žalosti; Nikomed, muč.; Albin, škof
CET

16 Ljudmila, ž.; Kornelij, papež, mučenec; Edita, devica
PET

17 Rane sv. Frančiška; Lambert, škof, mučenec; Hildegarda, dev.
SOB

16. POBINKOŠTNA

18 Jožef Kupertinski, sp.; Irena in Zofija
SOB

Jezus ozdravi vodeničnega, uči o ponižnosti (Lk 14, 1—11)

ZAPISKI

Dan		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Sonce	vzide	5,22	5,23	5,24	5,25	5,26	5,28	5,29	5,30	5,31	5,32	5,34	5,35	5,36	5,37	5,38
	zaide	18,43	18,41	19,39	18,37	18,35	18,33	18,31	18,28	18,27	18,25	18,23	18,21	18,19	18,18	18,16
Dolžina dneva		13,21	13,18	13,15	13,12	13,09	13,05	13,02	12,58	12,56	12,53	12,49	12,46	12,43	12,41	12,38
		17,56	18,19	18,43	19,08	19,37	20,10	20,50	21,39	22,38	23,46		0,59	2,14	3,28	4,41
Luna	vzide	4,21	5,29	6,39	7,51	9,03	10,18	11,32	12,43	13,47	14,42	15,28	16,05	16,36	17,03	17,28
	zaide															
Mena			⊕ 8,59							⊕ 8,59						

Kdor dá revežu, ne bo v potrebi, kdor pa zaničuje prosilca, bo trpel pomanjkanje (Preg 29, 5).

Kdor devet rokodelstev obenem opravlja, ne zna nobenega. — Noben dan ni tako dolg, da bi ne bilo večera.

Če se zgodaj selijo ptiči, bo huda zima o božiči. — Kdor po mali maši kosi, za pečjo suši. — Til megljen, grda jesen.

19 Januarius in tov., muč.;
Suzana, devica, muč.;
PON Konstancija, dev., muč.

20 Evstahij in tov., muč.;
TOR Dionizij, muč.; Kandi-
da, devica, muč.

21 Kvatre; Matej, apostol
in evangelist; Jona,
SRE prerok

22 Tomaž Vilanovski, šk.;
Mavricij, muč.; Feliks
ČET (Srečko) IV., papež

23 Kvatre; Lin, pap., muč.;
PET Tekla, devica, muč.;
Andrej in tov., muč.

24 Kvatre; Marija Devi-
ca, Rešiteljica jetni-
SOB kov; Rupert, škof

17. POBINK., KVATRNA

25 Pacifik, spozn.; Kleo-
fa, mučenec

O največji zapovedi
(Mt 22, 35—46)

26 Ciprijan, mučenec; Ju-
stina, dev., muč.; Ka-
PON nadski mučenci

27 Kozma in Damijan, m.;
TOR Hiltruda, dev.; Fiden-
cij, mučenec

28 Venčeslav, muč.; Lio-
SRE ba (Ljuba), devica; Sil-
vin, škof

29 Mihael, nadangel; Ev-
ČET tihij, Plavt in Hera-
kleja, mučenci

30 Hieronim, cerkv. učit.;
PET Zofija, žena; Gregorij,
škof

ZAPISKI

Dan	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
Sonce	vzide 5.40	5.42	5.43	5.44	5.45	5.47	5.48	5.49	5.50	5.51	5.53	5.54	5.55	5.56	5.58
zaide	18.14	18.12	18.10	18.08	18.05	18.03	18.01	17.59	17.58	17.56	17.54	17.52	17.50	17.48	17.46
Dolzina	dneva 12.34	12.30	12.27	12.24	12.20	12.16	12.13	12.10	12.08	12.06	12.01	11.58	11.55	11.52	11.48
Luna	vzide 5.53	7.03	8.11	9.18	10.23	11.24	12.20	13.10	13.54	14.31	15.03	15.31	15.57	16.21	16.45
zaide	17.52	18.16	18.42	19.11	19.44	20.22	21.06	21.56	22.52	23.53		0.57	2.03	3.11	4.20
Mena	7.19								4.40						

Izkopavamo krompir, pospravljamo fižol, proso, koruzo in ajdo. Čistimo in razkužujemo semena. Sejemo ozimni ječmen, nato rž in pšenico. Pred vskladiščenjem pridelkov očistimo shrambe.

Obiramo in sušimo sadje. Stiskamo sadjevec in kuhamo žganje. Pripravimo se za trgatev. Stavimo načrt za krmljenje živine. V kisalnice spravljamo pitnik in druge krmne rastline.

1 Remigij, šk.; Maksima in Julija, muč.; Dominin, mučenec

18. POBINK., ROŽNOV.

2 Angeli varuhi; Teofil (Bogoljub), spozn.

Jezus ozdravi mrtvoudnega (Mt 9, 1—8)

3 Terezija Deteta Jezusa, devica; Kandid, mučenec
PON

4 Frančišek (Branko) Asiški, spoznavalec; Avrea (Zlata), devica
TOR

5 Placid in tov., muč.; Marcellin, škof; Flavijana, devica
SRE

6 Bruno, spozn.; Fides (Vera), devica, muč.; Marija Frančiška, dev.
ČET

7 Rožnoven. Mati božja; Marko, papež; Sergij, mučenec
PET

8 Simeon, starček; Brigita, žena; Demetrij (Mitja), mučenec
SOB

19. POBINK., ŽEGN. v lj. šk.

9 Posvečenje cerkva (v ljublj. škofiji); Janez

Prilika o kraljevi svatbi (Mt 22, 1—14)

10 Frančišek Borgia, sp.; Hugolin, muč.; Pavlin, škof
PON

11 Materinstvo Dev. Marije; Emilijan (Milan), spoznavalec
TOR

12 Maksimilijan Celjski, škof, m.; Serafin, sp.; Salvin, škof
SRE

13 Edvard, spozn.; Koluman, mučenec; Venancij, opat
ČET

14 Kalist I., papež, muč.; Just, škof; Gavdencij, škof, mučenec
PET

15 Terezija Avilska, dev.; Avrelija, dev.; Tekla, devica
SOB

20. POBINKOŠTNA

16 Hedviga (Jadvisa, Vikka), žena; Gal, opat

Jezus ozdravi sina kraljevega uradnika (Jan 4, 46—53)

ZAPISKI

Dan		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Sonce	vziđe	5,59	6,00	6,02	6,03	6,05	6,06	6,07	6,09	6,10	6,11	6,12	6,14	6,15	6,16	6,18	6,19
	zaide	17,44	17,42	17,40	17,38	17,36	17,34	17,32	17,30	17,29	17,27	17,25	17,23	17,21	17,19	17,18	17,16
Dolžina dneva		11,45	11,42	11,38	11,35	11,31	11,28	11,25	11,21	11,19	11,16	11,13	11,09	11,06	11,03	11,00	10,57
	vziđe	17,10	17,38	18,11	18,50	19,37	20,33	21,39	22,49		0,03	1,17	2,23	3,39	4,48	5,56	7,03
Luna	zaide	5,32	6,46	8,02	9,18	10,31	11,39	12,38	13,26	14,05	14,38	15,06	15,31	15,55	16,19	16,44	17,11
	Mena	☉ 20,17							☾ 15,04								☉ 20,32

Nikar ne zaničuj pravičnega človeka, ako je ubog, in ne povišuj pregrešnega bogatina (Sir 10, 25).

Pomislí, preden kaj rečeš: tudi beseda človeka ubije. — V premislekih bođi podoben polžu, v dejanjih ptici.

Sveti Gal deževen ali suh je prihodnjega poletja ogleduh. — Če se nerado listje obleti, vsak naj zime se boji.

17 Marjeta Marija Alakok, devica; Viktor in tov., mučenci
PON

18 Luka, evangelist; Julijan, spoznavalec; Janez, mučenec
TOR

19 Peter Alkantarski, sp.; Etbin, opat; Lucij, mučenec
SRE

20 Janez Kentski, spozn.; Felicijan, muč.; Irena, devica, muč.
ČET

21 Uršula in tov., dev., muč.; Hilarion, opat; Viator, spozn.
PET

22 Vendelin, opat; Marija Salome, žena; Kordula, dev., muč.
SOB

21. POBINK., MISIJSKA

23 Posvečenje cerkva (v gor. šk.); Ignacij, škof

Prilika o neusmiljenem hlapcu (Mt 18, 23—35)

24 Rafael, nadangel; Kristina, devica; Feliks, mučenec
PON

25 Krizant in Darija, mučenca; Kristin, muč.; Gaudencij, škof
TOR

26 Evarist, papež, muč.; Lucijan, muč.; Gaudiodioz, škof
SRE

27 Frumencij, škof; Vincencij in Sabina, mučenca
ČET

28 Simon in Juda, apostola; Cirila, devica; Fidelis, mučenec
PET

29 Posvečenje cerkva (v lavant. šk.); Narcis, šk.; Ida, devica
SOB

22. POBINK., ŽEGN. v lav. š.

30 KRISTUS KRALJ; Marcel in Kasijan, m.

O božjem kraljestvu (Jan 18, 33—37)

31 Alfonz Rodriguez, sp.; Volbenk, škof; Krištof, mučenec
PON

ZAPISKI

Dan		17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Sonce	vzide	6,21	6,22	6,23	6,25	6,27	6,28	6,29	6,30	6,32	6,33	6,35	6,36	6,37	6,39	6,40
	zaide	17,14	17,13	17,11	17,09	17,07	17,05	17,03	17,02	17,01	16,58	16,57	16,55	16,54	16,52	16,51
Dolžina	dneva	10,53	10,51	10,48	10,44	10,40	10,40	10,34	10,32	10,29	10,25	10,22	10,19	10,17	10,13	10,11
	vzide	8,09	9,11	10,09	11,02	11,48	12,27	13,01	13,30	13,56	14,21	14,44	15,09	15,36	16,06	16,43
Luna	vzide	8,09	9,11	10,09	11,02	11,48	12,27	13,01	13,30	13,56	14,21	14,44	15,09	15,36	16,06	16,43
	zaide	17,43	18,19	19,01	19,49	20,43	21,42	22,43	23,46		0,52	2,00	3,09	4,21	5,36	6,54
Mena																0,04

Nadaljujemo s setvijo ozimnih žit. Spravljamo peso, korenje, repo in pozno zelje. Izbiramo semenice pese, korenja in repe. Gnojimo njive s hlevskim gnojem. Pripravljamo kompost.

Obiramo zimsko sadje in trgamo grozdje. Stiskamo in sušimo sadje. Sadimo sadno drevje. Pripravimo zasipnice za vzimljenje repe, pese in endivije. Sadimo zimski česen. Kisamo krmo.

1 VSI SVETI; Severin, spoznavalec; Marija, TOR devica, mučenka

2 Spomin vernih duš; Viktorin, škof, mučenec; Just, mučenec

3 Valentin (Zdravko) in tov., muč.; Hubert, ČET škof; Silviya, žena

4 Karel (Dragotin) Boromejski, šk.; Otokar, PET sp.; Vital in tov., m.

5 Zaharija in Elizabeta; Svete moči (relikvije); SOB Emerik, spozn.

23. POBINK., ZAHVALNA

6 Leonard (Lenart), opat; Feliks, muč.

Jezus obudi Jairovo hčer (Mt 9, 18—26)

7 Engelbert, škof; Vili-brord, škof; Herkulan, PON mučenec

8 Bogomir (Bogo, Božo) škof; Štirje kronani TOR mučenci; Maver, škof

9 Posveč. bazilike presv. Odrešenika; Teodor SRE (Božidar), mučenec

10 Andrej Avelinski, sp.; Demetrij (Mitja), škof, ČET mučenec

11 Martin (Davorin), šk.; Menas, mučenec; Teodor Studit, spozn.

12 Martin (Davorin), papež, mučenec; Kuno, SOB škof; Avrelij, muč.

24. POBINKOŠTNA

13 Stanislav Kostka, sp.; Didak, spoznavalec

Prilika o gorčičnem zrnu (Mt 13, 31—35)

ZAPISKI

Dan		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Sonce	vzide	6,41	6,43	6,45	6,46	6,47	6,49	6,50	6,52	6,53	6,55	6,56	6,57	6,59	7,00	7,02
	zaide	16,49	16,48	16,47	16,45	16,44	16,42	16,40	16,39	16,38	16,37	16,35	16,34	16,33	16,32	16,31
Dolžina dneva		10,08	10,05	10,02	9,59	9,57	9,53	9,50	9,47	9,45	9,42	9,39	9,37	9,34	9,32	9,29
Luna	vzide	17,28	18,23	19,28	20,39	21,54	23,08		0,20	1,30	2,39	3,46	4,52	5,57	7,00	8,00
	zaide	8,11	9,25	10,30	11,22	12,05	12,40	13,10	13,36	13,59	14,23	14,47	15,14	15,44	16,18	16,57
Mena							€ 22,56									● 13,01

Kdor tare revnega, da bi pomnožil svoje premoženje, ga bo sam dal bogatejšemu in stradal (Preg 22, 16).

Hišni prag je najvišja planina. — Med pravico in krivico ni srede. — Sestradan volk še komarje požira.

Sveti Martin naj bo suh, da pozimi zraste kruh. — Sneg na svetega Andreja polju ni kaj prida odeja.

14 Nikolaj Tavelić, muč.;
Jozafat Kuncevič, škof;
PON mučenec

15 Albert Veliki, cerkv.
uč.; Leopold, spozn.;
TOR Feliks, mučenec

16 Jedrt, devica; Otmar,
opat; Edmund, škof;
SRE Marko, mučenec

17 Gregor Čudodelnik,
spozn.; Hugon, škof;
ČET Viktorija, mučenka

18 Posv. bazilik sv. Petra
in Pavla; Roman, muč.;
PET Odon, opat

19 Elizabeta (Špela, Jela),
žena; Mehtilda, dev.;
SOB Abdija, prerok

25. POBINKOŠTNA

20 Feliks Valois, spozna-
valec; Edmund, muč.

O razdejanju Jeruzalema
(Mt 24, 15—35)

21 Darovanje Device Ma-
rije; Kolumban, opat;
PON Albert, šk., muč.

22 Cecilija, d., mučenka;
Filemon, mučenec; Ma-
TOR ver, mučenec

23 Klemen I., pap., muč.;
Felicita, muč.; Lukre-
SRE cija, dev., muč.

24 Janez od Kriza, cerkv.
uč.; Krizogon, muč.;
ČET Flora, dev., muč.

25 Katarina, devica, mu-
čenka; Erazem, muče-
PET nec; Jukunda, devica

26 Silvester, opat; Kon-
rad, škof; Leonard Por-
SOB tomavriški, spozn.

1. ADVENTNA

27 Virgilij, ap. Koroške;
Čudodelna svetinja

O poslednji sodbi
(Lk 21, 25—33)

28 Gregorij III., papež;
Ruf in tov., muč.; Ja-
PON kob, spoznavalec

29 Saturnin, muč.; Gela-
ziz, papež; Illuminata,
TOR devica

30 Andrej (Hrabroslav),
apostol; Justina, dev.,
SRE muč.; Konstancij, sp.

ZAPISKI

29. novembra: Obletnica ustanovitve nove Jugoslavije

Dan	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
Sonce vziđe	7,03	7,04	7,06	7,07	7,09	7,10	7,11	7,13	7,14	7,16	7,17	7,18	7,20	7,21	7,22
Sonce zaide	16,30	16,29	16,28	16,27	16,26	16,25	16,24	16,23	16,22	16,22	16,21	16,20	16,20	16,19	16,19
Dolžina dneva	9,27	9,25	9,22	9,20	9,17	9,15	9,13	9,10	9,08	9,06	9,04	9,02	9,00	8,58	8,57
Luna vziđe	8,54	9,43	9,25	11,00	11,31	11,57	12,21	12,45	13,09	13,33	14,01	14,34	15,15	16,06	17,07
Luna zaide	17,44	18,36	19,32	20,32	21,34	22,38	23,42		0,48	1,58	3,10	4,25	5,43	6,58	8,09
Mena							18,29								17,50

Preoravamo in gnojimo zemljišča. Spravljamo pozne vrtnine in jih vzimujemo v kletih ali za zaplnicah. Pospravimo in uničimo ostanke vrtnin, da ne raznašamo bolezni in zajedavcev.

V zabožke presadimo peteršilj in zeleno za zimsko uporabo. Dokončamo trgatev, opravimo zimsko kop in rigolamo. Nakupimo trse za obnovo matičnjakov in vinogradov.

- 1** Marijan in tov., mučenci; Natalija (Božena), žena; Nahum, pr.
CET
- 2** Bibijana, dev., muč.; Pavlina, muč.; Blanka, žena
PET
- 3** Frančišek (Branko) Ksaverij, spoznavalec; Sofonija, prerok
SOB

2. ADVENTNA

- 4** Peter Krizolog, cerkv. uč.; Barbara, d., m.
Janez Krstnik pošlje svoja učence k Jezusu (Mt 11, 2—10)

- 5** Saba (Sabo), opat; Dalmacij, škof, mučenec; Julijan, mučenec
PON

- 6** Nikolaj (Miklavž), šk.; Apolinarij, mučenec; Leontija, muč.
TOR

- 7** Ambrozij, škof, cerkv. učitelj; Agaton, muč.; Martin, opat
SRE

- 8** BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE; Sofronij, škof
CET

- 9** Peter Fourier, spozn.; Valerija, mučenka; Cijprijan, opat
PET

- 10** Melkiad, papež, muč.; Loretska Mati božja; Evlalija, dev., muč.
SOB

3. ADVENTNA

- 11** Damaz, papež; Evtihij, mučenec; Sabin, škof
Janez Krstnik pričuje o Kristusu (Jan 1, 19—28)

- 12** Aleksander (Saša), mučenec; Maksencij in tov., mučenci
PON

- 13** Lucija, devica, mučenka; Otilija, devica; Orest, mučenec
TOR

- 14** Kvatre; Spiridion (Dušan), šk.; Just, mučenec; Nikazij, mučenec
SRE

- 15** Anton in tov., mučenci; Kristina, devica; Konrad, sp.
CET

- 16** Kvatre; Evzebij, škof, muč.; Albina, devica; Adon, škof
PET

- 17** Kvatre; Lazar, škof; Vivina, devica; Olimpija, žena
SOB

4. ADVENTNA, KVATRINA

- 18** Gracijan, škof; Teotim in Bazilijan, muč.
Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Lk 3, 1—6)

ZAPISKI

Dan	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Sonce vziđe	7.23	7.24	7.25	7.26	7.28	7.29	7.30	7.31	7.32	7.33	7.34	7.34	7.35	7.36	7.37	7.38
Sonce zaide	16.18	16.18	16.18	16.17	16.17	16.17	16.17	16.16	16.16	16.16	16.16	16.16	16.16	16.17	16.17	16.17
Dolžina dneva	8.55	8.54	8.53	8.51	8.49	8.48	8.47	8.45	8.44	8.43	8.42	8.42	8.41	8.41	8.40	8.39
Luna vziđe	18.19	19.36	20.53	22.08	23.21		0.31	1.38	2.44	3.49	4.53	5.54	6.50	7.40	8.24	9.01
Luna zaide	9.10	9.59	10.39	11.12	11.39	12.04	12.28	12.51	13.17	13.46	14.18	14.56	15.40	16.30	17.25	18.24
Mena							€ 9,35									€ 8,07

Sladek je počitek delavcu, naj je malo ali veliko, ako je pa bogatin sit, ne more spati (Prid 5, 13).

Boljša je domača gruda ko na tujem zlata ruda. — Na sedem let vse prav pride. — Veselo srce kodeljo prede.

Dež in veter pred božičem koplje jamo rad mrličem. — Božični dež vzame rž. — Zelen božič — bela velika noč.

GRUDEN

- 19** Urban V., papež; Tea, mučenka; Favsta, žena; Darij, mučenec
PON
- 20** Evgenij in Makarij, muč.; Julij, mučenec; TOR Amon in tov., muč.
- 21** Tomaž (Tomislav), ap.; Severin, škof; Glicerij, mučenec
SRE
- 22** Demetrij (Mitja) in tov. muč.; Frančiška ČET Cabrini, devica
- 23** Viktorija (Zmagoslava), devica, mučenka; PET Servul, spoznavalec
- 24** †† Sveti večer; Adam in Eva; Hermina, devica; SOB Tarzila, devica

- 26** Štefan, prvi m.;* Marin, mučenec; Arhelaj, škof
PON
- 27** Janez Evangelist, apostol; Fabiola, žena; TOR Maksim, škof
- 28** Nedolžni otroci; Kastor in tov., mučenci; SRE Cezarij, mučenec
- 29** Tomaž Becket, škof, mučenec; David, kralj; ČET Marcel, opat
- 30** Evgenij, škof; Liberij, škof; Rajnerij, škof; PET Anizija, muč.
- 31** Silvester, papež; Melanija, žena; Katarina SOB Labouré, devica

BOŽIČ, ROJSTVO GOSPODOVA
25 DOVO; Anastazija, m.; Evgenija, d., m.

O Jezusovem rojstvu (Lk 2, 1 do 14; Lk 2, 15—20; Jan 1, 1—14)

ZAPISKI

22. decembra: Dan JLA

Dan	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Sonce	vzide 7,33	7,39	7,40	7,40	7,41	7,41	7,42	7,42	7,43	7,43	7,43	7,44	7,44	7,44	7,44
	zaiide 16,17	16,18	16,18	16,18	16,19	16,19	16,20	16,20	16,21	16,22	16,22	16,23	16,24	16,25	16,26
Dolžina dneva	8,39	8,39	8,38	8,38	8,38	8,38	8,38	8,38	8,38	8,39	8,39	8,39	8,40	8,41	8,42
Luna	vzide 9,33	10,01	10,26	10,49	11,11	11,34	11,59	12,29	13,04	13,48	14,43	15,50	17,06	18,26	19,45
	zaiide 19,26	20,28	21,31	22,36	23,42		0,50	2,01	3,14	4,30	5,43	6,49	7,45	8,31	9,08
Dan						10,39							4,44		

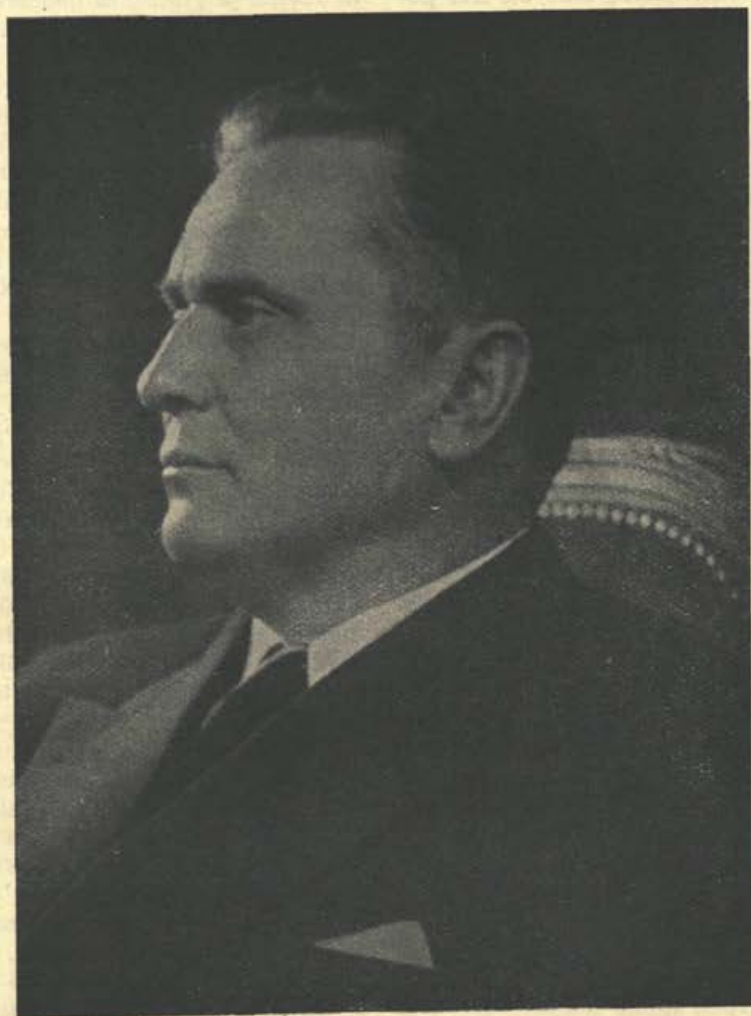
Pregledamo zaloge hrane, krme in semen. Krompir in druge okopavine zavarujemo pred zimo. Travnike in pašnike gnojimo s kompostom in gnojili. Popravljamo kmetijske stroje in orodje.

Čistimo sadno drevje in odstranjujemo suhe veje. Ob suhem in toplim vremenu škropimo sadno drevje s karbolinejskimi pripravki. Rigolamo za nove nasade in apnimo zemljišča.

Leto 1945 bo ostalo zapisano v knjigah zgodovinskih dogodkov kot leto zmage nad najstrašotnejšim nasiljem. O njem se bo govorilo, ko bo podoba našega sveta že zelo spremenjena. Ne vemo, kako bodo naši pozni potomci presojali vojne, revolucije, razdejanja in žrtve. Morda bodo vse to prav tako težko razumeli kakor sovraštvo med brati ali izkoriščanje ubogih ali uboštvo kljub preobilici kruha in drugih dobrin. Tehnika, izobrazba in vzgoja bodo morda olajšale naporno delo, ne bodo pa mogle ne utajiti in ne črtati tega, za kar se je človeštvo v zadnji vojni borilo in kar je s skrajnim naporom vseh sil rešilo zase in za poznejše rodove. Saj je šlo za svobodo in pravico, za človečansko misel in čustvo, za resnico in življenjski smisel. Te vrednote so zmagovalci reševali tudi za narode, ki so nesrečo povzročili in svet pehali v pogubo. Nihče namreč ni mogel do konca verjeti, da so narodi kot celote podivjali in zašli v najstrašnejše zverinstvo, čeprav se je včasih že tudi to dozdevalo verjetno. Nekam bolj znosna in človeška je bila misel, da so ta sovražna ljudstva, stlačena v vojni stroj modernih divjakov, le ustrahovana in zato zapeljana v nečloveške krutosti ter sama potrebna rešitve izpod oblasti tistih nadutih trinogov, ki so jih v zmedi misli in čustvovanja sama priklicala in sebi za gospodarje postavila. Misel, da bi bilo v Evropi naseljenih kar na milijone zločincev, je bila tako težko sprejemljiva, da smo bili pripravljene marsikaj žrtvovati, marsikaj pozabiti in spregledati, čeprav smo se včasih neizmerno čudili, ko smo zadevali na Hitlerjeve in Mussolinijeve hlapce in smo tako redkokdaj naleteli na sovražnike, ki bi bili tudi dobri ljudje. Samo zato smo se za silo sprijaznili z mislijo, da so se v zadnji sekundi tudi Italijani borili za svobodo in prispevali neznamenat delež k zmagi, ki pa je bila ob njihovi kapitulaciji že brez njih dobljena. Sprejeli smo, čeprav s slutnjami nesreče, ki utegne zadeti koroške Slovence, trditev, da je bila Avstrija prva napadena in pomendrana država. Madžarsko, Romunijo in Bolgarijo pa smo v zaupanju v

Rusijo razglasili celo za bratske ljudske republike, nositeljice novega prijateljstva med narodi in novega družbenega reda. Nihče ne more trditi, da nismo dali zadostnega daru na oltar človeškega bratstva. Bili smo pač prevzeti od misli, da pomeni zmaga nad fašistično tiranijo resničen konec strahotne more, ki se je pred nekaj leti ulegla na Evropo in ves svet.

V mesecu cvetja, mladosti, sonca in radosti smo se vrnili v svojo belo Ljubljano, oskrunjeno od tuincev, ki so nam hoteli v naši prestolnici razglasiti smrtno obsodbo, namenjeno narodu kot celoti. Ta vrnitev je eden najčudovitejših dogodkov v dolgi zgodbi našega narodnega življenja. Vrnitev srbske vojske po tragičnem umiku preko Albanije v prvi svetovni vojni se komaj dá primerjati z našo zmago v letu 1945. Ne zaradi junaštva, ki ga Srbom nikoli ni manjkalo, temveč zaradi resne nevarnosti, ki je grozila našim narodom v obeh velikih vojnah. Če bi bili v prvi svetovni vojni zmagali Avstrija in Nemčija, bi bila Srbija skoraj gotovo za nekaj časa izgubila svojo državno samostojnost. Bila bi črtana iz seznama neodvisnih evropskih dežel. Srbski narod pa bi bil obstal. Nihče bi mu ne bil mogel vzeti jezika, samozavesti in kulture. Nihče bi mu ne bil grozil s preselitvijo. V povezanosti z avstrijskimi Slovani bi bil postal morda celo močnejši in krepkejši, kakor je bil poprej. Slovenci pa bi bili izbrisani s površja zemlje kot narod, kot kulturna enota, kot nosilci slovenske dediščine, če bi bili zmagali nemški nacisti ali italijansko-madžarski fašisti, ki so našo zemljo trgali na kose in jo že delili med seboj, na ruskih stepah pa že stavili barake, kamor bi bili po zmagi pognali drobce slovenskega naroda v smrt. Ker smo poznali te načrte, nas je to spodbujalo, ko smo se zagnali v boj na življenje in smrt. Dvigalo nas je, ko je bilo najhuje in skoraj že brezupno. Dajalo je smisel vsemu, kar se je dozdevalo blazno, prazno, nedosegljivo. Opravičevalo je strogost, odločnost, neizprosnost. Opravičevalo je celo kri, kazni in boleča čiščenja. Slovenski narod ni smel

PREDSEDNİK REPUBLIKE

Maršal Josip Broz Tito

in ni hotel umreti. Vse druge nesreče so se mogle zgrniti nad nas, ta — uničenje naroda — se ni smela. (Tako so se starozakonski Makabejci vrgli v boj za življenje svojega naroda, tako so se Grki rešili turškega suženjstva, tako so Irci počenjali blaznosti, da so se iztrgali iz objema oblasti, ki je niso nikoli priznali.)

Pa še neka druga misel se je pridružila tej glavni. Zgodovinska usodnost je vrgla na našo zemljo hkrati vse velike, vekovne nasprotnike Jugoslovanov: Nemce, Italijane in Madžare. To je pomenilo sicer silno nesrečo za našo krhko državo, ki takega udarca ni mogla prenesti. In vendar je bila prav v tej grozeči nam nevarnosti skrita možnost, da se Jugoslovani resnično narodno uredimo. Samo tak dokončen polom stare Jugoslavije je mogel odstraniti vire hudega notranjega nasprotja med jugoslovanskimi narodi. Za drugačno Jugoslavijo je bil potreben konec dinastije, ki je ostala zgolj srbska, čeprav je včasih glumila jugoslovanstvo. Potreben je bil zlom beograjskega gospodarskega in upravnega centralizma, kraljevske armade, diktature nesposobnih generalov in tujih diplomatskih iger z našimi težavami. Sporazum med jugoslovanskimi narodi je postal za našo državo življenjsko vprašanje. Po doslednosti zgodovine, ki ne prizanaša s trdimi nauki, nam je ta sporazum prineslo najstrašnejše trpljenje, brez napisanih in podpisanih praznih dogovorov. Tega bi ne smeli pozabiti. Poleg spoznanja, da smo bili zaznamovani za dokončen padec kakor posekano drevo v gozdu, je to najvažnejše. Leto 1945 pomeni resničen sporazum med enakopravnimi narodi. Nihče bi nam ga ne bil mogel vsiliti, če bi ne bili zanj pretrpeli toliko gorja.

Obenem s to glodajočo notranjo boleznijo jugoslovanske države je preminila tudi skeleča rana na telesu slovenskega naroda. Slovensko in hrvatsko Primorje, ki so nam ga diplomatski mešetarji leta 1918 iztrgali iz narodne in državne skupnosti, je postalo po desetletjih suženjstva spet resnično naše, jugoslovansko. Kdor misli, da bi nam ga bili Italijani na pritisk zaveznikov vrnil, če bi ne bili mi zanj žrtvovali toliko ljudi in dobrin, presoja velike dogodke z otročjo in nerazgledano pametjo. Če bi bila kaka kraljevska vlada

vodila boj za narodne pravice, bi bila potekala meja proti Italiji prav tam, kjer so jo bili potegnili leta 1918. To ni le verjetno, temveč čisto gotovo. Primorje s Pulo, Reko, Zadrom, Postojno, Tolminom in Trento je plačilo za nadčloveške napore in žrtve naše narodnoosvobodilne borbe. Kdor trdi kaj drugega, kaj malo pozna zakone svetovnega političnega dogajanja. Če bi ne bila naša vojska osvobodila Trsta in vsega našega ozemlja za njim, bi bili na mirovni konferenci naše zahteve s prijaznim nasmehom zavrnili. Zahodni zavezniki bi se zaradi naših želja ne bili hoteli zameriti svojim zaveznikom iz prve svetovne vojne, ki so končno Nemčijo vendarle izdali. Rusi bi pa ne bili marali dražiti italijanskih komunistov in socialistov, ki so imeli največ upanja, da bodo novo Italijo oni upravljali. Obveznosti nasproti Jugoslaviji bi bile poravnane s starimi mejami in z zmerno vojno odškodnino. To bi bilo v skladu s slabotno pomočjo, ki jo je kraljevska Jugoslavija nudila zaveznikom s svojim odporom zoper skupnega sovražnika. Če bi pa bilo Italiji po kapitulaciji leta 1943 priznано ime napadene in zaslužnjene države, kakor je bilo priznано Avstriji, bi bile naše žrtve za pravičnejšo mejo proti Italiji zamen. Toda to se ni zgodilo morda prav zaradi naše navzočnosti v resničnem boju za svobodo sveta. Na ta svoj kos zemlje smo se tako trdno priklenili — s prelito krvjo in z znojem delovnih rok — da nas ni bilo mogoče odtrgati od njega. Vojska, ki je zrasla v gozdovih pohojene Jugoslavije, ustvarjena iz brezprimerne drznosti, v bližini sovražnikovih postojank, je prispela v Trst prej kakor zavezniške armade. To je bil najtrdnjši dokaz za naše pravice, to in soglasna volja ljudstva v Primorju, ki je prav zaradi naše mogočnosti v teh ugrabljenih pokrajinah mogla povedati svojo odločno in nedvoumno besedo.

Vendar nismo šli v boj samo zaradi slovenske in hrvatske zemlje v Primorju. Ko smo se odločevali za odpor in krvavi obračun z nasilniki, ki so nas hoteli zasužnjiti, smo imeli pred očmi ves narod, pravzaprav celó vse jugoslovanske narode. Vedeli smo, da ne gre le za vrnitev ugrabljenih pokrajin in osvoboditev ljudi, ki so po prvi svetovni vojni ostali izven mejá

Jugoslavije. Takrat je šlo v resnici za vse, za narod kot celoto, za njegovo kulturo, govorico, zemljo, za njegove navade in šege, končno pa tudi za njegovo vero. Vendar so bile po dobljeni zmagi, ko je minila smrtna nevarnost, naše oči obrnjene v pokrajine, ki smo jih s krvjo in trpljenjem vseh vrst odkupili. Da bi do konca izpričali svojo pravico do slovenskega in hrvatskega Primorja, smo v najusodnejših dneh vrgli vse svoje vojaške sile v smeri proti Trstu. Da bi še bolj poudarili svetost svojih pravic do teh krajev, je bilo za nekaj dni težišče in središče političnega dogajanja osvobojene Slovenije v Ajdovščini, kjer je bila imenovana prva narodna vlada Slovenije. Iz prve osvobojene pokrajine, Bele krajine, smo se za nekaj dni preselili v Slovensko Primorje, da smo tako še simbolično, že pred podpisom mirovne pogodbe, priključili te kraje svoji slovenski domovini. Šele od tam smo v sončnem majniškem dnevu zdrveli proti naravnemu in nespornemu središču nove slovenske države, proti beli Ljubljani. Priznam, da je bilo našemu veselemu zmagoslavju pri-mešane tudi nekaj tesnobe. In to vsepovsod. Ljudje, ki so z zmago v boju zoper tujca dobili oblast v svoje roke, so stali pred težavami obnove razdežane domovine, ki so bile skoraj tako velike kakor muke oboroženega odpora. Ker pa so hoteli zgraditi tudi nov gospodarski, socialni in politični red, je bilo tesnobnih vprašanj še mnogo več. Še večja je bila bojazen nasprotnikov nove oblasti, ki so kljub očitkom vesti ostali v domovini. Čeprav so morda upali, da bo zmagoslavja kmalu konec, so se vendarle bali obračuna. V skrbeh pa so bile tudi množice preprostih delovnih ljudi, ki sicer niso sovražnikom naše domovine v ničemer pomagali, ker so si osvoboditve iskreno želeli, niso pa bili vneti za spremembo družbenega reda, ki se je že jasno napovedovala. Morda niso ničesar pravega vedeli o nujnostih, ki so spremembo zahtevale, niso poznali zakonov revolucije, gospodarskega preurejanja in političnega poloma starega sveta. Želeli so le, da bi se življenje nekje tam nadaljevalo, kjer je leta 1941 obstalo, čeprav so čutili in slutili, da to ne bo šlo. Osvoboditev je pomenila vsaj za premožnejše tudi svobodno

razpolaganje s tem, kar so imenovali svoje. Osvobodilno gibanje pa je postavilo v isto vrsto z osvoboditvijo narodnega in kulturnega življenja tudi osvoboditev iz gospodarske odvisnosti. V boju za osebne koristi pa človek prav lahko pozabi na duhovne vrednote svobode, kulturnega in umetniškega ustvarjanja ter skupnega življenja vsega naroda. Zato seveda tudi razočaranja ni manjkalo. Izguba (včasih je samo omejitev dovolj) premoženja, prvenstva, političnih in socialnih prednosti, omejitev kulturnih ustanov, verskih in cerkvenih svoboščin, vpliva v javnem življenju in še marsičesa drugega prizadene navadno pač tudi ostrino človekovega spomina. Vsa duhovna pažnja je obrnjena v presojanje resničnih ali le dozdevnih krivic, ki so bile prizadejane njemu samemu. Njegove lastne zablode, zmote in krivice so se s polomom starega sveta skrile pod ruševine. Razumevanje prizadevanja in naporov nove oblasti je skrajno slabotno. Gospodarske težave so le posledica nesposobnosti in zlonamernosti novih ljudi. Vojne, razdejanje, ki so ga povzročili tuji roparji, razvrednotenje denarja, ki so ga prinesli tuji upravitelji ohromelega narodnega gospodarstva, neurejeni promet, izčrpanost tovarn, rudnikov, obratov, zemlje, ljudi in živcev, vse to je spričo nepriljubljenosti novih oblastnikov brez pomena. Novi družbeni red bi bil moral v dveh ali treh letih pokazati uspehe, ki jih stari ni zmožgal v stoletjih. Iz gospodarskega razdejanja, ki ga prinese s seboj sleherni vojna, bi naj nastala blaginja, kakršne svet še ni videl. In vse to brez občutnih dajatev, ob velikih plačah in skromnem delu. S tako miselnostjo le težko postaneš dober in uvideven državljan. In vendar je neka državljanska vnema, zgrajena na resnični domovinski ljubezni, za našo skupno srečo potrebna. Samo z zvestim, poštenim delom, s skromnostjo in dobrohotno zadovoljnostjo (ki pa ne sme biti podobna lenobi) si bomo mogli urediti svoj novi dom. Saj imamo vso pravico, da zavračamo vse, kar ni dobro, pravično in pošteno, a zavedati se moramo, da je nova Jugoslavija naša stara domovina, naše zavetje in naša moč. Samo nase, na svoje delo, na medsebojno razumevanje jugoslovanskih narodov in na njihovo skupno

moč se smemo zanašati. Ljudje, ki so zapustili svojo domovino, ko je najbolj potrebovala pridnih rok, pametnih misli in velike ljubezni, so zapravili pravico, da bi odločali o naši usodi. Ob desetletnici zmage je to jasno kot beli dan. Vemo, da je marsikaj, kar se ustvarja danes, samo poskus, iskanje in preizkušanje. V naši novi družbeni ureditvi je marsikaj le nakazano. Cela vrsta ustanov bo dobila s časom drugačno podobo. Sodelovanje ljudstva bo vedno živahnejše, tudi vpliv pametnih misli in nasvetov bo naraščal. Glavno je vendar, da živimo na svoji zemlji kot svobodni narod. Važno je, da smo v desetih letih utrdili mir in red v svoji domovini. Nedopovedljive vrednosti je, da smo spoznali nevarnost sovjetskih vzorov in si izbrali svojo pot tako v notranji kakor v zunanji politiki. Kmetijski ljudje so v tej osvoboditvi mnogo pridobili. Prisilna kolektivizacija je vržena med staro šaro. Datjave so sicer še velike, a ljudje vendarle zopet svobodno gospodarijo na svoji zemlji. Delavstvo je z delavskimi sveti stopilo prav tako na pot svobodnega odločanja. Socialno zavarovanje je rešilo milijone ljudi velike siromaščine.

Stoletja so tekle naše reke brez dela proti jugu. Danes so zaprežene v delo:

v tovarne in luč. Zakaj so sto tisoči naših ljudi morali oditi s trebuhom za kruhom v tuji svet? Če bi po vojni nova ljudska oblast ne bila zidala tovarn, ne jezila rek in porabljala njihove vodne sile, bi bili danes že tisoči spet morali iskati kruha po svetu, ker naša tako lepa zemlja ima premalo polja, da bi rezala vsem zadosti kruha.

Mnoge zelo boli ker je sedaj cerkev ločena od države. Pa ni samo katoliška. V naši državi so tudi pravoslavni, so protestanti, so muslimani. In taka ločitev se je že davno prej izvršila skoraj po vseh drugih državah. Zaradi nje pa iskreno krščanstvo ni nikjer zamrlo. Resnični verniki so povsod ostali zvesti Bogu in podedovani veri svojih očetov. Tako tudi pri nas. Kdor je zvest svoji veri, ljubi svoj narod, domovino, državo in je pokoren oblasti, kakor uči sveti Pavel v listu do Rimljanov.

Če vse to pravično presodimo: vse trpljenje in žrtve, vse razdejanje okupatorjev po naši domovini in v desetih letih sedanji razvoj ter mirno sožitje narodov v Jugoslaviji, pa tudi zanimanje, spoštovanje in zvezo drugih držav z našo — smemo biti res veselo ponosni na svojo domovino.

Bela krajina, deželica sonca in grozdja L. Žabkar

Ob desetletnici SNOS v Črnomlju (1944—1954)

Kos slovenske zemlje, ki jo je Bog iz ljubezni do lepote Slovincem ustvaril in nam v last podaril, kos »krševite, a nam zlate grude« je postavil v kotlino med Kolpo in Gorjance in kočevske hribe z Rogom do vivodinskih bregov v Žumberku. Počez in čez pol jo je prerezal s tiho, melanholično zasanjano temnozeleno Lahinjo, ki se je z zobmi časa zagrizla v globoke tesni in se molče vije iz naših tal in hrepeni v naročje Kolpe za Primostkom pod zgodovinskim Kučerjem, polnim skrivnosti izza Keltov, Japodov in Rimljanov.

Ozemlje, ki ga imenujemo Bela krajina — včasih smo mu rekali študentje v Ljubljani »belo carstvo onstran Gorjancev in Mirne gore« — se zлага s črnomeljskim

upravnim okrajem in meri 59.448 hektarov in premore v bivših desetih, sedaj sedmih občinah 29.787 prebivalcev, med njimi Žumberčane, Bojančane in Marindolce, ki so posebnost na slovenski zemlji. Prvi so uniatske vere, drugi in tretji pa pravoslavni, ostanki nekdanjih Uskokov, ki so branili tako imenovano Slovensko krajino pred vpadi Turkov.

Iz najstarejše zgodovine ne vemo kaj dosti. Belokranjski rojak vseučiliški profesor dr. Niko Zupanič trdi, da se je njena zgodovina začela že leta 35 pred Kristusom, ko je rimski diktator Oktavijan v boju z Japodi zadel na hud odpor pri mestu Metullumu. Starinoslovci sicer na splošno menijo, da je Metullum na Notranjskem

Metlika, kulturno središče Bele krajine.

v Metljah pri Ložu ali pa v Šmihelu pri Hrenovicah, vendar pa v Oktavijanovem bojnem poročilu ni zadostne zemljepisne označbe, da bi mogli po dveh tisočletjih trdno označiti stari Metullum. Profesor Zupanič se ne sklicuje toliko na stara mnenja, temveč popolnoma zemljepisno sodi, da bi bila v omenjenem bojnem opisu mišljena sedanja Metlika — nekdanji Metullum. Saj je to mesto tudi res naravna trdnjava, če si mislimo še vse jarke napolnjene z vodo.

Ko so za prvotnimi prebivalci prišli v te kraje naši predniki, so bili večinoma pastirji in živinorejci. Živel so v zadru-gah in čisto po svoje pojmovali tudi nad-naravni svet. Bili so pogani in mnogobož-ci. Verovali so, da je človeška duša ne-umrljiva in da se po smrti preseli v ne-vidni svet, ki so ga sami uredili v nekakš-no nebeško zadrugo. Ker je bila Bela kra-jina dolgo odrezana od drugega sveta, se je prav tu ohranilo največ starih obredij, ki imajo korenine še v tem poganskem staroslovanskem verovanju. Koledovanje o božiču in novem letu je preostanek sta-roslovanskega praznika, ko so se veselili, da se je leto obrnilo in nastopil daljši dan. Prav tako je jurijevanje, ko so nedavno vodili še zelenega Jurija, vsega ovenčane-

ga v zelenje, preostanek običaja, ko so naši predniki slavili prihod boginje Vesne.

Ko je frankovski cesar Karel Veliki v Aachenu leta 811 določil področji oglej-skemu patriarhatu in salzburški nadško-fiji, ki ju je mejila reka Drava, so začeli prihajati tudi v Belo krajino misijonarji iz Ogleja, ki pa zaradi neznanja jezika in običajev niso imeli dosti uspeha. Zato je še štiri sto let pozneje oglejski patriarh Bertold v svojem vizitacijskem poročilu tožil, da tava ljudstvo v slepoti zmot in posnema poganske navade. Da bi še pravi čas iztrgal zapeljano množico iz zmote, je dal sezidati v Črnomlju cerkev, ki ji je pridružil nekatere iz okolice. V tem poročilu imenuje vso Belo krajino metliški kraj ali kot. S tem pismom je bila leta 1228 ustanovljena matična župnija v Beli krajini, ki so se ji pozneje pridružile v Metliki, Semiču, Podzemlju in Vinici ob Kolpi. Leta 1268 je bil v Črnomlju že križniški red, ki še danes vodi to župnijo. Leta 1270 se prvič imenuje Črnomelj trg, leta 1407 pa so ga cesarji povzdignili v mesto. Bil je važna obrambna trdnjava zoper Turke, ki so od Karlovca pogosto vdiralali skozi Belo krajino na Kranjsko.

Skoraj tri sto let smo morali Slovenci trpeti silovite napade divjih Turkov, ki so

Znamenita božja pot Tri fare pri Metliki.

preplavljali naše dežele, požigali in plenili, kar so mogli zaseči, in neštete množice vodili v suženjstvo. Slovenci in Hrvatje smo branili evropsko kulturo in ostali na začetku razvoja, medtem pa so se narodi na severu in zahodu nemoteno razvijali kulturno in gospodarsko. Prvič so Turki napadli Črnomelj dne 9. oktobra 1408. Isto leto so napadli tudi Metliko, kjer so vse mestne očete obglavili in jih posadili v sejno dvorano okoli mize tako, da je imel vsakdo svojo glavo v rokah pred seboj na mizi, češ: »Zdaj pa se posvetujte in sklepajte zoper nas, če morete!« Črnomlja Turki niso nikdar zasedli, zato pa so se tem bolj divje znašali nad okolico. Leta so znana, podrobnosti pa ne. Veliko so imeli zapisanega frančiškani, ki pa so se leta 1469 umaknili iz Metlike v Novo mesto in sezidali tam svoj samostan. Veliko je bilo zapisanega tudi v župnijskih arhivih, ki pa so leta 1655 ob velikem požaru Črnomlja vsi zgoreli. Nekaj je ohranjenega v redovnem centralnem arhivu križniškega reda na Dunaju. Zgodovinar bo moral črpati iz njega, če bo hotel pisati podrobno zgodovino Črnomlja in vse Bele krajine.

Po turškem napadu leta 1523 je zapisal deželni komtur križniškega reda med drugim tole: »V Beli krajini bo Turek kmalu vse posekal in odpeljal v sužnost. Belokranjski kmet bi rad svoje posestvo prodal za polovično ceno, a ga nihče ne mara, pa je tudi prepovedano pošiljati ali nositi denar iz osirotele dežele.« Kranjski stanovi pa so leta 1474 pisali Sikstu IV. med drugim: »Turški sovražnik je osemkrat pridrl

z veliko množico v našo deželo, jo požgal in tako opustošil, da se mora smiliti Bogu, vaši svetosti in vsakemu kristjanu. Kaj nas pa čaka, ako nam še sedaj kristjani ne pridejo na pomoč. Nič drugega, kakor da se s prebivalci Slovenske krajine, Metlike, Istre, Krasa in še drugih sosednjih pokrajin, ki z nami enako silo trpe, vzdignemo in zapustimo deželo, mesta, gradove in vasi, domovino. Ako pa bo to prišlo, česar se bojimo, kje bo ta revna in preganjana množica našla zavetja in živeža. In kaj se bo še zgodilo, če bo Turek zasedel naše dežele in od tod vedno dalje stegal svoje grabežljive roke po krščanstvu. Kdor ni sam videl in okusil bridkosti, mu jih ni mogoče opisati niti s pismom niti z zgovornimi besedami. Kdor pa je videl tisočero silo, bridko vpitje, veliko trpljenje in jok ubogih kristjanov te dežele, kakor so videli to hlupci in stotniki mejnega grofa Alberta Brandenburškega in vojvoda Sigismunda Avstrijskega... ta je ginjen od žalosti in usmiljenja... Koliko je tu mraza, trpljenja, strahu in revščine, koliko bridkosti, bolečin in joka!«

Leta 1578 so pojenjali turški napadi. Ustanovljena je bila vojaška granica in krajina in silni poraz pri Sisku je prinesel oddiha utrujenim in onemoglim Belokranjcem. Uskoki ali Pribegi, ki so imenovali Gorjance »Uskoško pogorje«, so bili begunci iz turških obmejnih pokrajin. Umikali so se pred neznošno turško tiranijo iz Bosne proti Hrvatski, dokler niso prispeli do naših mirnih krajev. Med letoma 1531 in 1541 so se ti Vlahi naselili tudi po Gorjancih na posestvu žumberške graščine. Po

Belokranjska hiša v Drašičih pri Metliki.

Črnomelj, upravno središče Bele krajine.

Liki jih je bilo že prej veliko in vojaški poveljniki Vojne krajine so jih preseljevali v Krajino, da so jim branili mejo. Ker so jih imeli Turki za krščanske vohune, so pobegnili h Kobasiću, ki je bil od leta 1526 dalje posestnik žumberške graščine. Kralj Ferdinand je pospeševal njihovo naselitev in izposloval pri deželnih stanovih, da so dobili zanje selišča po Gorjancih, ki so jih obljudili do srede 16. stoletja. Kranjski stanovi so jih porabili za graničarje in za vohune za daljni jug, da so poizvedovali o gibanju sovražnika.

V letih 1597 do 1698 so se tod naselili še Bojančani. Kakor gorjanski Uskoki so bili tudi ti Vlahi izpostavljeni turškim in beneškim napadom. Jurij Lenkovič jih je pripeljal leta 1597 in 1598 iz Like, največ iz Korenice, in jih naselil na posevstvih grofov Zrinjskih in Frankopanov. Naselil jih je tudi v Gomirju, Vrbovskem, Moravicah, Ravnih gori, Starem lazu, Mrkopolju in tudi čez Kolpo v Marindolu in Bojanjih. Benečani so mrzili Uskoke in so vsakega, ki jim je prišel v roke, privezali na svoje ladje, imenovane galeje. Tako daleč je seglo sovraštvo, da so se Benečani zvezali celo s Turki. Ker so postali Vlahi omahljivi in nezanesljivi, jih je previdni Lenkovič preselil iz obmejnih krajev v severozahodni del Hrvatske.

Po Beli krajini pa so gospodarili tudi hajduki. To so bili neredni turški vojaki, imenovani martolozi, ki so v četah po 50 do 60 konjenikov dan na dan hodili čez mejo v Belo krajino. Turki so se tudi, preoblečeni v graničarje, vtihotapili čez slovensko mejo in seveda ropali, kjer so mogli in kar so mogli. Mednje so se pomешali še ropanja željni Vlahi ali Uskoki in tako se je počasi zaplodila neuničljiva nadloga roparjev ali hajdukov, ki ni trajala nič manj kakor velika turška sila. Stari očanci imajo še živo v spominu pripovedovanja svojih prednikov o njihovih grozodejstvih. Nasilnost gorenjskih rokovnjačev jim še do gležnjev ne sega. Rokovnjač ni rad prelival krvi. Le če mu je šlo za glavo, je prijel za nož ali puško, da si je ohranil življenje. Hajduki pa so najprej pregnali ali pobili prebivalce, da so potem lahko brez skrbi ropali in odnesli plen. Nekoč so prikorakali skozi Črnomelj. Ljudje so jim kar v škafih polagali na prage vino, kruh in meso, da bi se zadovoljili in ne bi začeli ropati. Tedaj pač še ni bilo ne rednega vojaštva ne orožnikov in ljudje so bili navezani na samoobrambo. Če so meščani ali kmetje kakega hajduka le ujeli in ga zasliševali, ni smel ničesar izdati. Tudi če so ga ubili, je šla vsa skrivnost z njim v grob.

V začetku 19. stoletja so bili poboji med ljudstvom in hajduki v Dobljčah in sosednjih vaseh, kamor so zahajali hajduki s poljanskih hribov, kjer so imeli svoja skrivališča. Najrajši so napadali župnišča. Mrliške knjige iz Vinice, Sinjega vrha, Starega trga ob Kolpi in Semiča govore o takih napadih. V arhivih križniškega reda na Dunaju je kronika iz Semiča, kjer je popisana grozna smrt semiškega župnika Matija Stariha, ki je bil žrtev hajdukov.

Taka je bila stiska Belokranjcev dolga desetletja. Šele pozneje so avstrijske oblasti zatrle hajduštvo, a tudi zdaj ni bilo blaginje. Začele so se nove vojske in prišla je francoska okupacija, ki pa se ji je belokranjsko ljudstvo uprlo. Ko so v Ljubljani zvedeli za to, so naročili novomeški posadki, naj napravi red. Res je prišla novomeška kompanija v Črnomelj in takoj tisto popoldne so jo napadli meščani. Bitka je bila za komendskim hribom ob stari cesti. Posadka se je morala umakniti v Gradac, kjer je počakala na okrepitev. Za kazen so potem Francozi nalagali hude davke in jih neusmiljeno izterjevali, pri tem pa povsod kradli in ropali.

Še hujša nesreča pa je zadela Belo krajino v letih 1890 do 1898, ko je trtna uš uničila vse vinograde. Ljudstvo je bilo popolnoma obupano in se je začelo trumoma seliti v Ameriko. Odhajali so pa od doma navadno najboljši, idealisti, ki so se uvrstili med sinove velikih narodov in postali pionirji kulture v novem svetu. Med odličnimi Belokranjci so bili misijonar škof Ivan Vrtin iz Dobljč v črnomeljski župniji, škof Stariha iz Semiča in drugi. Tisoče pa je Amerika tudi pokvarila in jih ugrabila, jih odtrgala od rodni korenin. In še tisti, ki so se vrnili, so se navzeli novega duha, podirali lesene hiše in opuščali stare običaje. Veliko je bilo tudi takih, ki so v tujini, kjer so se zarili v rudniške rove, hrepneli po kraški zemlji, po domu, kjer jih čakata nizka hišica in žena in — zidanica pod brajdami. In pa domači grob. Pridno so pošiljali v domovino težko prisluženi denar, doma pa žena ni vedela, da je vsak dolar kaplja znoja in moževe krvi, pa jih je lahkomišelnost razsipala.

Ko je leta 1914 skozi Belo krajino stekla železnica od Novega mesta do Karlovca,

je z njo polagoma prišla tudi omika. Preprosto, v belo domačo obleko oblečeno ljudstvo se je začelo modernizirati. Seveda je bila deželica še vedno močno oddaljena od gospodarskega središča Ljubljane in od drugih mest in je bila vse do druge svetovne vojne zapostavljena. Šele po osvoboditvi se je začel pravi razmah. Dobili smo prvo popolno gimnazijo v Črnomlju, začeli so zidati tudi prve tovarne. Zdi se, da bomo počasi stopili na pot, da bomo lahko vstric korakali z drugimi deželami naše domovine.

Po drugi svetovni vojni so domačinom veliko pomagali tudi belokranjski rojaki izseljenci. V nekaterih vaseh skoraj ni človeka, ki bi ne imel kake obleke iz ameriškega paketa. Tudi raznim ustanovam in zlasti Rdečemu križu so veliko pomagali. Zadnja leta se v lepem številu vračajo domov na obisk, da vidijo, kako raste in se razvija naša deželica v napredno, kulturno in gospodarsko vedno močnejšo deželo. Zgodi se prečesto, da pustijo svoje v Ameriki, tudi svoje otroke in domače, in se, zlasti starejši, vrnejo domov, da bi umrli v rojstnem kraju in počivali v rodni zemlji. Užitek je prebirati tudi njihova pisma, ki jih po dolgih letih pišejo svojem domov. Sočni domači izrazi, lepe žlahtne domislice, navdahnjene z ljudsko modrostjo iz pregovorov in narodnih pesmi, kakor bi človek bral verze.

O marsičem bi se še dalo pisati, o zgodovinskih znamenitostih, o narodnem blagu, o cerkvah, ki imajo že častljivo starost, o znamenitih božjih poteh na Žežlju pri Vinici, pri Treh farah pri Metliki, o bojanškem zvončku na Bojancih, ki so ga prinesli s seboj Bojančani iz svoje prvotne domovine ob Bojani med Skadrskim jezerom in Ulcinjem, o belokranjskih vinskih goricah in zidanicah, kamnitih njivah in steljnikih, šumečih lozah z belimi brezami pa o zelenih rebrih in belih cerkvicah, pa še o belokranjski govoricici, ki ji je utrl pot v knjigo veliki rojak Oton Župančič. Najvažnejše pa je to, da je bila Bela krajina zibelka naše svobode, da nosi s ponosom ime »prvo slovensko osvobojeno ozemlje« in da je pred desetimi leti zasedal v Črnomlju prvi slovenski parlament, ki je polagal temelje naši ljudski oblasti, naši slovenski državnosti.

Žusem in njegov gospod

Jakob Richter

Ob biserni maši Jakoba Palirja

Se so kraji v naši domovini, do katerih je čudovito daleč. Redkokdaj stopi na njihova tla noga tujca, malokatera misel jih obišče, mnogim so celo njihova imena neznanana. Med take skrite kraje spada tudi Žusem na obronkih kozjanskega »pragoda«. Do vlaka je za odraslega človeka cele tri ure hoda, do ceste, ki veže Podčetrtek s Sv. Jurijem pri Celju, pa eno uro. Nekdanje, od grofovske gospode začrtane in od izmučenih tlačanov izpeljane ceste, ki se sredi listnatih gozdov v strmih vijugah spenjajo na žusemski grič, zmore sedaj samo še živinška vprega in ameriški džip, ki je pred nekaj leti prvič priropotal na ta 603 m visoki hrib, ko je prišel po trupla ponesrečenih ameriških letalcev, ki so bili tu pokopani med zadnjo vojno.

Dandanes motijo tukaj prirodno tišino samo v strma pobočja prislonjene, daleč narazen raztresene kmetije. Samo kmeta je ta težavna, kamnitna, skoporodna zemlja za stalno privezala nase. Vse drugo so odnesli časovni viharji in spremembe, ki so iz daljnega sveta pljuscale v to zatišje. Nekdaj pa je bilo tukaj drugače. Ko je bil promet v človeškem življenju skoraj še brez pomena, se je na žusemskih gričih naselil človek. Za seboj je pustil poznejšim rodovom v spomin neolitsko, kamnitno orodje, ki ga je uporabljal, ker železnega še ni poznal. Nato so v dobi po prihodu Slovencev, ko so jih že izrabljali tujci, nastopili v tem romantičnem kraju zgodovinsko znani žusemski zemljiški gospodje, ki so kraju dali tudi ime: Süszenheim (Sladki dom), iz katerega je nastal naš Žusem. Človek pa se v tistih časih ni boril samo s svojo zemljo in z divjimi zvermi, temveč tudi z nasilnimi tolpmami Obrov, Madžarov in drugih roparjev, ki so silili v naše kraje. Zato si je utrdil bivališča — nastali so gradovi — in se povezal z bližnjimi, močnejšimi sosedi. Žusemski gospodarji so se naslonili na pilštanjske, ki so bili slovenskega rodu. Iz pilštanjskega obsežnega gospostva je izšla sv. Ema, ki se je poročila z bogatim koroškim grofom Viljemom, potomcem slovenskega plemiča Valjhuna. Ko je Ema izgubila moža in oba sinova,

se je kljub ogromnim posestvom in velikemu gospodarskemu talentu odpovedala svetu. Ustanovila je ženski samostan v Krki na Koroškem, izročila mu svoja posestva in večer življenja sama preživela v njem. Ta samostan je leta 1072 postal sedež prve škofije na Slovenskem, krške škofije. Tako so postali žusemski zemljaki, ki so bili povezani s Pilštanjem, vazali ali podložniki krških škofov. V tem času so seme Kristusovega evangelija med žusemskimi prebivalci sejali benediktinci iz Gornjega grada, ki so na Žusmu ustanovili župnijo že leta 1394. Župnik je postal obenem zemljiški gospod, ki je imel tudi svoje podložnike. Glavno žusemsko posest so si medtem pridobili celjski grofje, ki so mogočni, sedaj razpadajoči grad uporabljali za lovsko letovišče. Po smrti zadnjega celjskega grofa leta 1456 je žusemska gosposčina postala deželnoknežja last in žu-

Razvaline žusemskega gradu.

Jubilant Jakob Palir med ovci pred cerkvijo.

semski grad je bil do leta 1848 sedež upravne in sodne oblasti. Prehajal je iz rok v roke in razni grofje in njihovi valpti tudi tukaj niso zapustili za seboj veselega spomina. Žusemska kronika pripoveduje iz te dobe tudi tole zanimivo zgodbo: Kmet Jožef Kaša je ostal graščaku Petazziju tri leta na dolgu vino, ki mu ga je moral oddajati kot desetino, vsako leto po eno celjsko vedro. Ko je bila letina boljša, mu je pripeljal ves zaostanek Graščak pa je bil čemer in, ko je vino pokusil, se je zadržal nad kmetom, da takega vina ne sprejme, naj mu pripelje boljšega. Kmet se je žalosten z vozom vrnil proti Žamerku. Tam so se zbrali njegovi sotrpini in tisti večer popili celo vedro vina, ki ga je vozil Kaša. Nato so preostalemu vinu prilili toliko vode, kolikor so žlahtne kapljice sami zaužili. Drugo jutro se je Jožef Kaša vrnil s tem vinom na grad. Graščak je zopet pokusil vino in rekel kmetu: »No, vidiš! Sedaj si pa le našel v kleti boljše kapljico. Zapomni si za naprej, da se ne dam prevariti s slabim pridelkom.«

Žusemska pokrajina je še sedaj več ko do pol površine porasla z gozdovi. Da bi si lastniki povečali dohodek, je eden izmed

njih — Figlmüller — v Loki leta 1830 ustanovil steklarno; ta je izdelala tudi mnogo steklenih lestencev, ki visijo sedaj po naših cerkvah in palačah. Drugi — König — je v Loki postavil kopitarno, ki je pošiljala svoje izdelke celo v izvenevropske dežele. V Loki je bilo v tem času živahno. Ne samo domačini, tudi tujci so tukaj dobro zaslužili. Sedaj spominjajo na tiste dni samo velike stavbe s praznimi, zevajočimi okni. Prebivalci, ki so na kmetijah odveč, pa si iščejo dela drugod.

Tok življenja se je zaustavil tudi na griču pri fari. Pred vojno je bil tam poleg župnije še sedež občine, bila je šola in pošta. Za božič 1944 pa si je okupator na tej razgledni točki privoščil satanski kres. Zažgal je vsa poslopja, da so zgorela do tal. Ostalo je samo župnišče z obema cerkvama. Župnišče so sicer zažgali, pa ga je rešila neka stara ženica, ki je na vso silo kljub nevarnosti nosila sneg na ogenj tako dolgo, da je bil pogašen. Sedaj je sedež občine in pošte v Loki, novo šolo pa so postavili v dolini Dobrine.

Na tem Žusmu pase duše sedaj najstarejši, še službujoči duhovnik lavantinske škofije, Jakob Palir, ki je letos izpolnil

88 let in pel biserno mašo. Če pomislimo, da je sedež župnije v tem planinskem svetu skoraj na najvišjem vrhu in da je višinska razlika med najvišjim gričem in najnižjo žusemsko vasjo Loko celih 424 metrov in da ravnine tukaj sploh ni, potem lahko sodimo, da je Žusem ena najtežjih župnij na Slovenskem. Toda gospod Jakob še vedno lazi po teh strminah in soteskah za svojimi bolniki in jim deli duhovno tolažbo. Še vedno opravlja ob nedeljah dvojno cerkveno opravilo, tudi pozimi, ko ga mraz vsega pretresa in mu mrtviči mozeg po kosteh. Še vedno se zbirajo okoli starega očaka otroci in poslušajo njegove nauke. Še vedno meri veter, ki ga na tem sedlu nikoli ne manjka, meri padavine in pošilja svoje ugotovitve meteorološki službi v Ljubljano. Še vedno nabira ude Mohorjeve družbe in je silno vesel, da jih je vsako leto več. Poštar sicer ni več, tudi šole nima več v župnišču, zato pa ima tem večje veselje z dvema božjima hramoma, s sv. Jakobom in sv. Valentinom, ki nepremično zreta drug v drugega že več kot pet sto let. Ko ostane sredi poletja čisto sam v tej gorski samoti, se usede z brevirjem v roki na pašniku pod Špičkom med svojo živinico, ki pozna vsak njegov glas. Pogled pa mu splava tja dol v dolino, na Tinjsko, kjer se sredi bujnih vinogradov belita v soncu dve cerkvi. Na drugo stran, v zibiškem grabnu, je njegov rojstni dom,

Stefan Steiner

Srce prižiiga

Večerne lestence prižiiga nebo,
srce pa prižiiga luči hrepenenja...
Prihiti, prijatelj pomladnih mi let,
govóri ko včasih mi dobre besede!
Prijatelja ni, ga odplaval je svet.
Bog ve, kje dobrote zdaj mavrico prede.

O mati, priromaj iz domače vasi,
od svojega srca mi reženj odreži!
Ne bo je, ne bo; moja mamica spi,
pod križem njen dom zdaj ob božji je veži.

Kdor koli naj pride, vsakdo mi bo brat,
kdor nima krog srca kamnitne ograje
in v siju dobrote miru gre iskat.
Pa pojdeva skupaj do zadnje postaje.

Večerne lestence prižiiga nebo,
srce pa prižiiga luči hrepenenja...
Ob zori lestenci ugasnili so,
srce pa prižigati luči ne jenja.

ki je sedaj še bolj osamljen kakor on. Davno je že minilo, odkar sta tam skupaj z materjo plela, prala in se pogovarjala. Ker takrat redne šole še ni bilo, se je sam naučil brati, pisati in računati. Nato je plašno prosil očeta in mater, da bi ga poslali v celjske šole. Tam je postal eden prvih odličnjakov na gimnaziji. S posredovanjem opata Vrečka in gimnazijskega ravnatelja Končnika je dobil štipendijo, s katero se je skromno preživel v gimnazijskih in bogoslovnih letih. Potem je 20 let hodil kot kaplan iz kraja v kraj, tinjsko Mater božjo pa je vedno nosil v srcu kot domač biser. Še sedaj bi ji rad poklonil svoje, Špendetovo posestvo, pa ne gre. Kot duhovnik po božjem srcu je leta 1902 ustanovil in sam izdajal nabožni mesečnik Glasnik najsvetejših Src, kateremu je sledil Glasnik presv. Srca Jezusovega. Pred 40 leti se je vrnil v svoj planinski raj, na ljubljeno Žusem, v bližino svojega doma in se tu zakoreninil v srca svojih revnih faranov tako globoko, da hoče med njimi tudi počivati, kadar mu bo ura dotekla. Vsi ljubijo svojega gospoda in strašno bridko je bilo leta 1941, ko so jim ga Nemci vzeli in pregnali na Hrvaško. Reven med revnimi, skromen med skromnimi, preprost med preprostimi nosi biserni sijaj okoli svoje sive glave kot primer nesebičnega slovenskega inteligenta, ki se svojemu narodu nikoli ni izneveril.

Tone Bohinc

Božični zvonovi

Takole zvečer,
ko že sonce zahaja
za kristalno snežno goro,
se na nebu,
od zarje ožarjenem,
zablešči prva zvezda,
za njo še druga
in tretja in stota...

Takrat,
ko družina
ob jaslicah zbrana
kleči
in slavi
blaženi mir svete noči,
zapojo na vasi
božični zvonovi.
In v duši mi odmevajo
skrivnostni glasovi —
božje ljubezni,
veselja, miru.

Ančka Salmič

Stara mama

Daj, o daj že nehaj presti,
stara mama, k peči sedi!
Glej, na oknu nam cvetêjo
rože biserne, ledene.
Burjo čuj! Ko besno ščene
tuli, stresa gole veje.

Mi pa srečni smo ob peči,
ko nam bajaš, stara mati;
peljemo v kočiji zlati
se po belih cestah — k sreči.

Oh, le bajaj, stara mati,
saj prekmalu bo minila
nam detinstva sreča mila
in otroški časi zlati.

Kmalu trda pest razveje
nas na vse strani po sveti;
tvojih pravljic lučka sveti
naj na pot nam in nas greje.

Sóbota.

Zemlja in ljudstvo med Muro in Rabo Jože Maučec

Med Muro in Rabo prebivajo prekmurški Slovenci, ki sami sebe imenujejo Slovence (ednina: Sloven). To ime je še danes razširjeno v severnem delu Prekmurja in v Porabju; svojo govornico pa imenujejo slovensko. To slovensko ljudstvo, ki je le majhen del slovenskega življa v nekdanji tako obsežni Panonski krajini kneza Kocljaja, je nad 1000 let ohranilo zase in za svoj jezik ime, ki je bilo prvotno skupno vsem Slovanom.

Prekmurje je skrajni severovzhodni del Slovenije in najsevernejši del vse Jugoslavije, leži na levem bregu Mure in sega

Ribolov v Rabi.

na sever do Rabe, kjer se pri Monoštru dotika slovanstvo nemštva in madžarstva. Na jugu meji Prekmurje na hrvaško Medmurje, na vzhodu in severu na Madžarsko, na zahodu pa na Avstrijo. Prekmurje je za Jugoslavijo velikega pomena; na njem živi okoli 100.000 Slovencev. Tudi o njegovi strateški važnosti se bo hitro prepričal vsak, kdor le količkaj pregleda zemljepisno politični položaj Slovenije. Južni del Prekmurja je široka ravnina, najobsežnejša slovenska ravan. Na južnem robu jo omejuje Mura, skoraj vzporedno z njo pa prereže vso ravnino od severozahoda proti jugovzhodu potok Lendava. Vso to široko ravnino, najrodovitnejši in gospodarsko najvažnejši del Prekmurja, dele domačini v dva dela: Ravensko, manjši severozahodni del nekako do Sobote, in Dolinsko, večji južnovzhodni del od Sobote do Lendave. Severno od ravnine se prične svet nekako na črti Cankova—Puconci—Bogojina—Dobrovnik—Lendava polagoma dvigati v gričevje, povprečno 100 do 150 m nad ravnino in doseže najvišjo prekmurško vzpetino v Središkem bregu (418 m). Domače ime Goričko prav dobro označuje

Lendava.

ta svet, ki predstavlja živahno razrezano in razčlenjeno gričevje, podobno Slovenskim goricam. Na vzhodu se Goričko zniža in se končuje v vinorodnih Lendavskih goricah, ki se strmo dvigajo nad Lendavo. Vmesne ravnine in dolinice režejo številni potoki in potočki, med katerimi je najvažnejša Kučnica, mejna reka med Jugoslavijo in Avstrijo. Na desni strani Kučnice leži slovenska radgonska okolica, ki je bila po saintgermainskem miru leta 1920 dodeljena republikli Avstriji. Potegnjena je bila s tem zelo neprimerna meja, ker sega radgonsko ozemlje v kotu med Muro in nje dotokom, potokom Kučnico, kakor ostro bodalo v jugoslovansko ozemlje. Radgona (Radkersburg) je stara slovenska naselbina; svoje ime je prejela po slovenskem knezu Radigoju. Kraji Potrna, Zetinci, Dedonci, Slovenska Gorica, Zenkovci, Pridova, Farovci in Stara-Nova vasica so največje slovenske vasi radgonske okolice.

V slovenskem Porabju je še več voda in vrelcev. Največja reka je Raba; njen rokav med Slovensko vesjo in Monoštrom imenuje ljudstvo »Mrtva Raba«. Pripovedujejo, da Raba ni mogla odnesti po bitki pri Monoštru leta 1664 vseh mrtvih Turkov, ki so obležali v tej strugi, zato si je izkopala drugo strugo. V Rabo se izliva številni potoki, ki izvirajo v Srebrnem bregu, ki se dviga blizu meje med Jugo-

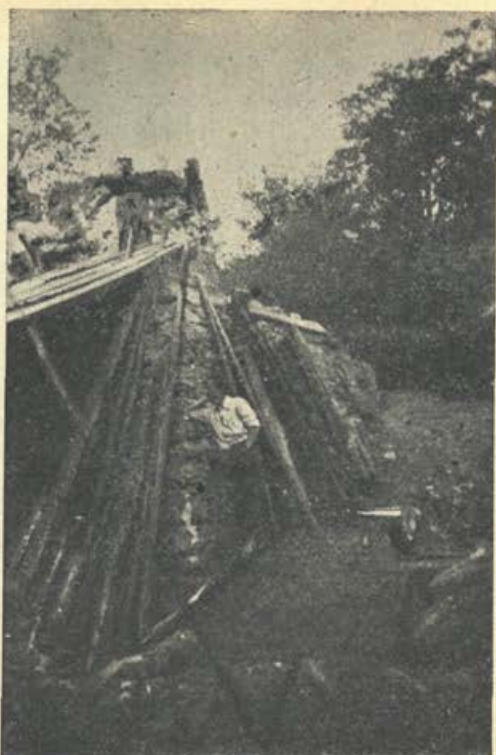
slavijo in Madžarsko, komaj 404 m visoko, s katerega je veličasten pogled na vse strani, a najlepši je proti severu v deželo rabških Slovencev, slovensko Porabje, kjer

Vhod v grad v Soboti
(iz prve polovice 18. stoletja).

še živi nad 10.000 Slovencev v madžarski državi. Rabski Slovenci prebivajo v vaseh: Gornji in Dolnji Senik, Slovenska ves, Ritkarovci, Verice, Števanovci, Andovci, Otkovci, Sakalovci, Farkašovci, Žida, Trošče, Čretnik in v mestu Monoštru. Nekaj porabskih vasi je tudi na avstrijski strani, ki nosijo še slovenska imena: Modinci, Svetica, Ženavci, Stankovci, Sveti Martin, Dobra, Grič in Velika. Slovenci v Porabju so po zemljepisni legi, zgodovinski preteklosti, narodnosti, jeziku in vsem ljudskem življenju strnjeno povezani s prekmurskimi Slovenci. Rabski Slovenci so brez narodnih pravic in jim ravno sedaj grozi narodna smrt v madžarski državi. Ker so del našega narodnega telesa, se moramo zanimati zanje, jih spoznavati in nenehno poudarjati njih pripadnost k naši narodni skupnosti. Vedno so bili najbolj zanemarjeni, a skrivajo toliko zakladov v svojih ljudeh. Kar je ustvaril duh tega ljudstva, je ostalo vkovano v tujo besedo in nasičeno s tujim mišljenjem in je tako brez prave koristi za ljudstvo.

Slovenska zemlja med Muro in Rabo nima kričečih, vsiljivih, divje romantičnih krasot in nedostopnih vrhov, a je vendarle mikavna in razgibana. Naravna lepota Prekmurja je v pomirjajočem zelenilu valovitega žitnega polja, travnikov in gozdov, v klasično mirnih črtah in barvah. Te lepote se nikomur ne vsiljujejo kakor

Prekmurska apnenica.

rože in tulipani, iskati jih moraš kakor vijolice in šmarnice, ki ne vabijo in ne zapeljujejo, temveč skrito mirno čakajo, zavedajoč se svoje vrednosti. Najlepše pa je Prekmurje pomladi, ko cvetejo številni sadovnjaki in akacije in valovi kakor morje nepregledno žitno polje, in jeseni, ko je vsa ravnina v ajdovem cvetu in so gozdovi na Goričkem najbolj pisani.

Pol prekmurske zemlje je v njivah, druga polovica pa v travnikih, pašnikih, gozdovih in vinogradih. Poljedelstvo, živinoreja, svinjereja in perutninarstvo predstavljajo za prekmurskega Slovenca glavni vir dohodkov. Za socialni ustroj prekmurske vasi je značilno veliko število bajtarjev in malih kmetov.

Slovenska zemlja med Muro in Rabo je zelo gosto naseljena pokrajina; naseljenost znaša že nad 100 ljudi na kvadratni kilometer, zato se je v zadnjih 60 letih veliko ljudi izselilo v ZDA, Kanado, Argentino in razne evropske države, Francijo, Nemčijo, Belgijo, Madžarsko in Avstrijo. Danes ima skoraj vsaka druga hiša

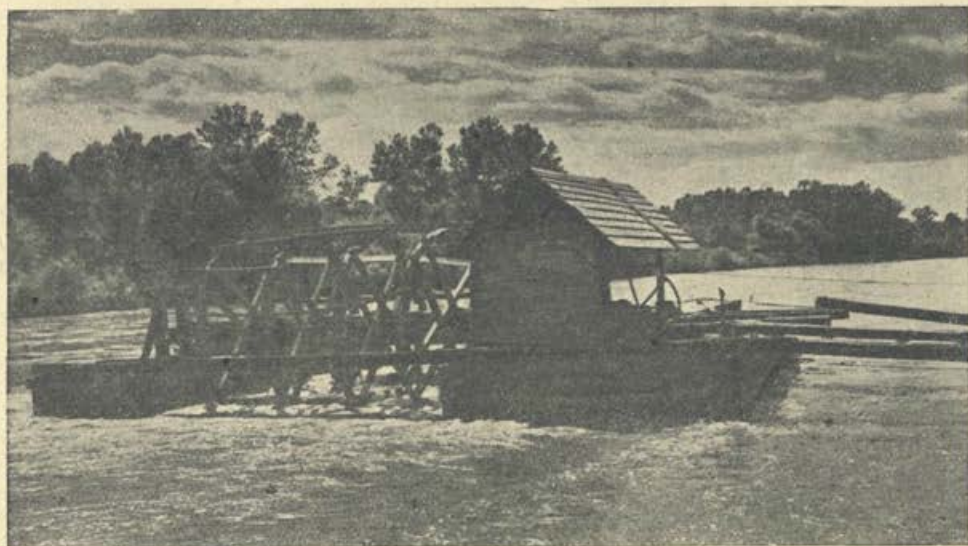

Prekmurska ioncarska peč.

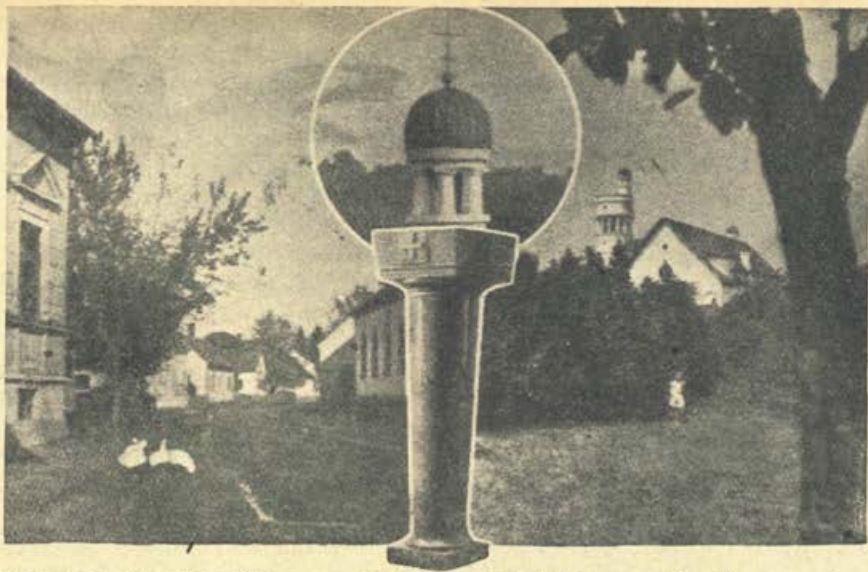
v Porabju svoje v Ameriki. Najznačilnejše za slovensko zemljo med Muro in Rabo pa je sezonsko izseljevanje poljedelskih delavcev, ki je bilo v manjšem obsegu že pred prvo svetovno vojno, v Slavonijo, Madžarsko in Avstrijo, predvsem pa na madžarska veleposestva; še večji obseg je zavzelo po prvi svetovni vojni, in sicer najbolj v druge dele Slovenije, nato v Vojvodino, Slavonijo, Francijo in deloma v Nemčijo. To so bili večinoma agrarni sezonski delavci, ki so si skušali s tem delom izboljšati svoje težke domače gospodarske razmere. Velik del sezonskih delavcev je dajalo ilovnato Goričko in še več Porabje. Malo zemlje, ki ni nudila dovolj živeža, preobljudenost in madžarski grofje s svojimi velikanskimi veleposestvi so prisilili slovenskega človeka med Muro in Rabo, da je vsako zgodnjo pomlad hitel iz svojih stisnjenih domov v svet za zaslužkom. Tisoče življenj je trpelo in hiralo za tuje koristi. Z bornim plačilom so se vračali vsako jesen na svojo ljubljeno zemljo, da bi okrepili svoje domove, a vsako jesen revnejši za kapljo krvi. V novi državi se je sezonsko delavstvo zelo skrčilo, ni pa še popolnoma prenehalo. Bivši prekmurski sezonski delavci iščejo dela in zaslužka v jugoslovanskih tovarnah, rudnikih, pri gradbenih delih, na petrolejskih poljih svoje ožje domovine v okolici Lendave in po širnih gozdovih Slovenije.

Ena svojevrstnih značilnosti slovenske zemlje med Muro in Rabo je njena narodnostna in verska sestava prebivalstva. Celotno Prekmurje ima okoli sto tisoč prebivalcev, od tega približno 85.000 Slovencev in 15.000 Madžarov, ki prebivajo v vaseh ob madžarsko-jugoslovanski meji od Hodoša mimo Dobrovnika do Lendave. Nemška manjšina, ki je bila na skrajnem severozahodu Goričkega ob jugoslovansko-avstrijski meji v treh vaseh, se je izselila v Avstrijo. Tudi v verskem pogledu je Prekmurje pisano. Poleg katolikov, katerih je največ, je v Prekmurju okoli 25.000 protestantov (od tega okroglo 1000 kalvincev), nekaj Židov in pravoslavnih. Protestantizem v Prekmurju se je ohranil iz dobe reformacije v 16. stoletju.

Prekmursko ljudstvo je prav takšno kakor njegova zemlja, ki jo tako neizmerno ljubi: mirno, a neutrudno delavno, v samem sebi zasidrano; nikomur se ne vsiljuje in ne zaupa vsakemu prvemu »odrešeniku«, ker je samo že več ko dovolj izkusilo, ko je hodilo dolga stoletja v trdo šolo življenja. Če pa ne prideš medenj samo kot vseveden, ošaben in trd učenik, temveč tudi kot ponizen in umevajoč učenec, ki vé, da so na svetu še drugačni kraji in ljudje kakor pod njegovim domačim krovom, boš vedno sprejet s pravo slovensko gostoljubnostjo. In rad se boš spominjal dni, ki si jih preživel tod.

Mlin na Muri.

Bogojina: del ulice; steber v cerkvi; severni stolpič na zvoniku; župna cerkev (delo arhitekta mojstra Plečnika).

Prekmurske vasi so čisto kmetska naselja. Hiše so razpostavljene ob cesti in ulicah, ki izhajajo iz glavne vaške ceste. Med hišami so obširni sadovnjaki. Ta tip najdemo predvsem na ravnici in v dolinah. V hribovitem Goričkem pa stojijo domovi po slemenih, kopah in pobočjih gričev precej vsaksebi in so le ponekod po slemenih ali dolinah postavljeni gosto in v obliki nekako zelo razmaknjenih obcestnih vasi. To je v bistvu tako imenovano »razloženo« naselje. Domove zidajo iz opeke, poprej tudi iz ilovice in lesa. Prostor pred hišo krasi cvetlični vrtec. Kakor v hiši, tako je tudi na dvorišču doma čisto in snažno. Le dve naselji sta v Prekmurju, ki imata mestni značaj: Sobota in Lendava. Sobota dobiva v novejši dobi pomembnejši značaj kot gospodarsko in kulturno središče vsega slovenskega Pomurja. Drugo prekmursko mesto, Lendava, je po pomenu sicer rjeznatnejše, a po velikosti dosega Soboto; v bližini so petrolejski vrelci, ki so zelo dvignili pomen obmejne Lendave.

V območju slovenskega ozemlja, toda izven jugoslovanskega državnega teritorija, leži ob reki Rabi Monošter (Szentgotthard), ki je največji kraj v Porabju in je povezan po železnici z notranjostjo Madžarske in z Avstrijo. Tu so vsi uradi, ki vplivajo raznarodovalno na slovensko pre-

bivalstvo. V mestu, ki šteje 3000 ljudi, je državna gimnazija, ki je tudi vedno sodelovala pri raznarodovanju prekmurskih Slovencev. Monošter je tudi privlačen za prebivalce bližnje slovenske okolice, ker so tu tovarne za svilo, tobačne izdelke, kose, motike in lopate; iz najbližjih slovenskih vasi si služi v njih kruh več sto ljudi. Monošter brez slovenskega Porabja ne more živeti, slovensko Porabje ga z živžem zalaga in mu daje največji del delavstva.

Imena krajev, polj, gozdov, travnikov, hribov in potokov, ki jih je na tisoče med Muro in Rabo in ki so že stoletja zakoreninjena v srcu ljudstva, dokazujejo popoln slovenski značaj zemlje in govore o težavnem delu naših pradedov, ki so si morali krčiti z gozdovi, grmovjem, trnjem, vrba mi, bukvami zarasle griče, ravnice in doline. Vsa ta imena so neizpodbitna resnica živga ljudskega govora sedanjosti in dokaz slovenske preteklosti.

Leopold Stanek

Beseda

*Kar bolečin srce razjeda,
minljivih radosti v njem vriska,
se v duhu iskrih misli bliska —
vse v večnost spremeni beseda.*

V Zgornjem Rožu in Spodnji Zilji si ljudstvo pripoveduje v raznih oblikah povest, ki jo je po svoje priobčil tudi znani zbiralec koroških pravljic in bajk dr. Georg Graber v knjigi »Sagen aus Kärnten« leta 1914. Pripovedka govori o župniku Janezu Lajčeharju iz Loč pri Baškem jezeru, ki je živel tam, kakor pravi, v sedemnajstem stoletju. Takrat je Ižnikova planšarica oskrbovala na obširni planini pod Jepo živino in nekega dne pokazala svojemu gospodarju tri zlate, ki jih je dobila od neznanega tujca, menda Laha, ki je vsako poletje prišel na planino in hodil k nji po mleko in sir. Za nekaj časa je nekam izginil in se vrnil s polnim brašnom zlata, potem pa odšel. To da se je godilo že zaporedoma tri leta.

Ižnik je to povedal župniku in po njegovem nasvetu planšarici naročil, naj pripravi kres, ki naj ga zažge ob zopetnem tujčevem prihodu. Ko sta Ižnik in župnik nekega večera zapazila ogenj na planini, sta vzela puški in odšla gor. Tam sta zasledila tujca in ga prisilila, da jima je pokazal, kam hodi iskat zlato. Sili se je vdal in ju vodil k neki votlini, kjer sta si tudi onadva nabrala zlata. Obenem so vsi trije sklenili pogodbo, da bodo zlato pošteno delili med seboj na tri dele, Ižnik pa bo vsako leto peljal v laški Videm Lahů del, ki pripada njemu.

Loče so malo prej postale samostojna fara z majhno leseno cerkvico in župnikova prva misel je bila, da bi se najdeni zaklad, o katerem sta oba skrbno molčala

Lajčeharjeva župna cerkev v Ločah na Koroškem. V ozadju Jepica in Jepa.

Lajčeharjeva nagrobna plošča v župni cerkvi v Ločah. Napis bi s svojimi besedami lahko po slovensko takole povedali: »Prosim te, popotni, žaluj za utrganim cvetom, ki tu leži, za Janezom Lajčeharjem, prvim župnikom in zidarjem te cerkve, ki je dvajset let vodil to župnijo. Naštej petdeset let in jim navrh dodaj še pet, pa boš, verjemi, takoj imel leta njegove starosti. Ta nagrobnik posveča ta, ki ga je postavil, slovečemu spominu njega, ki je dal sezidati to cerkev.«

porabil za zidavo nove farne cerkve in župnišča, ki ga še ni bilo. Župnik je sam napravil načrte in pričel zidati, Ižnik pa je zvesto vozil Lahu obljubljeni delež. Ko ga je nekoč spet pripeljal, ga je Lah, kakor vedno, imenitno pogostil, toda ob koncu gostije je prišla na mizo pokrita skleda. Ko so jo odkrili, je ležal v nji samokres, ki ga je Lah nameril prestrašenemu Ižniku na prsi in rekel: »Vidva z župnikom sta me s puškama prisilila, da sem vama pokazal zaklad, zdaj mi je treba samo pritisniti na petelina in ti bo povrnjeno. Tega sicer ne bom storil, vendar pa glej —« Pri tej priči je odgrnil zastor, za katerim je visela slika planine pod Jepo, kjer so se pasle Ižnikove krave. Lah je nameril na eno izmed krav na sliki in ustrelil vanjo. »Tako bi bil lahko storil tebi. Ali zapomni si! Dokler mi boš redno vozil, kar mi pripada, se ti ne bo nič zgodilo, ako pa le enkrat to opustiš, te čaka smrt.« Ižnik je obljubil, da bo obvezo natančno izpolnjeval, ko pa se je vrnil domov, je zvedel, da je ob času, ko je bil pri Lahu na kosilu, v planini nenadoma poginila njegova krava, ki jo je videl na Lahovi sliki. To je povedal župniku, ki mu je zagotovil, da mu Lah toliko časa ne bo mogel škodovati, dokler bo on, namreč župnik, živ.

Cerkvena stavba je napredovala, a ljudska zavist ni mirovala. Prišepetavali so si, da župnik dela denar, za kar je bila postavljena kazen kakor za veleizdajo. Oblasti so župnika prijele in ga obsodile na smrt, ki naj se izvrši s tem, da hudodelca živega zazidajo ali pa razčvetarijo. Župnik je prosil Boga, naj ga reši take sramotne smrti, in bil je uslišan: med mašo ga je zadela kap, hudobneži pa so pripovedovali, da se je z mašnim vinom zastrupil.

Prej je še župnik faranom naročil, naj sto let po njegovi smrti odprejo njegov grob sredi cerkve. »Če sem delal dobro in prav,« je dejal, »bo ostalo moje truplo ohranjeno, če ne, bo razpadlo kakor vsako drugo.« Ižnik ni več vozil na Laško in je nekega dne pri Repeljnu ali pri Borovcu na kegljišču umrl. Ker niti župnik niti Ižnik nista izdala skrivnosti, nihče ni zvedel, od kod je bilo zlato, in ga kljub vsestranskemu iskanju na planini v okolici Jefe ni bilo najti.

Toliko legenda, ki med starimi ljudmi še danes živi. Ker pa ima vsaka taka pripovedka navadno nekaj resnične in tudi zgodovinske podlage, se mi je zdelo vredno malo pobrskati po virih, iz katerih sem dognal sledeče:

Janez Lajčehar (tako pisano v krstnih matrikah v Kotmarivesi) se je rodil 22. decembra 1718 v Kotmarivesi, teologijo je študiral v Solnogradu in bil od leta 1746 do 1752 kaplan v Rožeku. Vsa pokrajina med Dravo in Karavankami od Rožeka na vzhodu pa do Dobrača na zahodu je cerkveno spadala pod faro Ziljo. V nekaj stoletjih so se posamezni kraji odcepili in postali samostojne fare. Tako so postale leta 1752 tudi Loče samostojna fara s podružnico na Pečnici, ki pa se je leta 1787 tudi osamosvojila. Faro Loče je dobil Lajčehar, ki se je moral boriti z velikimi težavami. Stala je tu majhna lesena cerkvice, niti pripravna za podružnico, pokopališče je bilo neograjeno, župnišča ni bilo in je moral stanovati v revni kmečki hiši. Odločil se je tedaj za zidavo nove župnijske cerkve. Najprej je ogradel pokopališče z zidom, in sicer še pred inštalacijo, aprila 1752. Inštalacija je bila 18. oktobra 1752, ko ga imenujejo »Neovicarius zu Untertatschach«. Od kod je dobival sredstva za zidavo cerkve v prvem času, je ostala skrivnost. Časi so bili za zidavo zelo neugodni. Nekaj let prej se je končala špansko-avstrijska nasledstvena vojna, ki je zahtevala mnogo žrtev, v letih 1753 do 1762 je uničevala gospodarsko blaginjo sedemletna vojna, ki se je končala s praznimi blagajnami. Niti od cerkvenih ali državnih oblasti ni bilo pričakovati podpore. Vzlic temu se je Lajčeharju posrežilo, da je postavil cerkev, v začetku še neometano in brez zvonika. Natanko ni dognano, kdaj je bila cerkev posvečena, a domnevajo, da je bilo to 24. avgusta 1762. Natančni podatki bi se mogoče dobili v Ogleju ali v Gorici, kamor je spadala fara, saj nosi cerkev v znamenje takratne pripadnosti še danes dvojni, oglejski križ.

Tu se začne legenda srečavati z zgodovino. Štokovnjaki so dognali, da v Karavankah in tako tudi v bližini Jepe ni zlate rude in da je tudi ni bilo. Lajčehar je bil kemik in naravoslovec, ki je v neki listini imenovan »vir doctissimus« (zelo

Oltar iz Lajčeharjeve župne cerkve v Ločah.

učen mož) in v koroškem arhivu v Celovcu hranijo rökopis njegove knjige, ki ima menda naslov »Chemisch naturwissenschaftliche Arbeiten« (Kemijsko-naravoslovni spisi). Prištevali so ga tedaj med alkimiste poznejšega časa. Da ni delal samo kemičnih poskusov, temveč da je izdeloval iz rudnin razne stvari, mogoče kovinske barve, dokazuje ostanek laboratorija, ki je bil ohranjen do konca prve svetovne vojne in so ga z inventarjem vred uničili folksverovci, ki so poškodevali tudi Lajčeharjevo sliko, visečo v loškem župnišču. Sedanji župnik, dr. Josip Ogris, ki ima največ zaslug za raziskavanja, je mnenja, da je Lajčehar našel v gorah take rudnine, ki jih je lahko predelaval in prodajal na Laško. Z izkupičkom je dozidal cerkev in pozneje še župnišče.

Da mu je pri tem kdo pomagal (recimo Ižnik), je naravno. Biti jih je moralo za tako delo celo več, ker tudi množine izdelanega blaga niso mogle biti majhne, če je hotel toliko zaslužiti, kolikor je stala cerkev, ki je taka, da bi delala čast tudi kakemu mestu. Kakor je bil nesebičen, požrtvovalen in delaven, v nečem le ni

pozabil nase. Sredi cerkve si je dal napraviti grobnico, kjer počivajo njegovi telesni ostanki.

Poleg grobnice je v cerkvi epitaf, ki pravi v latinskem jeziku, da tu leži odtrgan cvet Janez Lajčehar, in razodene, da je umrl 4. februarja 1772. O procesu, v katerem naj bi bil obsojen, ni bilo mogoče ničesar dognati, vpis v matrikah pa izpodbija legendo o tem, da se je zastrupil ali da ga je zadela pred oltarjem kap, ker pravi: »Pie abdomivit in Domino« (je blago zaspal v Gospodu). Ni izključeno, da se je polagoma zastrupljal pri kemičnih

delih, toda ne namenoma. Saj je bil ob smrti star šele 55 let.

Ljudskemu izročilu sledeč, so po sto letih, leta 1872 in 50 let pozneje, odprli grobnico in se prepričali, da je ostalo truplo z obleko vred dobro ohranjeno.

Iz vsega, kar se je moglo dognati, lahko sklepamo, da je bil Lajčehar učen mož, ki bi bil tudi brez tega, da je zidal cerkev, vreden, da ga narod ne pozabi in da spoštuje njegov spomin. Saj je bil res tak, kakor ga časti dr. Ogris, ki je zapisal: »Ni kopal in koval zemeljskega zlata, temveč zlato svojega duha.«

Koroški ljudski pevec Lesičjak

-om-

Letos je profesor Luka Kramolc izdal pri Mohorjevi družbi zbirko Lesičjakovih pesmi za mešani in moški zbor z obširnim uvodom profesorja Janka Kotnika o Lesičjaku in njegovem delu. V zvezi s tem smo iskali izvirno Lesičjakovo fotografijo in se obrnili tudi na Lesičjakovo hčer Matildo poročeno Košutnikovo v Klobasnici na Koroškem. Ljubeznivo nam je ustregla, poslala očetovo fotografijo in fotografijo njegovih treh otrok, ki jo prinašamo v Koledarju, hkrati pa poslala tudi nekaj novih in zanimivih osvetlitev iz življenja svojega očeta, ki jih z veseljem priobčujemo.

»Lesičjak se je rodil v Klobasnici dne 3. decembra 1833 v hiši, kjer se je po domače reklo pri Pertožu,« piše njegova hči. »Iz njegovih otroških let nisem mogla nič izvedeti. Odrasel je delal v libuških in bistriških rudnikih. Kmalu pa je moral k vojakom, in sicer menda za dvanajst let. Po vojaščini se je, če že ne poprej, zaljubil v Navršnikovo Mojcko. Pred prvo svetovno vojno je spadala Navršnikova domačija v Libuče in Pliberk, sedaj spada v Mežico. Starši njeni so bili zelo nasproti temu znanju, posebno še, ker je bil Lesičjak v tem času mutec, češ kaj bi počela z mutcem.« Lesičjak si je namreč v tem času naložil za pokoro, da eno leto ne bo spregovoril niti besedice. Zakaj je to storil, ni povsem dognano. Med ljudmi kroži več različnih razlag. Že takrat pa je znal dobro citrati in zato so ga ljudje imeno-

vali »ta mutasti citrač«. Toda vrnimo se k njegovi ljubezni z Navršnikovo Mojcko, o kateri nam pripoveduje Matilda Košutnik takole: »Na travniku nekje je bila šupa za seno, tam sta se shajala in tja mu je nosila Mojcka tudi jedila. Seveda naskrivaj. Nekoč so jo zasačili in oče jo je pretepel z debelo vrvjo tako močno, da jo je preplašilo in si ni več upala tja. To je Lesičjaka pognalo po svetu. V domačem kraju ga je bilo beračiti sram, delati pa tudi ni mogel nikjer, ker so ga vsi poznali in bi ne bil mogel držati svojega sklepa, da ne bo spregovoril niti besedice. Šel je torej naprej v tuje kraje iskat si dela in jela. Medpotoma se je oglasil pri Kočnikovi materi v Kotu. Sédel je za mizo, zacitral, a molčal, niti besedice ni spregovoril. Mati ga začudeno vprašajo: »Za božjo voljo, Franc, kaj pa je s teboj?« Nič ni odgovoril, le zamahnil je z roko in odšel. Prišel je za Celovec, na neko večjo graščino. Tam je zaprosil dela in ga tudi dobil. Nihče ga ni motil, mirno je igral svojo vlogo mutca do konca. Tisti dan pa, ko je bilo konec pokore, ki si jo je bil naložil, je bila ravno nedelja in tam žeganje ali sejem. Šel je zjutraj v cerkev k službi božji in k svetim zakramentom, doma je pa še vedno molčal. Pri kosilu so se hlapci in dekletke med seboj pogovarjali: »Kako se je naš trap le spovedoval, ko ne more govoriti?« Druga je rekla: »Škoda, da ne more govoriti, bil bi gotovo dober pevec, ko že citra tako lepo.« Eden od hlapcev ga je vprašal, ali

pojde popoldne z njimi na ples. Prikimal je, da pojde. Res so šli popoldne tja, kjer je bila veselica. Plesal je tako dolgo z dekletki, da je dognal, katera je najboljša plesalka. Naročil je 'štajriš', odprl usta in pel, kar mu je duša dala. Vsi so prestrašeni ostrmeli, tako da sta plesala le še sama. Ko je nehal peti, so ga obsuli z vprašanji. Povedal je, da si je naložil to pokoro za neko pregreho, se poslovil in takoj odšel. V nedeljo navrh pa je bila v Mežici Ožbaltova nedelja, tudi nekako žegnanje. Citral, pel in plesal je kakor še nikoli. Ljudje so pa govorili in vpili: 'Ta mutasti citrač govori!' Začel je spet delati in ljubezen z Mojcko se je nadaljevala. Dne 26. decembra 1864 sta že dobila sinčka Štefana. Leta 1867 sta se poročila, in sicer v Črni. Še isto leto se jima je rodil sin Franc. Tudi hčerko sta dobila. Kdaj se je ta rodila in umrla, nisem mogla izvedeti. Za nekaj let je šel delat tudi na Stajersko, pa ne za dolgo. Vleklo ga je v domači kraj, zaželel si je svoj domek. Stanoval je v Fištrovem pogorišču pred cerkvijo. Fištrova hiša je pogorela, bila je lesena, le kuhinja je bila zidana, ta je ostala. Pokrita je bila za silo. Zelo revno in borno stanovanje, kajne? Kupil je pod vinogradi malo zemlje in pripravljaj, da si postavi hišico. Bili so pa takrat kot danes dobri in slabi ljudje. Nekateri so mu šli na roko, drugi pa se mu nasprotovali. Tako sta se tudi sprla s kmetom Hodnikom, ki je za posledicami 26. februarja 1877 umrl. Po pretepu se je Lesičjak sam javil pri sodnji v Pliberku, ki ga je kaznovala s tremi meseci zapora. Po presedeni kazni se je takoj lotil dela, da si postavi svojo hišico, sicer majhno in revno. Bil je ves žalosten še in potr, imel pa je le svoj domek. Sedaj se je še bolj ukvarjal s kuho in prodajo žganja. Žena je pekla pogačo in pridelovala zdravilna zelišča. Vse to sta prodajala po sejmi in s tem preživljala sebe in dva sina. Jeseni leta 1896 se je žena močno prehladila in po dolgi in mučni bolezni leto navrh, dne 15. avgusta 1897, umrla. Sinova sta bila oba izučena. Štefan je bil kovač, Franc pa mlinar. Lesičjak je ostal sam in ni mu kazalo drugače, ko da se še enkrat oženi. Pri Homarju v Slovenjah je bilo štirinajst otrok, osem sinov in šest hčera. Z očetom Martinom sta bila

Otroci koroškega ljudskega pesnika in pevca Franca Lesičjaka: sinova Franc, ki še živi, star 88 let, in je čisto podoben rajnemu očetu, in Štefan, ki je že umrl. V sredi je njuna polsestra Matilda, hči iz drugega zakona, poročena Košutnikova, ki nam je napisala nekaj zanimivih podatkov o svojem očetu.

dobra prijatelja kakor tudi s sinovi. Za veliko noč so ga povabili s citrami na mošt in žegen. Ko je bila številna družina najboljše volje, prinese najmlajša hči Zarka, takrat triintridesetletna, velik kos pogače in ga da Lesičjaku z besedami: 'Mojemu poubu moram krajc dati.' Lesičjak vzame 'krajc' in dobi pogum, da jo pred odhodom zasubi. Zarka se ustraši, pa kljub temu postane dne 12. septembra 1898 njegova žena. Dne 5. marca 1899 dobila hčerko Matildo. Za majhno doto sto gođinarjev sta kupila od Hutarjevega očeta blizu doma majhno njivo, da sta vsako leto redila prašiča. Nabirala sta bezgovec in črnice (borovnice), kuhala žganje ter mirno in složno živela do njegove smrti dne 23. januarja 1909 (to letnico navaja hči Matilda drugače, kakor dosedanji Lesič-

jakovi življenjepisci, ki navajajo letnico 1908). Lesičjakova druga žena je umrla dne 18. oktobra 1936. Ko mu je umrla prva žena, je po njeni smrti zložil pesem, katere pa se mi je posrečilo dobiti le dve kritici. Zato ne vem, ali jih je bilo več ali ne.

No zavbrno ženko sem mev,
sam Bog je nji ure preštev,
po dolgem življenju
in bridkem trpljenju
je k sebi jo vzev.

Pustiva m je dvoje otrok,
varuj jih usmiljeni Bog,
da b zdrava, veseva
dovgo hodiva
po zemlji koroški okrog.

Ta želja se mu je tudi izpolnila. Oba otroka sta učkala visoko starost. Štefan je umrl dne 24. januarja 1953, Franc pa še danes živi v Kaprunu na Solnograškem. Februarja 1908 so umrli gospod župnik Albert Aichholzer, s katerim sta se z Lesičjakom dobro razumela. Lesičjak je pletel iz slame krušnjake (mi jim pravimo slamnice, za kruh v hlebi; ena teh slamnica je v muzeju v Žitari vesi). Pri tem je molče zlagal pesem o gospodu župniku. To je bila njegova zadnja pesem.«

Toliko iz pisma Lesičjakove hčere Matilde, ki je zapisala med drugim: »Že nekaj let povprašujem stare ljudi, ki vem, da so mojega očeta osebno poznali, o njegovem življenju in delu. Tudi od moje rajne matere sem precej izvedela. Napisala sem le tisto, kar mislim, da je najbolj resnično. Želim in prosim, da bi to dali v knjigo. Saj to je najzadnje, kar sem še mogla dobiti in izvedeti. So še tudi podrobnosti in razne šale o njem. Pa te se že še drugikrat lahko napišejo... Pošiljam tudi knjižico dr. Janka Kotnika. Vse drugo se precej ujema z mojim poizvedovanjem, le tisto zaradi 'mutca' ne. Tisto je moje bolj resnično, ker sem izvedela od ljudi, ki so mojega očeta dobro osebno poznali in še z njim govorili. Zato prosim še enkrat, ker se že toliko trudite, dajte še to popraviti.«

Naj bo teh nekaj podrobnosti iz življenja Franca Lesičjaka v majhno oddolžitev spominu koroškega ljudskega pesnika in pevca, ki je utiral pot slovenskemu petju po Koroškem in čigar pesmi so se ljudem tako priljubile, da jih je več od njih ponarodelo. Zato je Mohorjeva družba prav naredila, da je ob sto dvajsetletnici Lesičjakovega rojstva izdala že omenjeno zbirko pesmi, ki naj najdejo po vsej Sloveniji pot med naše pevske zборе.

Ljudska otroška pesem

Marija Jagodic

Zapiski iz Podjunske doline na Koroškem v letu 1953

Med ljudskim otroškim pesništvo m zavzemajo posebno mesto ljudske otroške pesmi in pesmi, ki so jih sestavili odrasli za otroke.* To pesništvo so doslej malo raziskovali, mogoče prav zaradi precej enake motivike. Ugotovili boste sami, da tudi pri vas poznate podobne motive. Prav to pa je hvaležna ugotovitev za narodopisca, ki tako lahko sklepa o socialni in duhovni povezanosti ter ustvarjalnosti ljudstva ali naroda. Tudi v slovenski narodopisni znanosti bi bilo treba na zemljevidu prikazati razširjenost posameznih

pravljčnih ali pa otroških motivov. To pa bomo lahko storili šele, ko bomo imeli za vse slovenske pokrajine zbrano gradivo za to ali ono panogo narodopisja.

Prispevek iz krajev onstran Pece, čeprav ne prinaša nič novega, naj pokaže v malem bogastvo majhnih, kratkih in ljubkih podjunskih otroških pesmi, katerih življenjska sila jih znova in znova polaga v usta slovenskih otrok, ki jih v šoli učijo nemško. Ljudsko otroško pesem še vedno ohranjajo slovenske matere in očetje, pa čeprav živijo na Djekšah ali Krčanju, v najsevernejših slovenskih vaseh Podjune

Navajam le tisto vrsto otroških pesmi, ki so jih sestavili otroci sami; imenske zbadljivke, razštevavanja ob lovljenju itd.

* Če kdo pozna ali je slišal od otrok itd. kake podobne pesmice, naj jih zapiše in pošlje Slovenski akademiji znanosti in umetnosti (Inštitut za narodopisje) v Ljubljani.

Imenske zbadljivke

Da si otroci radi nagajajo, naj bo to na Slovenskem ali na Koroškem, je znana stvar, ki jo je že vsakdo v mladih letih sam občutil, bodisi da je bil napaden ali pa da je sam napadal. Priljubljen motiv med otroki je imensko zbadanje, n. pr. Marko barko, Mica potica itd. Iz kratkih nagajivih imenskih zbadljivk so se izoblikovale štiri- do petvrstične kitice, pesmi. Vsebina je pač taka, kot jo rodi hitra otroška užaljenost; zadene po svoje v živo in je odkrita, ima včasih vpletene besede, ki jih je otrok pobral od odraslih, s čimer pa skuša mali junak samo povečati učinek zadetka.

Takele so otroške zbadljivke iz Žitare vasi na Koroškem:

»Jozej, Jozej — pelji mi vozej,
Micej, Micej — notre čičej,
Jakej, Jakej — zadaj skakej,
Andrej, Andrej — spredaj žvandrej,
Pavlej, Pavlej — klobuk nastavljej.«

»Šimon, Šimnjon je tri zajce podil,
Jozeja in Folteja pa za potam dušil.«

Tele so iz Bistrice pri Pliberku:

»Anton baron je godel zastonj,
en krajcar dobil, je še tistga zapil.«

»Neža, Neža, piskra veža,
pisker pokne, Nežo žokne.«

»Lojze mojze štruklje pekel,
peč podrl, vse požrl.«

»Mojca potojca, kaj delaš doma?
Šivam in štrikam za svojga moža.
Kdo je tvoj mož? Petelin v koš.
Kdo je tvoja teta? Petelinova peta.«

Razštevanje ob lovljenju in skrivanju

Drugačna je vsebina razštevanj za igre (lovljenje in skrivanje). Često so razštevanke sestavljene iz samih nerazumljivih besed, s katerimi skušajo »starejši« pred mlajšimi povečati vtis važnosti štetja, ki je po navadi v njihovih rokah. Da se morajo take besede čim hitreje drdrati, da so še zagonetnejše, vemo iz lastne izkušnje.

Kadar se gredo v Podjunske doline »houbat« (loviti), takole razštevajo: »Kovač, kovač, kolko žeblice maš za mojga konja podkovat? Eden, dva, tri — vunta greš pa ti.«

Iz nerazumljivih besed pa je sestavljena tale razštevanka:

»Ente, mente, mokati, štil malinče, pufani,
tika, taka, samaraka, ura bunca — unt.«

Pogovor z živalcami

Pa pastirji na paši? Ne smemo jih pozabiti. Ko se začne živina mirno pasti in so piščalke že narejene, je treba malo ponagajati murnu, šmarnici, polžu in pikapolonici.

Muren, brezskrbni pevec, s svojim cvrčanjem izda malemu stikljivcu svoje bivališče in ta, medtem ko beza s palico v luknjo, govori:

»Hec, hec, moršeca (muren),
gremo čez Drau, po dve šekasti krau,
ta beua bo mouzua, ta črna pa nič,
ta črno pa mora vunta pri durih vrič.«

Miroljubnega polža mudijo pri njegovih »urni hoji« z besedami:

»Polž, polž, pokaž roge,
če ne, ti tvojo kajžo zbijem...«

Pikapolonico vzamejo v dlan in jo takole vprašujejo:

»Šenca marenča, kam gre moja pot?«

Uspavanke

Prisrčne so otroške uspavanke, ki jih poje mati ob zibelki. Prvi dve izzvenita v ljubečo, nič hudega obetajočo grožnjo:

»Aj tutu, jaz zibljem te,
če nočeš spat, pa ušcipnem te.«

»Rinka, ranka, zibljem te,
pa nočeš spat, pa zvrnem te.«

Nekoliko drugačna je vsebina in melodija tretje:

»Haja tutaja, sem druge zredila,
še tebe tud bom.«

Znamenje s Koroškega.

Četrta pravzaprav ni prava uspavanka, vendar jo omenimo kar tu:

»Pri Piskernik sem služil,
trobento sem zaslužil,
trobenta lepo poje,
me dečle rade moje (imajo).«

Ponazarjanje

Otrok je včasih nagajiv, siten. Spet je mati ali kdo od starejših tisti, ki vzame v roko otrokovo ročico, prime vsak prstek posebej in govori:

»Ta pravi: jaz bom jedel — jejmo.
Jaz bom pil — pijmo.
Kje bomo dobili?
V materini skrinji.«

Ta »mihen« pa pravi: »Bom pa mami povedal.« In ga natepejo: štu, štu, štu.

Na Djekšah potolažijo nagajivca takole: »Bobi je padu, Roši ga je un potanu, Cizara ga j pa uiš nesu, Lača ga j pa na postel podjau, Micen moj ga j pa dou porinu.« (Bobi je padel, Roši ga je ven potegnil, Cizara ga je kvišku nesel, Lača ga je na posteljo dal, Micen moj ga je pa dol porinil.)

Kadar se mali pripravlja na jok ali pa ga je treba s čim zamotiti, da mama lahko odide na delo, pride na vrsto znano besedilo: »Biba leze, biba gre.« Koroška mati iz Podjunske doline ga pozna malo drugače:

»Kokej leze, kokej gre,
roge nese, se pelja,
kje bo ležal — sam ne ve.«

Na Vašinjah pri Velikovcu poznajo tole besedilo:

»Kuha in peka pa otrok veka pa pišeta
čivkajo pa prašič po vratih praskajo, mat
so bolni, ta starga Koloburnika pa dam ni.«

Preprosta, otroku najbližja vsebina največkrat doseže zaželeni učinek, pritegne otrokovo pažnjo in prežene vodne meglice, ki se zbirajo v očeh.

Mali se mora naučiti hoditi in odrasli mu pri tem pomagajo. Da bo korak čimbolj »strumen«, štejejo v Dobu pri Pliberku takole:

»Ena, dve — kam pa gre,
tri, štir — po krompir,
pet, šest — žgance jest,
sedem, osem — kruha prosim,
devet, deset — sem lačen spet,
enajst, dvanajst — je južnat cajt.«

Oponašanje

Ko otrok dorašča, je težko odgovarjati na njegov večni »zakaj« in »kako«. Odgovoru se je največkrat težko izogniti in tudi prav bi ne bilo, saj pametni odgovori navajajo otroka že v zgodnji mladosti k učenju. Otrokova vprašanja se nanašajo predvsem na tisti del žive in mrtve narave, ki jo vidi in sliši. Če n. pr. otrok vpraša: »Ja, kako pa zvonovi pojejo?«, vprašani po navadi odgovori: »Zvonovi pojejo bim, bam, bom.« Neugnani spraševalec seveda največkrat ni zadovoljen s kratkim odgovorom in čez čas spet vpraša malo drugače: »Ja, a zvonovi nič ne govorijo?« Mogoče so prav taka vprašanja rodila onomatopoejsko oponašanje zvonjenja. Saj vsebina sama nam pove, da je bila namenjena otrokom. Takile so podjunski primeri.

V Št. Jurju so majhni zvonovi pa takole zvonijo: »Angelc varh, angelc varh, pic, pac, pac.«

Kadar pa v Šmihelu pritrkavajo z vsemi zvonovi, se takole sliši:

»Pet angelčkov, pet parkeljčkov,
le v jamco z njim...«

Klobaški zvonovi menda prav dolgo niso bili plačani in zato še danes pojejo: »Še nismo plačani, še nismo plačani.« Šmihelski jim pa ponosno odgovarjajo: »Smo že plačani, smo že plačani.«

V Dobu pri Pliberku zvonijo zvonovi: »Mežnar ma Lenkico.«

Petje škrjančka je kmet takole ponazoril: »Ko škrjanček gor gre, vpije: Boga

ubil, Boga ubil. Ko se spušča dol, pa: Čisto ga pozabil, čisto ga pozabil.«

Lastovka se v Bistrici pri Pliberku oglašata takole: Dolg leži, dolg leži, se sam redi, je tak ko ena debela grča, grča.«

Prepelica na Koroškem petpedika: »Pot podri, pot podri.«

Žabji zbor se oglašata takole: »Lej ga, lej ga... gre, gre, gre... vrh, vrh, vrh.«

Ljudska otroška pesem z vso svojo prikupnostjo in naravnostjo je še bogata, neizčrpana zakladnica. Sezimo vanjo in znova se nam bodo ob vedno mladi ustvarjalni sili pokazali novi in novi motivi.

Moja tržiška pota

Jože Gregorič

Tržiška dolinica
velika res ni,
je vendar kraljica
gorenjske strani.

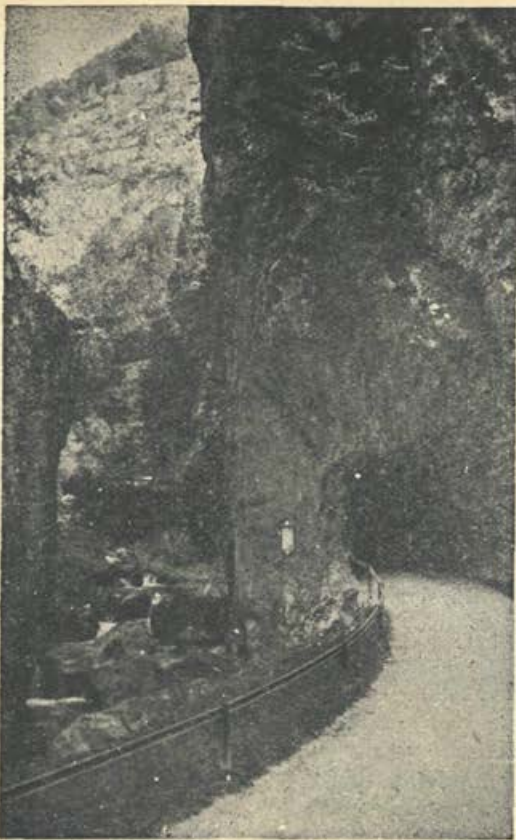
Vojteh Kurnik

Prelepa Gorenjska ima skoraj za vsako večje okrožje svojega pesnika, pisatelja ali slikarja, ki je z umetniško roko orisal svoj domači kraj. Vrbo in Bled z okolico tja do Bohinja je opeval naš največji pesnik Prešeren. Isto pokrajino z življenjem v ravninah in planinah sta vsak po svoje opisala tudi Finžgar in Jalen. Romantično lepoto Bohinja in Triglava je opisoval Janez Mencinger in za njim še mnogi drugi. Loško pogorje in Poljansko dolino je v povesti in črtice nepozabno zajel Tavčar. Svojega pesnika ima v Simonu Jenku Sorško polje. Detela je opisoval moravško okolico, Kersnik Brdo s kamniško okolico in tudi Trdina je ohranil nekaj črt svojega rojstnega kraja Mengša.

Značilno pa je, da kraji in ljudje od Kranja proti Tržiču, Storžiču (Valjavec) in Karavankam še niso dobili svojega umetniškega oblikovalca, čeprav imajo obilico naravnih lepot ter zanimivo preteklost in razgibano sedanost. Gorenjska okrog Tržiča je s svojimi resnobnimi gorami in globokimi grapami močno podobna Koroški na oni strani Karavank, ki nam jo je tako mojstrsko orisal Ksaver Meško, naš največji pesnik slovenske Koroške. Življenje v vijugasto zarezanih dolinah pod Begunj-

ščico, Dobrčo in Košuto ali v vznožju mogočnega Storžiča je prav tako zanimivo in pisano kakor na koroški strani, ljudje pa nas v marsičem spominjajo na značaje, kakršne je orisal Prežihov Voranc, samo da je Prežihov močno podčrtaval naturalistične strani življenja.

Tudi iz Tržiča je izšlo nekaj mož, ki so prispevali svoj delež v zakladnico slovenske kulture, predvsem v zakladnico slovenskega slovstva. Najpomembnejši je pač oče Damascen Dev (1732—1786), ki je pri nas prvi poudaril pomen svetne pesmi. V letih 1779—1781 je izdal tri zbornike »Pisanic«, kjer je priobčil več svojih pesmi in tudi besedilo prve slovenske opere »Belin«. »Pisanice« so bile prvi slovenski pesniški almanah in zato so važen mejnik v razvoju našega slovstva. Ignac Holzappel (1799 do 1868) je Prešernov sodobnik in pesnik »Kranjske Čbelice«, Peter Hitzinger (1812 do 1867) pa se je uveljavljal v leposlovju in v znanosti. Ljudski pesnik Vojteh Kurnik (1826—1886), po poklicu kolar, je bil vnet sodelavec Bleiweisovih »Novic« in je med delom zlagal verze ter jih kar na deske zapisoval. V svojih preprostih pesmicah je ohranil še največ značilnosti Tržičanov in njihovega življenja iz srede 19. stoletja. Viktor Kragl (1883—1951) je bil potopisec in marljiv kronist. Njegovo največje delo je knjiga »Zgodovinski drobci župnije Tržič« (1936), kjer je zbrano in poljudno obdelano obilo gradiva iz tržiške preteklosti.

Dolina; predor iz leta 1895, kjer je nekoč na trtah visel »Hudičev most«.

Prav tako so nekateri potopisci, kot Josip Lavtižar, in pisatelji tu in tam segli na trziško področje, n. pr. Peter Bohinjec in Janez Jalen (v »Ovčarju Marku« in v »Previsih«).

Od meseca oktobra 1924 do aprila 1941 je izhajal »Cerkveni Glasnik za trziško župnijo«, od avgusta 1952 pa izhaja »Trziški Vestnik«. V »Planinskem Vestniku« in drugod so izšli članki, v katerih so opisane vabljive planine okrog Trziča, vse oskrbljene z lepimi planinskimi domovi. Trzič je znan kot turistični kraj, znan pa je tudi po svojih obrtniških in industrijskih izdelkih (kosarstvo, čevljarstvo). Pod Zelenico so prelepi kraji za smučanje in Trzičani so priznani prvaki v alpskih disciplinah, na Ljubelj pa so leto za letom motorne dirke za gorsko prvenstvo. Po vsem tem in še po marsičem drugem je Trzič znan, le svojega Tavčarja ali Finžgarja še nima.

Naj nanizam nekaj najlepših vtisov iz dveh smeri, ki sem jih doživel ob srečanju z naravnimi lepotami in z ljudmi na svojih potéh okoli Trziča, da se jim za vse to vsaj nekoliko oddolžim. Zato jih tudi posvečujem tisti ženi, kateri za čas svojega bivanja v Trziču dolgujem največ hvaležnosti, rajni Slaparjevi mami.

Dolina ob Trziški Bistrici

Iz Trziča drži najzložnejša pot ob Trziški Bistrici v Dolino, ki se začenja pravzaprav že sredi mesta, uradno pa od Slapu dalje, in sega preko Puterhofa, Zalega potoka in Medvod pod vznožje Košute ter ima čez planino Brsnino prehod proti Jezerskemu. Gorenjska ima veliko lepih in bistrih vodà; hodil sem že ob Savi Bohinjki in Dolinki, ob Sori in Kokri in Kamniški Bistrici, toda ob nobeni nisem užil toliko lepote kakor ob Trziški Bistrici. Kolikokrat, s kako različnimi nameni in s kako različnimi čustvi me vodi pot po Dolini! Nekoč sem hodil ob ponedeljkih k mladini v šolo, pred božičem in pred veliko nočjo k bolnikom, drugič zopet s sveto popotnico kot zadnjo tolažbo vernemu kristjanu pred vstopom v večnost.

Vedno sem ljubil širino in široke razglede, a tudi ozko dolino imam rad, ker me varuje raztresenosti in mi pomaga k zbranosti. Na teh samotnih potéh le malokdaj koga srečam. Največkrat še najdem starega, naglušnega cestarja, iz katerega le z glasno besedo izvabim kak odgovor; toda kar pove, ima veljavo. Ves čas pa srečujem valove Bistrice in poslušam njihovo pesem. Mislim, da ga ni orkestra, ki bi znal poustvariti vse spreminjanje in prelivanje mogočnih in nežnih glasov, ki prihajajo iz strun šumeče Bistrice.

Voda je čudovit element. Je lepa in čista, prozorna in urejena, pa tudi tesnobno skrivnostna in strašna v temnih globinah. Sv. Frančišek Asiški opeva vodo kot sestro, ki je tako koristna, pohlevna in dragocena, Meško pa jo pozdravlja kot večno nemirno, čisto in čistečo.

Voda je nenavadno živahen element. Čez slapove se meče in čez skale prši v tisočih kapljicah, ki se lesketajo v mavričnih barvah in kot penče se mleko padajo v tolmine — nekaj korakov dalje

pa že zopet teče, kot bi se ne bilo nič zgodilo, kot bi ne bilo niti slapu niti mavrice niti tolmuna. Toda naj se še tako prekopicava in drobi, naj svoje življenjske moči še tako razmetava, naj svoje bogastvo še tako razsipava — vedno ohrani nespremenjeno svoje osnovno hrepenenje po združevanju in enotnosti. Ta volja jo vedno znova vrača k prvotni skupnosti. Ta lastnost je zanjo prav značilna, je kakor vrojena volja, ki si ne dá vzeti duha edinstva. Zato voda ohrani vedno svojo osnovno edinstvo: isto teženje je v posamezni rosi kapljici kakor v žuborečem potoku, isto v mogočnem veletoku in v brezbrežnem morju; samo stopnja njene aktivnosti se spreminja, je pa voda vsekakor element maksimalnega življenja in delovanja. To je pač bogastvo življenja, ki se razodeva v neizčrpnem obilju vedno novih oblik: ob vsakem kamenčku, ob vsaki korenini, kaj pa šele ob mogočnih skalinah, ki tisočletja stojijo na istem prostoru. Ob takih pečinah nastajajo strahotni vrtinci, skala pa se ne premakne kakor najzvestejši čuvaj in stražar.

Voda je neizrekljivo občutljiv element, ki začuti vsako spremembo v strugi. Včasih se ljubko nasmehne vsakemu kamenčku in ga pogladi, poboža sleherno travico in gre dobrikaje se mimo, drugič pa zopet brezobzirno uničuje in podira, kar koli ji hoče zastaviti pot.

Ob pomladnih nalivih in ko se taja sneg je tudi Bistrica strašna, skoraj grda v svoji divji jezi, ko brez smisla za nežno lepoto dere in divja proti Savi. Tedaj je podobna usodni zgodovinski vihri, ki opravlja človeku nerazumljivo poslanstvo vesoljnega življenjskega utripanja in valovanja. In ko plane čez bregove in opravlja svojo grozotno nalogo, ki sega iz brezbrežnosti v brezbrežnost, se človeku vsiljuje misel, da so tudi takšna dejanja šteta v zakonitost življenja, kakor so krvava in viharna razdobja šteta v človeško zgodovino. Od blizu ni divje bobnenje vodovja nič kaj prijetno, zato ga moramo poslušati iz primerne razdalje. Prav tako tudi velikanski zgodovinski preobrati šele iz primerne časovne oddaljenosti dobijo urejeno podobo in smiselno vsebino.

Voda ustvarja vedno nove barve. Sedaj se iskri v kristalni belini, potem se zelena

Slapovi Tržiške Bistrice nad Dovžanovo sotesko.

in temnomodra spušča v grozotne globine in mrakobo smrti. V vodi se lomi odblesk sonca, v nji se zrcalijo poljane, ogledujejo se temni gozdovi in bele ceste, ki se kakor trakovi vijejo ob vodah.

Voda je kakor najtanjša struna, napeta na najobčutljivejšem glasbilu, ki se zgane in oglasi ob vsakem dihu. Bistrica prepeva pesmi na vsakem koraku. Sedaj je njen glas kakor krepka in prešerna fantovska pesem, sedaj kakor srebrni glasovi dekliških grl; sedaj kakor uspavanka, ki jo srečna mati poje svojemu otroku, drugič zopet kakor mogočno bučanje pomladnih viharjev. Zdaj se peni, buta in grize v skalovje, da odmeva daleč po Dolini, kmalu nato pa je njen glas kakor kraguljčki na snežni poljani ali cingljanje zvončkov v sveti božični noči.

Tem vedno novim in vedno lepim glasovom tekočih vodá je prisluškoval naš pesnik Gregorčič. Iz takih opazovanj in

razmišljanj je nastala njegova pesem »Pri jezui« in še lepša »Soči«, ki je impresi-onistična himna slovenskim planinskim vodam:

»Tvoj spev je živ in je legák
ko hod deklet s planine;
in jasna si ko gorski zrak
in glasna si, kot spev krepák
planinske je mladine:
krasná si, hči planin!«

Voda se pomika zdaj počasi kakor procesija pobožnih romarjev, ki so zatopljeni v molitve in mislijo le na cilj svojega romanja; zdaj zopet skaklja kakor trop razigranih otrok, ki bosih nog v pomladnem jutru letajo po tratih, ker jim mladost in življenje kipita v žilah. In malo dalje je še hitrejša, podobna čredi neugnanih konjičkov, ki se zavedajo svojih mladih sil in radostno potresajo z grivami, da jim vihrajo v vetru. Zdaj se meče skozi tesni kakor volk za bežečo srno, zdaj se zviija in plazi počasi kakor mačka, ki zalezuje ptico.

Tudi pozimi ne izgubi voda svoje oblikovalne volje in moči. Sneg in led, ki se nabirata na skalah, molečih iz vode, sestavljata takšne podobe, da si jih niti najbujnejša domišljija ne bi mogla izmisliti. V temnozelenih tolmunih vlada tišina, kakor da voda sanja in snuje pravljice o zlatolasih vilah in bradatih palčkih ali zakletih kraljičnah, revnih deklicah in pogumnih vitežih.

Zadnje dni marca ali prve dni aprila, ko se tukaj prebujá pomlad, se Košuta še vsa lesketa v snežni belini. V gozdovih pod Kofcami bučijo pomladni vetrovi, v Bistrico pa z vseh pobočij kakor beli trakovi žuborijo peneči se studenčki. Tedaj postane voda belkasta, motna snežnica, ki s seboj nosi hlad in vonj topečega se snega. To je gosta in polna, »težka« voda, kakor pravijo žagarji. Kakor je namreč na svetu lahkotnih in praznih ljudi, tako je tudi lahke, plehke in prazne vode. Drugačna je namreč Bistrica spomladi in drugačna poleti, jeseni ali pozimi. Jesensko deževje, ki ima v Trziču že ustaljeno ime »Miklavževa povodenj«, ker se najrajši ponavlja v začetku decembra, napolni Bistrico z blatno vodo, kakor da bi se bilo

v nji okopalo prašno in potno leto, ki se pripravlja k slovesu. Spomladne vode pa so podobne mlečnim drevesnim sokovom, ki pritečejo, če odrežeš mladiko trte ali navrtáš brezovo dëblo.

Zadnje dni v postu je vse mirno in tiho, vdano, kot bi se narava ne upala zganiti; še ptički se skoraj boječe oglašajo: pravo postno razpoloženje, ki doseže svoj vrhunec v velikem tednu. To je čas pričakovanja nečesa skrivnostno lepega in dobrega, svetega, kar se z besedo niti izraziti ne dá, le srce čuti in sluti... Ivan Cankar je vse življenje nosil v sebi podobno hrepenenje in ga skušal v svojih črticah izpovedati, a se mu nikdar ni popolnoma posrečilo. Beseda je pač preveč neogljená, da bi v polnosti zajela vse, kar v svojih globinah doživlja nemirno človeško srce.

Kako hitro se nam oko utrují ob gledanju mestnih ulic, zidovja in streh — plavajočih belih oblakov in temnozelenih gozdov, cvetočih travnikov in polj, šumečih potokov in v daljavo hitečih valov pa se človek nikoli ne naveliča. Resnica je, da imajo tudi ulica, zid in streha v sebi življenje, toda kako borno je vse to v primeri z življenjem brstečega gozda, valujočega žitnega polja in žuboreče vode! Nenehno prelivanje svetlobe in sence in menjavanje oblik nudi dovzetnemu človeku neizčrpno zakladnico vedno novih in poživljajočih užitkov. Zato se otroci tako radi igrajo ob vodi, zlasti ob bistrih studencih in potokih, kjer postavljajo mlinčke in delajo jezove; celo po stoječi vodi radi brodirjo, vozijo ladjice in podobno...

Nobenega dvoma ni, da dobivajo kraji nekaj svoje lepote od ljudi, ki v njih prebivajo, kakor pravi Stanko Cajnkar (V planinah). Upal bi si reči celo, da ne le nekaj, temveč veliko, zelo veliko lepote dobivajo kraji od ljudi, ki v njih živijo. So pa tudi kraji, ki so sami po sebi tako lepi in prijetni, da nekateri govorijo celo o »duši« pokrajine. Prav tako pa so zopet kraji, ki so že sami po sebi tako neprijazni in vzbujajo v človeku tako grozo, da je ne prežene nobena človeška bližina. Tak brezdušen košček sveta na poti skozi Dolino se mi zdi grapa od Kotarja do predora. Tudi ko prvič prideš v to odljudno kotlino in nisi še prav nič slišal o gnusnem

Na paši pod Košuto.

zločinu, ki se je nekoč tu dogodil, ko je brat brata ubil, kakor je pričalo staro znamenje, te že pokrajina sama prešine z občutjem tesnobe, prekletstva. Zdi se, kakor da tudi Bistrica čuti to temno okolico in na vso moč hiti, da bi čimprej prišla iz sovražnega kraja.

Soteska od kratkega predora, ki je bil leta 1895 izsekan v živo skalo in kjer je nekoč na trtah visel »Hudičev most«, pa do vrha rid ali serpentini nam nudi najbolj divjo in romantično pokrajino ob Tržiški Bistrici. V milijonih let so se ledeniki in deroče vode, ki se spuščajo navzdol po visokih pragovih, zajedli globoko v kamnitno korito. Na levi in desni strani soteske se kakor zvesti stražarji ponosno dvigajo mogočne navpične pečine, ob katerih se nehote spomniš Vodnikovih verzov iz »Vršaca«:

Sklad na skladu se vzdiguje
golih vrhov kamni zid,
večni mojster zaukazuje:
»Prid, zidar, se lés učit!«

Na vrhu soteske, ob prvih hišah v »jamah«, kamor nas pripelje stara pot, postane pokrajina zopet prijazna in domača. Tukaj se začne pravo središče Doline, ki je tja do Puterhofa najbolj strnjeno na-

seljena, le nekaj hiš je bolj na samem in oddaljenih od ceste.

Pisatelj Turgenjev pripoveduje o nekem Rusu, kako se je v daljni Nemčiji ob gredici konoplje spomnil na svojo rusko domovino. Stepni duh konoplje je v njem prebudil misel in strastno hrepenenje po domači zemlji. Tako je tudi Dolina v meni vzbudila spomine na moj domači kraj ob Kolpi in na najlepša mladostna leta, ki sem jih tam preživel. Pot od Kušpergarjeve žage do šole, spomladi vsa rumena od cvetočega lapuha, in gozdček na levi strani Bistrice mi vselej pričarata vso lepoto, kakršno mi je nekoč nudila pot skozi Krajec do šole v Kostelu. Celo sama lega dolinske šole in njena odmaknjenost od ceste me živo spominjata kostelske šole pod razvalinami starega gradu. Zato grem v Dolino vselej z nekim posebnim občutjem, ki je združeno s spomini na mladost in na vso lepoto, ki je delež neskaljene mladostne sreče.

Dolinci so prijazni in gostoljubni, a tudi nekoliko svojevrstni ljudje, kakršne opisuje Tavčar v svojih »Slikah iz loškega pogorja«. Čeprav uporabljajo elektriko in radio ter dobro poznajo tudi druge pridobitve sodobne tehnike, vendar povečini živijo močno po svoje. Zelo radi romajo na božja pota in obhajajo ne le nedelje in

zapovedane praznike, marveč poznajo tudi mnogo svojih sopraznikov, pri tem pa imajo skrbno obdelane njive in prav urejena gospodarstva. K sv. Valentinu na Ovsiše se hodijo priporočat za »to ljubo zdravje«, sv. Gregor in sv. Marko sta jim priprošnjaka za kruh, sv. Jurij in sv. Martin za zavetnika pastirjev in njihovih čred; močno častijo tudi sv. Roka, sv. Aleša in sv. Ožbalta. Starejši ljudje znajo še marsikatero ljudsko pravljico in starinsko pesem, dolgo vrsto šembiljskih »prerokovanj«, pregovorov, vremenskih in drugih rekov pa imajo za vsako priložnost v zalogi. Nekateri še pomnijo, kako so živeli Dolinci v preteklem stoletju, kako so hodili in vozili v Podnart, ko še ni bilo tržiške železnice, in druge zanimivosti. Zato je pogovor z njimi vedno prijeten in poučen.

Globlji pogled v gmotno in duhovno življenje posamezne družine se mi odkrije ob obiskih, ob previdevanju bolnikov in ob drugih priložnostih. Na stenah v »hiši« visijo stare podobe »nekdanjih« svetnikov, to se pravi tistih, katerih imena so nekoč dajali svojim otrokom: sv. Antona, sv. Katarine, sv. Lucije, sv. Uršule in sv. Barbare, predvsem pa Marijine podobe z raznih božjih poti, kamor so kdaj poromali. V raznih jeziki so napisani na teh »tablah«, kakor jim pravijo. Celo slike na steklo so se ohranile v tej ali oni hiši.

Poleg svetniških podob visijo slike družinskih članov in najpomembnejših domačih dogodkov: spomin prvega sv. obhajila ali poroke, fotografija sina, ki je morda umrl že v nežni mladosti, padel v vojski ali pa odšel v tujino, v Ameriko, od koder se ni več vrnil. Naši starejši ljudje še nimajo albumov s fotografijami, zato pa so podobe svojih dragih razobesili po zidu, kjer so jim vedno pred očmi, in jih tako vključili v svoje življenje.

Kadar pride duhovnik v hišo z Bogom, je miza pogrnjena z velikim rjavkastorumenim prtom, ki ga vzamejo iz skrinje samo za takšne priložnosti. Nihče ne ve povedati, kako dolgo je že pri hiši ta prt, ki se hrani kot svetinja in na katerem so upodobljeni prizori iz Jezusovega življenja. Ob razpeli gorita na mizi dve stari sveči, lepo okrašeni z rožicami in lepo barvanimi obročki. Morda sta bili kupljeni na Sv. Višarjah in Bog ve, kolikokrat sta že sve-

tili, ko so iz te hiše odhajali v večnost. Okoli mize so lončki z rožmarinom in roženkravtom, s pelargonijami in vijoličastimi trobenticami, ki poleti krasijo okna in uživajo tople sončne žarke, pozimi pa jih zaprta okna varujejo strupenega mraza.

Nekajkrat me je zanesla pot v odmaknjene domove h Kušpergarju, k Pinču in Urhu. Ni lahka ta pot, saj je pred božičem največkrat poledenela ali pokrita s snegom, pred veliko nočjo pa hudo razmočena, močvirnata. Toda razgled, ki ga ob sončnih dnevih uživajo ti ljudje, in mir, ki vlada okoli njih! Za oboje jih blagrujem. Prepričan sem, da pogled na tihe globeli pod njimi in na skalnate vrhove Košute, ki kakor zamaknjeni pred njihovimi očmi kipijo v vsemirje in z nemim strmenjem poslušajo veličastno pesem stvarstva, nujno oblikuje tudi značaj teh ljudi. Zdaj razumem, zakaj otroci iz teh domov v šoli tako nepremično sedijo, medtem ko njih duh poslušaja, opazuje, sprejema in po svoje snuje... Toda drugačen je mir božične noči, drugačna zopet tihota velikega tedna. O božiču je vse pogreznjeno v počivanje, spokojno spanje; v zgodnji pomladi pa so tudi dobave in tokave polne radostnega pričakovanja, kakršno napolnjuje mlado srce pred vstopom v valove življenja.

Iz Doline drži več poti v planine, v okrilje mogočne Košute, pod katero so planšarski in planinski domovi. Na Kofce lahko prideš čez Kal ali čez Dolžanko, preko Zalega potoka in Tegovške planine pa se prav lepo pride do kočice pod Kladivom in nazaj mimo Pungrata in Šije proti Kofcam.

To je pravi planinski svet, ki živi svoje življenje in je najlepši pač po svojem rastlinstvu. Čim više se vzpenjaš, tem bolj pisane cvetlice te pozdravljajo; toliko jih je, da vsem niti domačini imena ne poznajo. Tudi ta »planinski raj«, kjer je najbolj živahno od junija do septembra, ko planšarji in planšarice priženejo svoje črede, sem že nekajkrat obiskal. Lani na sv. Aleša dan sem imel posebno srečo, da sem med mnogimi deževnimi dnevi zadel izredno lepo vreme. Spremljevalec Joža mi je razlagal, da je planinska krasota še tista četrtnina zemeljskega raja, ki je ostala po Adamovem grehu; tri četrtnine so bile namreč z grehom zapravljene.

Kofce, planinski dom in pastirski stan.

»Planinske cvetlice, nedolžne otroke in angelce, te imam najrajši! To se zdi meni najbolj nedolžno veselje!« je vzkliknil moj vodnik.

»Tako je!« je pritrdil Viktor, ki je slišal najin pomenek. »Jaz pa pravim,« je dodal, »planine brez sonca, vrt brez cvetja in družina brez otrok — to so najbolj žalostne stvari na svetu!«

Obe izjavi sem brez obotavljanja potrdil, saj sem predlanskim na sv. Roka dan na lastni koži občutil, kaj se pravi v dežju in megli tavati po gorah.

Poleg prekrasnega razgleda proti Kamniškim planinam in okusnega »másovnika«, s katerim so nama planšarji povsod postregli, so mi ostali nepozabno v spominu planinski nageljčki, zaradi katerih me je Joža tudi največ zvalil v planine; še poveljnika obmejne straže je šel posebej prosit, da sva smela visoko v plazove pod vrh Košute. In ni mi bilo žal za trud. Iz samega kamnitnega melišča — zato jih Joža imenuje »kamenske nageljčke« — poganjajo tolike množine dišečega cvetja, da sva v občudovanju obsedela na sivi skali. Gledala sva in gledala.

»In kdo vse to seje, kdo zaliva in okopava te rajsko lepe vrtove?« sva se spraševala.

»Nihče drug kot On, ki je vse ustvaril in je celo samotne gorske vrhove pognil s tako čudovitimi preprogami!« je bil soglasen odgovor.

Pisateljica Gertrud von le Fort pravi, da v naravi človek dostikrat doživi prav metafizično grozo čisto posebne vrste. To je veliko, pretresljivo občutje odvisnosti, katerega modernemu človeku civilizacije in tehnike sploh ni mogoče razjasniti, ker v svoji površnosti za to nima smisla. Nekaj podobnega o veličini in skrivnostni lepoti sveta sva tudi midva občutila v tej tih gorski samoti...

Pri Franceljnu v Dolžanki sva pozneje vendarle morala vedniti, ker je prihrumela nevihta, ki pa ni trajala dolgo. Ko sva pred mrakom stopila iz koč in se odpravila v Dolino, je bilo nebo kakor umito in posuto z zvezdami, ki so se mi zdele nenavadno blizu. V zraku je močno dišalo po planinskih travah, z mokrega drevja pa so padale debele rosne kaplje. Voda je tekla vsevprek po poti in se stekala v narasel jarek, ki je s kovinastim glasom hitel pred nama v Dolino. Spomnil sem se francoskega pisatelja Alfonza Daudeta, ki je v črtici »Zvezde« nadvse lepo opisal občutje poletnega večera po dežju v planinah, blizu migljajočih zvezd...

Lom nad Tržičem. V ozadju na desni Begunjščica, na levi Dobrča.

Lom nad Tržičem

V kraljestvo Storžiča drži iz Tržiča pot skozi Lom. Stara pot, ki jo je pred 120 leti s krampom in lopato pomagal delati tedanji lomski kurat Andrej Skopec, poznejši ameriški misijonar, se odcepi od glavne dolinske ceste pri Travnarjevem znamenju na Slapu. Slap po pravici nosi to ime, ker na tem mestu Bistrica pada globoko čez skalovje in kadar voda naraste, nastane prav mogočen slap. Takoj za Travnarjem se stara pot vzpne v klanec, ki se stopnjuje do znamenja na vrhu Globeli (Lomljani pravijo Gobél ali celo Gabéla). Nova pot se odcepi od glavne ceste nekaj korakov od Krvina in je v praktičnem oziru mnogo boljša od stare. Ima pa nova pot dve veliki napaki: prva je preoster klanec, po katerem je speljan začetek ceste mimo čeri do ovinka na Ravnéh; druga napaka pa je, da nima nobenega znamenja niti pri odcepitvi z glavne ceste niti na vrhu, kjer se pred Čarmanom na obeh straneh poti kar ponuja prostor za znamenje. Vse drugačna je v tem oziru stara pot, ki ima v Globeli po stari in lepi slovenski navadi prav lično kapelico. Pred znamenjem je počival voznik, ustavil se

je popotnik in star romar, ki je šel k sv. Katarini ali k sv. Antonu, se je celo odpočil na klopci pred znamenjem. Če se ozreš od kapelice nazaj proti Slapu, vidiš pod seboj pisane preproge Travnarjevih njiv, ki so položene kakor na Gasparijevi sliki. In dalje ti splava pogled nad Tržičem in Bistrico proti savski dolini, nad katero se dviga temna zavesa Jelovice... Vsega tega nova pot nima in se mi zdi v primeri s staro potjo kakor ničvredna tovarniška slika proti dragoceni oljnati podobi, ki je od starosti sicer otemnela, ohranila pa je veliko umetniško vrednost... In kakšen pogled proti planinam se odpira z zelene, mehke poti, ki drži od kapelice do »Kačje vasi«, kakor domačini v šali pravijo. Take mirne in samotne poti je ljubil hrvaški pisatelj Franjo Horvat Kiš, ki se je izogibal šumnim cestam, po katerih hodi preveč hrupnih ljudi.

Lom je pravi biser našega planinskega sveta, morda še bolj kot Bohinj nedotaknjen naravni kotiček. Tukaj je skladno sožitje človeka in narave še zelo lepo ohranjeno, tako da ne motijo ne barve ne glasovi. Sivkaste lesene strehe se nenavadno ujemajo s temnozelenim ozadjem bližnje Kukovnice in daljnješe Konjščice ter z je-

Storžič (x) z vrhom (2132 m) in Škarjevimi robom (xx), slikan od lomske strani.

klenosivo barvo kamnitih skladov še bolj oddaljenega Storžiča. Tudi bel zvonik župnijske cerkvice, ki nosi leseno streho, zvonik pa rjavordečo streho z rdečim jabolkom na vrhu, je prijetno nasprotje v tej mirni pokrajini, ki jo oživlja šumeča Lomščica. Najbolj pa se ta lepota izrazi pozimi, ko je pogled na pokrajino mnogo plastičnejši in pravilnejši, zlasti v gozdovih, ker ga ne zastira bujno zelenje. Tedaj se nazorno vidi beli venec visokih planin, ki v krogu obdajajo Spodnji in Zgornji Lom: Košuta — Begunjščica — Dobrča — Kukovnica in Storžič (Lomljani izgovarjajo Storžec, Storžca). Janez Trdina primerja Dolenjsko z njenimi griči velikanski skledi žgancev, narava okoli Loma pa se mi zdi kakor velikanski pehar, lomske hiše pa kakor pirhi v tem peharju ali kakor ptički v velikem gnezdu. V jasnih zimskih dneh je nebo kakor sinja jeklena polkrogla, Storžič s svojimi v nebo kipečimi stenami pa se ti tako približa, da bi ga od lomske cerkve kar z roko dosegel. Ozri se tedaj proti Kofcam ali proti Begunjščici, pa boš videl pred seboj vse grape pod Počivalnikom in daljnješe tokave natančno tako kot na kakšnem bakrorezu v Valvazorjevi »Slavi«.

Lom je bil dolga stoletja tržiška podružnica, od leta 1911 pa je samostojna župnija. Zavest srenjske skupnosti je pri Lomljanih močno razvita in ker ljubijo svojo cerkev, za njeno lepoto tudi radi prispevajo; pri tem jih kot dobri sosedje podprejo tudi Dolinci, Tržičani in Bistričani, ki v Lom v velikem številu prihajajo zlasti na praznik sv. Antona Puščavnika in Padovanskega, ki složno stojita na istem oltarju, in na praznik sv. Katarine (25. novembra), ki ji je cerkev posvečena. V cerkvi je dragoceno gotsko okno s sliko sv. Katarine, znamenita sta pa tudi pozlačena stranska oltarja: na vrhu prvega (na listni strani) so v reliefu izdelani štirinajsteri pomočniki, na vrhu drugega (na evangelijski strani) pa je kip sv. Kume z godcem. Sv. Kuma, kakor pravijo v Lomu, ima zanimiv kulturnozgodovinski nastanek. Podobe in kipi te vrste izhajajo iz dobe, ko so pozabili, da so v romanski umetnosti upodabljali Kristusa tudi na križu v kraljevskem oblačilu in s kraljevsko krono na glavi. Ker romanskih slik niso več razumeli, so začeli slikati žensko s poraslo brado in s krono na glavi ter privezано na križ. K nam so prišle podobe sv. Kume s Tirolskega, kar priča že ime,

nastalo iz nemškega (heilige Kummernis). Na Hrvaškem vem, da je ohranjenih nekaj slik sv. Kume, v Sloveniji pa mi je znan samo lomski primer, ki bi zaslužil znanstveno obravnavo. Razložiti bi bilo treba tudi, kako je prišel pod križ godec z goslimi! V Lomu so mi odgovorili, da godec z godbo pač tolaži sv. Kumo, privezano na križ, kar pa ne bo zadovoljiva razlaga.

Pod lepim šolskim poslopjem se začne pot, ki drži mimo Tiča na planino Konjščico in dalje na Javornik; to sta dve lepi in lahko dostopni točki. Proti Storžiču pa gre pot skozi vas mimo venecijanskih žag, ki jih goni hladna Lomščica. Pesem žag, ki se družijo z vonjem po smoli in lesu, nas spremlja skoraj do podnožja Storžiča, kjer nas s strmih pobočij gledajo obsežne lomske senožeti. Toda čim bolj se bližamo mogočni okameneli lepoti, tem veličastnejša vstaja pred nami. Storžič je lep že s kranjske strani, z lomske pa je toliko lepši, kolikor teže je dostopen. To je zares kraljestvo Storžiča, kjer je dom srnjakov in jelenov, više gori pa divjih petelinov in gamsov, žilavega cretovja ali ruševja, vedno zelenega rododendrona, ki mu tu pravijo natěk ali ravšelj, planik in drugega planinskega cvetja, ki ti ga nihče imenovati ne zna. »Škarjev rob« je dobil celo ime po škarjercu, divjem petelinu, ki živi tod in ima v škarjam podobnem repu lepo zavita peresa. Pod Škarjevim robom je na velikonočni ponedeljek, 29. marca 1937,

snežni plaz zasul devet trziških smučarjev. Nad njihovim skupnim grobom na trziškem pokopališču je skala, pripeljana izpod Storžiča, s kipom nadangela Mihaela, ki s prstom kaže proti nebu in resno vprašuje: »Kdo je kot Bog?« Menim, da ob misli na takšno nesrečo ali ob pogledu na plazove, ki so predlansko zimo girmeli s Škarjevega roba ter kot travnate bilke podrli in polumili mogočne smreke, zdravemu in pravilno mislečemu človeku tudi pravilen odgovor ne bo posebno težak.

Nad pomladno lepoto pod Storžičem je razprostrta otožna, tiha mehkoča, kakršno občutimo v sobi, kjer leži mlad bolnik. Ob takih mlačnih dnevih se zdi, kakor da sta se ustavila čas in življenje. Pri nas je podobne impresije z Ljubljanskega barja in izpod Krima pisal Joža Likovič, še močnejše pa vstaja v takih trenutkih spomin na Timmermansovo Leontino (Župnik iz cvečotčega vinograda). Njena lepota in nežna ljubezen do Izidorja, zlasti pa njena dekliška žrtev, nas presune do dna srca. Najlepše, grozotno lepo, pa je pisatelj orisal poslavljanje njene duše od Izidorja — njeno telo je že prej izgorelo v najčistjšem ognju za rešitev Izidorjeve duše...

Ko smo se v večernem hladu vračali proti Lomu, smo se zdaj pa zdaj ustavljali in se ozirali nazaj. Stene Storžiča pred mrakom dobivajo vsak hip drugačno barvo, dokler jih vseh ne ovije tema, le obrisi vrhov se črtajo na večernem nebu...

Severin Sali

Srečanje z mladostjo

Polnoč prešla je; petelini prvi
že jutro kličejo. Ozvezdja znana,
ko da bi kdo neba obračal vitel,
drse po starih tirih čez kapitelj;
iz čiste rose pajčevina stkana
visi po vejah in dišeči mrvi...
Izginjajo počasi, naskrivaj
iz mojega sveta podobe mile,
ki v znamenju srca so se rodile.
Jesen je zdaj... Roke, kot bi prosile,
so razprostrte mi nad rodni kraj...

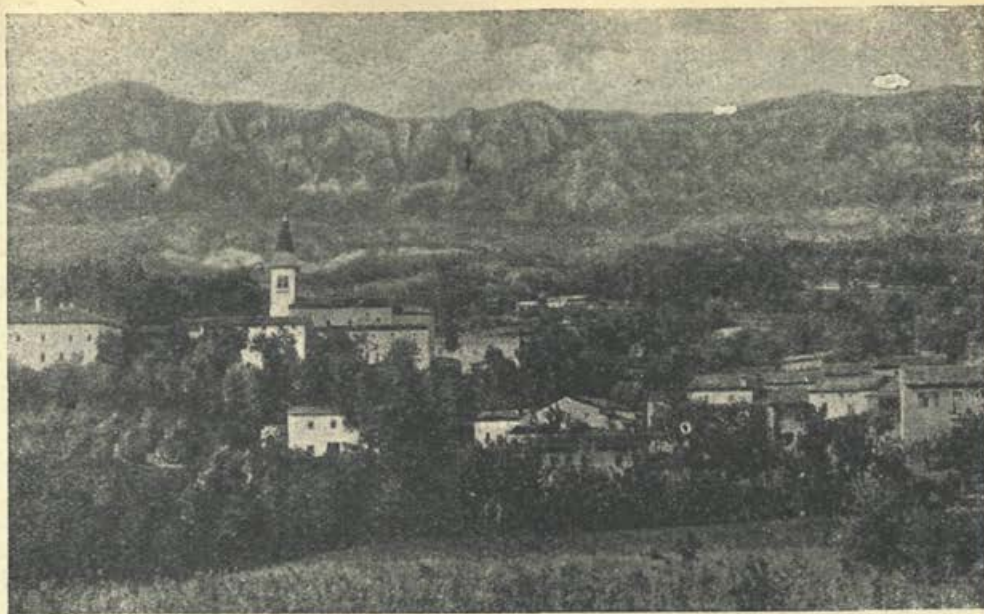
O, ura je, ko pesem se rodi,
ki v srcu spala je ko v zemlji zrno,
iz zvezdnih jat detinstvo se iskri,
otročstvo spet me kliče v davne čase...
Na Krki slap zveni vse bolj srebrno...
Sem mar pastir, ki spet ovčice pase?...
Po néba planji mesec sam potuje,
kakor, da straži moje mesto, griče.

Nocoj me rahlo prva pesem kliče —
mladost sedi ob meni in vasuje
in ko jo gledam z rosnimi očmi —
mi spev zvesto nad rodnim krajem čuje...

Polnoč prešla je; petelini prvi
že v drugo zarji klice so odpeli...
Spomini ljubi — kot po zlati brvi,
ki škratki so iz pravljič jo razpeli —
prišli so k meni z bajko o Gorjancih
in s sanjami o sreči vseh ljudi...
Tu mati je, za roko me drži,
šepeče: Srečen bodi! Glej, v življenju
ti sije mnogo zvezd, za njimi hodi...

Spet mesec nad goró nocoj potuje,
mladost obraz mi skrila je v dlani...
In sem kot fant, ki z zvezdami vasuje,
moj zvesti spev nad rodnim krajem čuje
in mrtvi dom živo mi zre v oči...

Kamnje na Vipavskem

Franton

Nekaj zgodovinskih spominov

Kamenska župnija, ležeča med Ajdovščino in Črničami, je bila ena prvih v Vipavski dolini na Primorskem in je zelo obširna. Njene podružnice so bile: Vrtovin, Skrilje, Stomaž, Dobravlje, Selo in Malovše. Zadnje štiri so se leta 1856 na željo župljanov ločile od fare in se pridružile sosednjim samostojnim župnijam. Župnik Andrej Batagelj († 1853) je menda našel v starih listinah, da je bila v tej fari celo Otlica. Do cesarja Jožefa II. je bila dekanat in do razsula Avstrije cesarski patronat. Kamenski župnik je imel v deželnem zboru virilen glas. Še proti koncu 19. stoletja do prve svetovne vojne je veljal star rek, da nese kamenska fara vsak dan »zlat cekin in pečenega purana«. Mogoče, da je bilo res tako v starih časih, gotovo pa je, da je zadnje čase donasala le papirnat cekin in suhega piščanca. Spočetka je imel župnik le enega kaplana, v prvi polovici 19. stoletja pa je bila ustanovljena še druga kaplanija, ki pa je bila ob zmanjšanju župnije leta 1857 spet opuščena.

Da so bile Kamnje res imenitna fara, celo dekanat, pod varstvom samega cesarja in nekako duhovno središče Vipavske doline, nam priča zelo zanimiv zgodovinski

drobec iz 16. stoletja, ki ga hranijo v črniškem arhivu. Ta listina z dne 15. junija 1583, pisana v glagolici, pripoveduje, kako je videmski škof Giovanni Grimani, ki je kot oglejski patriarh stoloval v Vidmu, naročil župniku v Kamnjah, naj poje staroslovensko mašo pred vsem njegovim spremstvom in vsem ljudstvom. Orumeneli, težko čitljivi rokopis, ki ga je imel v rokah učenjak Štefan Kociančič, vodja goriškega semenišča, in ga leta 1863 tudi razbral, se dobesedno glasi:

»1583. Meseca Ijuna na 15. Pride k nam v Kamnane g. škof Vidamski i nas vižita ta isti dan na Svetoga Vida tako hoti da mu Mašu hrvacki poem pred vsimi doktori i pred vsim pukom v crikvi S. Mihaela v Kamenah. Ja pre Frančeško Vlentič dalmatin od raba. Prodah ta Misa crikvi Š. Jušta počteno ga su platili gotovimi dinari.«

Po naše bi se reklo to: »15. junija 1583. Pride k nam v Kamnje gospod videmski škof in nas obiše. Taisti dan na svetega Vida hoče, da mu mašo hrvatski pojem pred vsemi doktorji in vsemi ljudmi v cerkvi svetega Mihaela v Kamnjah. Jaz mašnik Francišek Vlentič, Dalmatinec z

Raba. Prodal sem ta misal cerkvi svetega Justa. Pošteno so ga plačali v gotovini.»

Ta listina nam jasno dokazuje, da se je videmski škof zavedal, da je na slovenski zemlji, med slovenskim ljudstvom. Temu ljudstvu, o katerem je moral vedeti, da je ponosno na svoje šege in navade ter da spoštuje svoj jezik, je hotel visoki cerkveni knez napraviti veselje in mu pokazati svojo naklonjenost. Škofovo dejanje tudi dokazuje, da je bilo takrat med ljudstvom živo zanimanje za staroslovensko mašo in živa narodna zavest, ki jo je v naslednjih stoletjih nam sovražna moč vedno bolj zatirala in stiskala, a utopiti je ni mogla, saj je danes, po skoraj štiri sto letih, prišla vsa mlada do svobodnega izraza in razmaha.*

Človek bi si mislil, da je imela ta slavna fara tudi večjo, veličastno cerkev. Pa ne! Bila je majhna, revna, kot je bilo siromašno tudi njeno ljudstvo. Pozidana je bila, če že ne prej, v drugi polovici 16. stoletja, bila najmanj dvakrat povečana ali predelana, kajti ko so leta 1858 postavljali temelj velikemu kamnitnemu oltarju, ki ga je kupil v Benetkah tedanji župnik Sovdat za 400 forintov, prej je bil lesen, lepo izrezljan, obilno pozlačen v rimskem slogu, so ugotovili, da je zid globoko pod tlakom zglajen in pobeljen. Najbrž je stala tam niže prvotna cerkev. Pa tudi zadnje kopanje temeljev za podaljšanje svetišča v letu 1925 je pokazalo isto. Vsa zgornja plast zemlje je bila umetno nanesena in na nji sezidana poznejša, to se pravi sedanja cerkev.

Stala pa je cerkev in še danes stoji v tako imenovanem Brithu, malo pod vznožjem Čavna. Glavna prometna pot in večina faranov pa je bila v dolini. Zato so si dolinci želeli imeti cerkev v nižavi. V začetku 17. stoletja, ko je župnišče, to je stara kaplanija ob južni strani cerkve, pogorelo, sta bili dve stranki. Ena je hotela imeti novo župnišče in tudi novo cerkev v Potočah. Ker pa je član druge stranke, Ignacij Savletič, nekaj grofič, stanujoč na prostoru sedanjega župnišča, daroval in zapustil cerkvi svojo stanovanjsko hišo in vse svoje zemljišče, še zdaj imenovani »Farjevec«, je s tem darom premagal potočansko stranko in tako je cerkev z župniščem vred ostala, kjer je.

Tudi župnik Kosec je hotel sezidati novo cerkev z župniščem vred, in sicer neke pod pokopališčem, da bi se tako ognil trem gostilnam ob cerkvi, a se je zameril Vrtovincem, ker jim na svečnico ni dal svečke, pa so njihovi občinski možje preprečili župnikov načrt. Župnik Brezavšček je leta 1893 sezidal novo zakristijo, župnik Kosec pa leta 1910 prenovil in vzdignil župnišče. Njegov naslednik F. Črnigoj je z vojno odškodnino in zapuščino Terezije Slokar leta 1925 podaljšal in prenovil staro cerkev.

Za časa Francozov še ni bilo sedanjih cest, kakor sta potočanska in vaška; glavna pot je držala čez Črniče—Gojačevo—Vrtovin—Skrilje in Lokavec. Še starejša — keltska — je bila pod Čavnom in Malo goro. Sedanjo glavno cesto je dala narediti Marija Terezija. Ko je nekoč prišla v vas francoska patrolja in so vaščani zagledali čudno oblečene vojake, so poslali po župnika Bataglja. Ko je ta zvedel za njihov namen, da bodo zasedli naše ozemlje, je takoj naščuval ljudstvo zoper nje. Kamenci so lučali kamenje vanje, da je patrolja zbežala čez drn in strn ter na begu izgubila vrečo riža, ki jo je po dolgem prerekanju, čigav je riž, zasegel vaški glavar Matevž Vodopivec. Toda prišlo je maščevanje. Drugi dan navsezgodaj so zagledali vaščani v Potočah lesketanje svetlih bajonetov. Pa jih niso čakali. Vsi so zbežali proti Planini in Mali gori, ostal je le kaplan Pahor, opoznejši župnik, rojen v Hudem logu pri Opatjem selu. Francozi pridejo v župnišče. En vojak mu nastavi bajonet na prsi, drugi brskajo in preiskujejo po stanovanju. Na vasi dobijo še zapuščeno tele. Častnik ga razpara, vzame ven srce, ga natakne na meč in zaluča visoko v zrak. Kaplan Pahor je ves preplašen zbežal in se po nekaj dneh vrnil domov s popolnoma posivelimi lasmi.

Svoj čas je bila cerkvica tudi pri Pirjevcih, na zahodni strani, kjer je sedaj hlev. Še Franjo Vodopivec se spominja poslikanih zidov, ki jih je videl, ko je hodil po vodo k studentu. Njegova stara mati Cilka († 1841) pa mu je pravila, da je ona hodila še v cerkev sv. Martina pri Pirjevcih k maši. Ta cerkvica je bila podrta — kakor tudi cerkvica v Zdeščih — ob času Jožefa II. Pokopališče je bilo tik

poti na južni strani, kakih petdeset metrov od Jernejeve hiše. Obzidano je bilo z grobljo v okrogli obliki. Še prej so najbrž pokopavali na travniku severno od cerkvice, do Jožefa II. pa okoli farne cerkve. Po nasvetu Subana, tasta Gašparja Vodopivca, so napravili pokopališče na cerkvenem zemljišču, kjer je sedaj. Prvič so ga širili na jug leta 1849, kasneje proti vzhodu (leta 1868).

Glavni praznik v Kamnjah ni toliko god patrona sv. Mihaela kot god sv. Jožefa. Ta dan je bil prejšnja desetletja pravi romarski praznik Vipavske doline. Gostje in romarji so bili tedaj po gostilnah postreženi s štruklji in žepco (mrzlo juho) ob rujnem vipavcu.

Leta 1839 se je ponudil neki Merkel iz Šempasa, da postavi v farno cerkev v Kamnjah brezplačno orgle, če ga farani vzamejo za organista in mu zagotove prosto bero po vsej fari, kar se je res zgodilo. Merkel je bil organist, a ni poznal not. Bil je vedno vesel in šaljiv, zato pri ljudeh zelo priljubljen. Leta 1842 je prodal orgle Martinu Puntarju iz Kontovelja, ki je bil izurjen organist in izprašan učitelj. Služboval je tudi v Rihembergu. Ko je prišel za organista v Kamnje, so mu občinarji zagotovili bero s pogojem, da bo učil tudi otroke v šoli. Tako se je odprla prva šola za silo v Kamnjah. Bila je na Ravtarjevem (Odančkovem) podu in kasneje v hiši Matevža Vodopivca, v bivši štacuni pri cerkvi. To je bila nekako poluradna šola. Še pred tem pa je bila zasebna, domača šola pri Meru v Skriljah. Pri tem gospodarju je služil za pastirja Matevžek Vodopivec, oče poznejšega šolskega nadzornika Franja Vodopivca. Ker je bil deček priden in dobre glave, ga je imel gospodar rad in ga je naučil brati po prav posebni svoji metodi. Po tej metodi je odrasli Matevž okoli leta 1830 naučil brati še druge in zlasti svoje otroke. Odprl je nekako večerno šolo, a je bilo celo pozimi zanj premalo zanimanja. Boljši časi so nastopili, ko je leta 1852 prišel v Kamnje za prvega rednega učitelja Franc Bunc iz Škrbine, in sicer že v novo, sedanje šolsko poslopje, sezidano leta 1850.

Med imenitnejšimi farani naj omenim knjigoveza Jožefa Črnigoja, ki je prišel leta 1856 iz Trsta in začel vezati knjige v

Dobravljah, potem na Cesti pri Sv. Križu. Nad pol stoletja je vezal ljudem iz vse Goriške vseh vrst knjige, med njimi seveda številne Mohorjeve, ki so kmalu za tem najbolj prišle med ljudi. Vezal je trpežno in lično, tako da je še sedaj, po petdesetih letih, dobili lepo ohranjene molitvenike njegove vezave.

Še dalje čez meje domačega kraja pa je segel sloves Franja Vodopivca, ki sem ga že omenil in je večina podatkov iz tega spisa črpanih iz njegovih zapiskov. Rodil se je Matevžu Vodopivcu leta 1834, umrl je leta 1912 v Gorici in je pokopan v

Štandrežu. Imel je brata velikana, ki je dvignil konja kot mlado jagnje. Franjo Vodopivec je po dovršenih študijah z odliko v Gorici in na Dunaju služboval kot profesor v Gospiču, na realki na Reki in na ženskem učiteljišču v Gorici. Po-

tem je bil imenovan za okrajnega šolskega nadzornika za Gorico, Tolmin in Sežano. To službo je opravljal 28 let in lep kos kulturne zgodovine Goriške je povezan z njegovim imenom. Sestavil je tudi velik zemljevid taktatne Goriško-gradišćanske grofije, ki so ga uporabljali po vseh ljudskih šolah. Za svoje neutrudno delovanje je dobil zaslužen odlikovanje — naslov cesarskega svetnika. Leta 1900 je stopil v pokoj. Pa ni počival. Kakor čebelica je posvetil vse svoje moči »Solskemu domu«, bil desna roka in društveni tajnik predsedniku dr. Antonu Gregorčiču in še mnogim ustanovam in organizacijam, kakor »Centralni posojilnici« v Gorici. Bil je pravi rodoljub, ki je nosil v prsih zlato srce, polno ljubezni do svojega naroda. Njegova markantna oseba, njegov zgled krščanskega moža poštenjaka, stare vipavske kamenske korenine, ne sme biti pozabljena.

Naj končam te spomine:

Vsaka vas ima svoj glas, pa tudi svojo zgodovino. Le iz skrbno pisanih krajevnihih kronik je mogoče sestaviti zgodovino vse dežele. Naj bo to vsaj droben prispevek nji.

V spomin Antonu Simonitiju

Goriška Brda visijo od vseh časov na državnih mejah in obmejni kraji, kakor Fojana, dihajo zadnji utrip slovenske zemlje. Po teh gričih in dalje ob reki Idriji do Dolenj poteka tudi jezikovna meja — že tisoč tri sto let. Tuji elementi butajo ob te obronke, zato je odpor še večji. Po revolucionarnem letu 1848 so se tudi Brici prebudili, po letu 1850 so se odprle prve farne šole, leta 1869 so na narodnem taboru na Dobrovem (v dolini reke) zahtevali Zedinjeno Slovenijo, leta 1884 so ustanovili politično obmejno društvo »Slovenski jez«. Borili so se za narodne pravice, prirejali čitalnice, veselice. Skladatelj Hrabroslav Volarič je tedaj sedem let učiteljeval v Kozani, vodil je svoj pevski zbor. Fojanski učitelj Fortunat Korošec je pripeljal nadebudnega Antona Simonitija k Volariču v Kozano in ta je fanta pridobil za prvo slovensko prireditev v Fojani. Narodni buditelj Andrej Žnidarčič, vikar iz Gradnega, je zložil briško himno »Slovenski jez«, Volarič jo je uglasbil, mojster Simoniti pa jo je v zborih pel po narodnih čitalnicah (leta 1875 je bila ustanovljena v Biljani). Z narodnimi budnicami je Tone Simoniti dramil svoje rojake, zahodne Brice, ki jih je hotela ugrabiti ptica roparica »Lega Nazionale«, že na pohodu čez Neblo. Brici so ji odgovarjali:

Edinost bodi Bricem trdna vez,
zato postavljamo Slovenski jez.

Meseca aprila letos, dne dvanajstega zjutraj, ko so češnje cvetele na fojanskem griču v zahodnih Brdih, so jokali drobni zvonovi mrtvaško pesem in znanili nakrog žalostno vabilo k pogrebu Antona Simonitija, pevca staroste, pevovodje Brd. Tenko uho muzikaličnih Bricev se užali, če se zvonovi neubrano med seboj sporekajo. Tisto jutro so pevcu mojstru peli slovo v skladnem ritmu.

Cvetoča vasica Fojana, kjer je bil pred 86 leti rojen 1. aprila 1868 Anton Simoniti, tedaj še tlačanska pod dobrovskimi grofi, je bila lepa, a ni mogla rediti vseh sinov.

Tonetov oče, mali kmet in čevljar, je dal dečka v Tolmin za čevljarskega vajenca. Dvanajstleten pobič se je sam peš odpravil v Tolmin, a tolminski učitelj Danilo Fajgelj, največji goriški orglar in skladatelj, je fantu vlil prvo veselje do glasbe in ga uvedel v njene nauke. Vrnil se je Tone iz Tolmina v Fojano, a ni veliko tolkel podplatov, šival je le za potrebo. Čevljarska smola se ga ni držala. Spravil se je na harmonij, pozneje na star klavir in razbijal nanj, da so domači oglušeli. In ko mu je bilo sedemnajst let, je že zbral krog sebe fojanske pevce in jim bil v pevskem zboru prvi pevovodja. Za tiste čase je bil to za majhno vasico velik in pomemben dogodek. Nadalje je marljivi samouk pridno hodil po teoretični pouk k priznanim goriškim glasbenikom, tako k skladatelju Hrabroslavu Volariču, učitelju v Kozani, k Ivanu Kokošarju, župniku na Travniku v Gorici, k Francu Setničarju, tihemu klavirskemu virtuozu, tudi v Gorici, k Ferdinandu Simčiču, najboljšemu organistu v Brdih, učitelju v Biljani.

Kmalu je sam orglal in vodil cerkvene pevske zборе v Fojani, v Vipolzah, v Kozani, nekaj časa tudi v Medani in Biljani. Vsako nedeljo in praznik je s slovesnim ritmičnim korakom, z obrezano šibo v roki, stopal čez griče štirih, petih far. V vročini si je obvezal robec okrog vratu, na vseh korih si je obrisal briški znoj in bučno zaorglal. Pevovodja Brd ni preveč maral monotonih maš in preludij svojega učitelja Danila Fajglja, dasi so bile teoretično in v harmoniji dovršene skladbe, samo ne melodiozne. Vedel je, da Bric rad poje vesele note, zato ga je sam podžgal z veselim spremljanjem. Tedaj je bila v Brdih moda, da so uvajali popularne, celo poskočne viže. Bližnja Furlanija je vplivala, saj so furlanska ljudska skladatelja Tomadin in Condotti in drugi vaški organisti zlagali maše in litanije po ljudskih vižah, ki se niso skladale ne z liturgičnimi obredi ne z duhom cecilijanskega petja, kakor ga je uvajalo »Cecilijansko društvo« v Gorici, ki je imelo nalogo preobraziti

vulgarne popevke v resno cerkveno glasbo. Simoniti je prevzet od furlanskih vplivov rajši gojil ljudsko melodijo in je sam zložil veselo latinsko mašo, ki so jo peli na duhovo, na fojanski praznik, pri Sv. Duhu (na pokopališču), da so se ljudje razgibali v poskočnih taktih, ko so odhajali iz cerkve.

Briškemu pevovodji pa ni bilo pri srcu le cerkveno petje. Pevske vaje pri štirih,

petih zborih so mu bile v resnično razvedrilo, vendar so zahtevale velike požrtvovalnosti. Rajni Tone Simoniti si je s pesmijo priboril zgodovinsko mesto narodnega buditelja Brd. Ali mojstru Tonetu postavimo spomenik? Sam si ga je izklesal: v pesmih, v zborih, v narodno buditeljskem delu pri »Slovenskem jezcu«. V tem in s tem si je ustvaril več en spomenik!

Ludvik Zorzut

Briški češparji

Po rózenci, te pítune, te rane Brike,
odložle so saponče, grablje an motike,
pred hišo so se vsádle sred vasi
an pesem češparjev v zasánjane noči
prepeval so, vrtel so kolo sreče,
igral možjé so, puobje ž njimi »sraka teče«.

Jih lupimo, jih lupimo...

Po eno jih objamemo,
debele in koščene,
jim plavo lubje snamemo,
da lepe so rumene.

Olúpljene vse spravimo,
v ta velik koš jih damo,
nad nje še kad postavimo,
s kadilom jih žveplamo.

Pokájene pa strosimo,
po lesah jih zvrstimo,
potem na rošte znósimo,
na soncu jih sušimo.

Posúšene poberemo,
od sonca so ožgane,
a vsem kosti izderemo,
da le mesó ostane.

Pogládimo, pobožamo,
na mehko jih zrahljamo,
lepó vse naokrožamo,
takó jih vse spenčamo.

Jih lupimo, jih lupimo...

A sreča, če nemila bo,
v nji sama goljufija,
če hrbet obrnila bo,
joj, slaba bo kupčija?

O, kar kosti nabrali smo,
kar dni, noči prečuli
in kar mi češp spenčali smo,
skrbi toliko žuli.

Jih lupimo, jih lupimo...

Obup v rebulo zlivamo
in našim briškim vicam
prijani mi napivamo,
dolgovom in menicam.

Se drugo leto vzamemo
ta križ na svoje rame,
če pa se spet ujamemo,
hudič naj češpe vzame!

Ob istrski obali so Rimljani že pred Kristusovim rojstvom postavili vojaške postojanke, ki so jih potrebovali za svojo vojsko, kadar je bila na pohodih. Taka naselbina je bila tudi »Colonia Julija Parentium«, današnji Poreč. Strogo geometrični način gradnje mesta še danes kaže na rimsko poreklo. Prav tako tudi ostanki starih stavb, med njimi posebno razvaline rimskega templja na čast bogu Marsu. Ko je rimski imperij razpadel, je mesto večkrat menjalo svojega gospodarja in je po letu 1200 pripadalo pet sto let beneški republiki. V bratomorni vojni med Benetkami in Genovo so Genovčani močno izropali in požgali Poreč. Tej nesreči sta se pridružili še kuga in lakota, tako da je mesto sredi 17. stoletja štelo komaj kakih

sto prebivalcev in je trpelo dobrih sto let, da je na novo oživeło.

Beneškega gospostva je bilo konec s prihodom Napoleona, ki je ustanovil tod ilirske province. Po njegovem padcu je prevzela oblast v Istri Avstrija, leta 1918 pa Italija. Druga svetovna vojna je šele prinesla Istranom dolgo zaželeno svobodo.

Zaradi razgibane usode je tudi kulturna dediščina tega mesta zelo bogata. Med njegove največje znamenitosti spada gotovo starokrščanska bazilika. Njena prvotna primitivna oblika sega nazaj v tretje stoletje, ko se je krščanstvo, takrat še močno preganjano, pričelo polagoma širiti. Od tega prvotnega svetišča se je ohranil samo del mozaika, ki je pokrival tla. Verjetno je bil to prostor v kaki zasebni rimski hiši, ker se mozaik nič ne loči od drugih rimskih mozaikov. Po letu 313, ko je krščanstvo dobilo pravico javnega delovanja, prvotni prostor ni več zadostoval in stavba se je razširila toliko, da je del segal še pod današnjo. Od te druge razširitve se je ohranilo le malo.

Okoli leta 450 pa je nastala na istem mestu bazilika, prednica današnje Evfrazijeve. Bila je znatno manjša, triladijska stavba, brez polkrožnega zaključka za oltarjem. Mozaiki te bazilike se ne razlikujejo mnogo od starejših del. Le geometrijski liki so bolj razviti in raznolični. Današnja bazilika, ki se imenuje tudi Evfrazijeva, ker jo je postavil poreški škof Evfrazij, je bila postavljena okoli leta 539. Potrebovali so enajst let, da so to mogočno delo dokončali. Po svojem nastanku je tretja bazilika v Evropi.

Pred vhodom je štirioglato zaprto dvorišče (atrij), obdano s stebri. Na eni strani dvorišča je vhod v krstilnico, osmerokotno stavbo, ki ima v sredi majhen šesterokoten bazen s stopnicami. Takrat so namreč pri krstu človeka še vsega potopili v vodo. Zato imajo vse stare bazilike pred vhodom krstilnice. Na nasprotni strani dvorišča je vhod v notranjost bazilike. Tu se nam odpre pogled v mogočno dvorano, ki je po dolžini s stebri razdeljena v tri dele, v tri ladje. Srednja se konča s polkrožno apsi-

Evfrazijeva bazilika z mozaiki iz 6. stoletja po Kr.

Risba Poreča iz leta 1775.

do, v kateri je zidan baldahin z oltarno mizo v sredi. Vsa polkrožna stena apside se blešči v pisanem mozaiku, ki predstavlja osebe, katerim je cerkev posvečena. V sredi je Mati božja na zlatem prestolu. V rokah drži Dete. Ob njej so na desni angeli, na levi pa patron mesta, sveti Maver; nato škof Evfrazij s cerkvicco v rokah, poleg pa njegov brat, arhidiakon Klavdij, ki drži za roko majhnega dečka, svojega sina. Takrat je namreč lahko postal duhovnik ali škof tudi poročen moški, vendar je moral po posvetitvi zapustiti ženo in otroke. Glavno sliko obdajajo še druge, ki predstavljajo prizore iz življenja Marije.

Med posebne dragocenosti v baziliki spada tudi oltarna miza, izdelana vsa v globokem reliefu iz srebra in s pozlačeno površino ter vdelanimi dragimi kamni. V 17. stoletju so jo ukradli, vendar so tatu odkrili v sosednjem mestu, ga obsodili na smrt, njegovo truplo pa sežgali.

Tudi stranski ladji sta bili nekoč obloženi z mozaikom, a so ga ob raznih predelavah tako uničili, da so se ohranili le borni ostanki. Pred zakristijo je na desni majhna kapela, grobnica škofa Evfrazija. Včasih so namreč polagali mrliče v velike kamnite krste raznih oblik. Starejše so imele po navadi obliko hišice s strmo streho, ki je bila za pokrov, in lepo obdelanim kamnom na stranskih stenah.

Tako krsto (sarkofag) so postavili po navadi kar v cerkev ali pa v nalašč za to sezidane manjše kapele (mavzoleje).

Z dvorišča pred baziliko je vhod tudi v škofijo, ki pa je bila obnovljena okoli

Mozaik iz poreške bazilike iz 4. stoletja po Kr.

leta 1600 in prvotna oblika skoraj ni več zaznavna.

Slovenska zemlja hrani mnogo lepih in dragocenih umetnostnih spomenikov davne preteklosti. Primorska je v tem nedvomno najzanimivejše področje, ker je bila po svoji zemljepisni legi sredi med umetnostno zelo razvito Italijo z izhodiščem v Benetkah in severno Slovenijo z alpskim zaledjem kot posredovalcem umetnosti Srednje Evrope.

Mesto Poreč leži na ozkem polotoku na istrski obali in ga vsega pokriva s hišami,

ki so obrnjene večidel na jug. Danes so prebivalci večinoma Hrvati, ker se je italijanski zivelj po vojni odseil v Italijo. Tik pred mestom je v morju otoček Sv. Miklavž. V 9. stoletju so si na njem postavili samostan grški menihi, kasneje pa so ga prevzeli benediktinci. V 18. stoletju je bil samostan razpuščen in otok je kupil italijanski markiz Palesini. Ta si je uredil tam lepo vilo s čudovitim parkom. Danes je tu sindikalni dom, od koder lahko vsakdo uživa lepote istrske obale in še posebej znamenito poreško starokrščansko baziliko.

Sporazum o Trstu

-om-

Dosedanje Svobodno tržaško ozemlje (STO) z mešanim jugoslovansko-italijanskim življenjem je dobilo z londonskim sporazumom z dne 5. oktobra 1954 za obe državi sprejemljivo rešitev. Pod italijansko upravo pride največji del dosedanje cone A z mestom Trstom in njegovo okolico, pod upravo Jugoslavije pa vsa dosedanja cone B in nekaj cone A na Miljskem polotoku. S tem se bo število Slovencev izven državnih mejá precéj zmanjšalo, preostali pa so dobili poročstva za neovirano narodnostno življenje. Trstu samemu je priznan mednarodni pomen svobodnega pristanišča, s čimer je mestu v načelu zavarovan gospodarski razvoj in napredek, ker se bo moglo nasloniti na svoje naravno zaledje.

Za nas so posebno razveseljive tiste določbe sporazuma, ki govore o enakopravnosti slovenskega jezika, o pravicah Slovencev do lastnih šol, društev in tiska. Slovenci bodo lahko uporabljali svoj materin jezik na sodiščih in v vseh javnih uradih, organi oblasti pa jim bodo dolžni odgovarjati v istem jeziku. Povsod, kjer je vsaj četrtina prebivalcev slovenske narodnosti, morajo biti napisí dvojezični. Razen tega naj bi bila Slovincem na tržaškem ozemlju vsaj nekoliko povrnjena škoda, ki jim jo je prizadejal fašistični režim z dolgoletnim kulturnim in s tem seveda tudi gospodarskim zatiranjem. Poslej bodo na tem ozemlju tudi Slovenci deležni enakopravnosti glede političnih in državljan-skih pravic, ne bodo smeli več imeti težav

pri dobivanju in opravljanju služb in tako dalje. Vse to so seveda pravice in ugodnosti, ki so naravne in nujne in jih poleg drugih uživajo pri nas tudi pripadniki italijanske manjšine, zato za nas ta del sporazuma ni nikakršno novo breme. Nasprotno, ravno sprejem takega načela je dokaz, da naša država že vsa leta pravilno ravna z manjšinami. Zeleti bi bilo, da bi se ta načela tudi v Italiji izvajala, in sicer ne le na tržaškem ozemlju, temveč povsod, kjer žive naši ljudje, saj je s tem sporazumom priključen le majhen del ozemlja, ki bi moralo biti po narodnostnem načelu del naše države.

Ozemlje, ki ga je po tem sporazumu dobila Jugoslavija, po obsegu namreč ni veliko, vendar pa je precejšnjega gospodarskega pomena zlasti za Koper, ki bo s tem dobil širše zaledje in s tem več moči, da se razvije v gospodarsko in kulturno središče južnega dela Slovenskega Primorja. Še več od tega ozemlja pa je vredna zavest, da je država vse storila za svoje ljudi, ki pridejo pod Italijo, saj pomeni ta sporazum edinstveno dejanje v zgodovini manjšinskih vprašanj.

Ker je tržaški sporazum, razpihal črne oblake, ki so se zbirali v tem delu Evrope in odprl pot za boljše odnose med obema državama, je s tem odpravljena tudi neljuba pravda, ki je vsa povojna leta ne le zastrupljala stike med Jugoslavijo in Italijo temveč ves čas tudi pretila, da se utegne ob nepredvidnem ravnanju tleča nezadovoljnost razgoreti v nevaren požar.

Spisi videmske in goriške prefekture nam pravijo, da je bila Goriška Mohorjeva družba ustanovljena 16. novembra 1923 na osnovi pravil, ki jih je odobril goriški knez nadškof Frančišek Borgia Sedej. Namen društva je bil, kakor lahko beremo v teh spisih, podoben namenu Družbe sv. Mohorja, namreč vzgajati Slovence na osnovi katoliške kulture; v ta namen naj bi družba izdajala dobre in v katoliškem verskem duhu spisane knjige. Njeno območje pa je bilo po pravilih omejeno na Slovence, bivajoče v Italiji.

Ustanovitelji družbe so, kakor je poročal goriški kvestor (policijski ravnatelj) Modesti goriškemu prefektu, priznavali dejansko stanje, ki ga je prinesla vojna, in upoštevali, da ne morejo vzdrževati zveze z organizacijo v drugi državi ter da bi ne bilo lahko in gospodarno tako veliko množino knjig uvažati iz Jugoslavije v Italijo.¹

Goriška Mohorjeva družba je prvič izdala svoje knjige leta 1924. Toda le malo časa je lahko nemoteno delovala. Čakala jo je enaka usoda kakor Goriško Matico in druge slovenske založbe na Primorskem, v njenem primeru pa je bilo usodno tudi izbrano ime. Zato je prav kmalu prišla v »kartoteko prekucijskih društev« (Casellario associazioni sovversive). Na kartonu, določenem tej »prekucijski« organizaciji, beremo, da so odborniki samo monsijnorji in dekani, da ima družba svoj sedež pri glavnem oltarju goriške stolnice, da je odvisna od centralne bratovščine v Rimu in da nima drugih vezi, da je njen častni predsednik »S. S. Pio XI. — Papa« in njen častni podpredsednik goriški knez nadškof Sedej.

Prvi oblaki so se začeli zbirati nad družbo že v začetku 1926. Konec novembra 1925 je namreč izšel zakon o tajnih in pod-

¹ Spis gor. kvesture št. 0840 Gab. z dne 23. V. 1930. Nedvomno pa se je v ustanovitvi Goriške Mohorjeve družbe izražal tudi razkol političnega društva »Edinost« v dve samostojni politični organizaciji istega imena, v eno s sedežem v Trstu in drugo s sedežem v Gorici.

talnih društvih.² Po drugem členu tega zakona bi morali vsi državni, pokrajinski, občinski in drugi javni uradniki in uslužbenci, ki so kdaj koli bili člani kakega tajnega društva ali društva, ki tudi le deloma tajno in podtalno deluje ali ki svoje člane veže na tajnost, biti odpuščeni iz službe. Zakon je bil prvotno naperjen predvsem proti framasonskim in podobnim društvom, toda kakor razni drugi zakoni, se je prvenstveno izrabljal proti Slovincem in Hrvatom. Zato je notranje ministrstvo že v februarju 1926³ brzojavno vprašalo videmskega prefekta, kateremu je bila tedaj podrejena tudi Goriška, ali naj imajo v smislu tega zakona za tajna in podtalna tudi naslednja društva: Edinost, Slovensko stranko, Ciril-Methodovo družbo, Družbo sv. Mohorja, Sokol, Südmark, Eintracht, Austria-Ungheria.

Videmski prefekt je vprašal za pojasnila goriškega podprefekta Scottija in ta mu je na vprašanje notranjega ministrstva, ki razkriva popolno nepoučenost centralnih organov o problemih novih pokrajin, dal čisto pravilno pojasnilo,⁴ da organizacij z imenom Slovenska stranka, Südmark, Eintracht in Austria-Ungheria na Goriškem sploh ni, da sta Ciril-Methodova družba in Sokol po vojni prenehala delovati na Goriškem ter da sta politično društvo »Edinost«, in sicer obe njegovi frakciji, ter Družba sv. Mohorja zakonito ustanovljeni. Glede Družbe je še pripomnil, da noben njen odbornik ni član političnega društva »Edinost« ali kakega drugega protidržavnega društva, a da je vendar smernica Družbe slovansko iredentistična.

Podprefekt žal ni imenoval Goriške Mohorjeve družbe s pravim imenom in ni bolj poudaril njene neodvisnosti od družbe s podobnim imenom na Prevaljah. Morda bi bil s tem preprečil marsikatero poznejšo neprijetnost za Goriško Mohorjevo družbo ali pa tudi ne, kakor kaže primer Šol-

² Zakon št. 2029 z dne 26. XI. 1925.

³ Telegram št. 3870 z dne 20. II. 1926.

⁴ Gor. podprefektura št. 329 Gab. z dne 26. II. 1926.

skega društva in Zveze telovadnih društev, ki ju je podprefekt, čeprav samo indirektno, v svojem poročilu navedel kot naslednika Ciril-Methodove družbe in Sokola.

Videmski prefekt očitno ni bil s tem pojasnilom zadovoljen, zato mu je moral goriški podprefekt 4. marca 1926 brzoglavno potrditi, da sta društvi Edinost in Goriška Mohorjeva družba zakonito ustanovljeni in da se njuno delovanje ne more šteti za tajno in podtalno.

Predsedstvo ministrskega sveta pa je drugače sodilo in je z okrožnico št. 1848 I. 3. 3 z dne 19. aprila 1926 sporočilo vsem ministrom ter državnim podtajnikom za vojsko, mornarico in letalstvo, da »skušajo v Julijski krajini preprečevati nacionalno absorpcijo drugorodcev in ohraniti živo rasno tradicijo tele organizacije: Politično društvo »Edinost« v Gorici, Slovensko šolsko društvo, Družba sv. Mohorja, Zveza telovadnih društev in Telovadno društvo Concordia (to je nemško telovadno društvo »Eintracht« v Trstu) in da se morajo zato šteti za tajna in podtalno delujoča društva«. Zato naj zahtevajo od vseh slovenskih (okrožnica, kakor sicer večina drugih dokumentov, govori o drugorodcih — allogeni) uslužbencev izrecno izjavo, ali pripadajo ali pa so kdaj pripadali kaki izmed navedenih organizacij.

Šolski skrbnik v Trstu, Reina, kateremu je bilo podrejeno šolstvo vse Julijske krajine, je v svoji gorečnosti prehitel celo ministrsko predsedstvo in je že tri dni prej poslal po šolskih ravnateljih vsem slovenskim učiteljem vprašalno polo, ki naj bi jo izpolnjeno v zaprti kuverti vrnilo njemu, da bi o njeni vsebini obvestil ministrstvo. Ker pa ni mogel vedeti, katera društva bo ministrsko predsedstvo razglasilo za tajna, je moral z dodatno okrožnico z dne 8. maja 1926 popraviti to pomanjkljivost. Takrat pa je šel predaleč in navedel tudi nemška društva iz Južnega Tirola, ki so takisto prišla na prohibicijsko listo.

Zoper to, da je bila Družba sv. Mohorja vključena v seznam tajnih društev, se je pritožil pri notranjem ministrstvu⁵ tedanji slovenski poslanec v rimskem parlamentu dr. E. Besednjak. Ne vemo, kak odgovor je prejel na svojo pritožbo. Iz uradnih ak-

tov so razvidne samo posledice, ki jih dr. Besednjak gotovo ni pričakoval.

Goriški podprefekt je na vprašanje videmskega prefekta, kateri urad je zahteval izjavo glede pripadnosti Družbe sv. Mohorja, proti čemur se je pritožil dr. Besednjak, pojasnil,⁶ da je to storil šolski skrbnik, hkrati pa vprašal, ali naj se zahteva podobna izjava kakor od učiteljev tudi od drugih slovenskih uslužbencev. Nadaljnji razvoj je pokazal, da je moral biti odgovor pritrtilen.

Na notranje ministrstvo pa so, kakor sklepamo iz spisov, prihajale še druge pritožbe, češ da nekateri uradi zahtevajo od slovenskih uslužbencev izjave tudi glede društev, ki niso v seznamu »tajnih« društev, čeprav imajo po mnenju ministrstva bolj ali manj očitno iredentistično tendenco. Zato je ministrstvo poslalo tržaškemu prefektu dopis,⁷ v katerem so še enkrat naštetaj društva, ki naj jih imajo za tajna. Med njimi je tudi Družba sv. Mohorja, na novo pa Orjuna.

Premnogo sitnosti in veliko pisarije je v tem letu povzročil goriškemu prefektu tudi nedolžni dopis v »Slovincu« z dne 22. maja 1926 o knjigah, ki jih je imela Goriška Mohorjeva družba na programu za leto 1927. V dopisu je bilo rečeno, da je Koledar spretno sestavljen in da se bodo iz napovedane mladinske knjige slovenski otroci lahko učili materinščine. Te povsem nedolžne knjige so izšle šele sredi novembra in tedaj jih je po večkratni urgenci goriška kvestura lahko poslala videmskemu prefektu za morebitne ukrepe. Po tedaj veljavnem zakonu je smela pristojna oblast zapolniti knjige šele potem, ko so že izšle.

V naslednjem letu (1927) so se oblaki nad Družbo hudo zgostili in so bili že nevarni za njen obstoj. Posebni blagoslov, ki ga je tedaj poslal Družbi papež Pij XI., je vsaj toliko pomagal, da ga je v latinskem izvirniku v njeno dobro omenil goriški kvestor v svojem poročilu o Družbi sredi novembra 1928.⁸

⁵ Dopis gor. podpref. št. 885 Gab. P. S. z dne 16. VII. 1926.

⁷ Min. notranjih zadev Div. I. Sez. I. št. 5000 z dne 10. XI. 1926.

⁸ Dopis gor. kvesture št. 866 Gab. z dne 17. XI. 1928.

⁶ Dopis notr. min. št. 23253 z dne 10. VI. 1926.

Najprej je prišel dopis italijanskega generalnega konzula iz Ljubljane, ki je v zvezi s poročilom o Vodnikovi družbi pisal tudi o delovanju Družbe sv. Mohorja na Prevaljah. Sledilo je 25. maja 1927 poročilo poveljstva karabinjerjev o »slavofilnem« delovanju Goriške Matice in Goriške Mohorjeve družbe (tokrat je bilo ime pravilno navedeno!), »ki navidezno širita branje poštenih in verskih knjig, v resnici pa širita slovensko kulturo in skušata čimdalje bolj navezati slovensko (drugorodno) ljudstvo na njegov jezik in ga tako odtegovati italijanskemu pouku«. Konec avgusta⁹ je tržaški prefekt vprašal goriškega (konec marca 1927 je bila Goriška razglašena za samostojno pokrajino) za njegovo mnenje o hrvatskem »Društvu sv. Mohora za Istru«, ki je bilo ustanovljeno s podobnim programom kakor Goriška Mohorjeva družba, a je imelo svoj sedež v Trstu in je bilo pod častnim predsedstvom tržaškega škofa A. Fogarja. Prefekt je zlasti želel vedeti, ali ima za primerno, da se to društvo razpusti.

Proti koncu leta pa je postalo vprašanje, ali sta Družba sv. Mohorja in Goriška Mohorjeva družba ena sama organizacija ali dve ločeni organizaciji, pravcato državno vprašanje, in sicer zaradi izjav, ki so jih morali — podobno kakor učitelji — dati slovenski železničarji, preseljeni v notranjost Italije. Ti so omenili, da je z imenom »Družba sv. Mohorja« očitno mišljena Družba na Prevaljah in ne v Gorici. S tem vprašanjem je nadlegovala goriškega prefekta najprej železniška uprava iz Ferrare (17. XII. 1928). Tedaj je prefekt brez velikega premišljevanja odgovoril, da sta obe družbi identični. Ko pa je prejel od glavne direkcije železnic iz Rima¹⁰ podobno vprašanje, je nastal v goriški prefekturi prvi poplah.

Ker je bil goriški prefekt o stvari nepoučen, je vprašal za pojasnila svojega tovariša v Vidmu. Ta mu je v odgovor poslal spise o Goriški Mohorjevi družbi, ki so ostali v arhivu videmske prefekture. Medtem pa je glavna direkcija železnic že urgirala odgovor (6. III. 1928).

⁹ Dopis trž. pref. št. 367 Gab. z dne 28. VIII. 1928.

¹⁰ Min. d. Comm. Dir. Gen. FF. SS. 48/20/2355 z dne 27. I. 1928.

Da bi bila zmeda še večja, je prav ti- stega dne poveljstvo VI. cone fašistične milice poslalo Generalnemu poveljstvu milice v Rimu, poveljstvu miliške legije v Gorici ter prefektoma in fašističnima tajnikoma v Trstu in Gorici okrožnico, s katero jih opozarja na članek v »Slovincu«, kjer je med drugim rečeno, da je Družba sv. Mohorja konec leta 1927 prenesla svoj sedež s Prevalj v Celje in... da je sodelavec Družbe tudi don Antonio Korošec.

V tej stiski se je obrnil goriški prefekt tudi na svojega tovariša v Trstu in ta mu je poslal prepis okrožnice ministrskega predsedstva z dne 19. aprila 1926. Ker mu s tem ni bilo pomagano, se je goriški prefekt zopet zatekel k videmskemu, toda ta mu je odgovoril, da mu je poslal vse spise, ki jih je hranil, in da mu ne more nič drugega povedati, ker so bili medtem premeščeni vsi uradniki, ki so se ukvarjali z Družbo. Glavna direkcija železnic pa je vnovič urgirala 20. IV. 1928.

Goriški prefekt je izročil vse spise o Družbi goriškemu kvestorju v izjavo, a ta mu je odgovoril, da to ne spada v njegovo kompetenco, temveč v kompetenco prefektovega kabineta. Očitno nihče ni hotel prevzeti odgovornosti. A glavna direkcija železnic je dalje zahtevala odgovor (28. V. 1928).

Ko si prefekt že ni znal več pomagati, se je 24. junija obrnil na notranje ministrstvo, naj mu reši uganko. Po podatkih tržaškega prefekta je Družba sv. Mohorja tajno društvo, iz spisov videmske prefekture pa izhaja ravno nasprotno. Notranje ministrstvo je kratko odgovorilo,¹¹ da je Družba sv. Mohorja tajna in podtalna organizacija. S tem pa si prefekt ni mogel veliko koristiti, kajti v odgovoru ni bilo rečeno, za katero Mohorjevo družbo gre. Ta nejasnost se izraža tudi v njegovem odgovoru glavni direkciji železnic z dne 9. oktobra 1928, kjer pravi, da je Goriška Mohorjeva družba (dokument pravi Družba sv. Mohorja) neodvisna od Družbe na Prevaljah, da pa ne more izjaviti, ali je ta družba tajna, dokler ne dobi zahtevanega pojasnila od notranjega ministristva.

Nekoliko pozneje je goriški kvestor predložil prefektu svoje mnenje o Goriški Mohorjevi družbi. Tudi ta je trdil, da je

¹¹ St. 31047/442 z dne 11. VII. 1928.

goriška Družba neodvisna od celovške, želel pa je vedeti, ali naj jo imajo za tajno in podtalno organizacijo, kakor je odločilo ministrstvo, ali ne.¹² Razen tega je omenil, da je Družba »z znanim širjenjem knjig na debelo močno orožje, s katerim se vzdržuje v slovenskem elementu živ irendentistični duh, nasproten penetraciji, ki jo želi narodna vlada, ter da bi bilo s tega vidika treba udariti po Družbi«.

Resnično so že v tistih dneh začeli udarjati po njej. Dne 29. novembra 1928 je predsednik Družbe izročil goriškemu prefektu spomenico, v kateri se je pritožil, da so karabinjerji v Mostu na Soči na Tolminskem, v Šentvidu in Podragi na Vipavskem ter v Biljani in Medani v Brdih zaplenili knjige, ki jih je izdala Goriška Mohorjeva družba in jih je v skladu s predpisi predložila kvesturi in državnemu pravdnistvu, ne da bi jih bila katera teh oblasti inkriminirala. Pritožba govori o nekaj sto knjigah, celotno število zaplenjenih knjig pa je šlo v deset tisoče.

V začetku leta 1929 je italijansko notranje ministrstvo vprašalo zunanje ministrstvo, ali bi bilo umestno prepovedati uvoz knjig celjske Družbe sv. Mohorja. V odgovoru, ki ga je dal italijanski generalni konzul v Zagrebu in ki so ga poslali vsem prefektom Julijske krajine in Zadra,¹³ je rečeno, da ima Družba sv. Mohorja v Celju podružnico v Gorici in da je konzul pregledal razne knjige (Prve korake, koledar, »Danica« in druge), ki so mu jih poslali v izjavo. Konzul pravi, da utegne biti sicer širjenje družbenih knjig v Julijski krajini škodljivo, a da vendar ne bi bilo umestno prepovedati njih uvoz, ker bi lahko sledile represalije glede italijanskih knjig. Sicer pa morejo prefekti najboljše soditi, koliko lahko škodujejo te knjige.

Ker je s takim odgovorom zunanje ministrstvo prepustilo odločitev notranjemu, je to zahtevalo od prefektov, naj mu javijo, koliko lahko služijo te knjige po svoji razširjenosti in po svoji vsebini slovanski in protiitalijanski propagandi.

Goriški prefekt je v svojem odgovoru¹⁴ pravilno poudarjal, da Goriška Mohorjeva

družba ni podružnica celjske Družbe ter da sama izdaja in širi dovolj knjig, tako da ji ni treba uvažati knjig iz Celja. Hkrati pa je obvestil ministrstvo, da je že tako ves slovenski tisk, domači in iz Jugoslavije uvoženi, podvržen cenzuri, preden ga pošljejo naslovljencem.

Ko ga je sredi oktobra reški kvestor^{14a} vprašal, ali velja Društvo sv. Mohora za Istru za tajno in podtalno društvo, mu je goriški kvestor ponovil, kar je že javil prefekt ministrstvu, in mu sporočil, da še vedno čaka na zaželeno navodila ministrstva ter da se kvestura, dokler teh ne dobi, omejuje samo na nadzorstvo društvenega založniškega delovanja.

Ta dolga debata o celjski Družbi se je končala s tem, da je notranje ministrstvo 29. novembra 1929 brzojavno obvestilo vse prefekte Italije, da je prepovedan uvoz »Mladike« in vseh drugih publikacij Družbe sv. Mohorja, ki kakor koli predstavljajo protiitalijansko propagando, čeprav tudi le pod spretnimi jezikovnimi sofisticacijami.

Z letom 1930 je notranje ministrstvo zopet sprožilo vprašanje, ali sta Goriška Mohorjeva družba in nji sorodno hrvatsko »Društvo sv. Mohora« tajni in podtalni društvi. V tem pogledu sta značilni izjavi goriškega kvestorja. V dopisu goriškemu prefektu z dne 7. februarja 1930 odkrito priznava, da se more to vprašanje prej kakor z razlogi, osnovanimi na zakonih, reševati s političnimi razlogi, kar pa gre preko pristojnosti kvesture. Ko pa je samo ministrsko predsedstvo zahtevalo obširno poročilo o delovanju Družbe, da bi jo lahko proglasilo za tajno ali podtalno, je kvestor vedel, kaj želi vlada, in je spremenil svoje prvotno mnenje. V svojem novem poročilu¹⁵ ugotavlja sicer, da »je vsebina vseh publikacij Družbe sv. Mohorja (mišljena je goriška družba) od leta 1924 do tistega dne taka, da se morajo imeti izključno le za moralne, verske in kulturne. Politike sploh ni v njih in nikakor ni mogoče opaziti znakov napadov proti Italiji ali režimu«.

Sledi pa takoj odstavek, ki spominja na znano basen o volku in jagnjetu. Poročilo namreč pravi dalje:

^{14a} Dop. št. 7821 Gab. z dne 11. X. 1929.

¹⁵ Št. 0840 Gab. z dne 23. V. 1930.

¹² Št. 866/Gab. P. S. z dne 17. XI. 1928.

¹³ Notr. min. Div. Gen. Sez. I. št. 441/06650 z dne 6. IV. 1929.

¹⁴ Št. 01830 z dne 22. V. 1929.

»Treba pa je upoštevati, da so imeli ustanovitelji Družbe v Celovcu čisto druge namene. Danes je splošno znano, da so uporabljali silno pomoč vere, ki so jo globoko čutili in izvajali Slovenci, da širijo med njimi narodni čut, tako da bi se v boju med narodi, ki so ječali pod avstro-ogrskim cesarstvom, tudi Slovenci uveljavili kot narod in zahtevali svoje pravice.

S ponosom danes Slovenci trdijo, da avstro-ogrsko cesarstvo ni bilo uničeno s silo orožja, temveč z orožjem kulture njegovih narodov, ko se je v njih docela razmahnilo narodno čustvovanje.

Nič drugače niso mislili ustanovitelji Goriške Mohorjeve družbe. S širjenjem knjig verske, moralne in poučne vsebine, pisanih v slovenskem in hrvaškem jeziku, skušajo ohraniti med Slovenci (allogeni) kult in rabo lastnega jezika, čuvati kulturo in tradicije njihove rase in preprečevati, da bi prišli pod vpliv italijanske propagande, ter sploh ovirati asimilacijo drugorodcev s tem, da jih držijo daleč od življenja italijanskega ljudstva.

Program Družbe je torej po svojem bistvu slovensko nacionalističen v mejah italijanske države z iredentističnimi nameni.«

V dokaz svoje trditve navaja kvestor, da knezonadškof Sedej ni ustanovil podobne družbe za Italijane, kakor da bi jo ti res potrebovali.

Svoje obširno poročilo pa je zaključil z besedami:

»Iz namenov, ki jih ima Družba na nacionalističnem in iredentističnem področju in ki gredo preko namenov njenih pravil, izhaja, da razvija Goriška Mohorjeva družba dejavnost, ki nasprotuje narodnemu redu države, zato so v njenem primeru uporabljive določbe, ki jih predvideva čl. 215 zakona o javni varnosti.¹⁶

Glede uporabe čl. 2 zakona št. 2029 z dne 26. novembra 1925 sploh ni treba razpravljati, ker sta to vprašanje že rešili ministrsko predsedstvo in notranje ministrstvo, kakor je razvidno iz priloženih okrožnic.«

Da so tedaj osrednje oblasti v Rimu resnično mislile na razpust Družbe, skle-

pamo tudi iz pisma, ki ga je poslal 21. maja 1930 tržaški prefekt goriškemu. V njem je rečeno, da se pripravlja razpust »Društva sv. Mohora za Istru«.¹⁷

V zvezi s tem je goriški kvestor¹⁸ predlagal razpust obeh društev: Goriške Mohorjeve družbe in Društva sv. Mohora, ne glede na morebitne politične razloge, ki bi govorili zoper to.

Goriškemu prefektu pa verjetno niso bili razlogi, ki jih je navajal kvestor, zadostni in je od njega zahteval,¹⁹ naj mu pove, ali imata družbi kakršne koli zveze ali odnose s centralama v Ljubljani²⁰ in Zagrebu.²¹

V takem ozračju je Goriška Mohorjeva družba 22. novembra 1930 vložila prošnjo, naj se prekliče odločba, s katero je bila Družba uvrščena med tajna in podtalna društva, ker so bili nekateri slovenski železničarji že od leta 1926 v nekakšni stalni disciplinski preiskavi in niso mogli napredovati. Kakšen je mogel biti uspeh take prošnje, si lahko mislimo. Seveda vodstvo Družbe tedaj ni vedelo vsega tega, kar vemo danes.

Družbe pa vendar niso razpustili. Za naslednja tri leta (1931, 1932 in 1933) imamo samo dva dokumenta. Napačno pa bi bilo iz tega sklepati, da so tedaj prenehali naklepi in napadi na Družbo. Nasprotno, prav v tistih letih so pristojne oblasti izdale največ odlokov za zaplembo slovenskih knjig, po vsej deželi pa so krajevne oblasti (karabinjerji in fašistični tajniki) na debelo plenili tudi tiste slovenske knjige, zoper katere oblast v Gorici ni nič ugovarjala.

Novembra 1931 je Družba izgubila svojega glavnega zaščitnika, knezoškofa Sedeja, ki se je moral na pritisk tedanjega papeža Pija XI. odpovedati svojemu mestu in je kmalu nato od žalosti umrl.

Prvi ohranjeni dokument je iz meseca aprila 1931.²² Iz njega sklepamo, da je

¹⁷ Ime tega društva je navedeno v italijanščini kot »Società Slovena Santo Ermacora«.

¹⁸ Št. 0840 z dne 10. VI. 1930.

¹⁹ Št. 4507 Gab. z dne 23. X. 1930.

²⁰ Mišljena je Družba sv. Mohorja v Celju.

²¹ Mišljeno je Društvo sv. Jeronima.

²² Gor. pref. Gab. št. 02081, P. S. z dne 20. IV. 1931.

¹⁶ Ta člen govori o razpustu društev. Dp. pisca.

Spett.le
R. Pubblica di Gorizia

29 ottobre 1948
P. B. M. J. 02194 Gab.
R. Pubblica di Gorizia

OGGIORI, Blagoves "edito dal sodalizio di S. Arcangelo di Gorizia.

ALLA R. PREFETTURA DI
TREVISO
MINISTERO DELL'INTERNO
Cabinetto
Direzione Generale della Pubblica Istruzione

R O M A
AL MINISTERO DELLA CULTURA POPOLARE

Con riferimento alla nota n. 021987 Gab. dell'11 corrente, si comunica che il volume "MAGYAR" (LA LINGUA UNGARESA) edito dal Sodalizio di S. Arcangelo di Gorizia, seconda parte, contiene a pagina n. 122 il seguente inciso da attribuirsi al commentatore "... chiunque voglia essere vero dace e pastore di uomini, deve ricevere consacrazione e missione da Cristo", ed a pagina 178 "Cristo non vieta i titoli di maestro, padre e duce, ma solamente biasima la disordinata brava di tali titoli. Il vero padre di tutti gli uomini è Dio, il vero maestro è dace e Gesù Cristo, in tutti gli altri la potenza di padre, maestro o duce non è autonoma ma ingetta a quella di Dio".

Poiché la pubblicazione viene stampata a cura di uno dei cinque organismi editoriali sloveni del goriziano, non può essere costituita da elementi allegati di sentimenti ostili al regime di opinione che i due incisi siano per lo meno inopportuni, in quanto all'erzavi alla persona del fuor capo del governo, che in tal modo vorrebbe ad essere discusso per quel che è il generale entusiasmo rimpicciolito popolare del suo alto potere, di rinvio per mediante la lettura del testo, di detti contenuti, nell'ambiente allegato, rafforzerebbe in esso la preoccupazione di poter essersi dall'osservare le norme emanate da un capo di governo, non avendo la "occupazione" letta in senso obsequioso e questo non solo in sé.

A ciò si aggiunge che il testo stampato, emesso per l'esame di questo ufficio stampa, non porta le indicazioni prescritte dall'art. 2 del R. editto sulla Stampa n. 263-1948, e cioè l'indicazione del luogo in cui è stato stampato, dell'officina, della data e del nome dello stampatore, e per questo solo fatto appare in contravvenzione col articolo 8 editto.

Si soggiunge che il testo sarebbe destinato certamente a larga diffusione tra le masse allogene, specie ora che, con reo obliquo dell' ministero dell' Interno, è stata vietata l'introduzione di tutte le pubblicazioni d'oltre frontiera, di carattere religioso, redatte in sloveno, principalmente allo scopo di contrastare tale forma di propaganda linguistica slovena che mira a mantenere forte la coscienza e l'attaccamento alla lingua slovena in popolazioni che da più di un ventennio hanno già imparato e parlano l'italiano.

Per tutte queste ragioni mi principalmente per il fatto che non si ravviserebbe opportuno contrastare lo spirito della disposizione ministeriale che vuole eliminato uno dei mezzi più potenti, largamente usato dagli sloveni, per contrastare la nostra politica passiva, sembra opportuno proporre a questo Ufficio il rifiuto di concedere il nulla osta alle diffamazioni del "MAGYAR" ed, in conseguenza, l'ordine di sequestrare tutte le copie, cartamite già stampate e tenute in deposito presso la tipografia o presso l'editore editoriale.

Si resta in attesa di conoscere le determinazioni di questo ufficio in proposito.
Si restituisce l'allegato.

IL PREFETTO

Družba protestirala pri notranjem ministrstvu v Rimu zaradi zaplembe Koledarja za leto 1931. Prefekt pravi, da je zaplembo odredil kvestor, češ da je »ta publikacija zahrbtno in močno sredstvo antinacionalne propagande, ker prinaša tendenciozne in lažnive vesti, ki utegnejo motiti javni red«. Nato zavrača trditev, da bi ne bili sporočili razlogov za zaplembo ne Družbi ne tiskarni, in izključuje možnost, da gre morda za zamenjavo s celjsko družbo, ker je kvestor obenem in iz istih razlogov odredil tudi zaplembo koledarja te družbe. Verjetno v zvezi s to zaplembo in to pritožbo se je v tistih dneh zanimalo za člane družbinega vodstva tudi goriško sodišče.

Drugi dokument je zapisnik preiskave, ki jo je napravila goriška kvestura 2. februarja 1932 na sedežu Goriške Mohorjeve družbe, »da bi našla in zaplenila orožje in municijo«. Ker niso našli municije, so, kakor pravi zapisnik, zaplenili dve Pregljevi in dve Terčeljevi knjigi ter nekaj izvodov Koledarja za leto 1931 in namiznega koledarja za leto 1932, za katerega je malo prej prefekt izdal zaplembeni odlok.

Leto 1934 je bilo za Družbo posebno burno. Sredi januarja je poveljstvo 62. legije fašistične milice javilo goriškemu prefektu, da je Goriška Mohorjeva družba odprla v Gorici »Politični urad« in da je poverila vodstvo neki sumljivim osebi iz Pazina. Teden dni pozneje je poveljstvo potrdilo prvo vest in sumljivo osebo identificiralo z nekim Bednařikom, ki je odslužil vojake kot častnik, ne ve se pa, ali v italijanski ali v jugoslovanski vojski. Tretje poročilo je bilo anonimno in je opozarjalo na antiitalijansko delovanje vseh slovenskih založništev, a je delovanje Družbe označilo kot posebno nevarno, čeprav je najbolj zmerno, ker ima Družba za seboj vse slovenske duhovnike.

Aprila 1934 je notranje ministrstvo izdalo odredbo, s katero se je uvedla preventivna cenzura za knjige. Nobena knjiga ni smela v javnost, dokler ni dobila potrebnega dovoljenja od prefekta. Knjige so morali predložiti v cenzuro že tiskane in ne morda v rokopisu ali krtačnem odtisu. Posledica te odredbe je bila, da so prefekti zadrževali slovenske in hrvatske knjige, med njimi tudi koledarje, po leto dni in celo več, ne da bi dali dovoljenje

ali knjige prepovedali. Tako so hoteli slovenske založbe gmotno oslabiti in dejansko onemogočiti izdajo slovenskih knjig.

Goriško Mohorjevo družbo je oblast udarila še posebno s tem, da je vzela obrtno dovoljenje Katoliški tiskarni v Gorici, kjer so se tiskale družbine knjige. Formalno je kvestura utemeljila ta ukrep z nekaterimi manjšimi obrtnimi prestopki. Pravi razlog pa je razkril podkvestor Cocco v poročilu, ki ga je sestavil leta 1937 na zahtevo višjih oblasti:²³

»... Tiskarna je delala v glavnem na to, da bi čimbolj pospeševala in širila tisk slovenskih knjig, brošur, koledarjev in sploh tiskovin pod navideznim nedolžnim namenom verske propagande, v resnici pa z glavnim namenom, da ohrani v coni vedno živo ljubezen do tako imenovanega materinskega jezika v iredentistične cilje. Tako je nastajalo zadržanje, ki se je upiralo in skušalo onemogočiti italijansko penetracijo in mirno asimilacijo.

Dejansko se je s tem ukrepom (namreč z ukinitvijo tiskarne) ustavilo delovanje, ki, spretno povzdigujoč slovenske vrednote preko verskih interesov in zadev, ni upoštevalo niti predpisov glede krajevnih imen²⁴ in je skušalo tako krmariti, da bi ostalo slovensko ljudstvo vedno tesno in strnjeno okoli slovenskih elementov, ki so nepopoljšljivi sovražniki naše države in ki ogrevajo znani program za pridobivanje tako imenovane neovrgljive pravice drugorodnih manjšin kot množice za sebe, ki naj bi delala izven splošnih italijanskih interesov v tej pokrajini in celo proti njim.«

Iz beležk, ki jih je napisal kvestor za goriškega prefekta, je razvidno, da je imel pri tem ukrepu proti Družbi in Katoliški tiskarni besedo tudi italijanski monsijor Tarlao.

Posledice so bile seveda za Družbo porazne. Zato je goriški prefekt maja 1937 lahko poročal notranjemu ministrstvu v Rimu,²⁵ da »Goriška Mohorjeva družba dejansko obstoji, da pa je od januarja 1935 dalje razvijala le zelo omejeno dejavnost. Zadnja njena publikacija je bil koledar-

²³ Št. 07461 Gab. z dne 23. IV. 1937.

²⁴ Prepovedana je bila raba slovenskih imen. Op. pis.

²⁵ Št. 08786 Gab. z dne 5. V. 1937.

ček za leto 1935 z naslovom »Zapisnik«, ki ga je tisknila Tipografia Consorziale²⁶ v Trstu in ki je izšel s prefektovim dovoljenjem št. 3344/Gab. z dne 21. jan. 1936.

Poleti 1935 je notranje ministrstvo v Rimu prejelo zaupno poročilo, da so se konec aprila zbrali slovenski duhovniki po vseh dekanijah goriške škofije z namenom, da bi zopet oživili Družbo v skladu z rešenico, ki jo stalno ponavljajo: »Moj materin jezik je slovenski!« (ta stavek je v spisu naveden v slovenščini!), ker je bilo menda posredovanje v Rimu za zopetno dovoljenje slovenskega tiska uspešno.

Prefekt je sicer pomiril ministrstvo, češ da so bili to navadni redni sestanki župnikov po dekanijah, toda dopis iz Rima je dal povod krajevnim oblastem v Gorici, da so bolj pazile na osebe pri Družbi in na njeno korespondenco.

Iz že omenjenega poročila goriškega podkvestorja z dne 23. aprila 1937 izvemo, da je »Katoliško tiskovno društvo 5. aprila 1937 prosilo, da bi Katoliška tiskarna smela zopet obratovati«. Ta želja je, kakor poroča podkvestor, »vzbudila alarm med dobromislečimi elementi italijanskega porekla«. Zato naj se počaka z rešitvijo te prošnje, dokler ne bo vlada dala smernic v zvezi s prijateljskim paktom, ki sta ga za veliko noč 1937 sklenila v Rimu Italija in Jugoslavija.

S tiskarno ni bilo nič in, kakor razberemo iz poročila policijskega podkomisarja Lucianija z dne 14. oktobra 1937 goriškemu kvestorju, je Družba zaman iskala drugo tiskarno v Gorici. Ko se je njen predstavnik oglasil pri tiskarju Jucchiju, se je ta očitno obotavljal. Zato mu je predstavnik Družbe svetoval, naj vpraša za navodila prefekturo ali kvesturo. Jucchi pa se je, kakor piše Luciani, obrnil na pokrajinskega fašističnega tajnika in ta mu je rekel: »Spomnite se, Jucchi, da ste predvsem fašisti!« In Jucchi je odklonil ponudbo.

To pa ni oviralo goriškega prefekta, da bi dve leti pozneje²⁷ v pismu tržaškemu prefektu ne trdil, da se je Družba ogibala goriških tiskarn in se zatekla k tiskarni v Trstu, »da bi se tako izmuznila predpi-

som o krajevnih imenih, ki so se v Gorici najstrože izvajali.

Po velikem številu v prefektorskem arhivu ohranjenih prepisov, fotografskih posnetkov in tudi originalov pisem, ki jih je odposlala Družba ali pa so bila nanjo naslovljena, sklepamo, da je imela taka tajna cenzura za Družbo razne neprijetne posledice, saj so tako nedvomno nastale neljube motnje v njenem poslovanju. Na osnovi tako zaplenjenih dopisov so očitali Družbi, da rabi pečat s slovenskim besedilom in dvojezične tiskovine, na katerih je italijanščina v oklepajih, ter da dopisuje s slovenskimi strankami na Primorskem v slovenskem jeziku.

Spričo italijanske malomarnosti in površnosti so pa često napravili zaključke, ki so na sebi skrajno smešni, a so bili tedaj lahko za prizadete osebe usodni. Tako so iz nekega pisma pisatelja Damira Feigla dr. Bogumilu Vošnjaku v Beogradu iz leta 1939, v katerem mu je naznanil skorajšnji izid družbenih knjig, sklepali, da je Feigel glavni propagator Družbinih publikacij za Jugoslavijo. Ko je nekaj mesecev pozneje dr. Anton Kacin v imenu Družbe pisal pisatelju Tinetu Debeljaku, naj bi Slovenec poročal manj obširno in manj pohvalno o Družbinih publikacijah, so avtorstvo tega pisma pripisali Feiglu, ker niso znali razbrati podpisa. Goriški prefekt pa je v svojem poročilu notranjemu ministru z dne 10. januarja 1939 iz tega Feiglovega »delovanja« sklepal še dalje, da sta se namreč vsaj za javnost združili v svojem delovanju Goriška Mohorjeva družba in Goriška Matica.

Iz raznih poročil »Slovenca« o Družbinih publikacijah, ki so ohranjena med dokumenti, razberemo, da je Družba za leti 1938 in 1939 izdala po pet knjig. Za pregled knjig, ki ga je sestavila kvestura konec 1939, pa je značilno, da je pri imenih piscev pripisano »katolik, arijec«.

Oživljeno delovanje Družbe omenja tudi goriški prefekt v poročilu notranjemu ministrstvu v začetku januarja 1939, v katerem skorajda v svoje opravičilo pravi, da so se knjige tiskale v Trstu in da so izšle z dovoljenjem tržaškega prefekta. Zaključuje ga pa z zagotovitvijo, da oblasti pazljivo zasledujejo to gibanje, da lahko pravi čas izdajo potrebne odredbe, ki naj

²⁶ Bivša tiskarna »Edinost«.

²⁷ Gor. pref. Div. P. S. št. 0774 Gab. z dne 15. XI. 1939.

preprečijo poskuse, da bi se prejudicirala italijanska penetracija.

O tej budnosti priča korespondenca med goriško in tržaško prefekturo, ki je nastala ob poročilu v »Slovincu« 27. aprila 1939 o izidu molitvenika »Z Bogom« v založbi Družbe. Še bolj jasno pa izhaja to iz pisma, ki ga je poslal goriški prefekt svojemu tržaškemu tovarišu ob izidu Družbinih knjig za leto 1940.²⁸ Tokrat ga ni mogla povzročiti vest v »Slovincu«, ker je ta izšla le en dan prej in je samo naštevala knjige brez komentarja. Pač pa je teden dni pozneje Tine Debeljak (td) kljub Kacinovemu svarilu objavil daljši slavospev Družbinim publikacijam. Goriški prefekt je svojega tržaškega tovariša, ki je dal dovoljenje za objavo teh knjig, opozoril posebno na koledar, v katerem je Ljubka Sorli, Bratuževa vdova, objavila tri pesmice, s katerimi je namigovala na smrt svojega moža, Alojzija Bratuža (Bertossija), »čigar smrt so hoteli Slovenci pripisati nasilju goriških fašističnih elementov«. V nekem nekoliko starejšem poročilu goriškega kvestorja pa beremo, da je bil Bratuž res žrtev fašističnega nasilja. Zato očita goriški prefekt tržaškemu, da je premalo pazljiv, in izraža željo, da naj pošlje vse slovenske knjige, ki se tiskajo v Trstu (Družbine in vse druge) v cenzuro tudi goriški prefekturi.

Ker tržaški prefekt, očitno užaljen, ni reagiral na zahtevo, je goriški prefekt urgiral odgovor. Na to mu je tržaški prefekt 28. decembra 1939 sporočil, da bo odslej zahteval obširnejše prevode slovenskih publikacij in da bo v primerih, ki utegnejo zanimati Goriško pokrajino, vprašal za mnenje tudi goriško prefekturo. Na koncu je še sporočil, da šteje naklada šestih Družbinih knjig za leto 1940 po 11.500 izvodov.

Posledice podvojene cenzure so se pokazale že v naslednjem letu. Ministrstvo za ljudsko prosveto je konec avgusta 1940²⁹ javilo tržaški in hkrati goriški prefekturi, da je v imenu Goriške Mohorjeve družbe dr. Stanko Vuk zahteval, naj se prekličie zaplemba knjig »Zvezde vodnice« in »Po-

doba Matere Božje na Sv. Gori pri Gorici«, ki jo je odredil tržaški prefekt. Med spisi ni odgovora na to vlogo, verjetno ga dr. Vuk sploh ni dobil, saj je bil že 19. oktobra 1940 aretiran in je po več kot enoletnem preiskovalnem zaporu prišel na zatožno klop pred posebni fašistični tribunal v Trstu.

Da bi goriški prefekt pokazal še večjo gorečnost od svojega tržaškega kolega, je zaplenil tudi knjigo, ki jo je tržaški prefekt dovolil, namreč drugi zvezek »Blagovesti«, ki prikazuje Kristusovo življenje in ki jo je pred več kot desetimi leti spisal soustanovitelj Goriške Mohorjeve družbe, msgr. Ličan. V poročilu, ki ga je poslal tržaški prefekturi in na znanje notranjemu ministrstvu ter ministrstvu za ljudsko prosveto v Rimu,³⁰ je goriški prefekt takole utemeljil svoj ukrep:

Na strani 122 je odstavek, ki se mora pripisovati komentatorju. (Zopet preveden v slovenščino bi se glasil:) »... Kdor hoče biti resničen voditelj in pastir ljudstva, mora dobiti od Kristusa posvetitev in poblastilo...« Na strani 178 je odstavek: »Kristus ne prepoveduje naslovov učitelj, oče in voditelj, obsoja samo neupravičeni pohlep po takih naslovih...« Ker se s tema odstavkoma namiguje na »Duceja« (= voditelj, vodja), načelnika vlade, se »utegne tako med Slovenci utrditi prepričanje, da se jim ni treba pokoravati poveljem načelnika vlade, ki nima potrebne »posvetitve« v cerkvenem ali teološkem smislu.

Dva odstavka dalje pa izvemo za pravi razlog zaplembe. Tam beremo: »Pripominjamo, da je knjiga nedvomno namenjena množični razširitvi med slovenskim ljudstvom, posebno sedaj, ko je z novimi odredbami notranjega ministrstva prepovedan uvoz vseh slovensko spisanih publikacij verskega značaja zlasti zato, da se prepreči ta oblika slovenske jezikovne propagande, ki stremi za tem, da vzdržuje živo znanje slovenščine in zavest pripadnosti k nji med ljudstvom, ki se je v več kot dvajsetih letih že naučilo italijanščine in tudi že govori italijanski.«

Tako se glasi zadnji uradni spis fašistične Italije o Goriški Mohorjevi družbi.

²⁸ Gor. pref. Div. P. S. št. 4774 Gab. z dne 15. XI. 1939.

²⁹ Div. III. Prot. N. 8322 z dne 29. VIII. 1940.

³⁰ Gor. pref. Div. P. S. št. 022948 z dne 29. X. 1940.

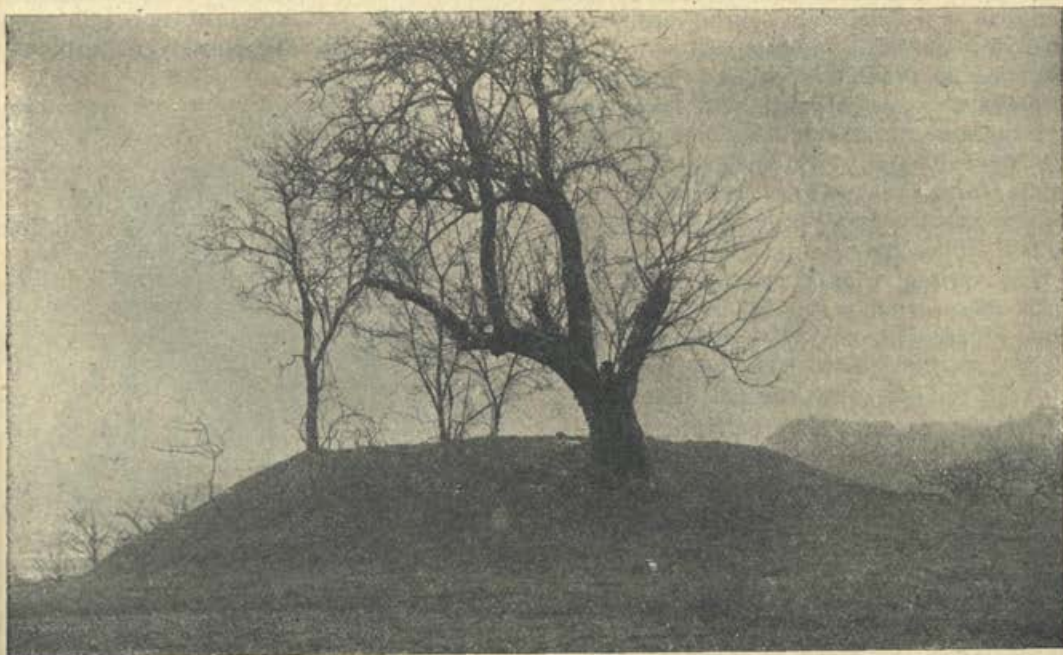
Prvo tisočletje pred Kr. je veliko in važno v zgodovini človeškega duha, bistveno pomembno tudi za podobo današnje Evrope. V tem času je nastajal na jugu grški svet, kjer se je življenje široko nasmehnilo. Novemu priseljencu na obali Jonskega morja je pokazalo v zadnjem trenutku še vse bogastvo, ki ga je moglo v tisočletjih pred njim ustvariti plodno Sredozemlje, pokazalo široko modro morje, ki je s svojo globino in daljo kazalo pogumnemu pot naprej, pokazalo široko modro helensko nebo, ki je govorilo o višinah in skrivnostih. Pod nogami pa je bila trda, od sonca ožgana zemlja, ki je s svojo resničnostjo vezala nase globine in daljave, višine in skrivnosti. In na to zemljo je prišel Grk. Kaj bi pomagali vsi široki dobrohotni nasmehi usode, če bi jih človek ne čutil, videl, sprejel. Sprejel grško harmonično, to je v celoti: širne daljave in globine morja, skrivnost neba z žgočim soncem in tisoči nočnih zvezd in ne najmanj tudi resničnost trde težke zemlje.

Tako so bili v kratkih stoletjih rojeni Homer, Ajshil, Fidias, Sokrat... Ali z

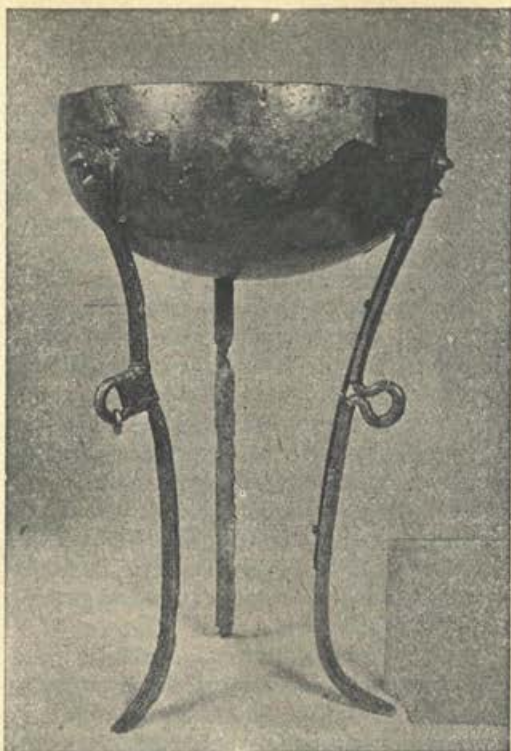
drugo besedo, rojen je bil evropski človek, rojena je bila plemenita misel, ki išče resnico in lepoto, išče s tistimi besedami in podobami, ki so nam še danes blizu, ki še danes predstavljajo temeljno izrazoslovje človeške izpovedi, človeškega duhovnega uveljavljanja.

Zato je razumljivo, da ne prihaja v stari grški svet le zgodovinar iskat zanimivosti, ki naj bi jih pozneje pripovedoval kot eksotična doživetja človeškega rodu, temveč prihaja vse kulturno človeštvo s sklonjeno glavo učenca. Grška je mati Evrope, tudi naša domovina. Ob tej kulturni zadolženosti grštvu pa nas predvsem zanima zgodovina naše, danes slovenske zemlje, v tistih stoletjih, ko se je porajala na grških obalah Evropa v plemenitem pomenu te besede.

V prva stoletja drugega tisočletja pred Kristusom postavljamo prihod Ahajcev v današnjo Grčijo, v istem času se je pri nas izoblikovalo prebivalstvo Ljubljanskega barja; okrog 1200 pred Kristusom se začena dorska selitev v Grčijo, nemir tega časa odmeva na današnjem slovenskem

Značilna gomila v Boštanju ob Savi.

Trinožna posoda iz ilirske dobe, najdena v Novem mestu.

ozemlju v tako imenovanih depojskih najdbah (iz Črmošnjic, Jurke vasi in v manjši meri tudi drugod po Sloveniji), t. j. dragocenih predmetih, ki jih je tedanje prebivalstvo pred sovražnikom zakopalo v zemljo, a se zaradi novih razmer ni moglo več povrniti ponje. Okrog leta 1000 se začneja formirati v Grčiji grštvo, pri nas ilirska kultura. In šli bi lahko še dalje. Do grških zmag nad Peržani v letih 490 in 480 govorimo v grški kulturi o arhaiki, prav tako bi lahko označili prvo dobo Ilirov, ki časovno skoraj sovпада (starejša halštatska doba: 800—600); peto in četrto stoletje v Grčiji sta klasični stoletji, pri nas govorimo o cvetočem halštatu, najvišje ustvaritve ilirske civilizacije in kulture pri nas so iz te dobe. Za helenistično dobo se je za mnoge izraze te kulture udomačil pojem baroka: zadnje dobo ilirskih tvornosti označujejo izrazito baročni elementi, ki so v keramiki prav šolsko otipljivi. Sovisnosti nikakor ne moremo zanikati. Le da je lahko različnega značaja. Naselitev Dorcev v Grčijo in Ilirov v naše kraje je

rezultat skupnih evropskih in deloma tudi izvenevropskih premikov, enotnega razvoja grške in ilirske kulture pa ne moremo toliko razlagati z neposredno sovisnostjo kot s podobnim tempom in intenzivnostjo življenja, čeprav na različnih ravneh.

Sodobniki Grkov na današnjem slovenskem ozemlju so bili torej Iliri. Živel so na prostoru, ki obsega večino današnje Jugoslavije, razen vzhodnih področij, kjer so živeli Tračani, vzhodno alpsko ozemlje, južno Nemčijo in Sudetske dežele. Pri tem niti ne omenjam močnih sledov Ilirov v Italiji, ker nam gre le za današnje slovensko ozemlje, ki je predstavljalo le delček ozemlja, ki so ga naselili Iliri. Politično ta prostor tudi ni predstavljal celote, temveč je bil plemensko razdeljen. Kjer so Iliri prihajali v stik z Grki in s tem tudi z grškim zgodovinopisjem, pozneje tudi z rimskim, vemo tudi za imena posameznih plemen že razmeroma zgodaj. Za slovensko ozemlje se moramo zadovoljiti s širšo označbo Iliri.

Za poznejšo dobo, ko je naše ozemlje prišlo v stik z Rimom, vemo tudi tu za posamezna plemena. Toda ta so že rezultat mešanja s Kelti in sprememb, ki jih je povzročil keltski vpad, ne pa dobe svobodnih, čistih Ilirov. Zato tudi navajanje zgodovinskih podatkov, ki nam jih dajejo sodobni grški in rimski pisatelji, ne

Srebrna zaponka iz halštatske dobe.

zadene vedno bistva, kadar hočemo govoriti o zgodovini Ilirov na Slovenskem. Prvič so ti podatki dosti preskromni, da bi iz njih dobili zaključeno podobo, drugič pa se poročila nanašajo na določena plemena, s katerimi so prišli v stik Grki ali Rimljani. V njih dobimo le nekaj politične in vojaške zgodovine v zvezi z Makedonci na jugu, pozneje s prodiranjem Rimljanov na Balkan, globlje pa se zgodovinarji ne spuščajo in če se, si nismo nikoli na jasnem, kdaj imajo opravka s strahom, ki je zato sovražnemu sosеду nadel krutost in divjaštvo, in kdaj z romantičnim gledanjem, ko je rimski zgodovinar, razočaran nad vedno večjo razvratnostjo in sebičnostjo v svojem mestu, občudoval v tujcu Iliru stare rimske vrline poguma, pravičnosti in gostoljubja. Iz rimskega rafiniranega mestnega življenja je Ilir za Rimljana znan po svoji umazanosti, tako da je prišel v pregovor: umije se samo trikrat na leto kot Ilir. Ti naj bi se namreč umili le, ko so se rodili, poročili in umrli. Nekaj resnice bo na tem, predvsem če se postavimo na stališče tedanjih Rimljanov, katerih mogočne vodovode, torej res moderno preskrbo z vodo, občudujemo še danes. Na drugi strani pa si ogledujemo sicer mogočna ilirska gradišča, kjer z muko komaj zasledimo studenec, ni pa skoraj sledu o kakšnih umetnih napravah, ki bi olajšale preskrbo z vodo. Vseh podatkov, ki jih dajo antični pisatelji o Ilirih, tu ne bomo naštevali. Bogatejše je arheološko gradivo, to so ostanki, ki so jih pustili Iliri na naši zemlji in na katere pogosto naletimo, bodisi po naključju, bodisi da

Posoda s pokrovcem, najdena na Magdalenski gori.

si jih poiščemo sami. Predvsem pa lahko le iz teh ostankov dobimo razvojno podobo Ilirov na našem ozemlju, to je zgodovino njihove naselitve, rasti in oblikovanja na naših tleh in končno njihovega propada.

Če govorimo o naselitvi Ilirov, potem manj mislimo na enkrat, sklenjen prihod ljudstva, ki je prineslo s seboj, tako rekoč v žepu, svojo civilizacijo, način življenja, običaje, iz katerih je nato tisoč let živelo, vsa nadaljnja zgodovina pa naj bi se odvijala le v političnem in vojaškem dogajanju. Ne, ljudstva, ki so prihajala sem, so tu šele nastajala, nastajala na osnovi rasnih in kulturnih mešanj, ki so bila nedvomno tudi krvava in težka, dokler ni bila sila življenja in zemlje močnejša, da je združila prej, dosti neenotno ljudstvo v eno, ki se je kot tako tudi čutilo. Kako daleč je šlo to občutje, je seveda dostikrat težko povedati; razmeroma enotni kulturni ostanki nam kažejo precej enotno podobo, iz katere se sicer vidijo razlike raznih plemenskih skupnosti,

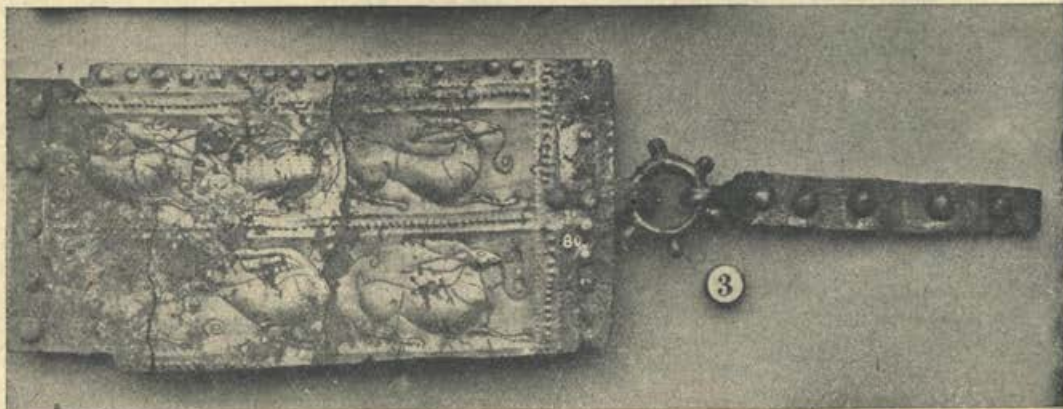
Stara sponka z lovskim motivom, najdena v Zagorju.

med njimi pa ni železnih zaves. Govorim seveda le o današnjem slovenskem ozemlju, katerega obrobni kraji močnejše izstopajo od središča, ki je v prvem tisočletju pred Kristusom nedvomno Dolenjska, niso pa brez zveze z njim.

Rezultat istega zgodovinskega dogajanja, kot je naselitev Dorcev v Grčiji, je tudi naselitev Ilirov na slovenskem ozemlju. Kmalu po letu 1200, kamor moramo postaviti celo vrsto depojskih najdb, ki odsevajo nemir zgodovine tega časa tudi na slovenskih tleh, dobimo tudi prve sledove Ilirov pri nas. Prve postojanke poznamo iz ravninskih krajev, kar vsekakor govori za prihod novega ljudstva. Najdišča so predvsem v Podravju: Ruše, Maribor, Pobrežje, Ptuj, Hajdina in v Posavju Dobova. Znanstveno imenujemo to skupino mariborsko-ruško. Tej nasproti se je uveljavila že zelo zgodaj tudi Dolenjska: najstarejše ilirske najdbe od tod imamo z Ostrožnika pri Mokronogu. Prva skupina je povezana očitno s panonsko ravnino, druga še ni za najstarejši čas toliko raziskana, da bi jo mogli ostreje opredeliti. Značilnost prve dobe Ilirov pri nas je srednje močno bogastvo, ki je enakomerno razdeljeno na vse. Grobovi iz tega časa — razen iz Ptuja poznamo le grobove — kažejo, da so mrtve sežigali in da med njimi ni bilo hudih socialnih razlik. Darovi mrtvim so namreč porazdeljeni enakomerno vsem, v grobovih smo dobili le žare in okras ali pa uporabne predmete, ki spadajo k noši. Ni pa orožja in orodja. Ta slika se spremeni za leta okrog 800 pr. Kr., to je za čas, ki

moramo vanj postaviti štiri grobove vojaških knezov: grob bojevnika v Podzemlju, v Celovcu, Klein Gleinu in Gleinstättnu pri Wiesu. V teh vojaških grobovih upravičeno vidimo vojaške kneze, ki so v nemirih uveljavili svojo moč, združili plemena in postali njihovi vodje. Od sedaj gre razvoj v jasni črti naprej. Čas je pomemben tako v domači kot v svetovni zgodovini. V domači govorimo lahko o ustavitvi zgodovinskih silnic, kar se kaže arheološko govorjeno, v koncu mariborsko-ruške grupe kot enotne kulturne skupine in v nastanku novih skupin, katerih razvojno pot lahko poslej sklenjeno zasledujemo vse do prihoda Keltoev, deloma celo do prihoda Rimljanov. Svetovno pa je leto 800 pr. Kr. prav tako pomembno. V tem času se je na obalah Jonskega morja prav tako ustalilo grštvo, domača zemlja je bila že premajhna, začelo se je ustanavljanje novih kolonij po širnem svetu. Še bolj pa je ta čas pomemben v kulturi. Tedaj je na obalah Male Azije pel svojo večno pesem Homer. Primerjava je poučna in resnična: obojno ljudstvo se je v istem času ustalilo. Tu je stična točka. Toda na začetku grštva stoji Homer, na začetku ilirstva pa le vojaški knez z mečem. Tu je razlika.

Od tega časa dalje je ilirska moč rasla. Gospodarska podlaga te rasti je bilo železo, ki so ga le malo prej odkrili tudi Iliri, sedaj pa so ga začeli tudi izkoriščati na svoji zemlji. To je bil nov vir bogastva, ki je ob prejšnji živinoreji in skromnem poljedelstvu bitno izpremenil podobo ljudi

Starinski sklepanec iz ilirske dobe z lovskim motivom.

Staro arheološko izkopavanje na Vačah (po risbi L. Beneša iz leta 1883).

in zemlje. Spremenil tudi razmerje med ljudmi. Sedaj so nastajali bogataši, za vladarjem je stala moč, ki mu jo je dajalo bogastvo, in to je dajalo zopet možnosti za razvoj, ki ga vojaški knez z bronastim mečem še ni mogel slutiti. Ugodne razmere so vplivale tudi na število prebivalstva; naseljen je bil, predvsem na Dolenjskem, skoraj vsak grič in hrib. Bodisi da je bil to že star običaj, bodisi da so bili časi še vedno nemirni — v tem primeru moramo predvsem misliti tudi na prekletstvo medsebojnih plemenskih vojsk — si Iliri vasi niso postavljali v doline, temveč na griče in hribovje, ki so doline oklepali. Tam so si postavili utrjena bivališča, ki so še danes vidna in jih po navadi imenujemo gradišča. Še danes so vse premalo raziskana, da bi lahko o njih kaj več povedali, skrivajo pa v sebi nedvomno še bogata poglavja iz politične, gospodarske in kulturne zgodovine Ilirov. Eno pa lahko rečemo že danes: nastajajoče bogastvo je dvigalo tudi kulturo. Ta nam je dostopna sicer

le v umetni obrti, toda tudi ta nam zadostuje, da vidimo težnje in prizadevanja Ilirov tega časa na naših tleh. Saj je v živi ljudski obrti pogosto več kulture in srca kot v debelih knjigah. In če sem omenil srce, potem ga kažejo že tudi naselja in grobovi, četudi jih gledamo samo od zunaj v obrisih, zasute od težke stoletne zemlje. Saj bi ta gradišča najlaže primerjal cerkvicam, ki so posejane po dolenjskih gričih in hribovih, in nihče me ne more prepričati, da ni takih prostorov izbiralo tudi srce, ki je ljubilo zemljo in zraslo z njo, se tesno zvezalo z ljudsko pesniško dušo. Ker ne poznamo ilirskega ljudskega pesništva, ki je nedvomno živelo, je tudi to zgodovinsko zgovorno, kot o slovenski kulturi ne govori le slovenski pesnik, temveč prav tako neposredno tudi slovenski dom z belo javorovo mizo v hiši in nageljni na oknih. Govori prav tako ljubezen do dela, do ljudi in do zemlje, ki izvablja iz nje čudeže, zato ker je pač ljubezen. In ta zakoninjenost, zveza z današnjo slovensko

Vaška situla.

zemljo, je rasla v tem času tudi v Ilirih. Ko smo letos izkopavali ilirsko gomilo v Volčjih njivah na obronkih Mirenske doline, nad visokim Kovačevim kamnolomom, kjer segata skala in kamen prav do vrha, in gledali na teh skalnatih tleh nad dva metra visoko nasuto, naneseno zemljo, mi je bilo jasno, da je morala nasuti to gomilo roka, ki je čutila lepoto svoje doline, ki je čutila v njej svojo domačijo in domovino, srce, ki je želelo tudi mrtvim omogočiti drag pogled. V tem je le verski predpis, boste rekli. Morda. Toda potem je bil živ, ustvarjal, ne le formula, torej prav tako kultura.

Če se vrnemo k umetni obrti, vidimo, da je nastajala organsko. Od težkih, okornih izdelkov gre pot do tenko izbrušene tehnične obdelave kovine, predvsem brnaste pločevine, ki vzbujajo še danes občudovanje tudi tehničnega strokovnjaka s tega področja. Na tej poti je dobivala pobude tudi od zunaj, po letu 600 predvsem iz severne Italije, toda to so bile resnično le pobude, ki so budile domačo tvornost, dajale tehnično možnost za izražanje lastnega sveta, ne golo posnema-

nje. To nam odkrivajo šele rezultati moderne arheološke vede. Saj je morda smešno, pa je vendar tako, da je tuji znanstvenik, ki je gledal na slovensko zemljo kot na provinco nekdanjega cesarskega Dunaja, to provincialno občutje prenašal tudi v prazgodovino in avtomatično proglasil vsak dragocenejši kos za uvoz, ker mu je taka miselnost zastrla svoboden, realen pogled. Seveda tudi krivični ne smemo biti. Na drugi strani je bila prazgodovinska veda doslej res šele v začetkih, prav tako razvojno gledanje in zato je veda prenašala tudi pojme iz zgodovine antičnega Rima, najbližje znanstvene stroke, ki je bila tedaj že dodobra raziskana, tudi v prazgodovino. V antični klasični kulturi pa je bilo razmerje Rima do provinc res dano v smislu Rima, ki ustvarja, in province, ki sprejema. Tako smo bili prav o naši prazgodovini vajeni govoriti o uvozu iz Italije. Danes to popravljamo. Moderna arheološka veda išče za celo vrsto tehničnih stvaritev in duhovnih pojavov začetnika na Balkanu in v Panonski ravnini. Za čas prehoda iz bronu v železo in za čas najstarejše železne dobe je trdno dognana pot kulture v smeri od vzhoda proti zahodu in ne obratno. Na drugi strani pa nam tudi pogled v delavnice cvetočega halštata kaže, da je cela vrsta stvaritev, ki smo jih imeli za uvoz, delo domačih delavnic in kaže pečat ustvarjalnosti ljudstva, ki je živelo na današnjih slovenskih tleh. Tako smo mislili na uvoz pri vseh dragocenejših delih torevtike, podrobnejši študij pa je pokazal, da je del predmetov, na katerih ta tehnika nastopa, n. pr. okovi opasačev, posebnost domačega prebivalstva in da drugod takih pasov sploh ne poznajo ali pa veliko manj; da tudi motivi niso vedno isti, njihova obdelava pa kaže drugačno gledanje nanje. Vzemimo za primer samo znamenito vaško situlo! Prizori, ki so na nji upodobljeni (konjeniki z vprego ali brez nje, viteški dvoboj s čelado za zmagovalca, prizor morda daritvene gostije z igralcem na piščal, nato živalske figure: lev, srne, jeleni itd.) niso originalni, v tem smislu, kot govorimo v umetnosti, še celo ne. Prizori nas spominjajo na Homerja, ko opeva glasbene in športne tekme na grobu mrtvega Patrokla, na arhaične grške, na orientalske vplive.

Toda ti motivi so morali vzbuditi v ilirskem umetniku, delavcu, nekak domač svet, domače občutje, občutil jih je dosti bolj realistično, manj shematizirano kot domnevani italški posrednik. Natančna znanstvena analiza bo lahko šele ugotovila, kaj res dolgujemo posredništvu in kaj je razumljivo iz domačega razvoja in domačega idejnega sveta. Pri tem nas morda čakajo prav tako presenetljivi zaključki kot pri orožju, predvsem obrambnem, kjer smo se navadili govoriti o uvozu, a že navaden zemljevid najdišč nam pokaže, da so omenjene najdbe daleč najpogostejše pri nas, primerjava pa, da imamo vrsto tega orožja celo samo mi, niti dežele ne, iz katerih naj bi ga bili uvozili. Če v umetni kovinski obrti lahko govorimo o domačem razvoju, domači potezi pripovedništva in realizma, o veliki tehnični spretnosti, nam pa dado lončarski izdelki tega časa tudi podobo silne uglajenosti, do katere se je povzpел čut obrtnika. Okras je v tem času izredno bogat, tudi uporabni predmeti, n. pr. zaponke in opasači, kažejo popoln razmah umetniške fantazije domačega obrtnika. Trgovina je bila v tem času na višku. V naših najdiščih smo dobili jantar visoko s severa, dobili egipčanske steklene izdelke z juga (pri tem mislim na stekleno posodico iz Stične), številne ogrlice pa smo po vsej verjetnosti izdelovali sami doma. Iz južne Italije, tedanje Magnae Graeciae, je prihajal k nam preko Jadrana grški uvoz, zveze s severno Italijo so bile vsakdanje in domače. Dih moči in širokopoteznosti je vel povsod.

Okrog dve sto let (600 do 400 pr. Kr.) je trajala ta doba vzpona in bogastva. Vače, Stična, Magdalenska gora, Šmarjeta, Mokronog, Podzemelj so glavna, šolska imena najdišč, iz katerih črpamo svoje znanje. Dolenjska je bila v tem času vodilna. Tako v gosti naseljenosti kot v bogastvu, ki ga je ustvarila. Tu se je v tem času precej dosledno uveljavil pokop večinoma v gomilah. Po navadi so to manjše gomile, našli pa so iz tega časa tudi velike, v premeru nad 60 metrov in nad 6 metrov visoke, ki dado že na zunaj vtis veličastnosti, junaške in širokopotezne miselnosti kneza tistega časa. Ta se je tudi zavedal svoje pomembnosti, njegovo delo je ljubilo mogočnost, njegova misel je iskala trajnosti

in večnosti. Že omenjene velike gomile govore jasno o tem, da je gledal knez tistega časa tudi na posmrtnost po »knežje«, z otipljivo, stvarno mislijo mogočnika, ki želi ostati čim dalje v govoricah in spominu ljudi tudi po smrti. Misel na spremembo, propad je bila daleč. Preveč je bilo moči in bogastva, da bi dopuščala take misli. V nasprotju z Dolenjsko druge slovenske pokrajine niso dosegle toliko uspehov. Prebivalstvo Gorenjske je n. pr. še naprej zažigalo svoje mrtve, tudi gomil skoraj ni poznalo, grobovi iz tistega časa ne kažejo podobnih bitnih sprememb kot na Dolenjskem. Skoraj bi rekli, da je na Gorenjskem moč nasproti najstarejši dobi pojemala, v primeri z Dolenjsko gotovo. Drugače je zopet s Sv. Lucijo. Njen zemljepisni položaj nasproti Italiji se kaže tudi v večjih zvezah z najdišči v severni Italiji. Sv. Lucija ne zaostaja po moči za dolenjskimi najdišči, vendar je bilo prebivalstvo tu bolj izenačeno, ni grobov tako izstopajočih mogočnikov kot na Dolenjskem. Kulturno tvori svojo lastno skupino.

Za konec te dobe v 4. stoletju pa je že čutili, da se je zagon ilirske moči prevesil. Na eni strani so bili za to svetovnopolični vzroki. V severno Italijo so udarili Kelti in pretrgali zveze s to pokrajino. Občutlji-

Vaška situla od druge strani.

Posoda z grozdastim okraskom.

vo ilirsko ozemlje, ki so čezenj držala pota z zahoda na vzhod, s severa na jug, je to takoj zaznamovalo. Trgovske poti so se zaprle, bogastvo je padlo. V umetni obrti to kmalu začutimo: težke obložene zaponke zginjajo, namesto teh nahajamo drobne, preproste. Isto opažamo tudi pri drugem okrasju. Prej lepo okrašeno bronasto pločvino so uporabljali sedaj za popravilo starih, nujno potrebnih kosov, kot so n. pr. opasači, kar dobro lahko opazujemo na predmetih iz gomile v Volčjih njivah, ki spada v ta čas. V teh spremembah ni samo sprememba mode, čutiti je tudi pomanjkanje bron, ki ga ni bilo več tako lahko dobiti. In kolikor ga je še bilo — v tem je zgodovina večno moderna — ga je porabila vojska. Masivne, težke čelade iz te dobe lepo kažejo, kam se je premaknilo težišče časa. To so podatki, ki nam z isto slikovitostjo upodabljajo čas, kot Tacitove mrke, zagrenjene misli kažejo podobo njegove dobe.

Na drugi strani pa so vzroki tudi notranji. Če so kazale posode iz klasične dobe uglajenost, se je ta proti koncu prevesila v razgibanost, v barok. Kako je že dejal Periklej o svojih Atencih? Ljubimo modrost, a ostajamo preprosti, iščemo lepoto, a brez mehkoobe. Preprostost je sedaj izginjala, čutimo prve pojave mehkoobe tudi

v umetni obrti. Prenesimo to miselnost v danes zasute grobnice tedanjih gradišč, kjer je stoloval knez, v tedanji čas, in začutili bomo tudi v ilirski zgodovini trpko, a tolažilno resnico železne zakonitosti, ki postavlja na široki oder zgodovine nova ljudstva prav tedaj, ko se starim začena spreminjati moč v slabost, moč uglajenosti v prefinjenost in rafiniranost, moč oblasti v sebičnost in samovoljnost, moč iščoče in ustvarjajoče misli v slabost zavirajoče in muzejske. Zopet se moram spomniti Grkov: tudi ti v tem času niso mogli uiti tej železni zakonitosti. Toda tudi njihovo umiranje je bilo genialno: njihov severni sosed Makedonec Aleksander Veliki je prenesel njihove večne stvaritve po vsem tedanjem svetu, sami pa so v kulturi tudi še umirajoči rodili znanost v prav modernem smislu z univerzami in muzeji vred, v umetnosti pa odkrili individualnost in krog svojega umetniškega ustvarjanja še znatno razširili.

Glavni keltski vpad na današnje slovensko ozemlje spada v dobo okrog 300 pr. Kr. Verjetno je bil v zvezi z velikim predorom Keltov na vzhod v Malo Azijo in z vdori na Grško in z oplenitvijo grških svetišč. Del Keltov je ostal tudi na našem ozemlju, kot nam govore najdišča v Mokronogu, Šmarjeti, Valični vasi in drugod. Njihova vloga pa je močnejša v preureditvi sil na slovenskem ozemlju. V tem času so se verjetno uveljavila plemena, o katerih beremo nato v rimskih pisateljih. Japodi, katerih kultura je izrazita v tem času na Slovenskem predvsem v Beli krajini, Taurisci, Karni, Histri, pozneje Latobici itd. To politično delitev je čutiti tudi v arheološkem gradivu. Nova znanstvena raziskovanja nam bodo pokazala, koliko so bile delitve pogojene že v starejši zgodovini. Namig za to imamo že danes: tam, kjer je bila ilirska kultura v svoji klasični dobi močna, n. pr. na Vačah, v Stični, je živela še tudi v tem času, čeprav okrnjeno, dalje, nič novega ni nastopilo. Drugače pa je bilo v Beli krajini, morda tudi v Mokronogu, kjer nam že površni

Meč iz stare ilirske dobe.

pregled arheološkega gradiva skoraj kaže večje težišče v starejši dobi ilirske zgodovine. Starejša znanost je zaključevala ilirsko kulturo z letom 400 pr. Kr., danes jo podaljšujemo prav do prihoda Rimljanov in še dalje. O tem govore bolj gradišča, tako na Vačah, na Vinterjevcu, v Podzemlju, ki kažejo naseljenost tudi še do tega časa, grobne najdbe pa to za zdaj le še bolj skromno izražajo. Toda tudi skromnost je zgovorna. Praznina nam govori o padcu prebivalstva na starih naseljih, predvsem pa o padcu v kulturni ustvarjalnosti. Naši stari junaki z Vač in Stične niso ustvarili nič novega več. Tega niso spremenili niti trgovski stiki z Rimljani v stoletju pred rimsko zasedbo. Noriško železo je v Rimu slovelo, v kovačnici na Kučerju v Beli krajini je bil najden rimski republikanski srebrnik iz dobe Sule. Z meči, skovanimi iz železa iz naše zemlje, je propadajoča rimska republika ugonabljala v državljanskih vojskah sama sebe, tedaj še močna dovolj, da ob tem ni pozabila tudi na nova osvajanja v Sredozemlju in Mali Aziji. Kulturno prezreli in pomehkuženi jugovzhod je padel v roke tudi razdvojene republike. Iliri so bili zdravi in močni dovolj, da so se razdvojenemu Rimu še lahko upirali. Enotnemu Rimu pod Avgustom pa niso bili kos.

Toda padli so kot junaki. Če so bili Grki še v svojem razkroju kulturno genialni, je bil ilirsko-panonski upor v letih 6—9 zadnji tragični plamen ilirske svobodoljubnosti in življenjske sile. Upor, pred katerim se je tresel Rim na višku svoje moči, je bil zadnji prispevek Ilirov k politični zgodovini Evrope: legije, pripravljene za vpad v Germanijo, so ga le s težavo potlačile. Iliri so bili premagani, ker je tako nujno zahteval položaj naše zemlje. Ob tedanjem Rimu, ki je bil na višku svoje moči, ni bilo prostora še za močno ilirsko državo, čeprav so Iliri prav v tem uporu prešli preko plemenske v višjo skupnost, pokazali prav v tem uporu, lahko skoraj rečemo, ne samo plemensko, temveč narodno zavest. Predvsem Ilinom in njihovem uporu gre tudi zasluga, da so ostali Germani svobodni, saj je bil ilirski upor zadušjen z legijami, ki so že korakale nad Germane, a so bile v zadnjem trenutku prestavljene na Balkan zoper

Daritvena bronasta posoda iz ilirske dobe, najdena na Magdalenski gori.

upornike Ilire. Končno tudi poraz v Tevto-burškem lesu leta 9 po Kr. ni brez zveze z ilirskim uporom. Naj bomo te zadnje usluge Ilirov Evropi veseli? Potomci Germanov so nam dali Goetheja, Beethovna, a tudi Hitlerja...

Ta skromni pregled zgodovine Ilirov na naših tleh arheološka znanost s svojim neutrudnim delom, po osvoboditvi še posebej, vsak dan dopolnjuje. Ostanke ilirske kulture iščemo in nahajamo še tudi globoko v stoletjih pod Rimljani. Za politično in kulturno zgodovino Evrope niso več pomembni. Toda v svoji trdoživosti govore še enkrat o že poudarjeni zvestobi in ljubezni Ilirov do zemlje, ki je nato postala slovenska. V romantični dobi zgodovinopisja je tudi slovenski pisec včasih mislil na avtohtonost Slovencev na naši zemlji. Znanstveno se je zmotil. Toda v zvestobi in ljubezni do te z znojem in krvjo prepojene zemlje imamo s svojimi predniki Iliri dejansko skupne korenine, »ki segajo do pekla«.

Leopold Stanek

Spomin

*V prazne veje mojih sanj
je cvetje jablan zadehtelo,
pregnalo mrak, prignalo dan
je cvetje jablan rožnabelo.*

*Cez noč lahko se cvet ospè
in kot mladost premine,
a v igred znova vrne se,
prelepe nosi ti spomine.*

Po svojem delu še žive...

JOSIP JURČIČ

1844—1881

Prešernove pesmi so prvi veličastni vzpon slovenske umetniško ustvarjalne moči. V njih sta bila že takoj na začetku postavljena temelj in vrh za našo liriko. Ob ta steber se je moralo vzpeti še pripovedništvo. Že genialni Vrbljan mu je hotel udariti veliki pečat, a mu zamisli ni bilo dano uresničiti. Ob njem in za njim so se trudili rodovi; ob opori domačega ljudskega blaga in nemškega mladinskega pisatelja Krištofa Šmida pa so se porajale samo izmaščene podobe, ki niso večjega pomena. Okvir je prerasel le Janez Cigler s Srečo v nesreči (1836), iz navedenih osnov pa se je dvignil in dosegel svojski vrh Fran Levstik z »junaško pesmi-

jo« o Martinu Krpanu z Vrha (leta 1858).

Pripovedniku Josipu Jurčiču je po vsem tem pripadal delež, da je ustvaril drugo področje književnosti — umetniško prozo. Ni lahko graditi od temeljev, čeprav je zemljišče ugodno. Po njem je Levstik oral s Popotovanjem prve teoretične brazde, po črtah, ki so ostale od tega dela, pa je stopil Jurčič. Od doma podedovani in v šolah ne uničeni čut za realnost, bistvo, pravo in lepo v slovenskem kmetstvu so ga spremljali skozi vse življenje. Idejno oporo in potrdilo je našel v Levstiku in tako pripravljeno je zastavil svoje sile v službo slovenskemu pripovedništvu. Od te osnovne smeri ga je le za čas odvrnila Stritarjeva idealizirajoča in svetobolna šola, vendar se zdravo realistično jedro ni dalo okužiti. Našel se je, ko se je iz pripovedovanja tistega, kar je iz dedovih ust slišal, vtopil v lastno notranjost in iz nje vrednotil svet okoli sebe. In ker se mu je okolje razodelo v karakternih posebnostih, se mu je pero ustavljalo zlasti ob teh.

V obupnih bojih za življenjski obstoj, ko ni imel niti enega svetlega obzorja pred seboj, se je moral vdati življenju, ki ga je vklenilo in tudi strlo. Vpregel se je v jarem časnikarstva, postal je pravi tlačan in suženj obenem. Le v trudnih urah svojega duha je utegnil ustvarjati romane, povesti in novele — toda koliko življenja, globine in pravega slovenstva je v njih. Duša slovenskega človeka je spregovorila v njem, z jasno, iz kmečkih ust vzeto in kot bron donečo besedo je trkala na bralce, jih budila in opozarjala, merila plitvine in globine, hkrati pa povsem elementarno in samorodno rojevala drugače svetovni književnosti. Dovršena psihologija Jurčičevih junakov, pisanost motivov, reševanje stilističnih in kompozicijskih vprašanj in — ne nazadnje — do podrobnosti po Levstikovi pobudi proučeni in pri vseh zaželeni cilji ter najlepša pota za našo prozo, so le del tistega, kar je veliki Muljavec prinesel novega. Vedno je Jurčič med najbolj branih ustvarjalcev, v nekaterih primerih je že narodna last kot njegov tovariš po delu — Gregorčič. Zanimati se za Jurčiča in ceniti njegovo delo pomeni namreč doumeti in pozitivno vrednotiti njegov velikanski napon, ko je kar trgal iz sebe najboljše in dajal javnosti. Iz notranje nuje, ob stalni duševni napetosti v dojemanju sveta in njegovih pojavov so nastajala umetniška dela, ki so temeljni kamni in križišča njegovih iskanj, hkrati pa verne podobe njegovega gledanja na življenje slovenske sredine v drugi polovici 19. stoletja. Od večerniške, z romantiko nadahnjene zgodbe o Juriju Kozjaku, ki pa je v risanju pokrajine že realistična, ga vodi pot v usodo varanega in težko preizkušane Domna, v nemirno beganje Desetega brata, nato preko prelomnice v Božidarju Tirtlju dozori v sočno življenjskost Sosedovega sina in vse svoje prizadevanje krona s psihologijo slovenske žene, z njenim iskanjem, hrepenenjem in razočaranji v umetniško najdovršenejši in s slovenstvom najtesneje spojeni Lepi Vidi.

Ob teh postajah pa so nagrmadena druga dela sila impulzivnega pisatelja, v čigar duševni obraz vtiskujeta dve plemeniti po-

tezi drami o slovenskem značaju v Tugomeru in Veroniki Deseniški. Ako dodamo še brezprimerno organizatorično delo in napor za uveljavitev slovenskega političnega časnika, je Jurčičeva duševna podoba le v najširših potezah pred nami. Kulturni dolg slovenskega naroda pa je: v vseh podrobnostih predstaviti in oceniti delo človeka, ki je lastno življenje daroval domovini in nje uspehom. Zato ni le velik umetnik, marveč tudi plemenit človek. Skratka: Josip Jurčič je osebnost, ki jo je prevečevala samo ena želja: iz slovenskega pripovedništva, označenega do njega (razen v Levstikovem primeru) najbolje z besedo mrtev mehanizem, ustvariti živ in vsestransko snujoč organizem. V tem pa je Jurčičev pomen tudi za celotno slovensko občestvo.

-ik

SPOMINI NA SIMONA GREGORČIČA

Ob stodesetletnici rojstva

Gregorčič ni bil nikoli preveč trdnega zdravja. Na obrazu se mu je poznala bolehnost. Bil je visoke, sloke postave z značilnim visokim čelom. Otožne oči so bile jasen odsev mehke, lirične duše. Govoril je počasi; imel je zvoneč, zelo prijeten glas, da bi ga človek še in še poslušal.

Leta 1906 v juniju ga je povabil prijatelj, rojak in sošolec notar Ignacij Gruntar v Ribnico, da bi se mu v spremenjenem okolju in podnebjju izboljšalo zdravje. Vsa Ribnica je bila ponosna na ta obisk in je izkazovala pesniku vso pažnjo, ljubezen in spoštovanje. Gruntarja sta ga v vsem negovala, po njunem navodilu pa smo tudi vsi drugi skrbeli za njegovo razvedrilo. Prirejali smo izlete, z vozom ali peš, tudi v daljni Loški potok k takratnemu županu Ivanu Rusu, v Prigorico k županu Nacetu Merharju, ki je prvi izdal slovenski pravilnik za gasilce (umrl je kot devetdesetletnik), v Novo Štifo in drugod.

Tiste čase je bilo politično ozračje povsod pri nas precej zelektrizirano, a morda nikjer drugje različno politično mišljenje posameznikov ni tako malo motilo harmonije v družabnem življenju kakor ravno v Ribnici. Nemara zato, ker so vrhovi političnih strank med seboj prijateljsko občevali ali pa tudi — kakor je

dejal neki ribniški šaljivec — ker mrgoli v ozračju ribniške doline bacilov zdravega humorja, šegavosti in dovtipov.

Redni tarokovi večeri so bili izmenoma pri dekanu Dolinarju, višjem sodnem svetniku Višnikarju, dolgoletnem deželnem in državnem poslancu v dunajskem parlamentu, pri notarju Gruntarju in zdravniku dr. Šifrerju. Na te vedno prijetne večere, združene z zakusko, je večkrat prišel tudi Gregorčič, seveda ne kot igralec. Na splošno molčeč samotar, kakršen je bil Gregorčič, je postal v ustrezajoči družbi razigran, dovtipen in zaupljiv.

Menda ni pesnika, ki bi ne bil deležen upravičene ali neupravičene kritike. Pre-

šeren je odgovarjal kritikom predvsem s svojimi zabavljicami, Gregorčič pa je molčal in — trpel. »Kot katoliški duhovnik moram odpustiti in odpustčam, pozabiti pa ne morem,« je dejal nekoč. S trpkostjo je omenil, da je napisal »Člo-

veka nikar« kot prošnjo in molitev. Duša mu ni zrla samo v delavnico božjo, marveč tudi v prihodnost. Danes bi bila ta pesnitev deležna kaj drugega kot kritike.

Ko je Gruntar služboval še v Logatcu, je bil pesnik često njegov gost. Nekoč je notar povabil njega, pesnika Pagliaruzziya in naravoslovca Frana Erjavca. Ko so bili že dobre volje, je pozval tako znamenite svoje goste, naj bi se nekoliko »pesniško« pogovarjali. Gregorčič vstane in začne govoriti v verzih. Erjavec si jih je zapisoval. To je bila pesem »Vinski duhovi«.

Leta 1884 je bilo dozidano in blagoslovljeno novo šolsko poslopje v Gorenjem Logatcu, kjer je bil takrat Gruntar okrajni šolski nadzornik. Gregorčič je bil pri blagoslavljanju nove šole navzoč. Njegovi stihii so vklesani na plošči v šoli:

Svoj blagoslov, o Večni, daj,
da bil ta dom bi vir modrosti,
učenosti vir in vir umnosti
za, ves ta rod in ves ta kraj.

Zelo je Gregorčič čislal Ivana Hribarja, ki je stal kot dolgoletni župan slovenske prestolnice s svojim ugledom in vplivom v slovenski javnosti pesniku v najbolj bolečih težavah v zvesto ob strani. Svoje spoštovanje in vdanost do Hribarja in do trnovskega župnika Vrhovnika je pesnik večkrat poudaril. V Ljubljani je po navadi prenočeval pri župniku Vrhovniku. Nekoč je župan Hribar oba povabil na izlet v Kamnik. Brez Gregorčičeve vednosti je sporočil Kamničanom, kdo pride. V Kamniku so razobesili zastave. Med vožnjo sta se Hribar in Vrhovnik sporazumno odstranila v drug oddelek, tako da je Gregorčič v Kamniku sam izstopil. Prvega človeka, ki je stal pred vlakom, je vprašal, kaj pomeni zastava na postaji. Mož, ki pesnika ni poznal, je odgovoril, da vihra zastava na čast pesniku Gregorčiču, ki ga pričakujejo. Gregorčič je hitro izginil, šel do bližnje postaje nazaj peš in od ondi z vlakom v Ljubljano.

V Ribnici se je Gregorčič rad sprehajal po obsežnem notarjevem vrtu ali posedal na klopi ob vili. Tudi v družbo k Cenetu ali v hotel Arko je z notarjem ali njegovo soprogo včasih prišel, a le za kratek čas. Gruntar ga je klical Šimen.

Nekoč je pesnik izrazil notarskemu kandidatu Francetu Burgerju željo, naj bi — če mogoče — zapele deklice nekaj domačih pesmi. Burger je sklical več trških deklet v stransko sobo pri Cenetu. Zapele so seveda tudi nekaj Gregorčičevih. Ves ginjen je potem izjavil, da že dolgo ni bil tako srečen in zadovoljen. Ker pa se je Gruntar, kakor po navadi, šalil z deklicami, mu je Gregorčič smeje zažugal:

Oj ti stari naš Ignacij,
ti ljubitelj vil in gracij,
vilo vsako bi vesel
rad poljubil in objel!

Kmalu po pesnikovem prihodu v Ribnico je notar Gruntar naročil piscu teh vrst, naj uredi Gregorčiču na čast izlet v Novo Štifo pri Sodražici, kjer je pasel duše župnik Klinar. Ta je bil po vsej ribniški dolini zelo priljubljen in spoštovan, bil pa je tudi velik prijatelj petja in glasbe. Uglasbil je ponarodelo »Le enkrat bi videl, kje sonce gor gre...« Igral je izvrstno

na harmonij in orgle. Pri nedeljskih večericah je hodil od oltarja orglat in pet na kor. Imel je navzlic svojim že skoraj sedmim križem še vedno lep bariton. Bil je tržiški rojak in Gregorčičev mladostni prijatelj. Poznali smo ga samo pod imenom Štifter. Bil je šegav in dovtipen. O njem je krožilo polno anekdot.

K temu originalnemu župniku je bil torej namenjen izlet, ki so se ga udeležili Višnikarjevi, notarjevi, zdravnik dr. Šifrer ter več drugih ribniških veljakov, deloma na vozeh, deloma peš. Pod Novo Štifo nas je pričakal Štifter, objel in poljubil svojega mladostnega prijatelja ter rekel: »Glej, Šimen, že nekaj let ni bilo zastave na zvoniku, danes pa vihra trobojnica tebi na čast!« Oba sta imela solze v očeh, ob svidenju po tridesetih letih... Pri okusno pogrjnjeni in okrašeni mizi na vrtu je notar Gruntar naprosil župnika, da je zapel svojo najljubšo pesem:

To sladko vinsko kapljico
zdaj hočemo popiti,
zavezo staro bratovsko
želimo ponoviti!

Zapazili smo solze v pesnikovih očeh. Tiho se je umaknil in odšel v cerkev. Mehka duša mu je čutila, da je to — zadnjikrat.

Ko smo se vrnili v Ribnico, smo bili domenjeni, da se po večerji snidemo pri Cenetu. Gregorčič se je opravičil, da je truden in da pojde počivat. Gospa Višnikarjeva — bil je lep mesečni večer — je povabila njega in pisca teh vrst na skodelo kave v svojo vrtno utico. Preden je prinesla kavo, je postregla z buteljko jerezalemca. Gregorčič ni nikoli dosti pil, a še tisto malo vedno s slatino. Branil se je izpiti natočeni kozarček, toda gospa ni mirovala. Da naj vsaj pokusi, da bo imela v spomin kozarček, iz katerega je pil. Namsehnil se je in napil gostiteljici:

»Ker ste tako prijazni,
se pokorim tej kazni.«

Nato sva ga spremila do notarjeve vile.

V septembru se je poslovil od Ribnice. Ves trg ga je spremil na postajo. Takrat smo imeli prav dobro pevsko društvo. Od-

hajajočemu pesniku smo na postaji zapeli več narodnih pesmi. Njegovo najlepšo »Pogled v nedolžno oko« smo morali večkrat ponavljati. Vlak, ki prihaja iz Kočevja, je imel v Ribnici redno pet minut postanka. Na splošno željo potnikov in občinstva pa je to pot stal nad pol ure. S solznimi očmi se je poslavljajal pesnik pri oknu, saj vzklikanju ni bilo ne konca ne kraja. Gruntarja sta ga spremila do Ljubljane...

Čez dva meseca pa je odjeknila po Sloveniji žalostna novica, da je ljubljenec slovenskega naroda umrl...

Pravkar navedena stihja sta bila bržkone njegova zadnja. *Anton Spendè*

SREČKO KOSOVEL

Na pogorišču prve svetovne vojne se je slovenski človek trgal iz spon zastarelih družbenih odnosov v stari Avstriji, da bi mogel preustvarjen, notranje prečiščen in plemenit stopiti v stavbo nove države. Čisto je bilo njegovo hrepenenje, zato pa ga je vrtinec socialnih zmed in miselnostvenih pretresov, ki so za tem idealnim hotenjem neposredno sledili, še bolj prizadel. Staro se še ni povsem preživelo, mlada podrast novega pa je bila še prešibka, da bi povsem spremenila bistvo človeka, ki je bil zato razdvojen, brez jasnih ciljev in poti ter z občutkom samo lastne osebnosti dokaj slab za sožitje med ljudmi. — Tako podoba daje tudi umetnost te dobe; polna protislovij in prepletajočih se dejstev, je bila kaj ugodna za vraščanje v ekspresionizem. Dal je ta čas le nekaj talentov; na eni strani Ivana Preglja, na drugi pa šele v tridesetih letih lirično prozo Miška Kranjca in epične podobe Préhovnega Voranca.

V liriki pa je najgloblji, neposreden in dovršen Srečko Kosovel.

Sin kraške pokrajine, otrok burje in kamnitih goličav, ljubljenec borov in njihovih stanovalcev — brinovk — je bil peto dete očeta Antona, nadučitelja v Sežani, in matere Katarine (rojen 18. marca 1904). V Tomaju se je zraščal z rodno zemljo in pil prvo modrost v tamkajšnji šoli. Razborit in bister, kot je bil, se je odrezal tudi na ljubljanski realki. Poln življenja in prekipajočih čustev je začel pesniti,

bil središče dijaškega društva in sodelavec nekaterih listov. Po vpisu na vseučilišče se je še poglobil, v njegovo mladost pa so začeli ob naraščajoči telesni slabosti vdirati glasovi o zgodnji smrti, ki so napravili iz njegove pesmi še toplejšo, lepšo in z žalostjo mladega srca bolj oblitno umetnino. Dvaindvajsetleten je usahnil (27. marca 1926), za seboj pa pustil v številnih pesmih in prozi bogato duhovno dediščino.

Kosovelova pesem, prepojena z neko posebno, globoko etiko, je izraz pristne in nepokvarjene, iz ljudstva zrasle osebnosti, ki je odgovarjala na vsa vprašanja sveta. Globoko ljubezen do Krasa in njegovih značilnosti razodeva, poleg misli na smrt drhti v nji otožno lepa misel na mater. Iz osebnih čustev pa prehaja k

narodu, katerega temno usodo in bičanje v vrtincu časa povezuje s svojim doživljanjem. Iz dna srca prihajajočo besedo posveča trpečim ljudem, ki bodo z revolucijo premagali ozkost in skozi takrat še zaprta vrata stopili v svoj zemeljski raj. Ob tem se mu utrinjajo vprašanja o smislu in nalogah, ciljnih in poteh človeškega življenja. Njegovo hotenje, priti v vseh stvareh na čisto, je neverjetno goreče v hitrosti dojetanja in ob zavesti, da »vsi bodo dosegli svoj cilj, le jaz ga ne bom dosegel...« Še bolj izražajo njegove misli bojevito pisani eseji, v katerih razodeva veliko miselno zrelost, sposobnost proučitve dejstev in tenkočutno vživljanje v prihodnje (Križa, Umetnost in proletarec). Vstaja mu misel na umetnost, ki bo služila vsem. Središče kulturnih prizadevanj mora postati človek, njega osnovno vodilo, izražajoče se v novi umetnosti, pa mora biti resnica.

Sam se je ves predal službi za uresničitev svojih idealov, pri tem pa trčil v kulturno ozko vzdušje, ki ga je spodbopalo. Malo pred smrtjo je hotel še izdati svoje prvence v zbirki Zlati čoln, a ostalo je le pri namenu. Vsega še danes ne poznamo, iz tistega, kar je slovenskemu človeku na vpogled, je pa razvidno, da je bil Kosovel

velik umetnik. Posvetil se je v službo ljudstvu in zanj ustvarjal svoje v posebnem slogu, podobnem slikarski tehniki, ki dodaja barvo na barvo, izražene tresljaje slovenskega srca. Zaradi te njegove iz dna globin izvirajoče ljubezni, zaradi pristno človeške in človečanske struje, ki polje skozi njegovo pesem, predstavlja zaklad v slovenski književnosti. Od njega naj sleherni slovenski človek čim več in pogosto jemlje.

-ik

ALMA KARLINOVA

Pisateljica Alma Maksimilijana Karlinova v naši domovini ni posebno znana, čeprav se je rodila v Celju, v osrčju Slovenije, in preživela večino svojega življenja v tem prikupnem mestecu. Njen oče je bil major v avstrijski armadi, mati učiteljica v celjskih šolah. Rodila se je 12. oktobra 1889 v hiši, ki je bila med zadnjo svetovno vojno ob bombardiranju porušena. Ko je bilo Almi osemnajst let, je naredila izpit za učiteljico angleščine in francoščine in odšla v London študirat jezike. S štiriindvajsetimi leti je imela za seboj z odliko končane študije osmih jezikov. Sama, brez sredstev se je vzdrževala s poučevanjem in pri tem našla še dovolj časa za lastni študij. Naučila se je še vzhodnih jezikov, bila za tolmača in začela pisati: izdala je svoj prvi roman.

Prva svetovna vojna jo je zajela kot »sovražno tujko« v Londonu, vendar se je po nekaj mesecih prebila na Norveško, od ondi pa preko Nemčije v Celje. Takoj po vojni je vzela kovček, pisalni stroj, 130 dolarjev in odšla na pot okrog sveta. V Genovi se je vtihotapila na italijansko ladjo »Bologna« in kot »slepi« potnik odplula v Los Angeles, San Francisco, po dveh mesecih v Honolulu, se leto dni mudila na Japonskem, pol leta na Kitajskem in v Mandžuriji, na Formozi, nato je s tovrstnim parnikom preko Filipinov odplula v Avstralijo in Novo Zelandijo. Šest tednov je bila v Sydneyu v Avstraliji, nato je po štiriletnem potovanju odšla v najnevarnejše kraje, na otoke v Južnem morju, kjer je ostala dve leti. Niti založbe niti oblasti je niso podpirale, le prigode so jo gnale še naprej, da je vzdržala, vzdržala tudi med ljudožerci. Sama je rekla, da je bila

presuha za ljudožersko pojedino... Telesno je v teh dolgih letih oslabela in mučile so jo razne tropske bolezni; v petih mesecih jo je samo malarija napadla tridesetkrat.

Na svojem svetovnem potovanju je bila ponekod za tolmača, od drugod je dopisovala nemškim in angleškim listom in revijam. Toda neutešena želja po neznanem jo je pregnala vse življenje. Komaj si je v kaki službici prihranila kaj denarja, že jo je notranja sila pognala naprej v svet. Stokrat je bila v smrtni nevarnosti in si po pravici zaslužila ime »umirajoča dama«. V takih okoliščinah je veliko pisala. Izšlo je 17 njenih knjig v nemščini. Mnoge so bile prevedene v razne svetovne jezike.

Po letu 1928, ko se je preko Indije vrnila domov, je večidel živela v Celju, kjer so jo obiskovali številni popotniki iz raznih dežel, saj si je s svojimi predavanji o popotnih vtisih iz najnevarnejših južnih pokrajin in s svojimi knjigami po vsem svetu pridobila

polno znancev in občudovalcev. Ko je Hitler zasedel Celje, se je v Almi Karlinovi prebudila poštena domovinska zavest. Uprla se je nasilju rojakov, ko pa ni mogla ničesar doseči, se je s svojo prijateljico Theo Gammelino, ki je bila z njo vred na seznamu nemških kulturbundovcev, prebila na osvobojeno ozemlje do Črnomlja in dalje v Dalmacijo, od koder se je po vojni vrnila v Celje. Toda šibko telo ji je zaradi mnogih naporov, bolezni in pomanjkanja opešalo v boju z zavrtno sušico, ki se ji je pridružil še rak. Umrla je 14. januarja 1950. Želja, naj jo pokopljejo pri gorski vasi Svetini nad Celjem, se ji je izpolnila. Celjski muzej je dobil njeno dragoceno zbirko predmetov, ki jih je prinesla s potovanja okrog sveta. V njeni zapuščini je tudi še nad štirideset neobjavljenih del, precej pesmi, slikarskih map in samostojnih skladb.

Ko sem pred nekaj leti sedel nasproti pisateljice Alme Karlinove, sem si komaj mogel zamisliti, da je ta žena prehodila

brez podpore, sama, skoraj ves svet. Še globlje sem se zamislil v to neznatno, tenko postavo: plavalaska z nekako posebno živahnimi modrimi očmi, ki so pogumno gledale daljni tuji svet in se ga naučile videti brez krinke. Zato ni čudno, da ji je svobodoljubno srce kaj brž začutilo zahrbtno hitlerjevske nakane in se v nenakem boju postavilo na stran šibkejšega. Morebiti pa je razen osebne poštenosti pri tem spregovorila v nji tudi kri babice Slovenke.

Jože Kroflič

ANTON HRIBAR

Dne 2. oktobra 1953 se je v tesni selški dolini v Zalem logu zbrala tolika množica ljudstva, kakor je ta vas bržkone še ni zlepa doživela. Iz Loke do Sorice so prišli ljudje na pogreb župnika, ljudskega pesnika Antona Hribarja, staroste duhovščine (rojen 12. I. 1864). Dvanajst duhovnikov sobratov se je zbralo ob njegovi krsti, poleg njih razen ženstva nenavadno obilno število možakov in fantov. Cerkev v Zalem logu je bila mnogo premajhna, da bi sprejela vse pogrebce. To je bil prisrčno ganljiv dokaz, kako je ljudstvo ljubilo župnika, ki je bival 40 let med njimi. Že prej je deloval kot kaplan in župnik v sedmerih farah po raznih krajih Slovenije. Ko je bil pod nemškimi okupatorjem izgnan kot župnik ter je reven med revnimi sorodniki dočakal v rojstni vasi konec vojske, se je vrnil v mirni kotiček v Zalem logu, ki se mu je tako priljubil, da je prav tam po štiridesetletnem delu počakal smrt in še v grobu ostal za vedno med ljubim mu ljudstvom.

Ko so gasilci ob desetih dvignili krsto in prenesli pokojnega Antona iz župnišča v cerkev, mu je govoril v spomin dekan Matej Tavčar in opisal njegovo dušnopastirsko delo od leta 1891 do smrti. Poudaril je njegovo nenehno ljubezen do župljanov in čudovito vdano potrpljenje, ko so ga zlasti v zadnjem letu pred smrtjo objele vse težave in tegobe starčka. Po odpeti slovesni sv. maši zadušnici ob asistenci duhovščine so gasilci spet dvignili krsto in jo odnesli na pokopališče. Po obrednih molitvah je stopil k odprtemu grobu Antonov prijatelj Finžgar in se od pokojnega poslovil kot od zvestega tovariša,

dobrega človeka ter ljudskega pesnika in slovenskega pisatelja.

Naj iz njegovega poslovnega govora povzamemo glavne misli.

Pokojni Anton Hribar je zgodaj prijel za pero. Že v Alojzijevišču je kot gojenec sodeloval pri hišnem listu Domače vaje. Tam so vpisane njegove prve pesmi. Razen pesmi je s spretno roko narisal marsikako uganko v podobah in z njo ilustriral Domače vaje. Ko se je odločil po osmi gimnaziji, da stopi v semenišče, se je 1888. leta pridružil literarnim delavcem v prvem letniku Lampetovega mesečnika Doma in sveta. Že v prvi številki Doma in sveta je priobčil legendo o stiškem bratu Pavlu, ki je bil prej mohamedanec in je vodil Turke ob razdejanju in požigu vasi Krke. Kot ujetnik, premagan od stiške vojske, se je spreobrnil v kristjana. Drugo leto pride s turško vojsko pred Stično njegov brat in tam ubije svojega brata Pavla. — Taka je vsebina prve daljše Hribarjeve pesmi. Ker je tedaj pridno deloval pesnik Anton Medved in nadarjeni zgodovinar, prerano umrl (1902) Jože Benkovič, ni čuda, da so prav ti postali najboljši prijatelji. Benkovič, sama ljuba dobrota, je rekel o dobrodušnem Hribarju, da mu Bog ni ustvaril žolča in mu je rajši razširil srce za veliko ljubezen do vseh ljudi.

S prvim nastopom v tisku se je Hribar ves razživel. Plodovito je pesnil, da so se krajše in daljše pesmi kar vrstile druga za drugo. Snov za pesmi je zajemal iz zgodovine. Spesnil je o knezu Samu bitko pri Vogastisgradu, kjer je Samo premagal Franke in ustanovil veliko slovensko državo, ki je segala od Posavja preko Dunaja na Moravsko in Češko. Neizmerna škoda za Slovane je bila, ko je ta kneževina po Samovi smrti razpadla. Hribar je zložil še mnogo drugih zgodovinskih pesmi: o Andreju Turjaškem, ki je leta 1593 vodil pri Sisku boj zoper Turke. Načrt Turkov je bil, da razdero Sisek in od tam pridero skozi Hrvaško na Kranjsko. —

Dolga je pesnitev o Ludviku Posavskem, zajeta iz zgodovine na slovenskem ozemlju. — Razen zgodovinskih pesnitev je Hribar segal v preteklost preprostega naroda. Pripovedke, zamisli ljudstva iz davnih dni, je rad vklepal v verze. Znan je njegov Kumski romar. Ribič, ki je prevažal čez Savo romarje s Štajerske, se je polakomnil bogatega romarja, ga z veslom ubil in oropal zlatnikov. Pripovedka poroča, da je ubiti romar hodil ponoči k ribiču in ga vselej prisilil, da ga je moral — mrtvega — nositi na goro, dokler ni omagal in sam utonil v Savi. V tej pripovedki je bridka misel o pekoči vesti grdega zločinca. — Hribar pa se tudi ni ogibal šaljivih ljudskih povedk. Prav izrazite so tiste, kjer opeva bistrost kmetov, ki vselej prekose celo samega vraga. Najdaljša taka pesnitev ima naslov: Peklenšček — potepenšček. Osmero takih zgodb je postavil v kitice. Že takoj prva te do veselega smeha razvedri: Kmet orje sam, nima nič hlapca. Vrag pride in se mu ponudi v službo. Za plačilo zahteva pridelek s polja, kar ga bo zraslo na vrhu zemlje. Kmet pa, navit kot ovnov rog, posadi vse polje s krompirjem. Vrag dobi za plačilo le suhe cime. — Drugič zahteva za plačilo od kmeta pridelek pod njivo. Kmet naseje samo pšenico, ki jo bogato plenjano zvozi v skedenj, vrag pa ruje strnišče. — In še tretja pogodba vragu izpodleti, ko si za plačilo izbere vse pri vrhu in v tleh. Kmet posadi po vsem polju koruzo, dobi vse storže, vrag pa prazno latje. V vseh teh in takih pripovedkah je ljudska duša razodevala človeško zmago nad prekanjenostjo sovražnikov.

Vse te Hribarjeve pesmi, krajše in zelo dolge, razodevajo, da je bil Anton zares ves ljudski. Pesmi so mu vrele iz duše in srca kot žuboreč studenček. Nič ni pilil, črtal, popravljal. Kakor ptiček na vejici je prepeval, čeprav mu niso petja preveč hvallili. Ni se menil za slavo. Saj je potožil Bogu: Zakaj to pojem — veš edino Ti.

Že leta 1898 in 1899 je zbral dve zbirki pesmi, ki jima je dal značilni naslov »Popevčice milemu narodu«. S takim naslovom je povedal vse: niso to slovite in imenitne pesmi, le popevčice so, iz ljudstva zajete, domače, ne za učene glave, le za preprosti, mili mu narod. Kljub temu ga mladi pesniški naraščaj ni hotel in ni mo-

gel razumeti. Ko je zbirka Popevčic izšla, ko so jo preprosti ljudje in tudi drugi z velikim veseljem prebiral, so se oglasili mladi in z visokega trona zagrmeli nanj. Ni bil pravi način, ni bila pravična taka trda beseda in obsodba. Hribar ni bil ne jezen ne žalosten. Utihtnil je. Vsi smo ga pogrešali, a je molčal in se smehljaj. Ko ga je Anton Medved nekoč, ko se je sešel v Ljubljani s prijatelji, vprašal: »Ljubi Tone, zakaj nič več ne poješ?« — se mu je ljubo nasmejal in razložil:

»Po novem ne znam, po starem me pa ne poslušajo.«

Kdor je kdaj poslušal na našem jugu srbskega, starega guslarja, ki poje in poje junaške pesmi, mora priznati: To je pravi bratec — našega ljudskega pevca Antona Hribarja.

Ob sklepu poslovilne besede je Finžgar sporočil toplo slovo vseh članov slovenskega pisateljskega društva s predsednikom Francetom Bevkom na čelu.

Pogrebci, na tesno stoječi po vsem pokopališču, so z živim zanimanjem poslušali povest o delu ljudskega pesnika Antona Hribarja. Razumljivo. Saj je preteklo pol stoletja, odkar so umolknille njegove strune — in zato so bile večini pogrebcev neznanе njegove Popevčice. Če bi kdo danes modro odbral izmed pesmi najboljše, jih razumno uredil, bi bilo tako berilo še sedaj preprostim, a tudi izobraženim gotovo lep užitek.

Ljubi, dragi prijatelj Anton! Umrl si. Toda med župljani spomin nate ne bo zlepa ugasnil, tvoje Popevčice pa bodo živele do konca dni.

PESNICA M. ELIZABETA KREMŽAR

Nad zvezdami, nad zvezdami,
tam slutim jaz življenje večno,
neskončno blaženo in srečno,
pustite me domov.

Letos, v Marijinem letu, 14. marca je odšla domov. Pa ne iz Ljubljane, kjer je živela nad sedemdeset let, temveč iz Škofje Loke, kjer je prebila zadnji dve leti svojega življenja.

Rodila se je na Viču, v sedanjem ljubljanskem predmestju, 17. aprila 1878. Šo-

lala se je pri uršulinkah v Ljubljani, postala leta 1897 učiteljica in je naslednje leto stopila v uršulinski red. Bila je najprej učiteljica na vnanji uršulinski ljudski šoli, ko pa so uršulinke ustanovile prvo dekliško meščansko šolo v Ljubljani, je naredila izpit za te vrste šol iz matematično-tehnične skupine ter postala najprej učiteljica, potem pa ravnateljica na tej šoli. Eno leto je bila prednica v Idriji, kjer so imele tedaj uršulinke erarično šolo za otroke rudarjev in gospodinjsko šolo. Na-

zadnje je bila ravnateljica uršulinskega učiteljišča. S tem je bila zaključena doba njenega učiteljevanja. Prezela je službo najprej hišne, potem pa provincialne predstojnice uršulink. V tej je ostala do leta 1950. Naslednje leto se je preselila v Škofjo

Loko. Morda je slutila, da ne bo spala pri Sv. Križu v Ljubljani, ko je spraševala v pesmi:

Kje mi boste grob izkopali,
kam spremili ob joku zvonov?
Kam pozdrav mi zadnji poslali,
kje kropil me bo vaš blagoslov?

M. Elizabeta je bila odlična učiteljica, vzorna redovnica, naša največja religiozna pesnica. S pravim občutjem je znala v pouk; celo v slovnico, prenesti življenje. Toda ne bo živela v našem narodu kot učiteljica, ta spomin bo zamrl z njenimi učenkami, živela bo pa kot odlična religiozna pesnica. Pesniški dar ji je bil prirojen. Morda se je v nji prebudila Vodnikova Muza, saj je bila po materi, rojeni Pance, v daljnem sorodstvu s prvim našim pevcem, Valentinom Vodnikom,

Ko ji je bilo 12 let, je pokazala svojo prvo pesmico svoji učiteljici, m. Stanislavi Skvarča, pesnici Jeranove Zgodnje Danice. M. Stanislava je njeno pesmico pohvalila in ji dala pobude, naj še katero naredi. Tedaj se ji je odprl nov svet. Začela je gledati življenje od nove plati, vzšlo ji je razumevanje za ritem in rimo.

Tako je dozorevala v pravo pesnico. Svojemu pesniškemu poklicu se je predala z ljubečim srcem in mu ostala zvesta prav do konca. Še štiri dni pred smrtjo je zapela svojo labodnico, pesniški prevod molitve sv. Ksaverija »O Deus ego amo Te«.

M. Elizabeta je živela vsa v božjem svetu, zato so motivi njenih pesmi predvsem evharistični Bog v naših tabernakljih in nebeška Mati Marija. Seveda se je zazrla, kot vsak pesnik, tudi v naravo in njena čuda in tudi o tem in onem dogodku človeškega življenja je razmišljala, a vse le v zvezi s svojo ljubeznijo do neustvarjene Lepote. Bila je v Franciji in Belgiji, v Italiji in Švici, a od nikoder ni prinesla novih motivov za svoje pesniško ustvarjanje, njej je zadoščal božji svet s tabernakljem v središču, z Marijino sliko na oltarju. Če je Prešeren pel svoji zemski ljubezni in je povedal v Orglarju, da je še Bog s tem zadovoljen, saj je posvaril puščavca, češ:

»Pusti peti mojga slavca,
kakor sem mu grlo vstvaril!«

je tudi m. Elizabeta mogla peti samo večni Ljubezni, ki jo je vso zajela, in je zato odgovorila svojim kritikom:

Ne vprašajte me več, zakaj
le Njemu moja duša poje.
Ker našla v Njem sem sreče raj,
ljubezen vodi strune moje.

Kot je Prešeren izlil v Venec ljubezen do svojega zemskega ideala, Primčeve Julije, da je zableščalo njeno ime v akrostihu, tako je zapela ona visoko pesem ljubezni svojemu nadzemskega idealu, Kristusu, kar pove akrostih njenega Venca: Slava Tebi, Jezus. In kot je Prešeren zajel v Sonetih nesreče vso globoko tragiko življenja, tako je hotela ona v Sonetih sreče izraziti vso svojo globoko srečo življenja v Bogu.

M. Elizabeti so verzi gladko tekli, njena lirika je zvočna, primerna za petje. Zato je že mnogo njenih pesmi uglasbenih. Največ jih je komponiral pokojni p. Hugolin Sattner, druge pa dr. Kimovec, Stanko Premrl, Vinko Vodopivec, Jakob Aljaž, Alojzij Mav, Matija Tomc in uršulinka,

pokojna m. Eleonora Hudovernik. Izšle so v štirih zvezkih. Prva dva imata naslov Iz moje celice, tretji Slava sveti Hostiji, četrti Cvetje na poti življenja. V vseh je sama lirika. M. Elizabeta pa ni pesnila samo iz svoje srčne potrebe, pesniti je morala tudi za življenjske potrebe drugih. Prav ta plat njenega pesniškega delovanja je bila v pravem pomenu besede služba narodu. Težko je pesniti po želji in misli drugih, a m. Elizabeta ni nikoli odrekla. Nekaj teh prigodnic je zbranih v knjigi Cvetje na poti življenja, druge gredo iz rok v roke med našimi ljudmi, nekaj jih je še v rokopisu. Poleg teh sta v njeni pesniški zapuščini tudi dva epska speva: »Sv. Hema, korotanski biser« in »Cvet iz Desenzana« (Življenje sv. Angele).

M. Elizabeta je bila Slovenka z vso dušo, z vsem srcem. S svojim narodom se je veselila, z njim jokala, zanj je molila, zanj delala. V priznanje njenega dela za našo kulturo jo je Narodna vlada Slovenije v oktobru 1945 uvrstila med kulturne delavce.

Pri tem naj navedemo še zanimivost, da je pri profesorju slavistu A. Croniu na univerzi v Padovi promoviral Stanislav Živic z disertacijo o pesmih rajne m. Elizabete.

V četrtem zvezku njenih poezij je cikel Osem blagrov. Vseh osmero pesmi je uglasbila m. Eleonora Hudovernik. Šesto pesem iz tega cikla, »Blagor čistim v srcu«, so ji zapele pevke iz sestrskih vrst pri pogrebu.

Blagor čistim v srcu, ker bodo Boga gledali! Gledanje Boga, to je zadnji namen našega življenja. M. Elizabeta, ali si ti že dosegla ta namen? Če si ga, potem je tako, kot si pela:

Pri tebi, Jezus, bom v nebeški slavi,
na svojem svetem domu vrh zvezda,
v kraljestvu sončno jasne, svete sreče,
kjer ni več toge, zemskega gorja.
O tam ne bom pogrešala sveta,
pri tebi bom.

Hiteli bodo časi mimo groba,
izbrisali raz spomenik ime...
Ne bo mi žal, če zemlja me pozabi,
spomini njeni le en hip žive.
Osrečalo me tvoje bo srce,
pri tebi bom.

M. K.

Dne 14. junija 1954 je v Ljubljani v hišici med kolezijskimi vrtovi za vedno omahnila roka akademskega slikarja profesorja Antona Koželja, roka, ki je prav književnim izdajam Mohorjeve družbe posvetila toliko truda in ljubezni, da zasluži med mohorjani časten spomin. Kdo od nas ne pozna risb, s katerimi je leta 1908 okrasil izdajo Gregorčičevih »Poezij«, leta 1910 zbirko »Slovenske legende« in leta 1912 »Balade in romance«, tri knjige, ki so se ljudem v nemajhni meri tako priljubile prav zaradi Koželjevih ilustracij in tudi otroku, ki še brati ni znal, budile domišljijo? Prenekatero sliko v Lampetovih »Zgodbah Svetega pisma« je ustvarila Koželjeva roka in več let so njegove mesečne vinjete, naslovne strani in ilustracije poživiljale naše koledarje in platnice Večernic; Pengovove »Podobe iz narave« so oživele ob Koželjevih risbah in tudi več starih mohorskih knjižnih znamenj je narisalo njegovo pero. Toda če je Koželj pripomogel do priljubljenosti mohorskim knjigam, so te po drugi strani svojega ilustratorja po vsej domovini udomačile, tako da ga moramo poleg Ivana Vavpotiča in nekoliko mlajših vesnanov (Maksim Gaspari, Gvido Birolla, Hinko Smrekar) šteti med klasike in začetnike slovenske knjižne ilustracije.

S slikarstvom je bil Anton Koželj povezan že od zibke naprej. 10. januarja 1874 se je rodil v Kamniku kot prvi od deveterih otrok znanega cerkvenega slikarja Matija Koželja in Marije rojene Hudobivnik. Po ljudski šoli v Kamniku je končal v letih 1885 do 1892 v Ljubljani šest razredov gimnazije, nato pa odšel na Dunaj, kjer je na Umetnostni akademiji dovršil osem študijskih semestrov pri profesorju Rumplerju in dva pri profesorju Griepenkerlu, pri čemer se je posebno posvetil risanju in kompoziciji. Po odslužitvi vojaškega roka se je leta 1900 naselil v Domžalah, kjer je za bližnji grad Krumperek obnovil okrog petdeset starih slik, leta 1903 pa je postal pripravnik in po profesorskem izpitu na Dunaju leta 1905 redni profesor risanja na ljubljanski realki. Vse do upokojitve leta 1938 je z veliko vnemo, pa tudi s primerno strogostjo vo-

dil dijake v skrivnosti, jih učil perspektive ter slikanja v naravi, nekaj let pa je bil tudi nadzornik za risanje na srednjih in meščanskih šolah. Še po upokojitvi je do leta 1948 honorarno poučeval na 6. gimnaziji v Ljubljani.

Anton Koželj nam je zapustil lepo in obilno slikarsko žetev. Poleg ilustracij za Mohorjevo družbo je okrasil še vrsto drugih knjig (na primer »Zgodbe Svetega pisma za ljudske šole«, »Slike iz narave« za Vodnikovo družbo, razne učbenike), zadnja leta pa je za Mladinsko knjigo slikarsko obogatil mladinski izdaji Aškerca in Tr-

dina. Po vseh šolah nas kot ljubi znanci pozdravljajo litografirani portreti slovenskih pesnikov in pisateljev, ki jih je izvršil za Učiteljsko tiskarno. Številne pa so tudi njegove oljnate podobe, med katerimi naj omenimo le sv. Mihaela za Sv. Martina pri Vurbergu, originalno zasnovana križeva po-

ta za šempetrsko cerkev v Ljubljani in za Brdo pri Lukovici, majniško Marijo za trnovsko cerkev v Ljubljani, sv. Mavricija za Šmarco pri Kamniku, slike za hiralnico in Lichtenturnov zavod v Ljubljani ter za Marijin dom v Radečah ob Savi. Poleg vrste portretov je za ljubljansko šempetrsko župnišče naslikal še vse cerkve in župnije, ki spadajo med redke krajinske podobe, ki jih je ustvaril njegov čopič. Za svojo osemdesetletnico je zasnoval razgibano kompozicijo »Boj pri Metulumu« ter jo na hrbtni strani celo z verzi opremil; tudi v verzih se je namreč rad poskušal. Sredi snovanja novih slik pa mu je smrt zagrnila barvno podobo sveta.

Koželjevo slikarstvo je dosledno realistično zasnovano. Tradicija očetove slikarske delavnice, ki je živela iz dediščine domače nazarenske smeri, je njegovemu delu tako vsebinsko kot kompozicionalno in barvno vtisnila trajen pečat, ki ga nobena moderna struja ni mogla preglasiti. Impresionistična svobodnost mu je bila tuja: jasna, trdna risba, krepko zajeta in barvno

čista figuralna kompozicija mu je bila ideal, slikanje po naravnem modelu edino pravilo. Slogovno je bil Anton Koželj svojevrsten vzporednik vesnanskega umetniškega kroga, morda po slikarskem nazoru nekoliko konservativen, toda vedno iskren in resen oblikovalec z bogato, pa vendar disciplinirano domišljijo. Romantika, precejena skozi nazarensko oblikovno sito ter lahko oplojena s secesijskimi vzori — ti se uveljavljajo posebno v močnih, pogosto poudarjenih konturah in v ornamentiki — in stroga, tehnično dovršena forma se v Koželjevem delu skladno družita in to je, podobno kot na primer Gasparija, tudi Koželja priljubilo najširšemu občinstvu. Skupaj s svojim bratom, krajinarjem Maksom Koželjem, pomeni Anton Koželj zadnji poganjek na tisti bogati umetnostni trti slovenskega podobarstva, ki je v poznem baroku vzcvetela na našem podeželju, se oplajala ob delih slovenskih romantikov sredi 19. stoletja ter oplemenitena z akademskim študijem dozorela z zadnjimi plodovi v naše dni.

c.

† IVAN TRINKO

Nesmrtni pevec beneških Slovencev je umrl v soboto 26. junija 1954 popoldne, ko mu je bilo skoraj 92 let (rojen je bil 25. januarja 1863 v Trčmunu), na svojem domu v Trčmunu med svojimi nečami in nečaki. Nadiška boginja petja ga je poljubila na jasno visoko čelo in na priprte oči, ki so nekoč modre, dobrohotne, a odločne gledale in božale pastorko Beneško Slovenijo, iz rok mu je vzela nekdanj tako pojočo liro in jo odložila med svetinje slovenske kulture.

Štiri dni po smrti, v sredo 30. junija 1954 zjutraj, so hiteli z laz, s platišč, roncev, trinkov in krnic Trinkovi rojaki, da pokropijo svojega očeta, učitelja, da zmolijo očenaš za veliko dušo gospoda profesorja. Premilo so peli zvonovi za gorami in dol ob Nadiži, Kožci, Alborni. Goričani, Tržacani, zastopniki vsega zamejstva so polagali vence, velika množica pogrebcev se je zgrinjala na trčmunskem hribu. Združeni pevci, domači, goriški, tržaški, so bridko odpeli »Vigred«, duhovniki so dvignili krsto iz pesnikove delavnice, jo odnesli v cerkev vrh vasi, 705 m visoko,

v dolgi procesiji po kamnitih potih na zadnje pot. V cerkvi sv. Ivana je govoril svojemu velikemu sobratu najstarejši slovenski kanonik iz Čedad, častitljivi Petričič, za njim duhovnik Mazora iz Gorice. Pred pogrebci je vstala pokojnikova osebnost vsa v glorioli, pesnik, vodnik, drugi Simon Gregorčič. Zaihtela je pesem žalostinka »Nad zvezdami«. Na pokopališču ob cerkvi se je odprla mati zemlja, da je sprejela vase svojega največjega sina. Slovo je bilo hudo, krčevit jok, zadušene solze, drhteče besede. Od velikega pokojnika so se poslovili: zastopnik beneških Slovencev, tajnik Socialistične fronte Slo-

venecv za Beneško Slovenijo; Izidor Predan iz Grmeka, ki je izpovedal, da so do zadnjega diha stali ob njem kakor ob dogorevajoči sveči in se bali, da bodo brez njega v temi, za katero ne sledi jutranje sonce; dr. Andrej Budal v imenu Slovensko-hrvatske prosvetne zveze v Trstu, profesor dr. Jože Bitežnik v imenu krščanskih socialistov, dr. Agneletto v imenu Slovenske demokratske zveze v Trstu in profesor Bratina iz Gorice v imenu goriških slovenskih akademikov. Pevci iz Gorice, Podgore, Štandreža so zaključili veličastni pogreb z »Blagor mu«.

Stoletno obdobje je iz avstrijsko-beneških, pozneje italijanskih vladavin prenesel v sedanje rodove veliki Ivan Trinko, profesor latinščine, italijanščine, modroslovja na videmskem semenišču, znanstvenik, pisec filozofskih razprav, slikar akvarelov in risar, glasbenik, skladatelj nešteti nabožnih skladb, pisatelj narodopisnih črtic, zgodovinskih zgodb iz svoje domovine, pisec italijansko-slovenskih slovnice, pesnik »Poézij« iz domačih logov, prevajalec iz slovanskih književnosti, posrednik med slovenskim in italijanskim sosestvom, med latinštvom in slovanstvom, izposojevalec vsesplošnega talenta, dopisnik z učenim svetom, zlasti pa in nad vsem zagovornik, varuh svojega ljudstva, očak in simbol beneških Slovencev.

Svetilnik na Matajurju je ugasnil. Kdo ga bo prižgal? Nesmrtni učenik je vzgojil svoje učence, kaplane Čedermace, ki so prejeli njegovo naročilo. V svoji zadnji knjigi »Naše molitve« iz leta 1950 je svojim rojakom napisal tole oporoko:

»Ljudstvo moje drago. Tebi sem živel. Tebe so spremljale moje skrbi in zate je tolklo moje srce. S teboj sem delil lepe in bridke dneve in tvoja usoda je bila moja usoda. Ljudstvo moje! Kakor do zdaj, tudi v prihodnje ljubi svojo zemljo in ohrani vero svojih očetov! To naj ti bo moja oporoka in testament!«

Te besede velikega moža naj nam bodo vsem sveto naročilo. Ludoik Zorzut

ANTON OBLAK

Rajni Anton se je rodil v Horjulju 23 dne 12. julija 1871. Horjuljska župnija je med tistimi, ki so imele zelo veliko izobražencev, tako duhovnikov kakor laikov. Oče Lovrenc je bil mali kmet, njegov brat Janez Oblak župnik pri Sv. Heleni, pozneje v Borovnici. Mati Marija roj. Jereb, doma iz Loga, je bila izvrstna gospodinja in verna krščanska žena. Kot dijak se je pokojni seznanil z načeli škofa Mahniča. Kot bogoslovec je oskrbel prevod Walsjerjeve knjige »Večna molitev«, ki je do danes doživela deset izdaj. Kot kaplan je deloval eno leto v Boštanju, potem pa devet let v Srednji vasi v Bohinjju. Tam je storil zelo veliko za gospodarsko izobrazbo mož in fantov, ustanovil odlično Zadrugo in v verskem oziru razgibal dobre Bohinjce. Leta 1905 je škof Jeglič poslal Oblaka v Št. Lovrenc, da tam uredi politične, gospodarske in verske razmere. Med farani je neutrudno deloval 48 let. Osnoval je mlekarno, ki je postala ena prvih v deželi, sezidal moderno pitališče, ki je kmetom prineslo milijone dohodkov in uvedel v bližnji in daljni okolici moderno gospodarstvo. Po zgledu naprednih kmetijskih dežel, katere je sam obiskal, je dosegel, da so zemljišča Šentlovenčanom dvakrat in trikrat povečala donos. S predavanji je učil ljudstvo naprednega kmetijstva, pospeševal napravo silosov in gnojničnih jam, dobavljal mesečno cele vagone umetnih gnojil. Spisal je sam skoraj šest letnikov Domoljubove gospodarske priloge »Naš kmečki

dom«, ki je vzbudila po deželi zanimanje za povzdigo gospodarstva. Pisal je gospodarske članke v naš Koledar. Izdal je knjigo »Umna prašičjereja«, do danes morda najboljši navod za moderno pitanje prašičev. Bil je eden prvih gospodarskih strokovnjakov v vprašanju cerkvenega in nadarbinskega gospodarstva. Poudariti pa moramo, da ni bil samo velik gospodarski talent, temveč tudi nadvse skrben dušni pastir, ki je vse življenje goreče deloval za božjo čast in srečo ljudstva. Sodeloval je marljivo v raznih verskih listih: Bogoljubu, Križu in Duhovnem življenju. Leta 1928 je spisal knjigo: Sv. Frančišek Serafski za

Tretji red. V župniji je uredil cerkvene razmere, sezidal prav lepo kapelico Fatimske Marije, prvo v naši škofiji. Kot goreč častilec Matere božje je med drugo svetovno vojno postavil po vaseh kapelice Matere božje. 30. julija 1944 je tiho

praznoval zlato mašo. Med obema vojnama je skazal nešteto dobrot revnim duhovnikom, samostanom in vsem, ki so se nanj obrnili. Ta dela je štel samo Bog, ki naj zvestemu služabniku povrne vse, kar je storil za gospodarski in duhovni dvig našega naroda. Umrl je na sredo, 8. aprila 1953 ob petih zjutraj. Veličasten pogreb ob navzočnosti 30 sobratov in množice ljudstva iz vse Dolenjske je pokazal, da je bil pokojni župnik res pravi krušni in duhovni oče faranov, katerim je žrtvoval svoje bogate talente.

J. O.

BOČKI ŽUPNIK ALOJZIJ CILENŠEK

Tako se je zadnja leta pred drugo svetovno vojno vedno podpisoval. Na vsaki dopisnici, v vsakem pismu. V Poljčanah je bil župnik od 1901 do 1941, ko so ga dali poljčanski kulturbundovci pretepesti in odpeljati v mariborsko meljsko kasarno. Tam je trpel z vsemi interniranimi Slovenci. Nevarno bolnega so ga poslali v bolnišnico. Ko si je nekoliko opomogel, so ga izselili

v Požego na Hrvaško. Tu je obhajal 15. avgusta 1941 svojo zlato mašo. Pridigal mu je njegov dekan Jožef Ozimič, župnik v Laporju. Peli so mu duhovniki pod vodstvom profesorja Zafošnika. Požeški-meščani so cerkev napolnili do zadnjega kotička in vsa cerkev je ob tej slovesnosti jokala. Potem je bil nekaj časa v Stični, pozneje v Ljubljani, kjer je umrl 28. aprila 1945. Počiva pri Sv. Križu na duhovniškem oddelku (7. vrsta, 7. grob.)

Alojzij Cilenšek je bil rojen 28. maja 1867 v Žalcu. Oče Jožef je bil obrtnik. Sin Lojze je bil posvečen v mašnika 25. julija 1891. Kaplan je bil pri Sv. Marku pri Ptujju in v Kostivnici. Še zelo mlad je postal župnik v Stopercah in od leta 1901 v Poljčanah. Vsako leto, ko je na Ljubični odpravil škapulirsko nedeljo, to je nedeljo po 16. juliju, je navadno odpotoval v gore. Ljudje so se menili: Župnik grejo na božjo pot. Najprej je odšel k Janku Mlakarju, ki je bil navadno v tem času že ob Bohinjskem jezeru. Od tod sta hodila na bližnje in daljne vrhove. Janko je vsako pot v gore z živo besedo opisal, bočki župnik pa se je le redko kaj oglasil. Le leta 1911 je v mariborski Slovenski Straži v podlistku opisal svoje poti po švicarskih in tirolskih gorah in pa v pripovedovanju se je večkrat spomnil noči, ki sta jo z Jankom Mlakarjem prebedela visoko v švicarskih gorah v ledu in vetru, da bi zjutraj videla sončni vzhod. Da bi ne zaspala in zmrznila, sta si vso noč glasno govorila in se na vse načine dramila. Zjutraj, ko se je zdanilo, sta videla, da sta bila samo meter od silnega prepada. Med drugimi švicarskimi gorami sta lezla tudi na Matterhorn, a nista prišla gor. Nekaj let pozneje je dobil Mlakar od Cilenška iz Zermatta pod Matterhornom dopisnico. Ves je bil vznejevoljen, kako da ga niti ni obvestil, da namerava oditi tja. Takoj mu je pisal in ga povabil v Bohinj, naj pride vsaj povedat, kako je bilo in kako visoko se je vzpel. Cilenšek se je tiho muzal: »Poglej si razglednico! Ali je to Zermatt? Znamka je res iz Švice in poštni žig tudi. Toda ali ne vidiš, da je to Maribor?« To potegavščino je Janko bočkemu župniku rahlo zameril in takoj zopet odpustil.

Neko leto si je Cilenšek na triglavskem ledeniku zlomil nogo. Blizu 30 ur so ga

prenašali v dolino k vlaku in od ondi v bolnišnico v Ljubljano. Potem na Triglav ni več hodil. Bil pa je na vrhu Triglava vsega skupaj 54-krat. Nekoč ga je predolgo zadržal prelepi razgled in zvečer ga je na vrhu zajela tema. Pri koči na Kredarici so ga klicali, v kapelici poleg koče zvonili, dajali mu svetlobna znamenja. Cilenšek pa je v popolni temi, brez luči, z roko in nogo otipal vsak klin in vsako stopnico ter se po nekajurnem spuščanju sredi noči srečno vrnil v kočo. Veliko je skrbel za liturgično opremo triglavske kapelice na Kredarici, posvečene Materi božji. Takrat je

še živel Aljaž, triglavski župnik. Vsak duhovnik turist je nekaj prispeval. Cilenšek je sam naredil lep usnjat tok, znotraj z žametom obložen, za mašni kelih triglavske kapelice in pult za mašno knjigo. S pokojnim profesorjem Jankom Mlakarjem

sta na gorskih poteh redno tam maševala. Zadnja leta pa so bile njegove poti krajše: ob Marijinih praznikih na Ljubično, ob planinskih slovesnostih k rajanju na Boč. Tam je od leta 1930 razgledni stolp. Sem gor je hodil v vseh letnih časih, tudi pozimi. Sedaj pa oba z Mlakarjem počivata v Ljubljani. V kapelici na pokopališču v Poljčanah pa mu je pri oltarju vzdana spominska plošča.

F. B.

IVAN SERAJNIK

Našega dobrega gospoda zlatomašnika Ivana Serajnika, župnika v Kotljah, bomo pokopali v ponedeljek, 14. junija 1954 ob desetih. Župljani.

Tako preprosto, a s toplo hvaležnostjo in velikim spoštovanjem so naznanili smrt svojega dolgoletnega župnika verniki župnije Kotlje pod Uršljo goro v Mežiški dolini. Znana je prelepa koroška povest »Miklova Zala«. V hiši Zalinoga zaročenca Mirka Serajnika je bil rojen 20. maja 1877 Ivan; star rod Serajnikov. Gimnazijo in bogoslovje je obiskoval v Celovcu, leta 1901 bil po tretjem letu bogoslovja posvečen v

Celovcu. Kaplan na Prevaljah, provizor v Timenici ob Gospe Sveti. Poseben ljubljenec svetniškega škofa dr. Jožefa Kahna, ki ga je 1906 poklical za svojega kaplana v Celovec. A Ivan si je želel med kmetsko slovensko ljudstvo in je prosil za župnijo Št. Danijel pri Pliberku. Tam je bil tudi občinski tajnik, mnogo je storil za ljudstvo. Vestno je skrbel za domačo cerkev in za cerkev v Strojni, ki jo je sooskrboval, ker zaradi pomanjkanja duhovnikov ni imela svojega. Leta 1914 je dobil lažjo župnijo Kotlje, bolj v dolini, bliže prometa. Tu je štirideset let delil z župljani veselje in trpljenje. Ob plebiscitu je bila Mežiška dolina prideljena Štajerski, tako je prišel v lavantinsko škofijo, kjer je bil za vzorno dušnopastirsko delovanje odlikovan in imenovan za škofijskega duhovnega svetovalca. Mož, ves vdan ljudstvu. Ponižen, zase

skromen, je kupil vsako dobro knjigo ter jo posojeval župljanom, da je širil s tem prosveto in jih varoval slabega berila. Tih, globok mislec, zato globok pridigar. O nikomer ni govoril slabo, nikogar obsojal, najzanesljivejše znamenje krščanske popolnosti. Velik častilec presvetega Srca, širil in slovesno je opravljal to češčenje med svojimi župljani. Zdaj je že prejel za svoje delo plačilo in mirno počiva v presvetem Srcu.

M.

VINKO RAZGORŠEK

V Kotljah, Serajnikovi župniji, je bil 5. aprila 1888 rojen Vinko Razgoršek, ki je umrl 25. oktobra 1952 kot župnik in duhovni svetovalec v Pamečah ob Slovenjem Gradcu, kjer je župnikoval od leta 1947, ko je prišel iz Črne. Izrazita osebnost, močan po telesu, velik po duhu, vsestransko razgledan in omikan, zlasti veččak v gospodarstvu. Nemška gospa, njegova župljanka v Črni, je pisala o njem: »Bil je velik človek.« Občudovala ga je zlasti, da nikdar nikomur ni očital, da so ga spravili že v prvi svetovni vojni v ječo, v drugi

spet. Nasprotno, sam je mogel reči: »Že skoraj vsem, ki so me pred vojaškim sodnikom noter tlačili, sem storil kaj dobrega.« Tako spričuje tista gospa. Črna je bila pač kakor vsa koroška mesta in trgi na slovenskem narodnem ozemlju tudi dom mnogih »nemško mislečih« Slovencev, seveda tudi nekaj Nemcev. Tako so bile razmere tudi za slovenskega duhovnika dostikrat težavne. Svojega naroda nobeden ni zatajil;

pa naj je bil Nemcem še tako pravičen, dovolj jim navadno nikdar ni bilo. In je moral to ob takih priložnostih, kakor so bile vojske, bridko čutiti. Gospod Vinko je vse junaško prenašal. Iskal je tolažbe v Bogu in v knjigah, ki jih je poznal in bral iz vseh svetovnih slovstev. V gospodarskih zadevah je svetoval kmetom, gospodu baronu v Sirju nad Zidanim mostom, gospodu opatu v Stični, kjer je dobil bivališče, ko so ga Nemci izpustili iz ječe v Celovcu, ga prepeljali v Šentvid nad Ljubljano, od tam v Banat, od koder je srečno prišel na Kranj-

sko. Mož izrednega spomina, ki si je zapomnil vse, kar je slišal ali bral. Dasi tako krepak po telesu in duhu, so mu velike težave vendar spodkopale zdravje, da je prezgodaj umrl. Zdaj počiva v Gospodu ob cerkvi v sončnih Pamečah. M.

VIKTOR RAMŠAK

Dne 14. maja 1954 je po hudi bolezni izdihnil svojo blago dušo v Šentjurju pri Celju, komaj 45 let star, gospod župnik Viktor Ramšak.

Kako zelo je bil priljubljen in spoštovan, je pokazal njegov veličastni pogreb, kakršnega šentjurska fara še ni doživela. Kljub skrajno slabemu vremenu ga je spremljalo na njegovi zadnji poti 73 duhovnikov in nad 3000 ljudi.

Blagi pokojnik se je rodil 25. VII. 1909 pri Sv. Lenartu v trboveljski fari kot sin rudarja Janeza Ramšaka in matere Amalije rojene Govejšek. Zrasel je torej v delavski družini in že v mladosti spoznal vse trdote in težave proletarskega življenja. Le s težavo so dali starši talentiranega fanta v gimnazijo in tudi sam je moral kot dijak v počitnicah zgrabitati za kramp in delati v rudniku, da si je prislužil nekaj denarja za študij. V takem okolju se je v njem iz-

Zadnja pot župnika Viktorja Ramšaka.

oblikoval globok človečanski čut in prava krščanska ljubezen do bližnjega.

Gimnazijske študije je dovršil v Mariboru kot gojenec škofijskega dijaškega semenišča in po maturi stopil v mariborsko bogoslovno učilišče ter bil posvečen v mašnika 8. VII. 1934.

S 1. julijem 1935 je bil nastavljen za kaplana v Braslovčah, kjer je služboval tri leta, nato je bil premeščen v Rajhenburg, od koder je prišel 1. VIII. 1940 v Šentjur, kjer je bil — s prekinitvijo med okupacijo — do svoje prerane smrti kot kaplan, nato kot župni upravitelj in končno kot župnik. Med okupacijo je moral seveda v pregnanstvo in je bil v SelahŠumberku na Dolenjskem, kjer je med vojno vihro popravil tamkajšnje cerkev. Po vrnitvi je v šentjurski župniji popravil in uredil v lepe božje hrame vseh pet cerkva, kupil nova okna v prezbiteriju župne cerkve, nov zvon in mrtvaški voz. Z neverjetno energijo in požrtvovalnostjo se je posvetil dušnemu pastirstvu in duhovnemu življenju svojih faranov, kar do-

kazuje množično prejemanje svetih zakramentov.

Posebno skrb pa je posvetil mladini in njeni krščanski vzgoji, saj je bilo vsakoletno prvo sveto obhajilo praznik vse fare. Zato pač ni čudno, da je užival najgloblje zaupanje in spoštovanje vseh župljanov, ki so večkrat prosili ordinariat lavantinske škofije, da je bil končno imenovan za župnika. Na praznik farnega patrona, v nedeljo dne 25. aprila, je prišel težko zaželeni dan, ko je bil ustoličen za župnika, in farani so pred vhodom v cerkev postavili slavalok z napisom:

»Zdaj želja fari se je izpolnila,
ko je pastirja RAMŠAKA dobila!«

Toda žal je bilo veselje zelo kratko, saj niti tri tedne niso imeli svojega ljubelega župnika, kajti že 14. maja je Vsemogočni poklical svojega zvestega služabnika k sebi po plačilo za vsa dobra dela, ki jih je storil v svojem kratkem življenju.

Naj v miru počiva!

Dr. R. D.

Misli za nedeljo

Dr. Stanko Cajnkár

Kratke opombe ob mislih iz očenaša

Zgodi se tvoja volja!

To je morda najtežja prošnja očenaša. Volja se nam upira, ker je razum svoje delo bolj površno opravil ali pa se je sebičnost že pregloboko v dušo zajedla. Zdi se, kakor da je človek v strahu za svojo samostojnost in neodvisnost. Če bi se volja zvesteje ravnala po smernicah spoznanja človekovega razuma, bi bil nje strah pred izgubo samostojnosti zaradi spolnjevanja ukazov božje volje mnogo manjši ali pa bi ga sploh ne bilo. Razum namreč marsikaj predloži kot dobro in pametno, kar potem volja zavrže. S to nezvestobo lastnemu globljemu spoznanju se volja ne odtuji samo lastni rešnici, temveč se obenem odtrga tudi od Boga. Zdravemu razumu pravzaprav ni težko dokazati smiselnost priznavanja božjih zahtev. Treba je samo, da motne želje, strasti in zmedena nagnjenja nekaj časa mirujejo in je na delu samo pamet. Potem je pred nami kmalu

dovolj temeljnih misli, na katerih se resnična vdanost v božjo voljo dá zgraditi. Tak nekako bi bil lahko takšen samogovor: Živim svoje človeško življenje, od Boga mi podarjeno in k Bogu usmerjeno. Imam pamet in srce. V sebi in okrog sebe spoznavam, da sem odvisen od Stvarnika. Popolnoma, do konca, brezpogojno. Vse to vem, ker sem pameten. Pa tudi srce mora v najboljših trenutkih temu pritrditi. Verujem v vse to, lahko bi rekel, da vem in mi ni treba le verovati. Vsaj to vem, da ne živim od laži. Za vsem dogajanjem in za vsem mišljenjem čutim neko drugo modrost, ki moji ne nasprotuje, temveč jo presega. Pred menoj je droben kos sveta in še manjši drobec dogajanja. Moje oči vidijo zelo malo. Vse polno skrivnosti je ob meni. In vendar je treba živeti, čeprav še nisem vseh skrivnosti razvozlal in vseh prepador pregledal. Življenje je dolžnost, ki je ni mogoče odložiti. Pri svojem delu potrebujem misel, voljo, načrt, sredstva in

morda še kaj. Z vsem znanjem in neznanjem živim sredi znanega in neznanega, prijaznega in sovražnega, lepega in težkega. Hočem živeti in delati. Seveda po načrtu, ki ga je razum (z vsemi razsvetljenji od drugod) zamislil in uredil. Drugeče niti ne morem. To je metoda mojega poskusa. Treba je pač iskati pot, meriti, tehtati in presojudi. Ako hodiš s slatno lučjo po neznanih krajih, moreš pregledati pač samo del poti, morda le najbližjo okolico. Vše drugo je v temi. Zato je treba velikokrat spremeniti smer, izbrati nov način in nova sredstva. Živiš, hočeš in delaš, pa ne gre vse, kakor bi rad. Ako bi bil tvoj razum prepuščen sam sebi, slučajni cvet po slučaju nastalega sveta, v zmedu, ki je sama sebi zakon, ker pač mora biti taka, kakršna je, in bi ne bilo velikega Razuma, ki daje vsemu smisel in smer, bi bil ves tvoj trud obupen boj s temnimi silami, ki jim ni mogoče izsiliti smiselnosti, ker za to ni podlage v njih samih. Tako pa vemo, da nismo sami. Verujemo v Boga. Zato dajemo svoje načrte božji modrosti v odobritev. Ta potrebnost kontrole višje razumnosti nad izsledki nižje in nepopolnejše je zakon logike in zato našemu razumu samo v čast. Zato je prav, razumno in modro, če želimo, da se zgodi božja volja, čeprav vemo, da bo uresničenje naše prošnje prevrglo naše lastne načrte.

Ali ni tako, da se zgodi vedno le to, kar Bog hoče? Kakšen smisel ima potem naša prošnja? Sama po sebi je božja volja res vsemogočna in ne pozna nikakih ovir. Da ne more uresničiti tega, kar je nesmiselno, je dokaz za božjo modrost, ne pa dokaz proti vsemogočnosti. Vsemogočnost priznava le tiste meje, ki si jih je postavila sama zaradi svojega stvariteljskega načrta. Prav posebej velja to za svobodo duhovnih bitij. Svoboda je po svojem bistvu svobodna ali pa nima smisla o nji govoriti. Če svobodna bitja ne naredo vsega, kar bi mogla in zaradi popolnosti morala, nastane v stvarstvu nekakšna praznina, ki je božja volja ni ravno hotela, temveč jo je samo dopustila. V tem svobodnem delovanju duha nastane možnost nekakšnega sodelovanja stvarstva z Bogom samim.

Božje ustvarjanje je resnično, dejansko klicanje iz nič a v bivanje. Ko so stvari

ustvarjene, res tudi so. Lahko bi rekli, da so tako trdno in solidno ustvarjene, kakor da božje pričujočnosti v njih sploh ni več. Prav to je znamenje božjega mojstrstva. Duhovna bitja so tako trdno ustvarjena, tako samostojna v svojem bivanju, da lahko postanejo božji zamisli celo nezvesta. To je odlika, v tem pa je tudi vsa usodnost ustvarjene duhovnosti. Razumna bitja je Bog poklical, da pri urejanju sveta sodelujejo po sklepih svoje lastne svobodne volje. Za sodelovanje je potrebno poznanje božje zamisli. To poznamo dovolj dobro iz vesti in razodetja. Ko doumemo božjo misel o sebi, se začne najlepše in najčudovitejše delo v božjem stvarstvu. Stvarstvo samo ustvarja, urejuje in uresničuje, če to hoče. Zato stvarstvo kljub svoji mejitvi na prazen nič vendarle ni malenkostno, brezpomembno in prazno.

Ko se božji Duh dotakne človekove duše s svojim klicem, je to nekaj edinstvenega. Bog sam stoji pred vrati človekovega srca in trka. Razlaga nam svojo misel o nas in nam naroča, kako naj njegov načrt izvršimo. In ne prihaja kot tujec. Njegova misel o nas je vedno v skladu z najglobljim in najlepšim, kar je v nas. Njegov zakon ni nikakršno tuje naročilo. Njegove zapovedi so izraz vsega našega iskanja in pričakovanja. Kdor ima Boga za tujca, se je odtujil sam sebi.

Ko prosimo, da bi se zgodila božja volja, iščemo pravzaprav le lastno pot do spoznanja in sreče. Ne prosimo, da bi Bog izvršil nekaj proti nam in brez nas. S prošnjo le sebe razsvetljujemo, z molitvijo le sebi prigovarjamo in dopovedujemo. Kaj pomeni naša prošnja, ako smo do konca iskreni? Zelo veliko in vendar nič nemočnega. Hoteti voljo svojega Boga se pravi: hoteti sebe, polnost svojega življenja, razvitje vseh dobrih misli, vseh pravih nagnjenj in sposobnosti. Biti vdan v božjo voljo pomeni: biti zvest življenju do konca, brez ugovora in pridržkov. Delati in iskati z vsem veseljem strmečega razuma, ljubiti z vso lepoto srca, počivati z vsem osrečujočim zaupanjem.

V vsakdanjem življenju ljudje prav dobro vedo, da je pametno, edino umestno in človeka vredno, ako ob boljših spoznanjih svoje naziranje, svoje načrte in metode spremene. Nova spoznanja so vedno

pomembna in neredkokrat odločilna. Ko pa gre za priznanje, da je bil naš lastni življenjski načrt nemogoč, neuresničljiv, zmoten in neraben, tedaj stojimo navadno vsi plahi ob svoji podrtiji in stokamo kakor otrok, ki je po nerodnosti razbil igračo. Pa se ni zgodilo nič drugega, kakor da je novo, višje spoznanje zavrnilo naš načrt. Ob takih prilikah radi pravimo, da se je zgodila nesreča. V govorici malovernih vernikov pomeni volja božja navadno nesrečo. Saj bi ne bilo prav, ako bi ob takih poimenovanjih, ki imajo svoj izvor v trpkosti vsakdanjega življenja, preveč duhovičili in hoteli uvajati nove izraze za stara razočaranja. Bolezen, beda, brezdorstvo, slabe letine, smrt in še mnogo drugega, vse to so nesreče, nezgode in strahote. Ljudje imajo pravico, da si ustvarjajo svoj jezik iz stisk in neprijetnosti življenja. Prav pa ni, če pozabimo na pravo nesrečo, ki se začne navadno šele potem, ko so se te zunanje stvari tako ali drugače zmaličile. Resnična nesreča je namreč v božjih očeh samo greh, ki je nasprotovanje večni modrosti in neskončni ljubezni. Nesreča se začne, ko človek odpove zvestobo božji zamisli in odpade s tem tudi od lastnega bistva. Tako početje pomeni ustvarjanje lastnega, Bogu nasprotujočega sveta, v vrtincu zakonov, ki se pokore samo božji volji in nikomur drugemu. Ako bi mogla naša odločitev, ki je bila božji volji nasprotna, spremeniti tudi bistvo naše duše, ako bi ji mogla vzeti spomin na božji izvor in bi mogla obenem spremeniti vsaj zakone najožjega okolja, v katerem je bil tak odpad izvršen, bi imelo brezvestno dejanje vsaj malo smisla, ker bi nudilo upornemu bitju nekaj zavetja. Tako pa je do konca nesmiselno. Če se takoj vsa človekova sreča ne poslovi, je treba iskati vzrok za to iznenadenje v tem, da se človek s svojim zlim dejanjem ni mogel iztrgati iz objema večnih zakonov in ga še vedno ohranjuje isti Stvarnik in Oče, ki ga je on s svojo hudobijo hotel vreči s prestola. Skladnost z božjo voljo in vdanost v načrte božje modrosti, vse to ni le svetniško čudaštvo, kakor nekateri mislijo, temveč temeljno pravilo našega življenjskega zakona samega, dejanje samoohranitve in bistveno potrebne skrbi za lastno srečo. Z žrtvovanjem malenkosti (ki so se

nam vse preveč priljubile in nas sedaj varajo s svojim zlaganim bleskom) rešujemo življenjski tovor, ki ga moramo prepeljati na oni breg v pristan večnosti. Ta tovor je z dobrimi deli napolnjena duša in telo, ki ga je milost očistila strasti in praznih, blodnih hrepenenj. Zato ni potrebno, da je vdanost v božjo voljo zvezana s kako resnično žalostjo. Ni dvoma, da nas tudi izguba malenkosti boli. Naša žeja po sreči je tako velika, da stika tudi za zadnjimi kapljicami, ki so še v kupi življenja. Rajši dela to, kakor da zagrabi polno mero iz studencev žive vode, o katerih govori Kristus.

Nezvestoba božji zamisli je zlo, krivda in greh. O tem ni dvoma. Če bi bil Bog strog računar in pravičen izterjevalec, bi bilo s takim odpadom vse izgubljeno. Ker pa je večna Ljubezen, ki daje življenje in obuja od mrtvih, nam prihaja naproti kot potisočrjeno usmiljenje. Hotel je voditi naše življenje po najvišji in najlepši poti, a mi tega nismo hoteli. Volja božja je bila javljena našemu razumu in našemu srcu, tudi moči je bilo dovolj, vendar mi tega nismo marali. In sedaj se zgodi, česar bi v svoji človeški revščini ne mogli pričakovati. Naše spoznanje dobi drug nasvet, nova pota se začno odkrivati, nova sredstva nam ponuja ista božja roka, ki smo jo malo poprej odklonili. Bog nam predlaga besedilo nove prijateljske pogodbe. Božji Umetnik še vedno računa z našo pomočjo. Nismo hoteli biti stavbeniki, mogoče bomo uporabni vsaj kot navadni zidarji ali preprosti strežniki. Degradacija je posledica naše lastne odločitve, delo, ki nam je ponujeno, pomeni rešitev, ki je ne smemo še enkrat pahniti od sebe, če nečemo izgubiti vsega. Ob naši slabotnosti se je vsemogočna volja Očetova spremenila, ne da bi bila lastnost nespremenljivosti kakor koli utrpela škodo.

Kakor v nebesih tako na zemlji!

Nebesa in zemlja! Dva svetova in vendar eno samo božje kraljestvo! Na meji med obema čaka smrt, ki ni nič drugega kakor postanek ob meji med dvema deželama, ki ležita v isti domovini. Milost božja je tukaj in tam dokaz pripadnosti k isti veliki družini božjih ljudstev. Nebesa

se sklanjajo tako nizko k nam, da je iz naše ravnine potreben do njih samo korak, čeprav je to korak čez prepad smrti. Tako blizu je vse, da veljajo v najvažnejših stvareh za obe strani isti zakoni. Božje otroštvo je naša pravica tostran in onstran meje smrti. Božje ime je sveto nam in njim. Božja volja je najvišja zapoved v nebesih in na zemlji. Razlika je le v tem, da se je tam zapoved spremenila v najprijetnejšo življenjsko nujnost, kateri nihče noče nasprotovati, ker je lepota božjih odločitev tako velika, da svoboda v tej nedoumljivi bližini božje razumnosti izgubi smisel in je pravzaprav ni več. V nebesih se vse, kar Bog hoče, do konca in brez pridržkov uresničuje. Tam nobena misel ne more biti pozabljena, nobena želja neizpolnjena, nobena prošnja neuslišana, nobena ljubezen zavrnjena. Saj je božja modrost vsem zveličanim edino ogledalo resničnega, dobrega, svetega in popolnega. Kar nima mesta v božji zamisli, to tudi kot želja ne pride v nobeno srce in ne vznemiri nobene duše. Kar ni do konca od Boga potrjeno, tega sploh ni več. Naša zemeljska prošnja za uresničenje božjih sklepov bi se morala temu idealu čim bolj približati. Nam to ni tako lahko in po sebi umevno, kakor je zveličanim. Naša svoboda spričo nejasnosti resnic, ki bi jih morala priznati, in zaradi zla, ki je končno z vsakim spoznanjem v zvezi, obstane pred sleherno vrednoto, celo pred božjo neizmernostjo in dobroto. Zato svobodno ustvarjamo kraljestvo božje. Svobodno priznavamo božje očetovske pravice. Svobodno posvečujemo njegovo ime s svojo besedo in s svojim življenjem. Večna sreča je kot krhka dragotina položena v naše uboge človeške roke. To je tveganje, za katero lahko prevzame odgovornost samo neskončna božja Modrost.

Daj nam danes naš vsakdanji kruh!

Vsako ustvarjeno življenje mora od nekod črpati svojo hrano, ako ne mara oslabeti in propasti. Telo in duša potrebujeta snovi za razvoj. Vse, kar koli je potrebno za njuno življenje, imenujemo kruh. Prošnja za kruh je prošnja za življenje. Kruh je šotor našega bivanja na tem svetu. Kruh je hrana, obleka, stanovanje. Kruh

je zdravje, moč, sposobnosti in talent. Kruh je pomoč skupnosti, delu družbe. Kruh je civilizacija, kruh je kultura, kruh je vera.

Ko prosimo za kruh, želimo, da pride božje posvečenje nad vse naše delo. S prošnjo priznavamo Boga za prvega darovalca, za prvega misleca, za prvega umetnika, za gospodarja vseh dobrin, pa naj so še tako naša last. Ob nji se vračamo k praviru vse dejavnosti, k ustvarjalcu vse zgodovine, k tvorcu vse prave kulture. S tem ne zanikamo človekove avtonomije v božjem stvarstvu. Bog je darovalec kot Stvarnik. Njegovi darovi so obenem naročila, sposobnosti in dolžnosti. Prošnja za telesni kruh je delo zanj, prošnja za duhovni kruh je mišljenje in hotenje, prošnja za nadnaravni kruh milosti je pripravljavanje duše za njen sprejem. Razlika med vernim človekom, ki moli za podelitev kruha, in nevernim, ki tega ne dela, je le v zavesti ustvarjenosti, ki jo eden čuti, drug pa ne. Mogoče je sicer, da je razlika tudi v velikosti truda, ker je eden bolj zaskrbljen kakor drug, vendar to ni nujno potrebno in tudi ne bistveno. Končno imata oba enako odgovornost pred sabo in v bistvu enako pamet za razsodnika, kaj je modro in kaj nesmiselno. In če je v splošnem delavnost nevernih kljub vsemu večja, pa je zato mirnost in zaupnost vernih močnejša. Razen tega so vernemu človeku sadovi zemlje in duha dragoceni kot potrdilo ljubezni do bližnjega, kot sredstva pomoči in sočutja. Verni ljudje bi morali imeti več vneme za pravično porazdelitev raznih vrst kruha, kakor se to pričakuje od ljudi, ki občestvo vernih zanikajo in priznavajo le skupnost enakovrednih soljudi z istimi pravicami in dolžnostmi. Beseda »naš«, ki spremlja prošnjo za kruh, ima za nas poseben zvok in pomenja nekaj več kakor navadno delovno občestvo. Skupnost, ki jo imamo v mislih, je družina otrok božjih, množica bratov in sester, zbranih ob velikem bratu Kristusu. Ugodnejšega duhovnega okolja za socialno pravičnost, ki ima opravka z razdeljevanjem raznih vrst kruha, si skoraj ni mogoče misliti. Pred Bogom smo vsi le božji oskrbniki. Služba oskrbnitva je ena najresnejših krščanskih dolžnosti. Čeprav velja, da je spričo naravne neenakosti človeških sposobnosti in moči matematična

enakost nesmiselna, je kljub temu težko razumeti, zakaj je v krščanski družbi toliko ljudi moglo ostati brez najosnovnejših pravic in dobrin, ko je bilo za mnoge vsega čisto gotovo preveč. Res je, da je pri takšnih, preko stoletij raztegnjenih družbenih krivicah težko reči, koliko je kdo osebno kriv, vendar ni dvoma, da leži breme nereda na celotni krščanski družbi in zadeva predvsem vse, ki so odločali pri urejevanju in vodstvu take družbe. Zdi se celo, da se nad krščanskimi ljudmi socialne pregrehe bolj divje maščujejo kakor nad ljudmi, ki z vero niso hoteli imeti nikake zveze. To je morda očitek pozabljenemu bratstvu in zlorabljeni ljubezni. Maščevalci v te ideje niso verovali, toda ko so sedli za sodniško mizo in tehtali krivdo, so morali presoditi tudi osebna občutja vernih ljudi, zgrajena na zavesti nekega božjega plemstva, ki je vase bolj zaupalo kakor v druge in obljubovalo izredne uspehe. Posledice takih pravedorekov so znane.

Razdeljevanje raznih vrst kruha postane zadeva načrta, organizacije, pravičnega računa. Oskrbniki, ki se niso obnesli, pridejo pod sekvester stroge pravice. Ljubezen, ki je bila bolj izgovor kakor vidno dejstvo, izgubi pravico do svobodnega razpolaganja z dobrinami, ki so bile namenjene vsem, pa so se skrivale po raznih zasebnih skladiščih, čeprav so ljudje trpeli pomanjkanje. Tako se s silovitostjo strogega reda uresničuje, kar je ljubezen zanemarila. Kruh postaja skupna last, čeprav mu je primešana grenkoba maščevanja za storjene krivice. Tudi takšen kruh je božji dar. Kakor vse drugo, prihaja od najvišjega darovalca življenja in rasti. Prošnja ni izgubila smisla, ker se je spremenil samo način oskrbnitstva. Uvidevnost in dobra volja posameznika sta se morali umakniti skupni misli in hotenju celote, ki se je naveličala čakati na pravičnost oskrbnikov. Za sodelovanje ljubezni pa je tudi v takem redu dovolj prostora in potrebe.

Anton Vodnik

Romarska pravljica o svetem Roku

Sončni dež poletnih dni
na streho, prag škropi.

O, kadar v zelenih kapelicah
živih obokanih mej
strmé poslušamo zvonove —
kot na zlatem splavu
naša hiša z jagnedom
daleč daleč
skoz modrine plove — —

Visoko nebó je cvetelo
belo, belo, prebelo...
Tisoč skritih čričkov
v prsih mi je pelo —
razigrani palčki
s peščicami so bili
na bobenčke srebrne,
manjše
od prosenih zrn.

Marija — ali mati? —
me za róko je vodila,
da se mi nožica
ne bi spotaknila...
Svilena njena krila
dišala so po rožmarinu,
cimetu in sladkem vinu.
Od njenih neder vel je vonj
medu in davnega kadila.
Kadar angela s cvetlico —
s haljico prosojno tkano —

v svetlem petru sem zagledal,
bežno, nežno me je poljubila.

Pod oblaki zabrnal je zvon.
Kakor pred zlatimi vrati
sva zasijala —
svata samotna med svati.

O sveti Rok,
od slasti bleščijo ti oči,
ki žejno dvigaš jih v nebo —
hiacinte blede v njih cvetó —
ko nam kažeš hučo rano,
ki pes jo liže, čisti in hladi.
Nemara iz črne si stopil votline,
ko te kot grom poklical je Bog
v žareči dvor jasnine,
pod zvonikom na oltar —
bolečino prinesel nam v dar.
Zakaj med romarje hodiš pojoče?
Da bi — kot slepci — gledali svit,
ki le angelom, deci ni skrit?

Ubog si, sveti Rok!
Sočutje v srcu nam vzkipi,
kot veter na poljani
te naša sanja obleti...
Ne kljuje več ti bolečina
v strupeni rani —?
Tvoja gnila raševina
svetlejša je kot mesečina.
v očeh se ti modri smehlja,

ko poslušáš vik otrok,
njih kositrne piščalke
in konjičke rdeče...
Utšene so sanje
njih medleče,
trpeči sveti Rok!

Se temni pes čuvaj*
spremenil se je v sijaj
ob moji strani — —

Marija — ali mati? —
krog oltarja je hodila,
alabastrna, vsa mila...
Kot biserne školjke
je njene dlani
nenadna svetloba vse presojila
o — niti Smrt
jih ne bo zatemnila.
Se iz groba bodo me objele,
ko ledene sape
bodo nad strniščem vele...

Kako je bila
temnosinja od večera!
O — lepša kot Sibila,
z rahlo prejico oblakov
v laseh
mehkejših kakor sneg — —

Cerkveni prag
nocoj je kot pri panju brada.

V globokih oknih iznenada
kakor cvet lokvanja
v zelenem valu
mesec se je vnel...
Romarjev krdelo —
vroči roj čebel —
pred zlate je oltarje,
nad temnimi vodami
plameneče zarje,
ven in ven šumelo — —

Stisnila mi je ročici
in kot sij je odhitela
dalje, dalje po stezici.

Za nama
naglo je ugašal hram.

Nenadoma kot mali Jezus
bil sem truden, truden,
sam — —

Dajte, oh, dajte —
pripojte, svetniki
z zlatimi plašči
iz naših vasi!
Z menoj bi hodili,
kot ogenj svetili
iz jame v jamo
globoke noči,
kjer črni slap
na dnu buči — —

Tedaj me sveti Rok
ljubó je vzel na ramo,

zašepetal: Zapri oči,
zaspi, otrok, zaspi!

Kako v studencih
kot onkraj noči
srebrno zvoni —
in dom vse bliže mi blešči.
Žareč metulj, podoben roži,
nizko nad vrtovi kroži.

Marija — ali mati? —
v zvezd me lesketanju,
med lučkami kresnic
na sinje polaga blazine...
Ze slišim skozi tišine
kot sredi zelene doline
cvrkútanje, čuj, prvih ptic.

Leopold Stanek

Na gori

Na vrh sem se po drugi strani
povzpel, premagal sem goró,
da ob lepoti, mi že znani,
bi znova pasel si oko.

Se tu je koča, tam pečina —
a vse drugačna se mi zdi,
podoba prva iz spomina
ob drugi tej ne obledi.

Kot da oči ga dvoje gleda —
to dveh poti je čuden svet,
ne strneš ju nikdar! Seveda,
vmes je več ko dvajset let.

Kot da je drugo bitje skalo
preplezalo biló nekoč,
v megli si k soncu pot iskalo,
v pečeh prešerno vriskajoč.

Kot da je bitje v ogledalu
zagledalo obraz neznan,
zaslišalo svoj glas, spoznalo
lahkó da bi ga, je zaman.

Anton Vodnik

Introitus

Ze kopné temine,
ki jih angel iz sinjine
kakor ogenj je poslikal
z mesecem in zvézdami,
z iskrečimi se ptički —
ametisti in rubini —
v viticah srebrnih trt.

O, kmalu zacvetel bo vrt!
V bujni zelenini
studenci bodo zarveneli,
škrjančki živo zažareli,
v lapuhu rose se napili,
iz listja temnega zleteli
in nevidno žvrgoleli
v prozornem gnezdu
kakor sij v nebí globeli.
Ne morem, ah, ne morem več
v mrakotni rupi ždeti,

vzdihovati in ihteti,
na vlažnem črnem mahu
kot zavržen sad trohneti,
ko pred mojimi očmi
podoba tvoja sveti,
čista kot jasmín blesti,
o Devica Mátí,
ti najsvetlejši plamen
med oblaki in planeti.

Kakor blisk
na sinje se vzpel bom stopnice
in hodil, hodil, hodil —
kot bi glas neznan in mil
me vedno više vodil
v tvoje, o Gospod, gorice,
kjer se grozda grozd tišči
in sonce sok spreminja
v tvojo Rešnjo kri — —

Jelica L. Jelič

Utrinek

Kot se nevesta
z belo tančico prekrije
in ji milina in sreča
v očesih zasteje,
tako bilo je nocoj
vesne nebo nad menoj...
Peli so črički pesem ljubavi
v zeleni dobravi
in niso se zbali
trudnih, počasnih stopinj.
Grm razcvetel se je
in jasmín
vabil in klical me je
kot daljni, daljni spomin...

Biserna maša F. S. Finžgarja

Do ure natančno 60 let po novi maši je 5. avgusta 1954 praznoval jubilej biserne maše naš veliki mohorjan Franc Saleški Finžgar. Za kraj tē redke slovesnosti si je izbral kapelico Marije Snežne na robu Jásen, planinske senožeti v Martuljku, sredi gorske tihote. Kraj je zares prečudovit. Tik ob kapelici stražijo vitki macesni, pred njo je razprostrta živo pisana trata travniškega cvetja, v ozadju in onkraj potoka mlado drevje. Potok Martuljek je razgrnil malo v stran živahno razgibano gmoto belih skal med drobnim gruščem, oboje hudoourniški nanos izza zimskih in pomladnih viharjev. Njegovo glasno vodovje se je nabralo iz mogočnih snežišč za Akom, preskočilo je gorski prag z mogočnim slapom, tu pa se je umirilo, da dostojno sporoči pozdrave izpod nedostopnih sten Špika, Oltarja in Širokih peči. Malo niže bo voda spet obnovila mladostni pogum in se v drugem slapu vrgla v dolino Save. Nikjer v naših Alpah ne stopijo gorski velikani v tolikšno bližino človeških bivališč, da bi skoraj začutili njihovo dihanje, pa so vendar zaradi svoje strmine malodane nedotaknjeni. Biseromašnik se je umaknil v to s soncem ožarjeno samoto, ker ni hotel, da bi ga ob njegovi zahvalni in čistilni daritvi motil vrvež vsakdanjosti, in ker se je želel tu ves zatopiti v skrivnostno sled bivanja božjega med ljudmi. Kakor mogočne orgle, silnejše od vsake človeške iznajdbe, naj ta dan zveni mogočna pesem skalnatih grebenov, brez besed, vendar preporna strmenja nad dobroto, močjo in

lepoto božjo. Stvarnik sam je poskrbel, ne po naključju, ki je slepo, temveč po svoji ljubeznivo snujoči Previdnosti, da je v tem kraju med vojno ostalo nedotaknjeno svetišče Marije Snežnice, ki goduje prav na dan, ko je na vrsti visoki mašniški jubilej. Navzoča je bila le majhna družba, zvečine sorodniki; z njo je bil tudi ljubljanski škof msgr. Vovk,

Finžgarjev rojak iz brezniške župnije. Jubilant bi bil rad povabil še tega in onega prijatelja, pa so se mu premnogi že izmaknili preko praga časnosti. Prišli so tudi domačini iz okolice, znanci iz povojnih let, med katere zdaj redno prihaja na kratko letovanje. Kot silen gotski oltarni triptih so se v veličastni gorski tihoti vzpenjali pod oblake sivi in razorani grebeni vrhov, kot najslajše kadilo je z bližnje senožeti dehtel vonj po sušeči se planinski travi in kot dostojanstveni svečniki so na obakraj kape-

lice svetili vitki macesni. Kristalno čisti Martuljek je pritajeno žgolel in se igrivo lovil med skalami. Kakor da se je zahvalno kadilo dvignilo pod cerkveni obok, je Špik zagnila lahna meglica. Vsa narava je zbrano podpirala edinstveno doživetje, ko je pred mizo božjo v preprosti planinski kapelici stopil sivolasi, visokorasli, še vedno mladostno vzravnani jubilant. Srca navzočih so se zgrnila krog njega v eni sami želji, naj bi mu bilo danih še dosti zdravih in močnih let, da bi še dolgo lahko povzdigoval roke k Bogu vsemogočnemu za svoje ljudstvo. Najlepše pa je to prošnjo izrazil jubilantu ljubljanski škof v voščilnem pismu biseromašni pridigi, ki slove:

Dragi rojak biseromašnik!

Danes poteka šestdeset let, ko si kot novomašnik ob svoji prvi duhovniški slovesnosti izrekel Bogu in svojim skrbnim staršem iskreno zahvalo za to, kar si dosegel. Žalostna mati božja, ki na lepem brezniškem oltarju stoluje, te je bila takrat pač vesela. Nekaj dni po tem dogodku božje milosti, družinske sreče, brezniškega veselja in ponosa, si pa izpolnil še posebno obljubo nebeški materi Mariji: romal si peš na Brezje in od tod peš ob kruhu in vodi na Višarje, da se pomočnici zahvališ za dotedanje varstvo. Romal si novomašnik, pod zvonom Marijine župnije rojen, od enega do drugega prestola Kraljice Slovencev, po gorenjski ravnini in višarski strmini, po polju svoje mladosti, po prašni in trdi cesti — podobi prihodnjega življenja, ob mladostni Savi, v objemu triglavskih vrhov, mimo ljudi iste krvi, da si višarski Materi ob izpolnjeni obljubi gorečo zahvalo povezal pač z novimi prošnjami zase in za slovenski narod, katerega verski in narodni simbol so Višarje bile in bodo.

Ob šestdesetletnici svojega mašništva, mašnik biserni, zopet romaš. Obiskal si včeraj Marijo na Brezjah, Žalostno mater božjo v rojstni župniji, grob svoje matere, očeta in edinega brata na brezniškem pokopališču. Obiskal si Vrbo, peljal si se skozi Žirovnico, kjer sta prve slovenske besede poslušala in govorila največji pesnik dr. France Prešeren in naš tedanji največji učenjak Matija Čop. Ogledoval si z mnogimi spomini vasi rojstne župnije, ki je v stoletju tvojega rojstva sporedila sto dvajset izobražencev.

Na svojem romanju si se včeraj ustavil tu v Martuljku pri Mariji Snežni, ki ti je svoj današnji praznik pred šestdesetimi leti za novo mašo, danes pa za biserno mašo naklonila. Lepo je, da si Mariji Snežni sam v tej kapeli podobo oskrbel. Iz Brezij in Višarij si pred šestdesetimi leti z Marijino pomočjo korak v odgovorno duhovniško življenje zastavil. Krepko je ta korak odmeval v dušah, ki si jim bil pastir — dobrotnik — tolažnik, in v narodu, ki si mu bil in mu boš s svojo kleno besedo luč in steber.

Dragi biseromašnik! Ob začetku in ob visokem jubileju svojega duhovništva ro-

maš in ob tem si otroško srečen. Romal si vse življenje... Ne samo po številnih duhovniških postojankah od Jesenic in Bohinja do Kočevja, romal si zvesto s svojim narodom v njegovo zgodovino, v njegove bridke in srečne dni, v njegovo temo in svobodno sonce, v njegove vrline in bolečine. Postavljen si naši dobi, da po besedi Gospodovi, preroku Jeremiju izrečeni, »ruvaš in podiraš, razdevaš in razmetavaš, zidaš in gradiš« (Jer 1, 10). Postavljen si bil s temi nalogami v duhovniški stan, da si grehote sveta ruval in zidal v sebi in drugih božje kraljestvo z močno vero in ljubeznijo; postavljen si bil pa tudi med svoj narod, da si mu govoril, pripovedoval in mu pisal; dvigal si narodu bogate zaklade; budil si vedno narodno zavest; gradil si v svojem dolgem življenju tako, da si vzornik sedanjosti in prihodnosti postal.

Nimam namena tvojega ruvanja in zidanja v božjem vinogradu in na književnem področju označevati. Eno pa lahko pribijem: zvesto si uporabljal talente, ki ti jih je Bog poklonil; ko boš odložil romarsko palico življenja, te čaka pri Bogu plačilo, dela tvoja bodo pa med našim dragim narodom živela.

Dragi naš biseromašnik, sobrat v Gospodu, rojak, naroda svojega slavni sin! Tiho obhajaš izredni biseromašniški jubilej. Tiho in lepo. Nočeš, da bi te blagrovale rojaki na Breznici, odšel si iz Ljubljane, odklanjaš časti, ki bi ti jih ves naš narod ob dnevu božje dobrote rad poklanjal... Prišel si pa v objem matere Marije ter v zatišje triglavskih sten. Z Marijo si svoje duhovniško romanje začel, Mariji si v svojih častitljivih letih prišel, prav v letu njene posebne časti in slave, biser svojega duhovništva poklanjat. Tvoja spremljevalka, Marija, je lepa, dobra in mogočna. Na njeno priprošnje naj bodo biseri tvojega mašništva v večno srečo spremenjeni, tvoja dela za naš narod naj pa ostanejo izrazita in trdna kakor Triglav. V to željo povezujem svoje molitve in čestitke, katerim se pač pridružujeta vsa ljubljanska škofija in vsak Slovenec, ki se količkaj zaveda, kaj nam tvoje ime — Franc Saleški Finžgar — pomeni.

† Anton Vovk,

naslovni škof in apostolski administrator,
Ribičev iz Vrbe

Bilo je nepozabno doživetje gledati bisseromašnika Finžgarja, ko se je v popolnem soglasju z veličastno naravo zatopil v sveto opravilo. Z vso možato spoštljivostjo je pozdravil živega Boga v krhkih človeških rokah in se sklonil pred njim — kakor vedno doslej in vendar tedaj še posebej prevzet od božje navzočnosti. Onemel je in skrivnost bo ostala, kako je Boga počastil in se mu zahvalil. Samo to so mogli prisotni čutiti, da je bila za Finžgarja biserna maša vrhunski akord življenja, kakršno je dano le izbrancem. Samo od sebe se je nekako razodelo, da Finžgar vse žive dni v božji luči išče in zre harmonično ubranost vsega stvarjenja. Duhovništvo je zanj žarišče, od koder se ogreva in razgleduje njegova mnogostransko razgibana duševnost in krepča osebnostna moč. Iz tega vira prihaja njegova bistrovidna pisateljska ustvarjalnost, njegov čut za človeka v onemogli slabosti in junaškem vzponu k božjemu redu, njegov dar, da spretno išče in najde globlji smisel in nadčasovno lepoto v nemi naravi.

Finžgarja pozna naša javnost s treh glavnih strani: na široko je znan kot pisatelj, urednik in predavatelj, vse zaradi slovstvenega delovanja, on sam se zelo rad z mnogimi sodelavci spominja, koliko je delal kot socialni delavec in organizator, kot duhovnik pa je bil doslej nekam premalo ocenjen. In vendar je prav ta plat zanj osebno najznačilnejša, s tenkočutno vestnostjo opravljena; je pa tudi osrednjega pomena za pravilno pojmovanje njegove celotne osebnosti. Pravično je, da ga morhorjani s te plati bolje spoznajo; celih trideset let je zanje zbiral in urejal knjižne darove, bogatejše in prikupnejše od vseh prejšnjih; vse to obilno delo pa nosi viden žig Finžgarja duhovnika. Že po molitveniku »Vere mi daj, Gospod«, ki ga je Družba izdala 1927, morete razbrati glavne poteze neporušne vernosti, značilne za njegov duhovniški lik. Pa sezimo raje po najzrelejšem njegovem verskem spisu! To je »Sedem postnih slik« iz zbirke Studenci žive vode; natisnjene so bile v Celju 1938. Vredno je vedeti, da so to knjigo večkrat prevedli in natisnili v dveh svetovnih jezikih, v francoščini in angleščini; leta 1950 je v Kanadi izšla že tretja francoska izdaja, pozneje pa še angleška. Noben slo-

venski nabožni pisatelj se v tem ne more meriti s Finžgarjem. Kar škoda je, da je obsežno Finžgarjevo delo »Kristusovo trpljenje v slikah« ostalo še v rokopisu; nedvomno bi ljudje z veseljem segali po njem. S tem seveda vrsta Finžgarjevih verskih spisov še ni pri koncu. Ko je v Trnovem uvedel namesto šmarničnega branjna izvirne govore, je s tem nastala pomembna knjižica »V boju s samim seboj«, izšla v tisku 1921. Z verskimi članki in utrinki je Finžgar stregel menda prav vsem glavnim verskim listom v Sloveniji tja do zadnjih let, najraje dijaškim glasilom, kakor je bila »Naša zvezda«; članki v nji so se kar iskrili od prisrčnosti in globine. V tisku pa so izšli samo drobci od vsega, kar je Finžgar pripravil religiozne hrane iz bogastva lastnega duha. Večina tega je bila pridržana za njegove vernike in ni prišla med široki svet. Prav svojim faranom je prihranil najlepše darove svojega uma in srca, ker je svoj duhovniški poklic cenil nad vse. Sam je to nespodbitno dokazal takoj po novi maši pred 60 leti: šel se je peš zahvalit na Brezje in po vrnitvi še isti dan, spet peš ter ob kruhu in vodi, nadaljeval romanje na Sv. Višarje, kamor je došel drugo jutro že na pol onemogel. Tako je tudi pozneje dal svoje velike zmožnosti najprej dušam svojih vernikov in se v skrbi zanje ni plašil niti najhujših žrtev. Dokler ni opravil svojih duhovniških dolžnosti do konca natančno in zvesto, se ni lotil drugega dela; čeprav je široko znan kot izredno prijeten družabnik, ni nikdar šel preko pravila: najprej služba, potlej družba.

Za svoje duhovniško delo se je Finžgar temeljito in ognjevito pripravljval. Spoštovanje do božjih reči je kazal v razločni izreki pri molitvi, docela natančnem redu pri bogoslužnih obredih, v natančnosti in slovesnosti opravil, posebno pa še v skrbni izdelavi cerkvenih govorov. Njegove pridige so imele vsaj to trojno lastnost, da so kar moč jasno opredelile božjo besedo, da so se živo prilegale sposobnostim poslušalcev in da so pričale o njegovi veliki in modri skrbi za duše. Kot kaplan je imel izredno priložnost, da se je na široko razgledal po najrazličnejših krajih škofije. V osmih letih po novi maši je sedemkrat menjal službeno mesto: iz Bohinjske Bi-

strice je šel na Jesenice, od tod v Kočevje in Idrijo, na Št. Jošt in v Škofjo Loko, dokler se ni nekaj dlje zadržal v ljubljanski prisilni delavnici. Povsod se je močno uveljavil, ljudje so ga neradi pustili oditi, Finžgar pa je preprečil vsa posredovanja in z vso vnemo prevzel vsako novo dolžnost. Ob 80-letnici je to ravnanje sam tako opisal: Živo sem se domislil pokojnega svojega duhovnega vodnika, ki mi je pred ordinacijo nasvetoval: »Naredi trdno zaobljubo, da se ne boš nikoli upiral, če boš premeščen kamor koli. Takoj in z veseljem poveži svoje stvari ter pojdi. Nikamor ne prideš med same angele, a tudi ne med vrage. Povsod so le ljudje, dobri in slabi, niso ne angeli ne vragovi; človek je sredi med obema.« Obljubil sem in obljubo zvesto držal. Kljub številnim dekretom sem danes vesel te svoje zvestobe tedanjim zaobljubi. Povsod se mi je odprl nov svet, svojski svet kraja in ljudi, kjer mi je pravilen pogled na svet od leta do leta dozoreval. Če bi bil obtičal na enem kraju, kjer bi mi bilo mehko postlano, prav gotovo bi ne bil videl in soobčutil toliko človeških bojev, trpljenja, padcev in vstajenj, kakor sem jih na svojem popotovanju srečal. Vse to življenje je bilo povod, da se mi je kar siloma razgibalo pero in sem skušal, kolikor sem bil pač sposoben, po pravici in brez laži to zrcalo postaviti človeštvu pred obraz. Kdor pa hoče biti in je tudi zares zgolj suh življenjski slovničar, ki zahteva, da se vse godi natančno po paragrafih, da se svet suče, kakor so nekdanj zahtevali judovski pismarji, precejali komarje, kamele pa požirali, za takega je ogledalo človeških bojev zoprno. — Po teh letih zorenja mu je škof Jeglič po vrsti zaupal izredno kočljiva in odgovorna župnijska mesta: Želimlje, Soro ter Trnovo v Ljubljani. Povsod je mojstrsko obvladal zapletene razmere in si pridobil zaupanje ljudi, dotlej sprtih in razdvojenih. Prenavljal je cerkve (kakor je ugotovil Izidor Cankar za Soro) »z znanjem in okusom« in preučil potrebe svojih župnij od velikih skupnih do najdrobnejših osebnih, da je mogel vanje poseči z uvidevno in dobrotno roko. Spet naj to razloži kot poklicna priča Izidor Cankar: »O živinorejski zadrugi, vodovodu, domu in cerkvi govori (Finžgar) z večjim ponosom kakor o svojih romanih;

marsikdo mu je to že zameril, a slednjič je vendarle res, da je samo eno potrebno.« To »eno potrebno« za Finžgarja seveda ni bila skrb za vsakdanji kruh, temveč zvestoba duhovniškemu poklicu. Za njegove farane je bila najboljša stvar komaj dovolj dobra, najtežja žrtev prijetna. Nekaj posebnega so bili zdaj njegovi govori, ne morda predvsem slovesni, čeprav zna besedo mogočnejše zastaviti od drugih, temveč domači in vsem razumljivi. Zato pa seveda nikakor ne ohlapni, površni in prazni! Nič manj se ni zanje pripravljaval kakor za nastope pred izobraženci, kjer je slovel po svoji kleni in zgoščeni predavateljski sili. V pridigah je svojim vernikom razložil vse knjige sv. pisma, vsebino vseh glavnih bogoslovnih predmetov in vrh tega še cerkveni nauk po sv. Tomažu Akvincu, kakor ga podaja učenjakom v svoji sloviti »Sumi«. Znal je z obilnim razmišljanjem to težko snov približati razumevanju neukega poslušalca in jo hkrati podajati v tako mikavni obliki, da je zanimala tudi izbirčnega razumnika — kar je mojstrovina, ki se je verjetno mogla posrečiti samo njemu. Ker so bili taki govori prirojeni krajevnim razmeram, jih Finžgar seveda ni objavljaval, čeprav je rad ustregel urednikom duhovniških listov in jim večkrat poslal pripevke, da so jih mogli uporabiti tudi duhovniški sobratje. In še nekaj je posebnost teh govorov: njihova vedrina. Duhovniška služba je bila za Finžgarja priložnost, da je vsepovsod ohranjal pogum, optimizem in vesel razmah najboljših sil v človeku. Vseh njegovih 60 let mašništva je bilo uteleševanje odrešiteljske in vstajenjske misli.

Še to in ono bi bilo treba zapisati, da bi mohorjani vedeli za glavne poteze na Finžgarju duhovniku. Gotovo pa že to zadostuje, da si ustvarimo pravičnejšo sodbo; dopolniti jo je vsakemu mogoče še iz spisov, kjer nekje na dnu razločno odseva živa povezanost vsega Finžgarjevega dela z njegovim glavnim poklicem. V »Naši zvezdi« je letošnji biseromašnik nekoč razložil, da si je zato izbral prav duhovniški stan, da bi tako mogel več koristiti svojemu ljudstvu kakor kod drugod. Ob biserni maši mu lahko potrdimo, da ga upanje ni goljufalo. In mi smo Bogu in njemu hvaležni, da se je tako odločil.

Ob osemdesetletnici

Življenjskega jubileja pisatelja Ksaverja Meška smo se spominjali vsakih deset let: 28. oktobra 1874 se je rodil, leta 1924 in 1934 smo obhajali njegovo petdesetletnico in šestdesetletnico, vojna leta so 1944 preprečila večjo proslavo njegove sedemdesetletnice, zato letos še posebej poudarjamo njegovo osemdesetletnico. Take desetletnice bi nas mogle spraviti v zadrego, če bi morali ponavljati vedno iste misli in ugotovitve. Toda Meškova oseba, pisateljsko delo in življenje nam nudijo toliko posebnosti, kažejo toliko novih potez, da smo v zadregi, kje bi prijeli in kaj poudarili. Seveda pa je njegovo pisateljsko delo v ospredju. Kot pisatelja ga najbolj poznamo in najbolj upoštevamo. Njegove knjige so razprodane, ponatisi in nove zbirke v najkrajšem času izginejo iz knjigarn. Meško pač ne more tožiti, da njegovih knjig ljudje ne bero in da jih ne kupujejo. Pa tudi bralci ne morejo reči, da pisatelj nanje ne misli. Že po osvoboditvi je izdal več knjig, v katerih je izbral vrsto svojih starejših črtic, slik in novel in jim dodal to in ono novo ali staro predelano in obnovljeno. Meško tako kljub letom ni nehal ustvarjati in ne predelavati. In v svojem osemdesetem letu je doživel, da mu je pri Mohorjevi družbi začela izhajati izbrana proza. Ta izdaja naj bi počastila njegovo pisateljsko tvornost in naj bi slovenskim bralcem dala v roke izbrane njegove najboljše spise v nevezani besedi.

Uveljavljeno je prepričanje, da je Meško lirski prozaik, to se pravi, da v svojih čr-

tich in povestih opisuje predvsem čustveno plat življenja, podaja čustveno, notranje doživljanje svojih oseb in predvsem sam sebe. Toda to velja le za del njegovih spisov. Resnica je namreč tudi ta, da razen čustvenih menjav in lirično nastrojenih meditacij podaja Meško tudi zunanje

dogodke in da ne samo s srcem premišljuje, temveč da tudi pripoveduje. Meško ni zgolj lirik, temveč tudi epik. Predvsem pa velja, da se Meško v svojem pisateljskem razvoju spreminja, dopolnjuje in popravlja. To spreminjanje je opazno zlasti v knjigah, ki so izšle po drugi svetovni vojni. Posamezne slike in povesti so tu v primeri s prvo objavo tako spremenjene, da morem govoriti o povsem novem Meškovem pisanju. Če se je prej pogosto utapljal vase, če se je zunanji svet v njegovi besedi izgubljal, kakor se izgubljaajo zadnji odme-

vi tega sveta v človekovi notranjosti, se je v zadnjih desetletjih, posebno po osvoboditvi, vedno bolj vračal k preprostemu človeku, k vsakdanjemu dogajanju, k neiskani besedi za občečloveško doživljanje, skratka, k jasnemu pripovednemu slogu. Tako se vrača tja, kjer je začel, h koreninam, iz katerih je poganjal zdravi realizem Jurčiča in Kersnika. Kar je včasih bohotno poganjalo v okras stavkom, slikam, premišljevanju, liričnim črticam, mu je danes odveč. Tako zmaga v njem smer, ki se v njem bojuje s simbolistično od početka. V nekem pismu iz 1905 piše: »Ko so izšle pesmi Župančičeve in Sardenkove, sem nameraval napisati nekoč nekoliko o obojih

in bi izrekel tudi, da se vrnemo prej ali slej preko teh modernih igračk k Stritarju, Levstiku, Gregorčiču, Aškercu in Medvedu. « Kar je tedaj čutil, je v njem zmagovalo in zmagovalo: ni šel dolgo pot z modernom, temveč se je obrnil k poglobljenemu realizmu. Stavki so postajali jasni in preprosti, zgodbe v njegovih črticah zrcalo slovenskih in občečloveških dogajanj. Lična poudarjenost enkratnih osebnih doživetij se je umaknila epski pripovedi. Bohotnost odpada, vračamo se k preprostemu, kar ljudskemu realizmu, na katerem pa vendarle leži koprena pisateljve mehke in melodične besede. Kakor se mu pogloblja življenjski pogled na ljudi in dogodke, tako se pogloblja in dozoreva tudi njegov opis objektivnega sveta v knjigi. Pisateljstvo mu je delo, mu pomeni boj za besedo in obliko. Pesniku Antonu Medvedu piše, da svoje stvari po štirikrat do šestkrat prepíše, pređen jih dá iz rok. In uredniku Levcu nekje priporoča, naj pridno uporablja pri njegovih rokopisih rdeči svinčnik. Ne mislim s tem reči, da Meško ne čuva ljubosumno vsake črke svojega besedila in ne brani sleherne vejice v njem, toda obenem velja, da nikoli ni zadovoljen z ustvarjenim delom, temveč vedno tehta, kako bi utegnilo biti bolje. Ko v nekem pismu hvali Cankarjeve Tujce ter obenem odklanja njegovo satiro in sarkazem, takoj za tem vzklika sam sebi: »Kaj to tebe briga! Vsak po svojem temperamentu, tako je najbolje.« In nekje drugje: »Glavno je, da je stvar umetniška.« Tako zase zahteva spoštovanja in upoštevanja, a ga obenem v enaki meri vnaprej priznava drugim. Umetnost je izraz človeka in za človeka. Zato po Meškovo ne more služiti sama sebi. Medvedu piše: »Umetnost mora imeti svojo jasno misel, ki je ni treba šele iskati. Nočem se potegovati za puhlo umetnost, ki nič ne pove! Nasprotno, naj pove jasno, potem se vidi, ali je smisel v nji ali ne.« Zaveda se, kako je umetnik zidar in stvaritelj: zida veliko stavbo iz majhnega in ustvarja tudi iz »nič«.

Kakor vsak umetnik, je tudi Meško doživljal v življenju lepe pohvale pa nizkotne napade. Da si ohrani prostost, se ni vezal na posamezne slovstvene skupine na Slovenskem. Pisal je v Ljubljanski Zvon, ki je bil liberalno glasilo, v Dom in svet,

ki je povezoval katoliške književnike, v Slovan, kjer so se največ zbirali Zvonovi disidenti, zlasti pa je sodeloval pri Slovenski Matici. Kot Štajerec in kot narodni delavec na skrajnem zahodnem obrobju slovenskega ozemlja, na Koroškem, je posebno ostro občutil vso noro pogubnost »kranjske« politike v rajni Avstriji. Zato tudi slovstvenih, a politično opredeljenih skupin ni hotel podpirati, ko bi sodeloval samo v enem časopisu. Meško je videl, kako je tedaj šlo za slehernega slovenskega človeka, šlo za vsako ped naše zemlje. Otepal se je zato sodelovanja pri Ljubljanskem Zvonu in pri Domu in svetu, ker so takoj, ko je kje začel sodelovati, drugi zakričali: Prekleti!, a prvi klicali Hosana! Govekarju piše v nekem pismu iz 1905: »Meni se stуди vse, da bi pljunil in ne bi stopil nikoli več v javnost. A ravno, ker so ljudje tako brez sramu, ne odstopim! Tega veselja jim ne privoščim... Silil se nikoli nisem med klerikalce, dobili so me s prošnjami, grožnjami in so vedno pisarili, kako da se na nasprotni strani intrigira proti meni! Ko pa sem bil enkrat med njimi, so hoteli, naj plešem po njihovem, česar seveda nisem mogel in ne hotel.« In nekaj pozneje: »To grozno strankarstvo pri nas! Kolikokrat sem pravil že raznim gospodom, da bi se vendar lahko sodelovalo pri več listih, a ne, to jim je zločin. In posebno mi izvenkranjski pisatelji vendar nimamo kaj opraviti s strankarsko politiko na Kranjskem, če že ta res mora odločati tudi v umetnosti, kar je nesmisel!« Že nekaj let prej je prav tako obsojal zaradi strankarske pristranosti Zvon in Slovenski Narod, ki da hvalita vprek, kar pride iz njunega, in blatita vse, kar pride iz tujega tabora.

Meška je v celoti in vedno vodila ena sama jasna in čista misel: služiti domovini. Zato se je kljub napadom, intrigam, omalovaževanju in norčevanju zdaj s te, zdaj z druge strani znal vedno dvigniti nad umazanost dnevnih dogodkov in politične gonje ter neomadeževano ohraniti svojo službo materi domovini. »Dragi brate,« piše Medvedu 1900. »Kaj delaš? Samotarjš? — Jaz tudi! Se ti dozdeva svet nespamet? — Meni tudi! Se mu smejiš? — Jaz tudi... Da, da, samotarja sva. Tudi jaz sem v gorah — 963 m visoko. Lahko torej

gledam na svet, dol'. — Imava pač premalo prožne hrbte! Je že tako na svetu...« Čeprav govori iz teh Meškovih besed trpkost in skoraj ujedljivost, jim ni sledila zagrenjenost in umik. Delal je dalje s peserom in delal kot narodnjak in duhovnik: učil je otroke, skrbel za ljudske odre, pisal v časnike listke in poročila, dvigal narodno misel z besedo v cerkvi in izven nje.

Nacionalna misel, ki ji je služil kot pisatelj in kot človek, mu je prinesla tudi preganjanje. Kar je oznanjal z besedo, je tudi z dejanjem potrjeval. Takoj ob izbruhu prve svetovne vojne je prišel pod orožniško nadzorstvo, ker je bil srbofil — 1912 je dal svoj dar za Balkanski rdeči križ — a 1916 so ga odvedli v zapor zaradi »suma veleizdaje«: 25 mož, med njimi 15 orožnikov z nasajenimi bajoneti, peš in na konjih je obkolilo Marijo na Zilji, da jim ne bi ušel. Po nekaj tednih je bil izpuščen, toda na svojo faro se ni smel vrniti, škof ga je moral poslati drugam, kjer je pod orožniškim nadzorstvom imel omejeno svobodo gibanja. Toda ko se je avgusta 1917 vrnil na Ziljo, so tudi tu že dozorevali dogodki: 1918 so se med jugoslovanskimi in nemško-avstrijskimi, zlasti heimwehrovskimi oddelki sprožili boji za posest slovenske Koroške in premoč nemških nacionalističnih elementov v tem delu je narekovala Mešku, če si hoče rešiti življenje, naj pobegne. Tako je sredi zime januarja 1919 moral preko Karavank pobegniti v tedanjo Jugoslavijo. — Ali je bilo v drugi svetovni vojni kako drugače? Komaj se je razlila hitlerjevska osvajalska povodenj čez Slovenijo, so že v prvih dneh policisti poiskali župnika gorjanske fare, ki šteje manj ko 300 duš, in ga s Sel pod Uršljo pognali v taborišče, a od tam na Hrvaško in v Bosno. Šele 1945 mu je osvobojenje omogočilo vrnitev. Ali mu je bilo torej sedemdesetletniku kaj prihranjeno? Ne, dobil je, kar njegovo ljudstvo: štiriletno pregnanstvo. Med tem, kar je pisal, in tem, kar je živel, ni nasprotja.

S tovarišem sva se šele pozno popoldne odtrgala iz Slovenjega Gradca in zaradi prostovoljnih ovinkov šele pod večer prišla na Sele. Vas? Ne, samota... Na klučju med drevjem bela cerkva sv. Roka, nekaj stran dve, tri hiše, med njimi Meškovo

župnišče. Tišina, bregovi, gruče drevja po njih, vgreznjene kotline globače, na oddaljenih robovih, morda četrt, morda pol ure daleč, druge osamele kmetije, njive po rebrih in globačah, tu in tam kaka ravnica, pač za vrtič, skedenj, hlev, korito s studenčnico, nad tem kmečkim pasom črne stene jelovih gozdov ter vse više in više rastoča pobočja in glave Uršlje gore, košate vladarice. Pred kapelico ob župnišču naju pozdravlja pisatelj in vabi v hišo, vso zasenčeno v sadnem drevju. Kaj more biti skromnejšega od njegove sobe! Pisalnik je preobložen s papirjem, knjigami, spominčki, slikami, tudi mizo sredi sobe je treba šele razbremeniti, da lahko sedemo k nji. Tema že po kotih, na oknih železni križi. Soba zaudarja po zatohlosti, za razsvetlavo je pripravljena petrolejka. Tu živi, piše, župnikuje Meško. Z izbranostjo uglajenega svetovnjaka in s skromnostjo podeželskega župnika posaja za mizo, pri naša sam kruh in pijačo, sam streže, živo odgovarja in še bolj sprašuje. Da bi mu tu bilo dolgčas? Kje pa! Nasprotno, vedno je dan prekratek. In vendar bi lahko udobno sedel vsaj v Slovenjem Gradcu, če ne v Mariboru, kot dekan in monsignor. Če je kdaj imel kaj želja, kaj posebnih teženj — kaj naj bi zdaj še imel? Tiho delo župnika in pisatelja do zadnje ure.

Opraviči se: Ni cerkovnika, pa mora iti zvonit. Potrpiva naj, da odzvoni večno luč. Poišče velik ključ in odhaja, a stopiva še midva za njim. Vsa samota vrši v večerniku, ki ga spremlja globoka melodija skritih studencev in potokov. Skrivenčeno drevje pahlja v sapi, nekje na daljnem robu blisketa ena sama lučka — sosed. V dolini — tam je Stari trg in Slovenj Gradec — utripljejo žarnice. Cerkva je v temi in med sencami dreves še bolj bela in še bolj stisnjeno kipi navzgor, zvonik je ko šilo, sama konica. V vratih v zakristijo hrstne ključ, vrata zaškripljejo. Midva se umakneva v ladjo, župnik ostane pod zvonikom. Nad nama v črni temi plava krvavordeča večna lučka, okoli oltarja se lovi nekaj rumenih bleskov. V zakristiji podrgne vrv po lesu, nekje nad nami zastoeče jarem, potem se zaziblje zvon in udari... Zvoni... zvoni... Glasovi seka-jo v globoko šumenje neizmerne gorske samote, enakomerno, brez zvena: dan se

je končal. Zvoni... Vrv vleče osemdesetletnik, rojak iz Slovenskih goric, župnik s Koroške, begunec čez zasnežene Karavanke, interniranec iz Rajhenburga, pesnik Tihih večerov in Miru božjega, pisatelj Poljane, svetovnjak, duhovnik, župnik — pa obenem zvonar in cerkovnik. Dan je končan... V čem se človek najbolj utelesi? V knjigi? V ljubezni do svojega ljudstva? V skrbi za dušo brata in sestre?

Ko je Meško 1941 živel v pregnanstvu v Bosni, je pisal prijatelju v Slovenijo, naj mu pošlje tri knjige: slovensko Sveto pismo, Kempčanova Hojō za Kristusom in Prešernove Poezije. V tej želji je razkril svoje najgloblje gledanje na človeško besedo. Sveto pismo mu je kot človeku in duhovnu zadnja, najgloblja in vse obse-

gajoča beseda; da jo je zahteval v slovenskem jeziku, se je povezal s stoletji ter s prostorom od Zilje do Kolpe, od morja do Rabe. Ko je zahteval Kempčana, je modrost svojih izkušenj želel primerjati s sentencami in reki brata duhovnika drugega rodu, drugega jezika in drugega časa, toda istih krščanskih korenin. Ko je prosil za Prešerna, je spregovorila v njem neuničljiva vera v lepoto slovenske besede in v večnost slovenskih duhovnih ustvaritev. Vse tri knjige so mu bile domače: v izgnanstvu se je hotel pogovarjati z njimi, kakor se je pogovarjal z njimi doma. Njihova vsebina in njihova govorica, je vedno želel, naj bi bila tudi vsebina in govorica njegovega življenja in posebej njegovega leposlovnega ustvarjanja.

Štirje jubilanti

RUDOLF JANEŽIČ

Ob biserni maši

Skoraj vsi nad petdeset let stari lavantinski duhovniki so bili gojenci biseromašnika, kanonika seniorja lavantinskega kapitlja, Rudolfa Janežiča. Večini je bil duhovni vodja, drugim pa ravnatelj v mariborskem bogoslovju. Dvajset let je uvažal bogoslovce v duhovno življenje z vsakdanjimi premišljevanji, teoretskim poukom in osebnim vodstvom. Globoka pobožnost in razumevanje življenja sta ga usposabljalala, da je vzgajal dušne pastirje, ki so in še oblikujejo versko življenje vernikov v Slomškovem duhu. Takoj ob nastopu spiritalne službe je uvedel pri premišljevanjih slovenščino, za kar je v tistih časih trebalo precej poguma. Ko je leta 1915 postal stolni kanonik, je prevzel ravnateljstvo bogoslovja, ki ga je vodil v hudih letih prve svetovne vojne tja do leta 1926. Globoko zakoreninjen v nadnaravni svet je s trdno voljo in mnogim trpljenjem srečno prebrodil z zavodom duhovne in gmotne težave vojnih in prvih povojnih let.

Okupator ga je s pretežno večino lavantinskih duhovnikov preselil na Hrvaško. Izgnanstvo je preživel v Zagrebu, kjer je bil nevarno bolan in je s trpljenjem in molitvijo delal za skrajšanje preizkušnje.

Kot spiritual je bil ravnatelj bogoslovne cerkve sv. Alojzija. Znal je privabiti v cerkev posebno slovenske vernike, ker je opravljal službo božjo v slovenščini in tako pomagal utrjevati slovensko zavest v takrat

narodno ogroženem Mariboru. Zaradi osebne svetosti in življenjske razgledanosti je bil in je še iskan spovednik. S tehtnimi članki iz duhovnega življenja je bogatil predvsem Glasnik presv. Srca Jezusovega in ljubljanski Venec. Njegove članke so radi

brali poglobitve žejni verniki, ker veje iz njih iskrenost in svetniška preprostost.

Rodil se je pri Sv. Miklavžu blizu Ormoža 20. marca 1870. Gimnazijo in bogoslovne študije je dovršil leta 1895 v Mariboru. Kaplanoval je pri St. Ilju v Slovenskih goricah in v Celju.

Odlikuje ga izredna skromnost, preprostost, oživljajoč humor in optimizem. Vsi njegovi bivši gojenci in verniki se z njim veselijo lepega jubileja in mu želijo, naj mu sonce milosti božje in duhovnega veselja ožarja življenjsko jesen.

-c.

KAREL BERVAR DEVETDESETLETNIK

Po življenju Celjan, po rodu zdrava motniška korenina. Čeprav mu je že 90 let, je njegova postava zravnanja in lasje, sicer sivi, vendar gosti, brez pleše. To je naš jubilar — orglarski vodja in skladatelj Karel Bervar.

Življenje mu je začelo teči z rojstnim letom 1864 v Motniku. Tam je obiskoval tudi osnovno šolo. Prvi učitelj v glasbi mu je bil organist in učitelj fr. Norbert v sa-

mostanu v Nazarjah. Leta 1883 se je vpisal v ljubljansko orglarsko šolo. Po končanem šolanju je nastopil službo organista v Blagovici in Gornjem gradu. Želja po izpopolnitvi in napredku ga je gnala v svet. Obiskoval je visoko glasbeno šolo v Regensburgu in z odličnim uspehom dovršil enoletni tečaj, ki so ga vodili dr. Franc Haberl, Haler, Grisebacher in drugi svetovno znani glasbeniki.

V oktobru 1895 je nastopil službo organista v Celju. Nekaj let pozneje je ustanovil orglarsko šolo in jo skrbno vodil 40 let. Iz te šole so izšli odlični glasbeniki, ki delujejo danes kot organisti ali v svetni glasbi kot pevovodje in dirigenti. Poučeval je tudi petje na celjski slovenski gimnaziji ter vodil celjski čitalniški pevski zbor.

Obiskoval je tudi glasbene tečaje. Tako na Dunaju, kjer ga je vodil A. Foerster, in v Gradcu pod vodstvom p. Horna. Pozneje je vodil tudi sam tečaje v Mariboru in Celovcu. Med udeleženci so bili tudi dr. Kimovec, Luka Kramolc, Kristl in drugi. Bil je izvrsten učitelj in svetovalec, zato je bil petkrat izvoljen za predsednika Društva organistov in glasbenikov za Slovenijo in Prekmurje. Leta 1936 je bil izvoljen za častnega predsednika tega društva. Napisal je sam več skladb in jim dal lastni tekst. A naš jubilar ni znan samo po slovenski domovini. Njegovi učenci delujejo tudi po drugih republikah naše države — v Zagrebu — in celo izven naših meja — v Ameriki.

Danes živi Karel Bervar v Celju. Oči so mu skoraj popolnoma odpovedale, toda če prideš k njemu s kakršnimi koli željami iz glasbe, je ves mladosten, živahen in ti ustreže z nasveti svojih bogatih izkušenj, saj mu je spomin še izredno dober.

Dragemu jubilaru iskreno čestitamo!

Cvetko Jagrič

JOSIP BRINAR OSEMDESETLETNIK

Med prvimi knjigami, ki sem jih kot otrok bral z užitkom, je bila »Lisica Zvitorepka« v izdaji Družbe sv. Mohorja. Napisal jo je Josip Brinar, ki preživlja svoj pokoj v Celju, duševno še vedno čil in poln zanimanja za vse, kar se doma in v svetu dogaja.

Josip Brinar se je rodil pred osemdesetimi leti 1. novembra 1874 v Studencah nad Hrastnikom in mu oče izhaja iz stare kmečke rodovine, ki je od nje vzel tudi svoje pisateljsko ime Jeranov. Iz dobe svojega pastirčevanja se še spominja prvega velikega štrajka v hrastniškem premogovniku 1889, ko so orožniki in vojska lovili »knape«, razkropljene po vaseh, in jih nasilno gonili nazaj v jame. Iz hrastniške ljudske šole je mogel z lepim spričevalom oditi kar na učiteljsiše v Maribor, kjer mu niti nemščina ni delala preglavic. Tu sta mu bila ravnatelj Schreiner in dr. Bezjak najboljša vzgojitelja in učitelja.

Učiteljsko službo je nastopil 1893 v Slovenski Bistrici, kjer je učil 140 otrok I. razreda ljudske šole in se udeleževal v pevskem, gledališkem in tamburaškem zboru. Odšel je v Vojnik, kjer se je njegova dejavnost obrnila k strokovnemu študiju in pisateljevanju. Tu je proste ure rad preživel v gozdiču Paradeški, kjer je zasnoval povesti za mladino »Čukova gostija« in »Medvedji lov«. Pričel je priobčevati članke in razprave v pedagoški reviji »Popotniku«, »Jezikovne izprehode« pa v celjski »Domovini«. Sprijateljil se je tu s profesorjem Bezenškom, ki je iz Bolgarije prihajal v svoj rojstni kraj Bukovje pri Frankolovem. Ob raznih slovenskih prireditvah v Vojniku so bili spopadi s trškimi nemškutarji, zaradi katerih je tudi Brinar imel neljubega opravka z avstrijsko oblastjo. Udeležil se je slavnosti v celjskem Narodnem domu ob obisku Čehov,

ko je poulična drhal z gorjačami napadala Slovence. Končno je šolska oblast ustregla vojniškimi veljakom in Brinarja premestila v Rajhenburg, kjer se je navezal na mnoge nove prijatelje: nadučitelja Matka, postajnega načelnika Podkrajška s pisateljskim imenom Harambaša in bele menihe trapiste, ki so bili Francozi in so izdelovali čokolado, likerje in sir. Upravnik njihovega podjetja je bil Parižan Assie in stik z njim ga je napotil, da se je krepko lotil učenja francoščine. Tu je napisal razpravo »Slomšek kot pedagog« in zanjo prejel častno nagrado. Njegovo naslednje službeno mesto Sevnica je rojstni kraj »Lisice Zvitorepke«, knjige živalskih pravljic za mladino, ki jo je izdala Družba sv. Mohorja 1904 in v ponatisu 1923.

Brinar je imel izpit za poučevanje na meščanskih šolah, vendar je bil kot »prekucuh« odbit, ko je prvič zaprosil za izpraznjeno mesto na meščanski šoli v Krškem, v drugo pa je uspel. Tej šoli je bil predpisan nemški učni jezik, vendar je narodno zavedno učiteljstvo na nji vzgajalo v slovenskem duhu. Ko pa je bila 1906 v Postojni ustanovljena prva meščanska šola s slovenskim učnim jezikom, se je priglasil za ravnateljsko mesto na nji in ga dobil. Toda slovenskih učnih knjig za to šolo ni bilo nobenih. Brinar ni dolgo pomišljal. Prijel je za pero in pisal brez odmora: Čitanko, trodelno Zgodovino in Slovensko jezikovno vadnico — vse te knjige za uporabo na meščanski šoli. V čitanki je uporabil bogato snov, ki jo je nudila slovenska književnost, ni pa sam zanjo prikrojeval sestavkov. Iz del naših priznanih pisateljev je izbiral primerne stavke za Jezikovne vadnice ter ob njih izvajal slovniška in pravopisna pravila in jih uporabljal za vaje. Z vsem tem je pri nas pričel hoditi novo pot. Brinarjeve šolske knjige so dragocene po svoji metodični strani in polne življenjske, bogate vsebine. Mladino so usmerjale k zanimanju za našo književnost, k ljubezni do dobrega in lepega, k spoštovanju slovenske besede.

Toda do novovrstne meščanske šole je marsikje vladalo precejšnje nezaupanje, ki pa je po zaslugi dobrih učiteljev kmalu skopnelo, ko so se njeni uspehi praktično pokazali. Njeni absolventi so se v obrtniškem in trgovskem poklicu prepriče-

valno uveljavili. Marsikomu so se odprle oči, ko mu je fantič šolar za domačo rabo narisal načrt novega hleva in drugih stavb.

Trdni značaj naših kraških Notranjcev, njihov kleni in čisti jezik ter sama narava so Brinarju prirasli k srcu. Kot lovec je obiskoval zlasti pragozd na Kozjeku za Javornikom. Tu se je srečaval s srnjadjo in petelinom, lovcem pred puške pa so prihajali tudi medvedje in volkovi. Ob raznih lovskih dogodivščinah je pisal članke za »Lovca« in dobival motive predvsem za dve knjigi: »Medved Kosmatin, kralj notranjskih gozdov« in pa »Volk Sivor«. V to življenje in delo Brinarjevo je posegla prva svetovna vojna in ga potegnila tudi na soško fronto. Ob zlomu Avstro-Ogrske so se v Postojni prikazali Italijani z belimi zastavami, kmalu pa so se opogumili in odstranili Vilharjev spomenik ter pozaprli mnogo Slovencev. Da bi se izognil grozeči aretaciji, se je Brinar z družino preselil v Celje in tu prevzel ravnateljstvo dekliške meščanske šole. Med vojno oropano šolo je na novo uredil in jo kot preizkušen pedagog uspešno vodil do svoje upokojitve 1929. V tem času je izdal vrsto potrebnih šolskih knjig.

Med drugo svetovno vojno je Brinar priskrbel našim ljudem po taboriških mnogo paketov s hrano, partizanom na Pohorju je poslal vse svoje specialne zemljevide Spodnje Štajerske. Njegov sin inženir — partizanski major — se je boril na Dolenjskem in Kozjanskem. Še 1945 je Brinar v celjskem tečaju usposabljal nove učitelje za poučevanje slovenskega jezika.

Rad je potoval. S kolesom je premeril vse kotičke Slovenije. Tako je nekoč obiskal na Koroškem prof. dr. Sketa in se z njim večkrat kopal v Vrbskem jezeru. Redno je zahajal na vrhove Savinjskih Alp in na Pohorje, kjer je našel snov za svoje »Pohorske bajke in povesti«. V avstrijski dobi je prepotoval mnoge dele monarhije, zlasti pa slovanski jug. Z odprtimi očmi si je ogledal tudi Italijo, Švico in Francijo.

Svoje spomine na Monte Carlo je porabil v povesti »Žrtve zlata«.

Josip Brinar je bil vselej in povsod plemenit in delaven človek ter zvest Slovenec. Kot vzgojitelj, učitelj in pisatelj je služil napredku svojega ljudstva. Pisano in bogato je njegovo življenje in delo, v vsem pa je bil zgled ljudstvu zvestega izobraženca. Zavest, da je res tako, naj mu sladi jubilej in vrsto let, ki mu jih še želimo.

Fran Roš

ANTON FAKIN SEDEMESEETLETNIK

Anton Fakin je bil rojen v Škrbini na Krasu dne 13. junija 1885. Leta 1905 je dovršil državno učiteljsiše v Kopru z diplomskim izpitom za učitelja. Nato je služboval dve leti v Temnici in potem v Kostanjevici do izbruha prve svetovne vojne. Leta 1910 je napravil učiteljski tečaj za učitelje kmetijskih nadaljevalnih šol na deželni kmetijski šoli v Gorici, leta 1913 pa učiteljski tečaj na državni obrtni šoli v Ljubljani in postal učitelj obrtno-trgovskih nadaljevalnih šol. Leta 1915 je postal pomočnik okrajnega šolskega nadzornika v Sežani in je obenem sprejel na okrajnem glavarstvu v Sežani referat za vojaške podpore za sežanski okraj. Ko je prišel v Jugoslavijo, je bil eno leto pomočnik okrajnega šolskega nadzornika v Ljubljani za ljubljansko okolico. V letu 1919 do 1920 je obiskoval učiteljski tečaj za učitelje meščanskih šol v Ljubljani in jeseni 1920 napravil diplomski izpit za stalnega učitelja meščanskih šol. Nato je bil imenovan na meščansko šolo v Ribnico na Dolenjskem, kjer je služboval štiri leta. Leta 1921 je šel poglobiti svoje znanje na Višjo pedagoško šolo v Zagreb. Leta 1924 je bil premeščen na meščansko šolo na Prule v Ljubljano, a že leta 1929 je bil imenovan za ravnatelja novo ustanovljene šole na Viču v Ljubljani, kjer je služboval do svoje upokojitve 1946. Medtem je mesto pod njegovim pedagoško-didaktičnim vodstvom sezidalo na Viču eno najmodernejših šolskih poslopij. V njem je sedaj popolna gimnazija, katere zametek je bivša meščanska šola.

Anton Fakin je bil že kot mlad učitelj stalni dopisnik za spodnji Kras pri tržaški

Edinosti, ki je poleg drugega prinašala mnogo zemljepisnih in zgodovinskih člankov s Krasa. Pozneje je sodeloval pri strokovnih listih, pri mladinski reviji »Razori« in pri Družbi sv. Mohorja.

Spisal je 1929: »Šolski zoo. Kratko navodilo za ustanovitev živalskega vrta«; 1930: »Šolski botanični vrt in botaniške ekskurzije«; 1936: »Državoznanstvo (Družboslovje), I. del«; 1937: »Državoznanstvo, II. del«; 1938: »Prirodopis živalstva in rastlinstva, I. del«; 1939: »Prirodopis živalstva in rastlinstva, II. del«; 1950: »Splošna botanika«; 1951 pri Mohorjevi: »Iz življenja rastlin«. Nad deset let nepretrgoma je bil predsednik Društva meščanskih učiteljev za Dravsko banovino. Pridno je sodeloval v Zoološkem društvu v Ljubljani v času, ko mu je predsedoval še prof. dr. Šerko, in bil tri leta njegov tajnik.

Anton Fakin se je ves čas v znanju poglobljal in svoje življenjske moči posvečal mladini in ljudstvu. Ob jubileju mu priskrbo čestitamo.

Severin Sali

Jaz bom večno samoten

Jaz bom večno samoten,
toda nikoli sam...
Jaz bom večno popoten,
na poti v zasanjani hram.

Tisoče duš hodi z mano,
tisoče src je moj glas...
Brašna ne jémljimo; mano
nasul nam bo zvezdnati plaz...

Mirno pod nebom se sanja,
drevesa so varna zavetja;
popotnikov noč ne preganja,
dan nova jim dá razodetja.

Mi smo na poti skož čase,
mi večnost sprejeli smo nase...

Jaz bom večno samotn —
toda nikoli sam...
Vam, ki ste z mano, popoten
pozdrav in roko vam dam...

Iz starih papirjev

Ksaver Meško

I

Visoko nad mestom sameva ponosno in mračno mogočni ptujski grad.

Na severni strani mesta se od znamenite dominikanske vojašnice — do Jožefa II. je bil samostan — zložno vzpenja gor proti njemu široka tlakovana cesta, proti mestu zavarovana z močnim obzidjem. Na drugi strani se pa spušča pot dol v mesto strmo po mnogih stopnicah. Ob koncu stopnic, kritih z leseno streho, je stala proti koncu preteklega stoletja in stoji menda še zdaj na levi strani skromna pritlična hiša; nekaj korakov dalje lepa enonadstropna. Tam teče pot med slepimi zidovi hiš v lepo zavitem loku dol na veliki mestni trg. Odcepi pa se pred to hišo na desno postranski rokav, ki zavije ob edini tamkajšnji hiši dol v Gosposko ulico; tedaj vsaj se je tako imenovala.

Ta vogelna hiša je bila v tistih časih last gospe Eve Appel. Pri ti gospe sem stanoval v prvem in četrtem gimnazij-skem razredu.

Bila je vdova po organistu pri mestni proštijiški cerkvi. Kakih sedemdeset let ji je tedaj bilo. A se ji je še poznala nekdanja lepota: srednje velika z mehkim, polnim obrazom, z živimi očmi. Doma nekje gori ob Mureku, Nemka, a je govorila

lepo slovenski. Zelo pobožna, a silno stroga. Vendar mi je v četrti šoli tu in tam dovolila, da sem šel v gledališče, kar je bilo tedaj zame najlepše; menda tudi ni bilo mestno gledališče s poklicnimi igralci slabo. Trpeti pa ni mogla tobaka. Če sem kdaj kje malo dalj ostal, pač v družbi s sošolci, sem moral stopiti tik k nji: prepričati se je hotela, če nisem prinesel s seboj vonja po tobaku. Tako se kajenju nisem privadil v dijaških letih in ne pozneje. Greh bi ne bil, škoda pa menda tudi ni.

Pa se je usoda čudno poigrala z gospo.

Prišel je namreč tedaj v Ptuj njen daljni sorodnik; tudi gori od Mureka, Nemec, a je znal tudi slovenski. Pri okrajnem geometru je nastopil službo pomočnika; pa ga je gospa vzela na stanovanje, v sobico, kjer je hranila obleko in perilo.

Mladi mož pa je imel dve strasti: tobak in knjige. To dvojje mu je bilo več ko jed, saj je za večerjo imel navadno samo suh kruh. Ko sem nekoč omenil gospe, da ne živi mnogo bolje ko jaz, ubog študent, mi je dejala, da menda pošilja domov, zelo siromašni da so. Tudi oblečen ni bil posebno imenitno.

Ko je proti večeru prišel domov, je bilo prvo: pipa z dolgo cevjo. V kratkem je bila tudi že najina soba polna vonja po

tobaku — mogoče je bil tobak tedaj tudi močnejši, kot je za naših dni. In sem videl, kako gospa ob tem trpi, težko diha, pokašljava. Včasih je vstala, šla v kuhinjo, da bi si tam opomogla.

Drugo je bilo: strastno je ljubil knjige. Imel jih je lepo zbirko; res vse bolj preproste, v večini Reclamovi zvezki. Lepših si pač ni mogel kupovati, bogat ni bil, tudi plače menda ni imel posebno velike. Vsak čas je prinesel spet kak nov zvezek iz Blankejeve knjigarne. In je bral in kadil. Kadar je naletel na kaj posebno lepega, je prišel še meni pokazat in prebrat; bili so večinoma nemški klasiki, ki jih v šoli, v četrtem gimnazijskem razredu tedaj še nismo posebno poznali. Še ga vidim, kako je privihral nekega dne ves razvnet iz svoje sobice, v eni roki s pipo, v drugi s knjigo. Ali mi je kaj znan Henrik Kleist? — Nič. — Velik nemški pesnik. Da si je še mlad, trintridesetleten, leta 1811 sam končal življenje, iz žalosti, ker je bila nemška domovina po Francozih tako zaslužnjena. Pa mu je knez, na čigar ozemlju se je ustrelil, postavil spomenik z napisom. — »To poslušajte!

Er lebte, litt und sang in düstrer Zeit,
Hier suchte er den Tod und fand
Unsterblichkeit.

Živel, trpel in pel je v mračnih dneh,
tu smrt iskal je, našel pa nesmrtnost.

Ali ni čudovito?«

Kar pretresla me je ta smrt in bralčeva ognjevitost vznesenost. V poznejših letih, ko sem Kleista in tedanje nemške razmere bolj spoznal, sem si večkrat mislil: »Ali ni bilo škoda tega velikega talenta? Koliko bi bil lahko še napisal, izpolnil veliko vrzel, ki je nastala v nemški in svetovni književnosti s smrtjo Schillerjevo 1805! S samomorom pa ni nikomur koristil. Naši veliki talenti so rajši stradali, od pomanjkanja za jetiko umirali, kakor da bi se s takim romantičnim begom iz življenja reševali siromaštva in trpljenja.«

Mogoče je ta mladi mož s svojo zanesenostjo in s svojim občudovanjem pesnikov in pisateljev budil tudi v meni nagnjenje in veselje do pisateljevanja. Naj mu bom za to hvaležen ali ne, sam ne vem.

Bili so pa res prav prijetni časi zame ob tem ognjevitim idealistu. A kaj, ko pa vse lepo in prijetno navadno naglo mine. Tako je bilo tudi tedaj.

Prišlo je pač, kakor je moralo priti: gospa ni mogla več prenašati tobakovih dišav, odpovedala mu je stanovanje. Nič se ni upiral in ujedal, molče je sprejel.

Pa me je za slovo neki večer povabil s seboj v gostilno. Šla sva v neko boljšo hišo, skoraj gimnaziji nasproti. Niti vedel nisem, da je tam gostilna. Zunaj je visela velika pozlačena krogla, kar ni bilo gostilniško znamenje. Da je gospod kotlar, mi je pojasnil moj gostitelj. Ni mi bilo posebno prijetno pri srcu: v gimnaziji nasproti je stanoval gospod ravnatelj in sem se bal, če bi skozi okno videl, da sva šla tam noter. Spremljevalec pa je miril: »Tu sva najbolj sama zase. Malokdo prihaja sem, vino pa imajo dobro.«

Vino je bilo res dobro. In močno. Mogoče je tovariš že prej kaj pil, bil je zelo zgovoren. Čeprav doma ni nič rekel, se je zdaj pritoževal nad gospo, da mu je odpovedala. In še sorodnica! Res si je dobil že drugo stanovanje spodaj pri Dravi. A mu ne ugaja tako kakor to. In kdo ve, kako bo tam. Morda jim tudi ne bo kaj po volji, pa mu spet odpovedo. Spet iskanje, spet selitev. Slabo življenje to!

»Oženil se bom, bo najpametnejše.«

Začudeno sem ga pogledal. Ni bil posebno lep mož, bogat tudi ne. Čeprav mi je o dekletih včasih kaj bral, hudega nikdar, nikoli ni omenil, da kaj takega namerava.

»Kakšno pa boš vzeli?« sem vprašal, da sem kaj rekel.

»Mladc.«

»Lepo?« sem hotel vedeti.

»Tudi. Predvsem pa mora imeti hišo. Da bom imel svoj dom. Te selitve mi presedajo.«

To se je zdelo tudi meni zelo pametno. Nič mu nisem ugovarjal, kolikor se spominjam.

II

V Ptujju je bila tedaj samo nižja gimnazija. V višjo smo morali kam drugam. Mene je dobra sreča zanesla v Celje.

V počitnicah sem se rad oglašal pri gospe Appel. Bila je še krepka, le zelo

gluha. Pa sem jo neke počitnice, menda po sedmi šoli, povprašal po njenem sorodniku, ali je še v Ptuju. Da je in še pri geometru. Da se je oženil. Hiša na vrtu pod starim vojaškim skladiščem tik gimnazije da je zdaj njegova. Posestnica je bila vdova; stanoval je pri nji; a je bilo to že drugo stanovanje, ne tisto, ki si ga je najel, ko se je odselil od nje. In sta se z vdovo vzela.

»Obiščite ga,« mi je prigovarjala gospa. »Ga bo veselilo.«

»Bom.«

Res sem ga šel iskat. Bolj radoveden kot na gospoda sem bil na njegovo ženo. Žaživel mi je v srcu spomin na večer, ko me je pred leti za slovo povabil v gostilno. Da bo vzel mlado in lepo, je tedaj trdil. Menda tudi tako sanjaril in upal. In lastno hišo mora imeti, da bo imel tudi on svoj dom. Zadnja želja se mu je spoznala. Kako je z drugima dvema?

Prekoračil sem vrt, lepo gojen. Hišna vrata so bila zaprta. Pozvonil sem, nekaj časa čakal. Zaslišali so se tihi koraki, vrata se počasi odprla. Pred menoj in mojo radovednostjo je stala kaka petintridesetletna, preprosto oblečena žena, prej majhna ko velika, slabotna, skromna, skoraj plašna.

Če je gospa N.? — Da. — Da sem stanoval pred leti z gospodom pri gospe Appel in sem ga prišel obiskat.

Prijazno se je nasmehnila, gledala me že zaupljiveje.

»Vi ste tisti? Mož mi je večkrat pripovedoval o vas. Žal mu bo, ker ni doma, z gospodom geometrom sta nekje v Halozah. Pred večerom se pač ne bo vrnil.«

Da čakati ne bom mogel, še pred večerom se odpeljem, sem ji pojasnil. — Škoda. — Vprašal sem jo, ali gospod še tako rad bere. Spet se je nasmehnila, a se mi je zdel njen smehljaj nekako otožen. Da so mu knjige vse v življenju. — Morda več kakor tvoja ljubezen, se mi je oglasilo nekje v skritih mislih.

»Vendar je dobro tako. Ne išče vsaj družine zunaj doma, ne poseda po gostilnah,« je pripomnila.

Prosil sem jo, naj gospoda pozdravi, in se poslovil.

Ali je zadovoljen, srečen? sem premišljeval, ko sem stopal po nalahko se vzpenjajoči ulici gor proti gimnaziji.

Minila so leta. Na poti domov sem se za kratko ustavil v Ptuju.

Gospa Appel je počivala že nekaj let na mestnem pokopališču. Pa sem pomislil na nekdanjega sostanovalca pri nji, napotil se k njemu.

Odprla mi je drobna, že precej sključena ženica, ne posebno prijazna.

Ali je gospod doma. — Doma, toda bolan. — Da sem ta in ta, star znanec gospodov, po naključju nekaj ur v Ptuju. Rad bi govoril z gospodom, če mogoče.

Da bo povprašala, naj malo potrpi, je rekla nekoliko prijazneje.

Zaprta je hišna vrata in sem počakal kar v veži.

Iz sobe se je slišalo pokašljevanje, poltiho govorjenje.

Čez čas se je ženica vrnila. Da naj vstopim. Gospod je sicer slab, a zdi se, da se je mojega obiska razveselil.

Odprla mi je sobo, jo spet zaprla, pustila naju sama.

Nekoliko mračna soba, eno obeh oken je bilo zagrnjeno. Postal sem pri durih, se razgledal. Ob stranski steni sem zagledal na postelji bled, shujšan obraz.

»Vi ste? Le pridite!« me je povabil bolnik s slabotnim glasom in zakašljaj.

Pristopil sem, ga obzirno pridušeno pozdravil, stisnil mu roko, ki jo je počasi kakor s trudom dvignil iznad odeje in mi jo ponudil. Obdržal je mojo v svoji, vročični in potni. In me je gledal, kakor bi me precenjal, ali sem še nekdanji ali čisto kaj drugega.

Naj sedem, mu delam malo družino, je prosil čez čas. Da je zelo zapuščen in samotnen.

Počasi, zamišljeno je omenil, da se nisva že zelo dolgo videla. Zazdelo se mi je, kakor bi zvenelo iz besed, da sem se od tedaj zelo spremenil. — Da sem le malokdaj prišel v Ptuj, sem se opravičeval, že leta ne. A kako on? Kako je vendar zbolel, saj še ni star? Da se je bolezen pač pripravljala, zorela. Pri neki komisiji na kmetih ga je zalotila ploha. Slabo oblečen je bil, ves premočen. Preobleči se tam ni mogel. Menda je bilo to odločilno. Mogoče je nalezal kali že od rajne žene. Ta je umrla za jetiko. Njen mož tudi. Je menda

to podedovala od njega. Res, huda bolezen. A morda je že v hiši: vsa hiša da se mu zdi bolna.

Pa si je tako želel lastno hišo, sem pomislil, ko sem ga poslušal, kako je počasi, pretrgano pripovedoval, vmes kašljal, se brisal z modrikastim robcem.

Da je pomlad, ta ga bo ozdravila, sem ga skušal potolažiti in opogumiti.

»Ne. Zame je jesen, pozna jesen. Listje odpada.«

Poskusil sem mu napeljati misli na drugo, lepšo pot. Če še kaj kadi? Nalahko se je nasmehnil; kako dobro se spominjam, da je nekdanj strastno kadil. A zdaj — ne sme in ne more. Tudi to je minilo kakor marsikaj drugega. A bere še kaj, ko je nekdanj tako rad? Zaobrnil je glavo nekoliko v stran, pogledal proti nasprotni steni. Sledil sem mu s pogledom: tam lepa obsežna omara, vratca v zgornjem delu steklena, v spodnji polovici lesena. V zgornjem predalu za steklom lepo vezani nemški klasiški, v nižjem predalu kupi drugih knjig. Najbrž v spodnjem delu tudi knjige.

Kdaj kdaj še kaj bere, saj je tako samotni in zapuščen. Je res marsikaj lepega v knjigah. So pesniki in pisatelji tudi trpeli, usodlina njih usod in trpljenja je v njih delih. Vendar tistega zaupanja kakor nekdanj nima več do knjig. Mnogo več škodujejo, kot koristijo. Marsikdo jih ne umeva pravilno, vsega ga zmešajo, škodujejo njemu in drugim.

S čudno zamišljenim glasom je govoril to. Kaj je mislil, česa se spominjal, mi je bilo bolj jasno, ko sem prebral njegove spomine.

Čutil sem, da je utrujen. Vstal sem, da bi se poslovil. Pa mi je namignil, naj še sedem.

»Tudi vi se ukvarjate s pisanjem. Bral sem nekatere vaše reči. Nič hudega, mislim, ni v njih; če le ne bo kdo z namenom iskal kaj slabega. A ker ste že na ti poti, bi vas morda zanimali neki moji zapiski.«

Z vidnim naporom se je nekoliko dvignil, vzela iz posteljne omarice neke papirje, jih nekaj časa obračal v rokah, pa mi jih izročil.

Da njegovo življenje poteka. A na teh listih je precejšen kos tega življenja. »In trpljenja,« je pristavil z otožnim smehljajem. Če se mi zdi vredno, naj preberem.

Potem sežgem ali kdaj porabim, kakor se mi bo zdelo vredno.

Zahvalil sem ga. Če se ne bi več videla, mi bodo drag spomin nanj ti njegovi zapiski.

IV

Bil je nemški rokopis. Tu in tam kos kakega lista odrezan, odtrgan: očitno se je pisec skesal, da je tisto zapisal. Drugod spet kaki stavki ali odstavki tako prečrtani in s črnilom prepleškani, da jih ni bilo mogoče razvozlati. Bili so morda izlivi trpeče, obupane duše in se je sramoval, da bi jih kdo kdaj bral in spoznaval njegovo slabotnost. In spet mesta, ki jih ne kaže pred svetom razgaljati: zakonski odnosi med možem in ženo, kriki strašnih dušnih bojov in obupane, skoraj blodne obtožbe žene in samega sebe, večkrat morda upravičene, kdaj nemara le domisleki bolnega srca, moreče ljubosumnosti, ki mu je zastrupljala srce in dušo.

Zato samo nekaj odlomkov. Morda iz njih vsaj zaslutimo njegovo trpljenje — saj življenja drugih nikdar živeti ne moremo, ne trpeti njih trpljenja: vse je le odsev daljne luči ali daljne teme.

»Stopil sem iz gostilne. Pil nisem mnogo, mi ne stori dobro. A zadnji dnevi pred Anino smrtjo, njena smrt, čas, ko je ležala na odru, pogreb, vse me je silno utrudilo.

Ulice so bile prazne in tihe. Postal sem, ozrl se v višočino in se začudil in se hkrati razveselil, kako gore zvezde tam gori mirno, nedotaknjene od skrbi in bolečin zemeljskih nizov. »Zdi se, da je nekje vendar še mir in pokoj. Ali je Ana tam gori?« mi je bežna misel za trenutek preglasila šumenje v glavi.

Hiše, ki sem stopal mimo njih, so bile v temi, pogreznjene že v spanje. Le redkokje je bilo še kako okno razsvetljeno; morda sedi tam gori še kdo pri knjigi, profesor ali dijak; mogoče bedijo pri bolniku, kakem otroku, ki življenja še ne pozna, pri odraslem, ki hrepeni po življenju ali se vdano poslavlja od njega. — Ana je pričakovala smrt mirno, ni bila preveč navezana na življenje in tudi vezi name niso bile premočne: krivda je bila na meni! V zvoniku je bila ura. Štel udarcev nisem, nimajo pomena.

Noga je stopala, volja ji je prepustila prosto pot, srce se je pogrezalo v neke globine. V skrivnost sedanjosti ali preteklosti?

Tako sem zašel v mestni park. Sedel sem na prvo klopi: izmučen sem bil, določenega cilja tako nisem imel. Povesil sem glavo, bolela me je, objel jo z rokami, z lehtmi se naslonil ob kolena: odpočitek, mir! Med drevjem se je pritajeno nesla sem do mene pesem šumljajoče Drave.

V srcu sem začutil silno samoto. Samoto in praznoto.

Praznoto. Po čem? Po vsem, kar je bilo in je minilo? Po tem, kar bo? Ali kaj pričakujem? Kaj? Po Ani? Ne vem! Bila mi je žena. In pravzaprav nič v mojem življenju. Če bi bila del moje osebnosti, bi bila zvezana s tisočeriimi nitkami in vezmi, kakor bi naj zakonska bila zvezana. Pa bi mi bila morala ločitev zadati globoko rano, skelečo bolečino. A je ni. Le čudna praznosta ...

Sicer pa — ali ni bilo prazno vse moje življenje? Ni bilo velikih sreč, ne velikih viharjev. Mladost vsaj bi naj bila srečna, bi človek mislil. Pa je moja bila? Samo siromaštvo. Oče, majhen bajtar, je zgodaj umrl. Težko delo mu je menda przgodaj izpilo in izsušilo vso kri in življenjsko moč. Zdaj se je mati z nami petimi nedoraslimi otroki prebijala s težavo skozi življenje. Delala, si pritrgovala, da mi ne bi stradali. Pa vendar smo, ob vseh njenih naporih in skrbeh. Župnik in učitelj sta, ko sem hodil že v šolo, dognala, da sem baje dobre glave. Pošlali so me v Maribor. Sta me tudi podpirala, za kar jima moram biti hvaležen. A samo podpirala, glavno bi bila morala storiti mati. Saj je, sirota, kolikor je mogla. A mogla je le malo. In sem obtičal, postal služabnik, pisar v odvetniški pisarni.

Tako je zašla pot mojega življenja v nekako postransko strugo. In je od tedaj potekala v nji. V neznatnosti, precej enakomerno, brez posebne sreče, pa tudi brez posebnega trpljenja. Vsakdanje življenje.

Pa me je usoda zanesla na stanovanje k Ani. Vdova, tiha, skromna ženska. Menda tudi ni užila posebne sreče z rajnim možem, vedno bolehnim. A podedovala je po njem hišo, Jaz, popotnik brez doma, sem sanjaril o lastnem domu; več pač kakor o zakonski sreči. Pa sva se z Ano vzela.

Tako sem dom imel. Priznati moram, da pravzaprav tudi mirno življenje. Ana mi ga ni kalila; bila je tiha in mirna kakor poprej. V hiši je bila še njena sestrična, stara Liza. Dolga leta služkinja pri večjem trgovcu v mestu, na starost je prišla k Ani. Na srečo, ji je v boleznih vsaj stregla. Jaz za to nisem. Ne vem, od kod to, ali od rojstva, iz narave ali iz knjig: boleznih me odbijajo, čuden odpor čutim do njih, menda do jetike še najbolj. Zato sem se tudi Ani v njeni boleznih kar mogoče odtegoval. Vem, ni bilo prav, bolelo jo je. A si nisem mogel pomagati. Dolgo je bolehal. Morda je nalezla bolezen že od moža.

Liza ji je stregla. In neka perica iz soseščine, iz Dravske ulice, je ponujala in vsiljevala svojo pomoč. Lizi ni bila nič prav po volji; jaz nisem ne branil ne vabil in prosil. Iz Trsta je prišla kako leto prej. Močna, glasna in oblastna ženska. Materi precj podobna tudi hčerka Albina, lepa, južnjaška. Venomer se je smejala; delala menda manj, kaj tudi bi? Morda materi kdaj pomagala kaj oprati, polikati. A brala je silno rada. Vedno je želela kako knjigo. Slovenskih sem imel malo. Pa sem jih nekaj nakupil, tudi si jih izposodil, da sem ji mogel ustreči. Prvovrstne navadno niso bile. Morda tudi niso vedno najboljše delovale nanjo. Sicer pa težkih in resnih menda niti posebno umela ne bi: bila je dekle lahkkih misli.

Te sta prihajali v hišo. In usoda je pletla iz njiju skrivnostne zanke za moje življenje ...

Samotno je v moji hiši, samotno v mojem življenju.

Res, saj mi tudi ob Ani ni bilo kdo ve kako razgibano in hrupno. A vendar sem čutil nekoga ob sebi, ki je vsaj nekoliko navezan name in jaz nanj. Sedaj pa nema samota, ki me včasih boli, včasih se je skoraj ustrašim.

Sedim ob kakem tihem večeru na vrtu. Sam. Pravih prijateljev nimam, v gostilne ne zahajam. Po dnevnem delu v pisarni ali če sva bila z gospodom geometrom kje na kmetih, si zvečer odpočivam.

Noč je tiha. Govorita pa nebo in zemlja s svojim skrivnostnim mirom in s svojo globoko tihoto poslušajoči duši.

Poslušam. In pollašča se me čudno hrepenenje, ki mu ne poznam prav ne poti ne cilja. Le nekako iz te samote, ki sem pogreznjen vanjo kakor v zrak okoli sebe, si zaželim.

Čudno! Liza malo govori. Ne zmeni se posebno za moje zadeve, živi le svojemu delu, da ima hišo v redu, vrt oskrbuje, kuha, a me je gledala že nekaj časa nekako čudno. Pa mi je danes nepričakovano rekla: „Pa Albine menda vendar ne boste vzeli?“

Kakor iz nekakih sanj me je predramila s tem vprašanjem. Od kod ga je vzela? Ali ženske po nekaki morda tudi njim kakor nam neznani poti začutijo take srčne skrivnosti? Saj sem sam še komaj vedel, da mi klijejo v srcu početki takih misli. Ali mi je z žensko ostrovidnostjo v takih zadevah brala iz oči, da jo drugače gledam ko še pred nedavnim? Morda spoznala iz glasu, da drugače govorim z njo kakor pred časom?

Ne vem, vprašal je nisem. Vem le eno: Čudno je življenje.

Mati Albinina se namerava vrniti v Trst. Če odide, da ne bo silila v moj dom, vzamem Albino. Preveč me mori samota mojega doma. Mori pa res tudi misel: Ali mi bo v srečo ali nesrečo?

A kakor mi je pač usojeno.

Res, samota ni več taka v hiši, odkar je Albina moja žena. Le hrupa je več ko dovolj. Albina je pač hči svoje matere: glasna in gospodovalna.

Vidim, da Liza trpi. A molči. Jaz se skušam privaditi. Večkrat grém na Anin grob. Tam je čuden mir...

Liza bo hišo zapustila. Z Albino se ne razumeta.

Težko mi je, pa sem se vendar vdal. Sam se sprašujem, kako postane mož ob ženi tak slabič. Zakaj ji vendar ustrezem, ko pa čutim in se zavedam, da je napačno? Ali ker mi preseda vsakdanje enako bese-dičenje? Saj ta ploha besed, resnih in izmišljenih dokazov mora premagati še najmočnejšega moža. Ali me res omehčajo in mi spodnesejo vso preišljeno in s pametjo priznano trdnost in moško moč njene

solze? Ko pa prav dobro poznam tudi krodilске solze! A v božjem imenu, zaradi hišnega miru! K neki stari prijateljici v predmestju, ki sta nekaj skupaj služili, se preseli Liza. Če bi mi pa bila kdaj potrebna, naj pošljem ponjo, če ne bo poprej umrla, mi je rekla.

Že nekaj časa vidim postopati tu po naši samotni ulici mladega moškega. Albino sem videl že nekaj kratih govoriti z njim čez vrtno ograjo.

Neprijetno mi je. A ljubosumen menda vendar ne bom postal. Da, ko bi bil kak lepoteč! A ima izrazit semitski obraz. Sem se malo pozanimal zanj, dasi se mi zdi skoraj smešno. Sorodnik Žida Löwija iz predmestja Kaniže je. Z Madžarskega je prišel, za pomočnika Löwiju, ki kupčuje z vsem mogočim. No, takega se mi menda le ni treba bati. Tudi Albina ne bo taka, čeprav je čudna ženska.

Včasih sem z gospodom geometrom ves dan ali celo po več dni na kmetih. Pa morda ni vse v redu doma! Albina se mi zdi čudno spremenjena. V hiši ni več pravega reda. Res, prej je skrbela Liza. Albina menda niti od matere ni bila vajena kakega gospodinjstva. Kaj sta tudi imeli — nič! Pridem kdaj domov zdelan in lačen. Pa nič pripravljenega zame. Večkrat je niti doma ni.

Z vsakim dnem mi postaja življenje težje...

Dobil sem pismo, v pisarno, ne na dom. Brez podpisa. Naj pazim na ženo, po čudnih potih da hodi.

Kdo le piše? Liza? Ni verjetno, da bi se še toliko menila za Albino in bi navdihnila to pismo. Najbrž kdo iz soseščine. Saj živim z vsemi v miru, čeprav ne v kakem ožjem prijateljstvu. Pa morda sočustvujejo z mojo nesrečo in me opominjajo. Mogoče je pisano s slabim namenom, iz škodoželjnosti. Vseeno. Glavno je, da sporoča resnico. In to je tako žalostno.

A kaj naj storim?

Po več dni sva z gospodom geometrom na kmetih. Delam kakor v sanjah. Trpim, trpim! Kakor strup me razjeda boleča misel: Zdaj te ona doma vara z drugim.

Kaj je vendar to: ljubosumnost? Ali jeza, da ji je drug več kot jaz? Ali ogorčenje, da mi tako grdo vrača mojo skrb in delo zanjo? Ali gnus nad njeno neznačajnostjo in lažnivostjo? Ali vse to skupaj? Ali so ti razni strupi zmešani v en sam ogaben strup, ki me peče in mori, da bi zblaznel?

Zdaj mislim češče na Ano. Grešil sem zoper njo, premalo jo cenil in ljubil.

In doma! Ko jo kdaj gledam, kako se sama sebi srečno smehlja, me popade gnus, da bi bruhal. O, ko bi mogel ta strup izbruhati! Včasih pa mi je, da bi planil nanjo in jo zadavil. Zlasti če ji obzirno kaj omenim, pa se zaničljivo izzivalno nasmehne. Kakor bi mi ta smehljal govoril: „Kaj boš ti, siromak!“

A večkrat me gleda tako sovražno, da me spreleti: „Zmožna je, da me zastrupi, samo da bi mogla nemoteno živeti z onim.“

S takim lepotcem! Kake oči imajo ženske!

Zdaj je često ni doma. Samotna hiša, samotni jaz! Pa papirju izročam svoje bridkosti. In še te zapiske moram skrivati pred njo. S seboj jih nosim, da jih ona doma ne iztakne in jih komu pokaže. Nemški ne zna, na srečo.

Moj Bog, kam je zabredlo moje življenje!

Vrnila sva se s predstojnikom z dežele. Doma sem našel kratko pismo: „Odhajam. Ne poizveduj za menoj, bilo bi brez koristi.“

Strahotna noč... Ali stoji čas, ali stojе vse ure?

Nisem mogel več ležati, vsa postelja je gorela pod menoj. Vstal sem in pišem. Morda bo mogoče vsaj nekaj te strahotne teže izliti v pero in na papir — pero in papir sta mi edina prijatelja, ki jima morem kaj potožiti. O, da bi čutila, kako trpim, kako gorim kakor v Dantejevem peklu, ves gorim, glava, srce, vsaka misel je goreča puščica v razbolele možgane. Kaj je ta žgoči plamen, ljubezen ali sovraštvo? Ali oboje v divjem vrtincu misli in skleпов, kesanja, sramote in obupa?... Zakaj je nisem zadavil? Ko se je tako skriv-

nostno, samoljubno nasmihala! Saj sem čutil, jasneje, kakor če bi mi bila v obraz zalučala, komu velja ta smehljaljaj. Njemul — Ali ko me je opazovala prežeče in sovražno, z očmi kakor mačka, ko se pripravljala, da plane na miško. O, glasno sem slišal njeno skrito misel, prav tako jasno, kakor slišim zdaj tiktakanje ure: „Da bi te bilo skoraj konec, ti bedak stari! Zastrupila te bom, zadavila te v spanju! Da bom imela prosto pot!“ V skrbeh nisem ponoči često spal, vedel sem: vsega je zmožna! Ona pa je mirno spala, morda sladko sanjala. O kom? Pridržaval sem dih, oprezoval, poslušal kakor car Ivan Grozni carico, ali bo v spanju in sanjah vzdihnila kako ime. Njegovo ime, ljubimčevo. In so se mi prsti krčili — zdaj bi planil, zadavil jo... A vem, bledlo se mi je. Car Ivan je smel moriti, jaz bi bil drugi dan za zidovi in zapahi. Zaradi ženske, lažnive ženske, nezveste hotnice!... O, ne, ne!... Da bi imela prosto pot, da bi se veselila z onim, se rogala meni, nesrečnežu... A saj se veseli gotovo tudi zdaj, prekleta... Ah, vse se maje pod menoj, vse se ruši okrog mene, nad menoj...

In ta strahotna samota okrog mene! Samota v ti nesrečni hiši, samota v meni. V resnici je bilo samotno vse moje življenje, a tako obupno samotno menda še nikoli...

Zunaj se jasni, dan prihaja, se vendar še giblje čas. Veselil sem se nekdaj jutro: nov dan, novo življenje, novo delo. A zdaj? — Kaj zdaj? — Kam zdaj? — — —

O Bog — moj Bog! — — —

Zaklenil bom hišo, na Anin grob pojdem...«

Pred nekaj leti sem še obiskal Ptuj, na tihem, sam zase. Da bi se poslovil, preden umrjem.

Jesenski popoldan. Sonce je sejalo zlate žarke čez široko panonsko pokrajino; a posebno topli niso bili — jesen je bila.

Samoten tujec sem stopal skozi mesto, poslavljal se od znanih ulic, od davnih časov, od mladih dni, od lepih toplih spominov. Obiskal sem tudi mestno pokopališče. Bral na spomenikih znana in neznana imena. O njih, ki sem jih iskal, mi ni spregovoril noben spomenik. Vse utonilo v večnost, v pozabo...

Bila je že noč, ko sem prišel na dravski most. Pri križu sredi mosta je gorela svetilka. Sicer vse samotno, prazno.

Postal sem, zastrmel v globočino, kjer je Drava pela svojo skrivnostno pesem. Žarki iz svetilke so lili v dolgih pramenih tja po površini vode. In so se valovi lesketali, kakor bi plavale po njih in se zvijale svetloluskinaste kače.

Kar mi je v čudežni jasnovidnosti vstala pred dušo podoba nje, ki sem jo poznal

samo iz papirjev nekdanjega znanca in sem danes nanjo najmanj mislil. Ostra bolečina me je zapekla v srcu: »Kam so odplavili življenja valovi tebe, Albina? Ali so te ponesli v srečo, ko si pa ti povzročala le nesrečo? Ali so te pokopali v blato? Izvrgli te, nerabno, brezveno plutovino, že na obrežje večnosti? Kam?... Kam?...«

Odgovora od nikoder. Le Drava je v globočini skrivnostno šumela...

Moja prva pot

Ivan Pregelj

Spomini

Tisto leto, bilo je osemnajst sto dvaindevetdesetega, so me za birmo pripravljali, pa je bilo tako, da še nisem botra imel. Stara mati Ana, ki je za svoje sirote vnuke skrbela, je upala, da bi mi mogel biti boter sam čepovski fajmošter, ki je bil še leto prej za kaplana na Mostu, me v šoli verstva učil, pa se za otroka brez staršev zavzel in menda menil, da bi me še v Gorico v šole dal. To je najbrž razmišljala moja stara mati in se navsezadnje preverila, da bi mi bil čepovski kot boter vsaj v neki duhovni žlahti in me tako nekam bolj po pravici, če bi hotel, v šole naravnal.

Dolgo se je nosila s to mislijo, a se je nekam neodločno otresala in ogibala. Navsezadnje pa se je le odločila in povedala svojemu možu, mojemu staremu očetu Janezu.

Janez Kovačič, po domače stari Lovrič, mož svojih enainšedesetih let in enajst let starejši od žene, je po svoji navadi nejasno zamomljal, da ni bilo ne krava ne koza, in se nato odpravil po navadi na polje, v svoje Brice, ki jih je že nekaj let prekopal iz naravne vzpetine v dvoje skoraj ravnih pasov nad dvema strmima grivama. Pa tisti dan se ni lotil svojega kovanja. Sédel je v travo in se zamišljeno ogledoval po svojih številnih divjakah ali divjih češnjah, ki jih je bil v grivah zasadil, oklestil in vzgojil v lepa, ravna in visoka drevesa. Divjake, je modroval po svoji pameti s ponosom o njih, pa so le najvišje na vsem Tolminskem ali pa kar na Goriškem, bi dejal. Tisti dan se je otresel takih misli o svojem drevju. Ko bi otroka vzela pa šla z njim v Čepovan, da bi ga

fajmoštru pokazala, če je nanj pozabil. Kar gre naj v Čepovan, je razmislil sam pri sebi in dopolnjeval: »Čepovan! Tako daleč ni. Štiri ure hoda čez Špehovo brdo s Slapu. To se pride. Gre z doma zgodaj, ko je še hladno. Če ne bo poti znala, saj se lahko prepriša. Naj gre, naj pelje otroka, dokler je čas pa lepo vreme.«

Tako je razmišljal še dolgo, se lotil kovanja in odšel domov mimo Sv. Mavra, kjer sta spala njegova hči Mica in njen mož Mohor, ob uri, kakor je videl po soncu in senc, ki so jo metale divjake. Zavil je na njun grob, momljal s svojimi čeljustmi brez zob, se ustavil trenutek in nato odšel čez Mirišče proti domu.

Do večera ni zinil nobene proti ženi. Ko se je odpravil spat, pa je rekel, naj le gre v Čepovan, bo že on doma gledal, da ne bošta druga dva otroka brez varstva in jedi. Kakor da je čakala njegove odločitve, je rekla, da bi šla drugo jutro. Pa jo je mučila misel, da bi kaj nesla s seboj, funt masla ali pa mlado kokoš. Če bi imela kje kaj vzeti in ko bi tako daleč ne bilo nositi.

Ali bom hodil, me je vprašala in mi povedala, da pojdeva z doma. Nato smo šli spat. Treba bo zgodaj na pot.

Zgodaj zjutraj, komaj je odzvonilo, sva vstala in šla. Jutro je bilo lepo. Nikogar nisva srečala, ko sva koračila mimo Mežnarja in šolskega vrta, mimo Mirišča in Pečana in nato po cesti proti Bači. Na desno globoko pod nama je šumela čista in lepa Idrijca. Onstran v Kosovtu pri Pucarjevih in Štajercovih so kosili. Bilo je

lepo videti v senožeti: krdelo koscev poševno v strmem bregu drug za drugim. Videti je, kako zamahujejo s kosami; vsako toliko obstoji ta in drugi, obriše koso z roko in jo brusí. Za kosci gredo ženske, grabiče so, ki trosijo.

Molče hodim ob materi. Mati! Molči in je resna. Ali jo je prevzela lepota sončnega jutra, ali pa jo mučijo skrbi, kako in kaj bo v Čepovanu? Molče hodi in se resno drži.

Prišla sva pod Stopec, zavila nato navzdol proti Bači, ne da bi bila koga srečala, in zavila čez most mimo Grape proti Idriji. Dlje dotlej ne mati ne jaz nisva še nikoli hodila. Bila nisva le v drugi fari, nov svet se je odpiral pred nama. Mati se je ustavila in mi rekla, naj se sezujem. Da se bo tudi sama, je rekla in sedla kraj mene. Pot da bo še dolga, je menila in pogledala navzgor po dolini. Ko sva se sezula, sva šla dalje. Pol ure nato sva bila na Idriji. Prav pri cerkvi sva zadela na idrijskega vikarja, ko je stopil iz zakristije. Idrijski vikar Pervanje, nizek in debel, je bil odmaševal. Kot vnanja naju je pozorno gledal. Mati ga je spoštljivo pozdravila.

»Amen. Kam pa, kam?« je spregovoril in vprašal in mati je povedala, da v Čepovan. Kdo sva, pa od kod? Naz Most, Lovričeva. In potem je začela mati praviti, kakor da bi pri gospodu sočutje zbudila, da ima poleg mene še dva mlajša, ki smo ji ostali po materini in očetovi smrti, doma na ramah. Koliko pa je stara, je hotel vedeti idrijski. Pa še to in drugo je hotel vedeti in mati mu je zaupno povedala. Zdaj je obstal, se me dotaknil z roko in dejal:

»Pobič, huda bo v Čepovan. Ne boš zmagal poti.« Da jo bom, sem odgovoril in mati je rekla, da bova hodila počasi in počivala, če obnemorem. Čez Špehovo brdo, je menil, da je presneto hudo. On sam že ne bi prišel, pa saj tudi hodi ne več. Stal je slovesen pred mano, da se me je loteval strah, ali me ne začne spraševati kakor v šoli. »Na, kruha si kupi!« je rekel in mi potisnil v jopič srebrno dvajsetico. Bila je prva, ki so mi jo dali. Za birmo pozneje sem dobil goldinar. Mati me je pri priči karala, da ne poznam dostojnosti, in se zahvaljujoč poslavljal. »Srečno pot,« je voščil gospod z nasmehom. Srečno čez

Špehovo, pa naj gledava, da ne zaideva. Tako smo šli narazen.

Bog mu daj dobro, je govorila mati, ko sva šla dalje. Za Rešnje telo je videla lani idrijskega na Mostu, ko je vodil procesijo. Ta da je domač in priljuden, ni tak, kakršen je čepovanski, ki tako govori, da jo je kar strah pred njim.

V takih pogovorih in poučilih, kaj naj govorim s čepovanskim, ko prideva, da mu bom vseč, sva prišla na Slap in se ogledovala, da bi kupila kruha. Nič nisva našla in pri tem prezrla brv, ki pelje v Špehovo brdo. Ogledovala sva se po njej in šla po cesti dalje. Pa ni bilo nikogar, ki bi ga vprašala. Špehovo! Častiti gospod šempaski Blazij Grča bi bil rekel Špehovo, midva z materjo sva ga zastonj iskala, hodila in prišla na most v Trebuši. V mislih, da hodiva menda vendar prav, sva šla čez most in začela kmalu stopati navzgor. Sonce, ki je bilo že visoko, je pripekalo. Začutil sem rahlo trudnost. Mati se je ozirala po kakem človeku. Na poti pred seboj zagledava hišo. Više v lazu pa kleplje nekdo koso. Mati mi pravi, naj sedem in počakam, da bo vprašala za pot, in gre. Sedem in čakam pa pride mati z moškimi, ki je klepal. Zelo na glas je govoril; slišal sem, ko je rekel, da sva šla mimo Špehovega, da sva dve uri hodila dalj, do Gorenje Trebuše. Pokazal je ravno stezico v breg. Kar naravnost naj hodiva, je rekel. Na vrhu bova že videla, kod na cesto, ki drži z Vrat na Čepovan. Mati se mu je zahvalila in krenila z menoj navzgor. Pa se nama je sonce uprlo v hrbet, kmalu sva se zasopla, a sva lezla, lezla. In kar na mah začutim, da sem žejen. A vode nikjer. Naj potrpi in počakam, me uči mati, ki je sama trudna in zasopla. Zopet molče nadaljujeva pot, lezeva in lezeva. Seveda, počivava, a dolgo ne smeva. Lepota trebuške doline je globoko pod nama. Vstaneva in sopeva v žarkem soncu proti vrhu. Hvala Bogu, prišla sva. Zopet sedeva in počivava dlje časa. Še nikoli nisva bila tako visoko. Počasi kreneva navzdol. Prideva na cesto, hodiva in zagledava od daleč cerkev. Odleglo je nama. Obujeva se in še enkrat na pot. Tako sva prišla nad Čepovan. Tedaj me je prišla mati za roko in me učila, kako naj se vedem pred fajmoštrom. »V oči mu glej in odgovarjaj,

kar bo vprašal. In ko bi hotel vedeti, zakaj si prišel, povej lepo, kakor sem te učila. Kako boš rekel?« Ne vem, od kod se je vzela takrat vame prečudna bojazen. Mati, sem prosil, bojim se! Začel sem jokati. »Pa bi bil doma povedal, da se boš bal, preden sva šla,« je rekla mati, a s takim glasom, da ni bilo kar nič očitanja v njem. Nato je molčala in strmela mokrih oči tja dol proti cerkvi. Obraz ji je bil upadel, da je ne bi bil spoznal. Dolgo je bila tako. Mahoma pa je oživila. »Če bi vsaj funt masla imela ali pa mlado kokoš,« sem jo slišal govoriti. Ozrl sem se ji v obraz. Truden, žalosten, ubit. In zdajci se zgane in pravi žalostno, zgubljeno:

»Ivanec, če pa nočeš, pa se vrniva!«

Vrnila pa se nisva in končno le prišla okoli poldne v farovž izmučena, žejna, lačna, izgubljena v svoji plašljivosti in tolminski nerodnosti. Pa sva si kaj kmalu opomogla pri kuharici Pepi, ki je naju ljubeznivo sprejela in pogostila. Tu sva izvedela, da sva hodila čez Kobilico. Kuharica naju je poučila in pripravila za obisk. Povedala je fajmoštru, da sva prišla. Tedaj je vstopil. Bil je lep, mlad mož hitrih, živčnih kretenj, slovesno jasen v besedi, ki mu je plala iz ust, kakor da bere iz

bukev. Ko pa je slišal, da sva prišla čez Kobilico, se je neprisiljeno zasmel. Tedaj sem začutil, da me mati suje, naj povem, čemu sem prišel. Pa sem komaj začel, že sem umolknil. Fajmošter me je prijel za roko in dejal: »Ti bi v šole rad, pa ne znaš govoriti. Saj te ne bodo marali. Pa premajhen si, fantek, in Gorica je daleč. Opešaš, ne prideš.« Odmajal sem z glavo, da pridem. Da pridem, je vprašal nejeverno, se zamislil in me ostro gledal. Pa sem začel begati z očmi, se plašan ozirati na vse strani in obupavati. Le nanj gledati nisem mogel... Tedaj me je potrepjal po glavi in rekel: »Uči se, da boš vreden. Zdaj pa se odpočij, da boš mogel nazaj na Most.«

Nisem ga prosil za botrstvo, ni ga obljubil in tudi boter mi ni bil. Spravil pa me je v goriške šole. Ves čas mi je bil kakor drugi oče, skrben, strog, dober. Ene počitnice sem preživel pri njem v Čepovanu, pozneje na Mostu. Premnogo bridkost sem mu povzročil, a ostal mi je zvest dobrotnik do konca, do njegovega žalostnega konca pod udarcem italijanskega granatnega izstrelka leta 1916...

Ave, ave, fajmošter Jože Fabijan!

Samotna narcisa

Janez Jalen

Iznad presihajočega jezera so se dvigale v poznopomladanskem soncu rahle sopare, nad zelenimi grebeni gozdnatega Javornika so se pasle na nebu razkodrane ovčke, zdaleč pa je pogledoval na prostrano ravnino skalni Triglav. Skrita v strmo, zavetno globel se je ozirala izza oble, s košeninami pregrnjene Slivnice na gornjo polovico Cerkniškega jezera bela cerkva svetega Miklava. S planjave spodaj se je odtekala zadnja voda, iz še vedno cmokajočih tal je hitela odganjati trava, v že visoki trščici so se pa skrivale race in številna druga povodna in močvirska perjad.

Utihnili so šmarnični pesem in obmolknile so orgle. Iz cerkve Brezmadežne sredi vasi v Grahovem so prihiteli otroci in odvreščali na vse strani. Nekaj večjih šolarjev se je odhitopilo proti jezeru stikat

za ribami in raki. Gruča deklic je odžvrgolela v bregove pod Sv. Miklavom trgat šmarnice. Odraslim, moški so bili redki med njimi, se pa večinoma nikamor ni mudilo. Postajali so in se pogovarjali in se obirali, kakor bi ne vedeli, kam s časom, dokler ne bo treba iti v hlev krmit in napajat živino in opravljat prašiče.

Kam naj se obrne, je pa izmed vseh še najmanj vedela poštarica Tija. Z ljudmi se je sicer že prijazno pozdravljala, poznala jih pa še ni toliko, da bi vedela, komu sme zaupati in komu ne. S krajem in njegovimi posebnostmi se je pa šele seznanjala. Spočetka jo je predvsem mikalo jezero. Zgodaj spomladi je bilo na široko razlito in videti je bilo, da sega tudi v globino. Pa so se kmalu pokazali vzdolž vodne gladine kakor ploščat in podgovat otok rjavi Osredki, se vsak dan

bolj širili, dokler niso narasli v obsežen, skoraj nepregleden travnik. Tija si je pa še iz šolskih let predstavljala Cerkniško jezero kot globoko in prostorno udrtino, s travniki na dnu, s katerih poleti z velikim naporom za ljudi in živino spravljajo seno po skalnih bregovih navzgor. Sedaj se je sama sebi čudila, kako je mogla biti tako zaslepljena. Menda je bila preveč zaverovana v Blejsko in Bohinjsko jezero. Ne, jezera danes ne gre ogledovat. Jo je pravzaprav prevaralo. Sicer se je pa že odteklo in ga več ni.

Brez pravega namena je Tija odšla po cesti vstric cerkvene ograje. Onkraj obočkanega mostiča čez Grahovski potok je pritrobil za njo razkošen avtomobil in dvignil gost oblak prahu. Ne, po cesti ne bo hodila. Zavila je na stezo po zavrteh, pa kaj kmalu za vasjo spet stopila na drugo, čeprav manj prašno cesto, ki se je više gori zgubljala v gozdovih Strmca. Tudi na tej se ni marala muditi. Na srečo so bili nad potjo in pod njo razgrnjeni travnati lazi. Pravkar so se razcvitali. Po kolovozu prek suhega jarka se je povzpela pod strm borov gozd in sedla na skladovnico tramov. Misli pa so ji poromale domov, na Gorenjsko, prav pod Golico.

Saj ne more nič reči. Tudi tukajšnji svet je po svoje lep in zanimiv, samo — cvetje je borno in ne žari v polnih barvah kakor v sončnih gorenjskih gorah. Doma cvete sedaj po vrtovih in bregovih vse belo narcis. Ključavnice jim pravijo domačini. V zavetnih legah ozračje božajoče dehti od njih vonja. O, kako je bilo lepo, ko sta lanske binškošne dneve hodila po belih poljanah ključavnic z Rotarjevim profesorjem Francetom. Saj nista dosti govorila, pa kar sta, je zvenelo kakor pesem.

Po bregu navzgor je priskakljala podlasica. Da je ne preplaši, je Tija nepremično obstala, še z očmi si ni upala treniti in drobna zverinica je smuknila tik nje pod trame pogledat za plenom, ki ga pa ni našla, ko se je skoraj isti hip spet prikazala na drugem koncu skladovnice in odbrzela po poti proti Solznu. Jaaa — lanske binškošni s Francetom med narcisami, letos pa —

Njo so prestavili z domačih Jesenic v oddaljeno Grahovo, France se pa globoko

na jugu države med tujimi ljudmi dolgočasni.

Dolgočasi — ?

V mladi, brhki poštarici je vstal dvom: Morebiti se pa prijetno zabava in bo njo samo povsem pozabil? Ko bi vsaj kaj pisal. Pa nič. Samo za veliko noč je suho voščil praznike. Res da je bil že od nekdaj redkobeseden. Prav. Saj moškemu se umerjena beseda bolj poda, kakor pa prevelika zgovornost. Pa vendar.

V borovcih v strmini je zažvižgal drozg. Tija je odprla torbico, vzela iz nje Francetovo razglednico in, kakor že tolikokrat, vnovič brala naslov in voščilo: »Gospodična Rotija Smolej...«

Da, da. Tija, kakor so jo na gosposko preimenovala sošolke, ji ni še nikoli rekel in ji nikoli ne bo. Tudi sam noče biti nič drugega kakor France. Če bi ga kdo poklical Franjo ali Branko, bi se še ne zmešnil ne. Kaj bi se spakovali, bi se vznejevoljil. Tudi podpisal se je samo »France« in ne »Tvoj France«.

Tija je do zadnje pičice natanko ogledovala profesorjevo pisanje, za njenim hrbtom pa je odrezavo žvižgal svojo pesem drozg, vmes so poščeбетavale sinice, niže spodaj v grmovju za potokom se je pa preletaval črni kos. Mlada grahovska poštarica je spet spravila v torbico razglednico rojaka in prijatelja profesorja Franceta, se zagledala prek vasi v daljavo na jezerno planjavo in se zamislila.

Seveda. Da sta si fant in dekle, tega si doslej res nista nikoli izrekla. Iskala sta pa pri vsaki priliki družino drug drugemu in domači, njeni in njegovi, pa tudi vaščani računajo, da se kdaj vzameta, ko se tako dobro razumeta in sta kakor ustvarjena drug za drugega. Pa četudi bi tega ne bilo, bi moral France vedeti, kako je ostala sama. Čudak čudaški. Morebiti pa — Tija si je dvom komaj v mislih upala izpeljati do konca — morebiti se je ujel v črne oči in lase kaké ognjevite južnjakinje. Ne, ne, ne! To ne more in ne sme biti res.

S paše na polju je priletel grivar in odfrfotal v goščave Strmca. Kaj se mu mara. V obrši goste smreke mu najraje golobica vali nov zarod.

Rotija Smolejeva je vstala in žalostna, kakor že davno ni bila, odšla po ozki ste-

zici navzdol proti Obrhu, kjer izvira Grahovski potok. Na mah, že skoraj v dnu, se je sunkoma ustavila. Lastnim očem ni mogla verjeti. Nekaj korakov pred njo, blizu steze, je cvetela čisto sama bela narcisa, prav prava ključavnica. Tiji se je zazdelo, da je srečala v tujem kraju nepričakovano svojo rodno sestro. Počasi in tiho se je bližala belemu cvetu, kakor bi se bala, da ga ne predrami iz sanjarjenja. Sedla je v travo in pazno, bolj kakor prej Francetovo razglednico, opazovala sestrico narciso. Ta hip je doumela Frančiška Asiškega, Francetovega patrona, ki se je bratil s cveticami in pticami.

Smolejeva Rotija, dekle izpod Golice, se je začela pogovarjati s sestrico narciso: »Ne, to ni mogoče. Sama nisi.« Ozrla se je naokrog, pa njeno oko, vajeno daljav, ni moglo nikjer opaziti še kakega zvezdnatega belega cveta. »O, že vem. Na eni izmed tukajšnjih vrtnih gred si doma, pa si zbežala od ljudi. Prav si imela. Nič pride niso. Le kako? Vrtne gospodične, kolikor jaz vem, se ne selijo s semenom. Da bi te bil pa kdo presadil iz ograde v prostost, je pa še manj verjetno. Sicer pa — le kaj razmišljam.«

Tija je znova začela opazovati osamljeno narciso. Cvetni listi so bili priostreni, čeprav ne tako izrazito kakor vrstnicam na Golici, vendar vrtno okroglasti prav gotovo niso bili. Zeleni listi so bili vitki, skoraj prišiljeni in nič rejeno mesnati, povsem podobni goliškim. Tija je ugotovila: »Prav prava svobodna narcisa si, ki se samostojno prebijaš skozi življenje in nisi gosposka spestovanka. Samo sama nisi. Več vas je moralo biti, pa se tvoje družice še niso razcvetele ali pa jih je že potrgala neusmiljena roka. Prepričati se moram.«

Rotija je vstala, začela kolobariti in je daleč naokrog skrbno pregledala vso košenico, a ni drugega našla kakor tri odganjke, larsko poletje zasejane, ki bodo šele prihodnjo pomlad prvič vzcveteli. O odraslih narcisah pa ni bilo niti sledu. Rotija je sedla nazaj k samotni ključavnici in se spet pričela z njo pogovarjati:

»Najmanj dve leti v tujem kraju osamljena rineš skozi vse neprilike. Celó to srečo si imela, da te larsko pomlad nihče ni odtrgal. Pozorila si seme in zasejala vrstnice, ki zanaprej s tabo vred vzcveto.

Ostani tudi letos prikrita človeškemu pohlepu. Kasneje se ukoreninite, da vas ne bo mogoče kar tako mimogrede pregnati.«

Rotija je vstala, nalomila v bližnjem leskovju vejic in jih napičila okrog samotne narcise v povsem naraven grmiček. Grede je govorila: »Nič se ne boj, sestrica, da listi ovenejo in porjave in prav s tem opozore na tvoj cvet. Grmiček bom hodila obnavljat, dokler se ne ospe tvoj beli venec. Za samo zeleno glavico se pa nihče še ne zmeni ne.«

Preden je odšla, je prav tiho, da je sama sebe komaj slišala, še zapela:

Ohrani Bog te v cvetu,
planinska roža ti.

Komaj se je dobro prestopila, je zaslíšala na stezi pod gozdom nagle in trde moške stopinje. Ozrla se je in presodila, da jo neznanec prehitil, morda celo ogovori, zaplete v pogovor in ji zmede prejo lepih misli. Da se temu ogne, je zavila k studentcu, oddaljenemu samo nekaj sežnjev. »Lej, golobje hodijo sem vodo pit,« je spoznala po zgubljenih perescih in po odistu nožic v vlažni prsti poleg vode.

Tija se je nadejala, da moški, najsi bo kdor koli, molče odide za njenim hrbtom naprej. Sedaj je pa začula, da so koraki obmolknili prav vstric njene narcise. Bolj zaskrbljena kakor radovedna se je ozrla in zagledala gosposko oblečenega odraslega, v mahedravih kratkih hlačah in modrasastih nogavicah s suknjičem prek roke. Okrog vrata mu je na ozkem jermencu visel daljnogled. Stal je in se razgledoval po travi, kakor bi kaj iskal. Tedaj je stopil do umetno zasajenega grmiča, zagledal prikriti cvet, osupnil in se narahlo sklonil. Rotiji je srce zatrepetalo kakor srce ptice pevke, ki se zaleti v nastavljeni mrežo. Nezavedno je vzkliknila:

»Gospod! Ne odtrgajte narcise!«

Še isti hip se je lastnega glasu prestrašila, pa je bilo že prepozno.

Neznanec se je naglo zravnal, se obrnil in osupnil; morebiti zares, lahko pa tudi preračunano. Najsi je bilo že kakor koli. Na zunaj se je naredil, kakor bi bil šele sedaj zagledal mlado, brhko dekle, in kar zdaleč vljudno pozdravil: »Klanjam se, gospodična poštarica.«

Tija je ostrmela. Od kod jo vendar pozna? Ne spominja se, da bi ga bila že kdaj videla; niti v uradu ne. Komaj slišno je odzdravila: »Dober dan, gospod.«

Preden je mogla Rotija do konca domisliti, je mladi, nekaj let starejši moški že spregovoril tik nje: »Gospodična! Kakor gorska vila stojite ob studentu.«

Tija ni vedela nič reči. Samo začudeno je gledala.

»Seveda. Vi mene ne morete poznati, jaz se pa vas spominjam še z Jesenic, kjer sem bil prej v službi. Dovolite, da se vam predstavim: Polde Kraševc, trgovski sotrudnik.«

»Smolejeva,« je bolj dahnila, kakor izrekla Tija in podala roko. Bila je vsa zbegana. Kako tudi ne. Narcisa, Jesenice in navrh še človek, ki jo v tujem kraju takoj spozna. Hkrati prinese kakor pozdrave rodne zemlje.

»Ce prav sodim, gospodična,« je Kraševc povzel besedo, »ste se prej zbal, da ne odtrgam narcise, ki ste jo skrbno prikrili pogledom.«

»Res sem se. Priznam.«

»Tokrat ste se zmotili. Prav zavoljo tele samotne ključavnice, da se izrazim po vaše, sem prišel danes po stari poti tik pod Slivnico na sprehod iz Cerknice v Grahovo. Hotel sem samotarko zavarovati, kakor sem jo bil že lansko leto, pa ste me letos vi prehiteli.«

»Reees?«

»Prav zares.«

Tija se je nasmehnila in kakor otrok, ki ga razveseliš z igračo, svetlo pogledala Kraševca.

Čak, čak, čak, je posvaril ob potoku kos svoje gnezdo pred skobcem, ki je preletel grmovje. Novi znanec pa je pripovedoval Rotiji Smolejevi, kako je cvetje že od mladih let rad imel in da je včasih, ko so se drugi kar obremenjevali z narcisami, odtrgal en sam cvet in si ga zataknil v gumbnico.

»Dober človek ste,« ga je pohvalila Tija.

Ob prijetnem kramljanju o gorenjskih gorah sta prišla vzdolž njiv v vas. Na križišču cest sta se poslovila kakor že povsem domača si človeka.

»Na svidenje!«

»Na svidenje!«

»Tale Polde Kraševc je pa za družbo kar prijeten fant,« je ugotovila Rotija, ko je stopila po večerji v svojo sobo. »In veliko govori o gorah, pove pa dokaj manj kakor redkobesedni France. Najraje vidi gore samo z očmi, doživljati jih pa ne zna. France pa — le zakaj nič ne piše —? Saj bi mu jaz, pa bi utegnil misliti —? Ah, kaj. Z nekom se moram pogovoriti. Doma bi jim bilo prehudo, če jim povem, kako me pobira po gorah. Nič. Saj Rotarjev profesor vse razume.«

Tija je prižgala luč in popisala vse štiri strani navadnega pisemskega papirja; saj drugačnega sploh imela ni. Ker samotne narcise ni mogla zamolčati, je morala tudi pohvaliti vljudnost trgovskega sotrudnika Leopolda Kraševca. Zbori žab, ki so regljale vzdolž potoka, so pa kakor pozibavali njene misli.

Rotija Smolej, tako šolsko suho se je bila namenoma podpisala, je pismo še enkrat prebrala, ga zalepila in privila luč. Potem se je za kratek čas naslonila na okno. Če je prav slišala, so nad Kamno gorico med regljanje žab zakvakale race. Na vogalu so pa fantje kot prav nji zapeli:

Plenice je prala pri mrzlem studentu,
en fantič mem pride, korajžen Gorenjc,
prav milo jo vpraša, oj deklica ti,
zakaj imaš solzne oči?

Pesem je valovila ubrano in nič ni zaudarjala po pijači. Rotija pač ni mogla vedeti, da pevci prihajajo pravkar od vaje in da jih vodi učitelj Rožanec, ki je prej videl iti skozi vas njo in Kraševca, katerega je do dna poznal.

Na vrtu so rasle mi lilje lepo,
zdaj jemljem od lilij za vedno slovo;
kako je to bridko, kako to boli,
zato imam solzne oči.

Tiho, kakor so prišli, so fantje zopet odšli. Tija je zaprla okno, ugasila luč in legla.

V gostilni na vrhu klanca je pa medtem Kraševc neopazno, po ovinkih že poizvedel, da nova poštarica ne v vasi, pa tudi v bližnji okolici nima fanta.

»Pa če ga ima drugod in si z njim dopisuje?«

Vstopil je pismonoša Ludve. »Hej! Ta bo morebiti vedel!« Povabil je moža k mizi in mu natočil vina. Ko se ga je pijača že malo prijela, je izvabil iz njega, da gospodična dobiva samo navadna pisma, pa kakšno razglednico vmes, nikoli pa ne rožnatih kuvert, v kakršnih si dopisujejo gosposki zaljubljenici.

»Še vedno je sama in prosta in — neizkušena.«

Polde je plačal in odšel proti Martinjaku. Morebiti tam še kaj več poizve.

Smolejeva Rotija tisto noč ni dobro spala. Zvečer, ko se je na sto in sto kilometrov daleč s črkami pogovarjala s Francetom, je z lučjo skozi odprto okno privabila v sobo komarja; ki ji je vso noč cvilil okrog ušes. Zjutraj je vstala utrujena. Dopoldne je oddala pismo, trdno preverjena, da razveseli Franceta in da ji tudi on odpiše na dolgo in široko. Če pa ne? Naprej ni marala pomisliti.

Poštarica Rotija Smolej je sedela v travi na vrhu Solzna. Za hrbtom se ji je dvigala zelena Slivnica, po brežinah naokrog so godli murni, pod njo pa je, nad cesto in pod cesto, bujno odganjalo grahovsko polje. Detelje so že doraščale za koso. V daljavi, še nižje doli, se je v soncu spreminjala pisana, obsežna jezerna gladina. Onkraj široke planjave, pod grebeni Javornika, se je na Otoku po zložni rebri spuščalo proti jezeru troje njiv žita. Na Križni gori so se oglasili zvonovi; glasovi vseh štirih so se zlivali v ubrano potrkavanje. Vse naokrog, polje in trava in gozd in nebo, vse je pelo sončno pomladansko pesem. Tiji pa je bilo pri srcu tesno. Zagledala se je v priostreni, že povsem ozeleneli vrh oddaljenega Snežnika. Misli pa so odšle še dokaj dlje in se ustavile šele daleč na neznanem jugu. »Res da je France takoj odpisal, pa spet samo nekaj skopih besedi na razglednici in suh pozdrav. Samotne narcise, o kateri je govorilo skoraj vse njeno pismo, niti omenil ni. Kakor bi ne bil doma izpod Golice. Ali se res ne spreume ali pa ne mara razumeti. Poslednje zlo bi bilo hujše od prvega.« Zadnjim, iz knjige povzetim besedam se je Rotija grenko nasmehnila. Zamizala je, dvignila glavo in obrnila obraz naravnost proti soncu. Naj vsaj malo porjavi, ko mora presedeti vse dneve v pisarni.

Kakor ljubeča roka matere so ji božali gorki žarki rožna lica. Tiji, ki je zavoljo Francetovega kratkega odgovora dokajšen del noči prebedela, se je stožilo. Legla je v travo in zaspala. Prek nje je kdaj pa kdaj švignila lastovica, tudi nad repkom bela, prav taka, kakršne gnezdiijo po gorenjskih gorskih vaseh, kjer jim pravijo komatarice.

Sonce je viselo še visoko nad Nanosom, ko se je Rotija prebudila. Komaj je odprla oči, se je zdrznila. Poleg nje je stal možki, ki ga prvi hip, še vsa omotena od spanja, ni prepoznala.

»Oprostite, gospodična.«

»O, vi, gospod Kraševce.«

»Tako lepo ste počivali, kakor angelsko nedolžni otrok. Zakaj nisem odšel tiho po prstih naprej do samotne narcise, kamor sem namenjen.«

»O, nič, nič.« Tija je vstala in si uredila obleko. »Tudi jaz pojdem mimo nje domov, čeprav se je že osula in sem včeraj izruvala v grmiček zataknjene vejice in jih vrgla v potok. Naj pozori seme v polnem soncu.«

»Potem bi lahko šla skupaj, če mi dovolite?«

»Prosim.«

Odšla sta vprek po senožeti, prepodila zajca, gledala za njim, dokler ni izginil v borovcih. Po dolini navzdol sta kaj kmalu prispela v globel Obrha. Rotiji se je zdelo, da hodi okrog domače vasi, tako je znal pripovedovati o gorenjskih krajih njen spremljevalec. Ob samotni narcisi sta se kaj malo ustavila. Saj sedaj je bila rešena, če je ne zadene kaka neslutna nesreča.

Kakor preteklo nedeljo sta s Kraševcem spet šla skozi vas. Rotija ni mogla prezreti nekaj posmehljivih pogledov, pa si jih ni znala razložiti. Motili so jo pa toliko, da Kraševca, ki je razlagal, kako čimprej odpre trgovino na svoje, skoraj ni poslušala.

Na križišču sta vabili kar dve gostilni.

»Vrček piva bi se prilregel na to hojo,« je opomnil Kraševce.

»Bi se,« je pritrdila Tija.

Vstopila sta. Pa še preden sta sedla, je godec potegnil harmoniko. Kraševce je, kakor samo po sebi umevno, položil svoji spremljevalki roko okrog pasa in jo zavrtil. Med plesom je Rotija opazila, da tudi

moški svojo mlado poštarico nekako čudno gledajo. Bilo ji je nerodno. Na srečo je točajka že postavila pivo na mizo. Tija se je ustavila, kakor bi ne mogla več prenašati žeje. Iz malega vrčka je odpila v dušku več kakor pol. Nato je hotela takoj plačati, pa Kraševac, seveda, ni pustil. Skoraj zares je bil užaljen. Tija je srknila še malo pijače, se na kratko poslovila in odšla. Kraševac jo je skušal ujeti in privedi nazaj, pa se mu ni posrečilo.

Skozi odprto okno gostilne je Rotija ujela še pogovor o sebi:

»Škoda bo siničke, če se ujame.«

»Najraje se bo. Poldek predobro zna nastavlјati limanice.«

Nepokvarjeno Gorenjko je obšel sram. Zardela je ko pirh. Kar padla je v svojo sobo. Ni še zaprla vrat, ko si je poočitala: »Lepo delam! Kaj bi rekla mama —? In France — —?«

Naslonila se je čez mizo in zaihtela. Pod stropom pa se je preletavala muha in cvileče pobrenčavala.

Pomlad se je razgrela v poletje in jezero se je osušilo kakor redko katero leto. Še potoki, ki pritekajo izpod hribov in se leno vijejo po jezerni planjavi, dokler ne poniknejo, so upadli, da jih ni bilo težko prebresti.

Po ravnini med sahnečimi vodami so zvene le kose in zahreščale kosilnice. Na sto in sto voz sena in kravine se je pozibavalo z jezera v vasi. Kolesa in voli in konji se niso kar nič vdiral i v vreme je bilo ugodno. Treba je bilo pohiteti. Že, en sam celodnev en dež bi utegnil košnjo v jezeru zavreti za dva, tri tedne.

Pripekalo je sonce in spet je bila nedelja. Po kosilu je Tija stala v svoji sobi pri odprtem oknu. Razmišljala je, kam naj bi danes šla. Pa šele kasneje, ko se malo shladi. Pod Strmec in Slivnico, kjer zori seme samotna narcisa, ne gre. Tam okrog jo bo kar gotovo spet iskal Kraševac. Ljudje bi začeli govoriti — bi imeli prav. Za Križno goro bo proti večeru prepozno. Nič. V jezero stopi pogledat. Saj košnja v njem je zanj o povsem nekaj novega. Do takrat pa leže na zofo, vzame knjigo v roko in najraje tudi malo podremlje.

Rotija je pravkar hotela zapreti okno. Pa sta prišli po vasi navzdol učiteljca

Zdenka in njena mlajša sestra Tončka, uslužbena v prodajalni v Cerknici.

»Kam pa, v tej vročini?«

»V vodo se hlādit, če se ni jezero povsem osušilo,« je bila zgovorna Tončka. »Greste z nama, gospodična?«

»Prav rada. Samo trenutek me počakajta.«

»Bova.«

Tija je zaprla okno, se urno odpravila, zaklenila sobo in stekla po stopnicah. V družbi deklet je postala kaj kmalu povsem drugačne volje.

Proti jezeru so šle po stezi za potokom. V precej globoko zajedeni strugi je teklo vode komaj za dober studenec. Prodajalka Tončka niti za trenutek ni utihnila. In vsako besedo je znala zasukati na veselo stran. Zdenka se je ponorčevala, da bi Tončkin jezik znal raševino gladko prodati za svilo.

Mimogrede, da same niso vedele kdaj, so prišle vštric Kamne gorice, do kamor včasih, pa ne vsako leto, nastopi že voda.

»Gospodična Tija, ali znate plavati?«

»Znam.«

»Potem gremo naravnost k Fužinski jami, kjer je voda gorka in globoka precej čez glavo.«

Prestopile so na desni breg. Jezero je bilo od kraja že skoraj vse pokošeno. Dišalo je po sušečem se senu, pa ne tako omamno, kakor dehti gorsko seno.

Ob vodi so se prik r ile vsaka zase v visoko trstičje, segalo je nad glavo, in se kmalu spet prikazale v kopalnih oblekah. Tončka, ki je tudi lase skrila pod gumijasto pokrivalo, se je prismejala: »Vesta kaj, deklet i. Letovišče postavim tukaj. Za hotel stavbo na koleh, kakor so stanovali nekdanji barjani. Kabin ob kopal išču pa treba ne bo, ko je povsod dovolj trstike. Skoraj nič m e ne bo stalo, neslo bo pa veliko. Še milijonarka postanem. Hej!«

Čof. Tončka je naravnost na glavo skočila v kotanjo.

In so plavale in govorile in se smejale, polegale v travi in se sončile in bile razposajene volje. Široko okrog njih pa je v žgočem soncu molčala jezerna ravnina. Rotija se je zastrmela v daljavo. Ni se mogla več premagati. Vzela je v roke sandale, prebredla Žirovniščico, se obula, da bi je preveč ne bodlo, in odšla po dolgi pokošeni

parceli naprej v globino jezerne planjave. Komaj se je prestopila nekaj korakov, je opazila, da se nepokošeno ločje maje. Obstala je in dognala, kako se prav pred njo hite umikati mlade račke. Stari se pa nikamor ni mudilo, kakor bi prav namenoma hotela opozoriti nase, da prikrije mladi rod. Ločje se je spet umirilo, oglasil se je pa na drugi strani hrestač. Resk — resk, resk — resk. Rotija ga je skušala zalesti, pa se ji ni posrečilo. Šla je še naprej in kmalu spoznala, da je na videz mrtva in tiha jezerna planjava polna drobnega življenja.

Gorenjka Rotija je obstala in se začela ozirati naokrog. Proti cerkniški strani so kljub nedelji nakladali seno. Daleč je moralo biti, ko so bili voz in konji in ljudje majhni kakor igrače.

Cepprav ni bilo čutiti, kar je doseglo oko in uho, nikjer žive duše, si Rotija v sami kopalni obleki ni upala iti naprej. Razgledovala se je, se čudila vencu gora — Triglav je bil zameglen — in kmalu spoznala, da tihota jezerne planjave nekako doni. O, ne samo gore. Tudi na videz pusta ravnina je po svoje veličastna. Nehote se je spomnila Župančiča:

Sveta si, zemlja domača, in blagor mu, komur plodiš.

Hop. Rotija se je zdrznila. Iz trave je puhnil zajec, bežal za dober streljaj daleč, obstal, se obrnil in sedel. Ko si je ogledal na pol oblečenega človeka, kakršnih njegovo oko ni bilo vajeno, je mirno odskakljal nazaj v travo.

»Lej,« se je kakor zablislilo v glavi brhki poštarici: »Takole iznenada kakor tale zajec bi se lahko dvignil iz trstičja tamle spredaj Polde Kraševac.« Naglo se je zaobrnila in skoraj stekla nazaj proti Fužinski jami. Grede se je pa zavedela, da bi pred Francetom ne bežala. Njegove oči vse drugače govore. V strugi Žirovnščice je splašila še za laket dolgo ščuko. Kakor blisk je šinila med trstičje v vodi in se zarila v blato.

Zdenka in Tončka sta bili že oblečeni. Na Tijo jima ni bilo treba dolgo čakati. Nazaj grede so spotoma pogledale še za jagodami okrog grmov v Kamni gorici, pa jih niso kaj prida dobile. S polglasno zapeto pesmijo so se vrnile v vas.

»Klanjam se,« je prihitel iz gostilne trgovski sotrudnik Kraševac.

Dekleta so se spogledale in vse tri hkrati odzdravile: »Dober dan.«

Polde je stopil k Tiji in kakor poočital: »Gospodična, kje pa hodite? Vse popoldne vas iščem okrog samotne narcise.«

»Na samotno narciso ni treba več paziti,« se je ognila poštarica odgovoru.

Tončka se pa ni mogla zdržati in je ponagajala: »V jezeru smo bile. V Fužinski jami. Do mile volje smo se naplavale in nasončile.«

»Škoda, da nisem vedel. Prav gotovo bi bil prišel za vami.«

»Če bi pa od nas treh le ena ovohala vaš namen, bi še bolj gotovo nobene ne dobili doli.«

»Takooo—?« je zategnil Polde.

Za odgovor je Tončka zaregljala:

»Tako, tako, tako,
po malem bolj bo.«

Gospodične se niso marale ustaviti in Kraševcu ni drugega kazalo, kakor da je po tihem Tončko ozmerjal z vražjim klepetcem in se vrnil nazaj h klobasi in pivu.

Pri sestri Zdenki je prodajalka Tončka postregla z dobrotami, kakršnih je obilo prinesla s sabo. Kaj kmalu je zadonel tudi klavir in se oglasila pesem. Med pogovorom je zgovorna Tončka kar nekako mimogrede povedala poštarici, da vljudni in uglajeni Kraševac slovi kot ženskar. Ni še dolgo, kar je bil obsojen na mesečne prispevke za nezakonskega otroka s služkinjo Francko. Redko katera se mu izmuzne. Drugače je pa sposoben in si bo znal sčasoma pridobiti premoženje in se še dobro poroči.

»Bi ga ne marala, če bi bil ves zlat,« je bila ogorčena Rotija. Prav to je pa Tončka hotela vedeti.

V mraku, ko so se razšle, se Zdenka in Tončka in Tija niso več častile z gospodičnami. Tikale so se in postale so si prijateljice.

Rotija je sedaj razumela, zakaj so se, ko je šla s Kraševcem skozi vas, oči obračale za njo in zakaj sta pivca ob oknu milovala siničko, ki ji Poldek nastavlja limanice. Zavedela se je tudi, da Grahovo ni Bogu za hrbtom. Saj tako lepega popoldneva že dolgo ni preživela. O, ko bi France vedel —

To noč je Gorenjka Smolejeva Rotija prespala ob Cerkniskem jezeru, kakor bi jo angelci zibali. Noben komar je ni obletaval in dramil. Če bi bila pa vedela, kaj se je zadnje čase pletlo za njenim hrbtom, bi pa ne bila zatisnila očesa.

Tiji se niti sanjati ni moglo, da je Rotarjev profesor prav z isto pošto, s katero je tako kratkobesedno odgovoril nji v Grahovo, pisal tudi svoji sestri Minci na Jesenice in ji kratko naročil: »Smolejeva Rotija hodi s komijem Kraševcem ogledovat nekako samotno narciso. Prav! Njena volja. Poizvedi!« Mince je bila namreč poročena z učiteljem Levarjem, ki je bil doma iz Cerknice in kamor sta hodila na počitnice.

Zenska, seveda, ni mogla strpeti do počitnic. Obrnila se je takoj na svojo prijateljico Tončko, naj dožene kako in kaj. Pa da naj nikomur ne črknje besedice, je zabičala za konec. Zgovorna Tončka res niti sestri Zdenki ni zaupala skrivnosti, pač pa je Minci nedeljsko popoldne v Cerkniskem jezeru in kar se je dogodilo še kasneje, opisala do najmanjše podrobnosti. Svoje dolgo pismo, dva pisemska papirja je porabila, je skončala z ugotovitvijo: »Bodi prepričana, da je samotna narcisa, ta nepokvarjeni planinski cvet, od včeraj naprej povsem varna.«

Mince se je pismu smejala in zagrozila bratu: »Čakaj, čudak učenjaški. Razvnamem te, da —.« Tončki se je pa zahvalila in rekla, da se več pomenita ob svidenju.

Zato pa — če bi Rotija vedela —.

Poletje je bilo sušno in z jezera so vozili pokošeno nastiljo in jo zlagali v kopicave zavoljo morebitnega ognja zunaj vasi. Z Minco je prišla na počitnice v Cerknico tudi nečakinja Marinka, ki je bila z odliko dovršila četrti razred. Silila je s teto prav zavoljo presihajočega jezera, o katerem so jim v šoli pravili, da je znamenitost slovenske zemlje. Sedaj se ni mogla načuditi, da nikjer ni vode in niti ne kake globlje ugreznine, kamor naj bi v jeseni voda nastopila. Svoje razočaranje je potožila gospodu kaplanu Janezu, Gorenjcu po rodu. S stricem Francetom sta si bila sošolca. Bil je tudi njen stari znanec; saj jo je na Jesenicah učil in pripravil za prvo obhajilo. Hkrati je gospoda prosila, naj ji kaj na-

piše v spominsko knjigo. Kaplan Janez se je dobrodušno smehljal in obljubil, da ji ustreže. Če se sam ne bo znal spomniti kaj lepega, pa koga drugega naprosi.

Kakor doslej vselej je bila tudi tisto nedeljo za popoldne, dopoldne je imela še službo, Rotija povabljena k Levarjevim v Cerknico. Kaj bi samevala v Grahovem.

Pri Minci je bilo vse kakor druge kratki. Samo —.

Rotija je kmalu opazila, da vsi, z malo Marinko vred, nekaj skrivajo pred njo in jo nameravajo presenetiti. Le kaj bi utegnili biti —?

Pravkar so pomalicali in dan se je nagnil. Potrkal in vstopil je gospod Janez in prinčesel Marinki spominsko knjigo. Deklica je brž poiskala na novo popisano stran in —.

Oglasila se je teta Minka: »Marinka! Bodi vljudna in ponudi najprej gospodični Rotiji, ki jo prosimo, naj nam na glas prebere, kaj so ti lepega za življenje napisali gospod kaplan.«

»Prosim, gospodična,« je položila Marinka odprto knjigo pred Tijo.

»Prosim,« je bila Rotija takoj voljna ustreči. Preletela je s pogledom stran in videla, da ima pred sabo sonet. In je brala:

MARINKI

v

spomin in opomin

*Da jezero pri Cerknici v globine
pogreza strme skalnega se Krasa,
preverjena bila si vse do časa,
dokler spoznala nisi iz bližine,*

*kako spomladi tiho voda zgine,
pod njo pa ravna se prikaže jasa,
ki zeleni vse do trstike klasa.
Potem pod koso padejo ledine.*

*Morda v življenju kdaj boš naletela,
kakor doslej dekle je marsikaka,
da v skalnost duše koga boš verjela.*

*Ko pa od blizu ga pogledaš — spaka,
se bo resnica grenka razodela,
da skala ni — spolzko nevarna mlaka.*

Vsi hkrati so zaploskali, Rotija je bila pa v zadregi. Vse navrh ji je pa isti hip še nekdo od zadaj zatisnil oči. Kot bi odrezal, je utihnil plosk. »Tak, to presenečenje so mi pripravljali,« je pomislila Tija. Glasno je pa vprašala: »Kdo je?« Grede je hitela otipavati neznančeve roke.

»Jaz,« je odgovoril narejen bas.

»Jaz je vsak. Rotarjev France je pa en sam.«

Vsi so se veselo zasmeljali in spet zaploskali. Roke na Tijinem obrazu so se razklenile in preden je utegnila vstati, se je France sklonil k nji in ji zašepetal:

»Tudi Smolejeva Rotija je ena sama.«

In sta se vpričo vseh poljubila. Se na gospoda kaplana se nista ozirala. Čeprav se mu je zdel poljub samo po sebi umeven, je bil gospod Janez vendar v zadregi. Ni se maral postavljati z izposojeno besedo. Hitel se je opravičiti: »Veste, gospodična, soneta nisem spesnil jaz —.«

Rotija mu je segla v besedo: »Saj prav po pesmi, ki je bolj meni namenjena kakor

Marinki, sem uganila, da France ne more biti daleč.«

»Dolgo je tlela ljubezen v njem,« je pripomnila Minka, »pa smo jo le razpihali, da se je vnela.«

»Narcise sem že od otroških let imel rad.«

Posedli so pozno v noč.

Z novim šolskim letom je bil profesor Rotar prestavljen nazaj v Kranj. V jeseni pa, ko so vode spet zalile Cerknisko jezero, se je poročil. V Grahovo je prišla druga poštarica, ki pa ni bila presajena z belo cvetočih narcisnih brežin pod Golico.

V Obrhu pa dandanes cvete že kar okrog ducata narcis.

Peče se je zmotil

Jože Dular

Stari Peče se je z nogo oprl ob ograjo, si odvihal levo in nato še desno hlačnico, si otepel z njih prah in dejal:

»Sem kar vedel, da bo počilo. Vedel sem, čisto jasno. Nemec ne bo pustil, da bi naši iz njega norce brili. Kaj pa mislite! Na pogodbo se tudi ne pljune kar tako! Bodo že videli zdaj tisti srbski ministri tam doli.«

Govoril je mirno in je bil s svojim brezskrbnim obrazom pravo nasprotje vseh, ki so stali okoli njega. Nič čudnega! Včeraj mir, danes, komaj se je človek dvignil v nedeljsko jutro, pa — vojna.

Stali so na majhni lokalni postaji in se ozirali čez njive proti vzhodu, od koder bi moral iz mesta pripeljati vlak. Pod postajo je tekla Krka; na njenem bregu so visoki, še goli jagnedi negibno stali v oblačnem jutru.

Samo nad Gorjanci je bilo nebo za spoznanje svetlejšje.

Iz pisarne je prihitel postajni načelnik, nizek, dobrodušen človek, ki pa ga je danes zapustila vsa dobra volja.

»Ne bo ga,« je resno povedal in pri tem mislil na vlak. »Vagoni so potrebni za vojaštvo.«

»V Ljubljano sem hotel k hčeri,« je kisló dejal Mihovec in se nestrpno oziral proti gozdiču onkraj njiv, od koder bi se moral prikazati vlak.

»Veseli bodite, da ste doma. Beograd je razbit in Ljubljana menda tudi!«

»Ljubljana?« je neprijetno stisnilo Mihovca v grlu. »Da so ti vragi...«

Nihče mu ni odgovoril, samo obrazi vseh so se še bolj zresnili, ko da že vidijo razdejanje gori v Ljubljani. Kajpak, ogenj vidijo, ruševine, kri, smrt... Samo Peče ni verjetno videl nič takega, ker so se mu usta kar sama veselo raztegnila.

»Pa ne misliš, Mihovec, da so Nemci treščili bombo prav na vašo Kristino,« je rekel veselo. »Saj je vendar še kaj drugega v Ljubljani. So vojašnice, so na priliki mostovi, postaje...«

»Seveda, postaje so,« se je neprijetno zdrznil načelnik in živčno privzdignil rdečo kapo, da se mu je zasvetila široka pleša. »Na postajah je nevarno. Tu smo kot na fronti. Prva linija.«

»Ne bodo prišla sem letala,« je malomarno dejal Peče. »Kaj pa hočejo s tem vašim kurnikom. Tu vendar ni nikako križišče.«

»Postaja je. Železnica. Na Zidani most so že vrgli bombe.«

»No, vidite, ali nisem rekel? Na križišča imajo piko,« je bil Peče vesel, ker je načelnik imenoval kraj, ki ga je ravno poznal.

»Križišče ali ne. Nevarno je, pravim!« je razburjeno zasitnaril načelnik. »Kdo ve,

katere proge so porušene in katere postaje so do te ure že razbite. — Zato pa danes tudi ne bo vlaka, ne bo ga!»

Zaskrbljeno je s svojimi vodenimi očmi pogledal po navzočih, skomizgnil z rameni in nato naglo izginil v pisarno, od koder se je skozi priprta vrata slišalo nemirno klepanje brzojavnega aparata.

»Lahko gremo,« je dejal Peče in zakoračil po peronu, da je cvrkutnilo pod okovanimi čevlji. »Ne bo vlaka, saj ste slišali. Drugje ga potrebujejo. — Da pa bi se Nemci hoteli voziti v takih smrdljivih vagonih, tega tudi ne verjamem. Nemci so navajeni na vse kaj boljšega. Na električni vlak ali pa vsaj na motornega.«

Možje so zazijali. Kaj pa vendar klati to človeče? Kakšni Nemci? Od kod pa naj se vzamejo? Saj je vendar naša vojska na mejah.

»Lahko se briješ norca, ko ti ne bo treba v vojake. — Hčer in otroka imaš pa tudi doma,« je kisko rekel Mihovec, ki je verjetno še zmerom mislil na Kristino.

»Treba ali ne, to zdaj ni važno. Francija je šla, Belgija, severne dežele... Pa bi mi, pa bi Jugoslavija... no, smešno... jaz to vem... naš Johan to ve...«

Govoril je počasi, skoraj preračunano in zlasti besedi »naš Johan« je primerno poudaril, da bi vsakdo vedel, da te njegove besede le niso vržene kar tako v tri dni. Toda ravno te samozavestne besede so zbudle Kostelca, ki je kar zarežal nad Pečeta.

»Le hvali se s tistim vašim Johanom, da vse ve. Tinca je menda tudi vedela, da jo bo vzel, sicer ne bi bila pustila, da bi bil otrok...«

»Molči, jezik umazani!«

»Kajpak vsi veste,« si ga je sposojal Kostelec, »ti in Tinca, najbolj pa Johan, ta sin pasji, nemškutarski!«

»Reci še enkrat!« je vzkipeł Peče.

»Rekel sem! Kar naj počaka, mu bodo že v vojski ustrojili pamet, da bo drugačnih misli.«

»Nikamor ne bo šel.«

»Bomo videli. Za puško je dober, za kroglo pa tudi! Kaj misli, da je bog, če je Kočevar in je nekajkrat povohal Nemčijo? Mu bomo že stopili na prste, njemu in vsem Kočevarjem! Tebi in Tinci pa tudi, ki se rineta med to ušivo kočevarsko žloto!«

Kostelec je rdel v obraz; tih, neporavnani račun, ki ga je imel zaradi smrekovih hlodov s tem Johanom, mu je nagnal kri v obraz. In kolikor bolj je rdel, toliko bolj je bleдел stari Peče.

»Kaj, ti je zaprlo sapo?« je skoraj zmagoslavno dejal Kostelec. »Zdaj bomo nategnili druge strune! Ali bodo Kočevarji z nami, ali pa bodo šli pred puško. Tretje izbire ni!«

Peče je debelo gledal, ko da mu je žal, da je prejle zinil malo preveč. Zato se ni hotel prepirati in je samo razdraženo siknil za njim:

»Norec!«

»Bomo videli, kdo je!«

»To tudi jaz pravim!«

Gledala sta se razdraženo kot risa in morda bi bilo treba možem celo posredovati, da ni prav takrat spet ves razburjen priteknel na peron načelnik.

»Možje, ne bo vlaka, res ne,« je rekel skoraj proseče in takoj nato živčno povedal: »Zdaj letijo preko Rakeka...«

»Kdo?« je preplašeno kliknil Mihovec.

»Menda ne vrabci,« je pikro zinil Peče.

Načelnik se je zresnil. »Avioni, italijanski... Po brzojavu je bilo sporočeno...«

»Sem jih ne bo; zdrava pamet mi to pove,« je rekel Peče in stopil proti izhodu. — »Kaj ne gre nihče?« se je ozrl po možeh.

Nobeden mu ni odgovoril. In ker se tudi nihče ni premaknil, je stopil sam na cesto.

Možje so se spogledali. He, Peče, podrepnik kočevarski! Kdo bi si mislil, da mu bo na stara leta hitlerjanstvo tako udarilo v glavo. Saj zadnji čas skoraj ne zna govoriti drugega kot o firerju. Odkar naj bi Gačnik postal njegov zet, ve vse! Kajpak, Peče, ki je bil v rajhu, ve, in Gačnik, gospod Johann Gatschnigg, ki vodi Kočevarje v Črmošnjicah, po Starih žagah, Smuku, Podstenicah in drugod, tudi ve! Tale napad čez noč je bil preračunan, bil je pričakovan. Moral je priti, če hočejo, da dobe oblast v roke.

Možje so sovražno gledali za Pečetom, ki se je počasi pomikal po cesti. Da, Matija Peče, podrepnik kočevarski! Menda bo še danes odkrevsal v Toplice ali kam drugam, da poišče tam tistega »našega Johana« in mu vse pove, vrag nemarni!

Možje so se spogledali in takoj nato zaskrbljeno prisluhnili. Kaj ne brni nekaj v zraku? Za Srobotnikom? Onstran Gorjancev? Avioni?

Bilo je nekaj čuti, toda potem je vse utihnilo. Samo brzojavni aparat v pisarni je nenehoma svareče trkal.

Res, stari Peče včasih ni bil tak. Mirno in vdano je z rajnico ženo tolkel svojo revščino in se ubadal s tujo skopo zemljo, zraven pa nabijal v izbi za čevljarским stolcem, če mu je kdo prinesel kaj dela. Rinilo se je nekako skozi življenje, toda bilo je pasje, v resnici pasje. Ali si je mogel kaj, če je potem včasih stopil v krčmo in je potem še za sol zmanjkalo, da človek ne govori o cunjah, ki so visele z njega kot s strašila v koruzi.

Ne, Peče se res nikoli ni ukvarjal s politikom. Ni bilo časa za to in tudi preneumno se mu je zdelo. S politikom naj se, po njegovi pameti, ukvarjajo tisti, ki so zanjo plačani. O lepšem življenju pa je Peče vendar dosti razmišljal in je tudi imel vzrok za to. Komur namreč oče zapusti le raztrgano bajto z nekaj stotaki dolga, temu je dana lepa priložnost, da malo več razmišlja o lepšem življenju ko tisti, ki jim v življenju ni bilo tako na tenko postlano. Mora pa se reči, da Pečetu ni bilo postlano niti na tenko, prav ob tla ga je pritisnilo življenje, zlasti odkar mu je poleg dveh otrok sušica pobrala še ženo. Ostala mu je samo hči Tinca. Toda kaj naj si pomaga z dekletom? Moral je biti vesel, če je zaslužila kaj zase, ne pa da bi še kaj zahteval od nje.

Sicer pa je bila njegova hči poglavje zase. In verjetno je bila prav ona vzrok, da se je pričel zanimati za politiko. Kajpak, ona ga je pripeljala do spoznanja, da je pravzaprav samo politika kriva njegovega klavnega življenja. Kaj pa je politika? Kdo pa je sploh politika? Tu odgovor za Pečeta pač ni bil težak. Politika so bili po njegovem cesarji, kralji, ministri in podobna svojati in ti so delali in obračali življenje tako, da je bil Peče zmerom na tleh. Lepemu številu kronanih glav je Peče ponižno služil s puško v roki: avstrijskemu apostolskemu veličanstvu Francu Jožefu in njegovemu nečaku Karlu, potem pa kar po vrsti srbskemu Petru,

njegovemu sinu Aleksandru in spet vnuku Petru. In kot je bil vsem tem vdan z dušo in telesom, se vendar nihče od teh visokih glav ni potrudil, da bi Pečeta vsaj malo privzdignil od tal. Ti cesarski in kraljevi ljudje so verjetno imeli preprost recept: Na tleh si, Peče, tam rij po zemlji in, če nočeš živeti, pa umri!

Toda Pečeta ni bila volja oditi pod zemljo, zlasti ne, ker se je prav takrat zvedelo, da je nekje nemška dežela, kjer človek z lahkoto pride do kruha, in še celo do belega. Tega je tam prišlekrom prav radodarno delil mož, ki sicer ni bil kronana glava, je pa njegovo ime kmalu dobilo lep, močan glas, zlasti če so ga izgovarjali lačni želodci takih ljudi, kot je bil Matija Peče.

In ko so ljudje za to zvedeli, se je pričelo romanje v tiste nemške dežele. Šli so najprej tja v Brežice, kjer so jih pregledali, če so njihove roke dovolj močne za trdo delo. Kajti je že tako: človek, ki tam ne more delati, tudi kruha ne dobi.

Tako je nanoslo, da je šla v Brežice ponuditi svoje roke tudi Pečetova Tinca. Ženski pravzaprav takrat niso sprejemali; v Nemčijo je šlo samo nekaj Kočevark in mednje se je vrinila tudi Tinca. In ker je zanjo pred komisijo svojo dobro besedo rekel tudi Johann Gatschnigg, so jo sprejeli.

Tako je Tinca delala po nemških kmetijah ali pa tudi kje drugje — o tem jo njen oče ni dosti spraševal — in glej čudo, pričele so prihajati nemške marke. Pravzaprav jih Peče niti ni videl; tam nekje iz Ljubljane ali iz Beograda je prihajal denar, domač denar, v katerega so spremenili hčerine žulje. Sedemnajst dinarjev za nemško marko, ti ljubi Bog, to ti je denar, in zlasti še v času, ko je bil v očeh sestradanih bajtarjev vsak dinar večji kot grajska vrata.

Kaj pa je bilo za vsem tem denarjem, kako je domača država te marke ljudem obračunavala v lastno škodo, kako je za svojimi sezonci pošiljala v Nemčijo nepregledne vlake žita, svinj, perjadi, jajc in drugega, tega pa ti naši ljudje tam v Nemčiji seveda niso vedeli. Za domačo hrano, ki jim jo je delil tujec, so bili tujcu hvaležni.

Toda vse to takrat zares ni bilo važno. To je bila politika, s katero so se ukvar-

jali kralj in njegovi ministri, in vse to ljudi ni dosti zanimalo. Važno je bilo le to, da jim je tujina dala kruha, ki jim ga domovina ni mogla ali pa ni hotela dati.

Tako se je Peče šele takrat, ko je prvič držal v rokah v dinarje pretopljene hčérine marke, prav zavedel, da z domačo državo in politiko ni nekaj v redu. Kar nista mogla v njegovem življenju storiti oba cesarja in vsi trije srbski kralji, je storil en sam Hitler: Pečeta je dvignil s tal. Ne ravno visoko, toliko pa le, da se je mož usedel in se malo razgledal.

Da, odrple so se mu oči. Če bi ne bilo Tinca, bi ne bilo mark in dinarjev in tako bi verjetno tudi tega spoznanja ne bilo. Tako pa je zdaj vedel, kdo mu je ponudil roko in kdo je njegov prijatelj.

Dinarji pa so prihajali in ko se je pod zimo vrnila Tinca s preostalim zaslužkom, je videl, da je Hitler to leto hčeri odrezal kar lep kos belega kruha.

Po tem kosu je naslednje leto zaskominalo tudi starega Pečeta. Šel je v Brežice. In kot prejšnje leto za Tinco, je to leto tudi zanj zastavil Gatschnigg svojo dobro besedo. Bilo pa je to tudi potrebno. Precej čez petdeset let je že nameril Matija in neradi so sprejemali stare, če pa so imeli mladih rok na pretek.

Tako je tudi stari Peče odšel k Hitlerju po svoj kos kruha. Z njim je odšla tudi Tinca, z njo pa je odrinilo še lepo število mladih fantov in mož in med njimi je bil tudi Johann Gatschnigg. Nihče ni natanko vedel, kaj je ta človek pravzaprav počel v Nemčiji. Kmetoval ni, drvaril tudi ne, v pisarni ni delal in v tovarni se tudi ni potil. Menda bo že držalo, da je imel v Nemčiji tajno komando nad slovenskimi ljudmi. Toda naj je delal že kar koli, s Tinco sta bila vsekakor preveč skupaj. Preveč, sicer bi naslednjo zimo Pečetova hči ne bila povišla maleda Johana.

Peče je takrat spet imel precej priložnosti za razmišljanje. Hm, čudno je bilo vse to, ali pa tudi ne, kakor pač človek to zadevo vzame. Johann Gatschnigg je namreč kar čez noč na vsem lepem postal Pečetov zet. Se pravi, moral bi biti njegov zet. Otroka je sicer priznal, za poroko pa se mu takrat ni mudilo in še mu ne mudi niti sedaj, čeprav ima fantiček že tri leta. Tinci sicer odrine vsak mesec nekaj de-

narja, to pa je tudi vse. S poroko, jo potolaži vsakikrat, pa naj kar še malo počaka. Vse bo prišlo ob svojem času. Zdaj ima sam druge, večje skrbi. Treba je pripraviti teren, da bo tudi pri nas v Jugoslaviji tako lepo, kot je lepo v nemškem rajhu.

In kot je Peče tisto jutro na postelji spoznal, so Gatschnigg in njegovi tam v Nemčiji ta teren kar dobro pripravili. Čisto jasno je bilo, da bodo Nemci vsak čas tu. Neumno je misliti, da bo kako drugače. Hitler jih bo odrešil. In potem bodo tudi taki, kot je Peče, imeli doma lepe zidane hiše, v katerih bo ob vsakem času na mizi kos belega kruha in zraven polič vina. To pa je za skromne ljudi vendar že kar lepo, imenitno življenje.

Zato je bil Peče vesel, ko je zvedel, da je to jutro počilo. Zadnji čas je že bil, da vzame hudič kralja, ministre in vso be-raško Jugoslavijo! Zdaj, ko bo naše ljudi Hitler vzel v svoje varstvo, bodo ti šele videli, kaj se pravi pošteno živeti.

Peče je to jutro veselo koračil s postaje. Naj se kdo drug trese in boji vojske, on se je ne bo. Nič ne more škoditi takale majhna vojaška praska, njemu prav zares ne. Pozna jih, Nemce; e, dobri, pametni ljudje so to!

Vendar se Nemci niso prikazali ob Krki že tisto popoldne in tudi drugo jutro ne, kot je pričakoval Peče. Nekje se je nekaj zataknilo, nekje so se jim le postavili po robu kaki prismojeni srbski soldati, ki ne vedo, da odganjajo lastno srečo od domačega praga.

Peče je bil vznemirjen in nič manj njegova hči. Toda tolažila sta se, da naglica nikjer ni dosti prida in bi verjetno tudi tu ne bila. Sicer pa je morda še bolj prav, da Nemcev še ni. Treba jim je vendar pripraviti nekaj sprejem, treba jim je že na zunaj pokazati, da bodo videli, da so prišli med prijatelje. Peče je vedel že iz prve svetovne vojne, ko je bil vojak v Galiciji, kako je treba sprejemati tujo vojsko. Vsekakor bo morala biti pri sprejemu bela zastava, ki je znak miroljubnosti, obenem pa bo opozarjala pregoreče vojake, da ne bodo naredili bajti in vrtu kake nepotrebne škode. In potem bo treba seveda izobesiti še rdečo zastavo s kljukastim križem, ki

naj bo znamenje prijateljstva in obenem hvaležnosti obeh Pečetovih za tisti kruh in marke, ki sta jih lani in predlanskim prejela od Hitlerja v nemškem rajhu.

Za belo zastavo Pečetova nista bila v zadregi. Prtena rjuha bo vendar dovolj velik dokaz njune miroljubnosti. In ko je tako stari z rjuho v roki stal pred bajto, je videl, da bi rjuha kje na oknu ali podstenju ne imela pravega učinka. Niti na plotu ni zanjo primerno mesto, ker bi vojaki morda mislili, da se suši perilo. Treba jo bô pač obesiti kam više, na streho na primer ali na drevo, kar bi bilo verjetno še najbolje. Peče se je odločil za zadnje in ko je rjuho, nataknjeno na fižolov kolec, pritrdil med veje stare tepke in potem ves zadovoljen zlezal po lestvi na tla, je bilo pol dela opravljenega.

Mnogo časa sta se s hčerjo zamudila pri iskanju rdečega blaga za drugo zastavo, ki naj bi izražala prijateljstvo in hvaležnost. Naj sta še tako stikala in obračala po bajti, rdečega blaga ni bilo nikjer. Precej časa je minilo, preden se je stari spomnil na neko rdečo cunjo, ki jo je pred kratkim videl za Lukovčevim svinjakom. Hči jo je skočila iskat in ko sta jo razgrnila po mizi, je nista bila nič kaj vesela: raztrgana, ponošena rdeča bluza, na gosto posuta z belimi drobnimi pikami. Toda premišljati ni bilo kaj; Nemci so lahko vsak čas tu in če človek na hitro in od daleč pogleda to cunjo, ga bele pike skoraj nič ne motijo. Ko pa bo v sredini kljukast križ, bo verjetno vse kar v redu.

Lotila sta se dela, hči je rezala in šivala in nazadnje spravila skupaj za dober robec veliko zastavo. Medtem je Peče na kos belega blaga risal kljukasti križ. Pljunil je na rob mize in nato v slino pomakal tintni svinčnik, ki ga je moral potem vsake toliko časa obrezati. Toda znal je slabo risati in še slabše opazovati rajhovska bandera gori v Nemčiji, kajti ko je zadnjikrat pomočil tintni svinčnik v slino, je videl, da se rogovi Hitlerjevega križa med sabo bodejo ko krave na paši. Toda kar je bilo narisano, se ni dalo več izbrišati in tako je hči to očetovo umetnijo prišila na zastavo takšno, kakršna je pač bila.

Pri Pečetu je bilo torej že drugi dan vse pripravljeno za sprejem prijateljske

nemške vojske. Velika bela zastava na tepki je ponižno in vdano obvisela med vejami, medtem ko je rdečo s tistim zverženim kljukastim križem Peče pripel na drobno palico in jo zataknil v cvetlični lonc na oknu, da mu bo takoj pri roki, če bo treba prihajajočim mahati v pozdrav.

Medtem ko je Peče vse tako lepo pripravil za sprejem, pa so ljudje doli v vasi drug za drugim pričeli izgubljeni živce in pamet. Ne da se reči, da so vsi pričakovali Hitlerja kot oba Pečeta; največ jih sploh ni vedelo, koga naj pričakujejo. Stara oblast je še trzala v zadnjih vzdihljajih in mogoče je bil prav ta pogin preveč bridek, da bi se ji ljudje mogli upirati. Zato so na zahtevo oblasti oddajali konje in vozove, zatemnjevali okna, kopali zaklonišča, trgali hišne številke in napisne table s sten, razbijali obcestne napisne kamne in podirali kašipote, vse to samo zato, da bi zmedli sovražnika, če bi ga slučajno zaneslo v te kraje.

Toda tej zmedi in tesnobi so se pridružile tudi kraje, ropi, pretepi in celo poboji. Odkar so v Novem mestu podivjane množice meščanov in okoliških kmetov planile na železniške vagonne in skladišča, je bilo, ko da je ljudi obsedel sam vrag. Nekateri so od tam vlačili domov cele vozove moke, riža, sladkorja, vozili in nosili so testenine, konzerve, čevlje in usnje, vino in polne zaboje jajc, ki so jih našli v zapečatenih vagonih in ki so bili še pred nekaj dnevi namenjeni za nemško vojsko.

Potem je pričela razpadati tudi domača vojska. Generali so pobegnili in zmedeni vojaki so se reševali, kot je kdo vedel in znal. Zdaj so ljudje planili še na vojašnice in vojaška skladišča in pričeli odnašati odeje in kotle, puške in strelivo, drva, olje, moko, prepečenec, konzerve, trgali so kjučavnice in kljuge, kar je pač komu prišlo pod roke. Shranjevali so to blago največ po zidanicah, toda ponoči so drugi vdiral v hrame in kradli nakradeno. Pri tem je lakomni gospodar ustrelil tatu, drugega so pijani ljudje ubili na postaji, tretjega so pohabili... Bilo je res, ko da se je sam vrag strgal z verige.

Stari Peče pa je skoraj podivjal od jeze, ker je šele med zadnjimi zvedel, kako

si v Novem mestu ljudje delé dobrote. Lepo, res lepo, vrugi tatinski! Kradejo, ropajo in žro, ne da bi mu prišel v bajto kdo povedat, kaj se godi v mestu. Drugi si polnijo kleti in kašče, on, bedak, pa šiva in riše nemško zastavo in čaka Hitlerja, ko bi zdaj vendar tudi brez njega lahko prišel do dobrot in blaga.

Do kraja divji je zaprl bajto in se z vrečo pod pazduho zapodil v mesto. Ko pa je čez dobro uro prišel tja, je imel znova vzrok, da se je jezil. Kot namreč kmetje radi marsikaj opravijo samo na pol, so se pri odnašanju dobrot iz skladišč prav dobro izkazali. V vojašnici ni našel nič, toda ko je prišel na postajo, se je v obupu zgrozil. Cesta pred skladiščem je bila posuta z moko in polita z vinom in oljem. Po rampi, stopnicah in tirih so vsepovsod ležale razbite steklenice, posode in vojaške čelade, v katere so zajemali vino, ki je vrelo iz prestreljenih sodov. Razbiti zaboji, raztresen fižol, zmečkane limone in lešnikova jedra, orehi, semenski krompir, krtače, kolomaz in na desetine drugih reči, vmes pa vpitje, kričanje, prerivanje... Toda to prerivanje je bilo skoraj odveč; vse glavno je bilo že opravljeno, zdaj so le še skromnejši rili po tleh in s pestmi grabili v vreče in košare moko in kar je bilo drugega raztresenega tam okoli.

Peče se je ves razpaljen vrgel med ljudi, jih odrinil, se spustil na kolena in divje grabil po ostankih. Ko je pod noč upehan pritorvil svoj plen domov, je bil še bolj zlovoljen kot prej. Kaj mu pomaga vsa ta siromaščina, ki jo je privlekel iz mesta, ko pa je vse pomešano in zasvinjano. Še za prasce ne bo dobro. — Zdaj je znova do kraja spoznal, da edino Hitler lahko naredi red med takimi barabami, kot so v mestu pa tudi tukaj na vasi, ki tako brez sramu kradejo poštenemu človeku dobrote izpred nosa.

Peče je odslej čakal še nestrpnije.

Domača vojska pa je bila v popolnem razsulu. In vsako uro je skozi vas pribelžal kak zmeden človek, pol v vojaški, pol v civilni obleki, in spraševal za bližnjice, po katerih bi se čimprej pretolkel domov. Po grmovjih in hostah je ležalo orožje, ki so ga odmetavali bežeči, in zdaj so z njim streljali vaški fantini, da je treskajoče odmevalo po njivah in hostah za vasjo.

Tako je tudi Peče v grmovju za cesto našel dve puški in strelivo in vse skupaj odnesel v bajto. Čemu bi rjavelo orožje na vlažni zemlji, kjer se vendar lahko pokvari. Potem je pobral sosedovim pobom samokrese in bajonete, s katerimi so hajdučili po vasi. Norci prismojeni, ubijejo lahko koga, kot jo je že skupila Bertučeva Tona. Pri njem pa bo orožje lepo na varnem in, ko bodo prišli Nemci, jim ga bo izročil, da bodo tod okrog naredili še lepši in boljši red, kot bi ga že sicer. Kajpak, orožje in oblast naj ima tisti, ki zna oboje uporabljati, ne pa domači tatovi in razbojniki, ki čakajo menda samo še to, da se bodo začeli med sabo pobijati.

Poslej Peče ni dosti hodil iz bajte. Obse del je za mrzlo pečjo — zunaj je pričela vleči burja — in vsake toliko časa je nestrpnost pogledal po cesti, po kateri bodo morali priti. Kajpak, priti bodo morali, in to čimprej!

Potem je le butnilo med presenečene vaščane: »Nemci prihajajo!«

Pečetu je to prva povedala Tinca. Starega je kar vrglo s klopi pri peči.

»Tu so?« je zazijal v hčer in skočil k oknu.

»Ne še, toda Johan je povedal. Vsak čas bodo v vasi.«

»Johan da je povedal?« se je stari začudil. »Kje pa je?«

»Z njimi se vozi v izvidnici. Tu je bil, pa se je vrnil.«

»V izvidnici?« se je oče še bolj začudil. »O, ti salamenski fant! Kaj ga je pa tja zaneslo?«

Peče je to povedal z neko nejevoljo, ko da je Johanu nevoščljiv, ker ga je pri tem sprejemu prehitel. Sicer pa je njemu lahko. Na ukradenem motorju nori zadnje dni sem in tja in kljukasti križ ima na rokavu, falot premeteni! Zmerom je znal prvi pristaviti svoj lonec, pa ga bo tudi zdaj.

Peče je stopil k predalniku in se sklonil nad razbito ogledalo. Potegnil si je z roko preko ščetinaste brade. O, ti vrag, obriti bi se moral. Tak skoraj ne more pred nemške oficirje in vojake.

Pripravil si je britev in milo, pa se je takoj premislil. Kaj, če vsak čas zaropotajo motorji? Naj potem na pol obrit stoji

sredi ceste in jim maha z zastavo? Preobleči pa se vendar mora.

Poklical je hčer, toda ta se ni oglasila. Mali Johan se ji je igral pri Cvilkovih doli v vasi, pa je verjetno skočila tja.

Peče je stopil v kamro in naglo zmetal stare cunje s sebe. Potem si je nataknil hlače in si oblekel nedeljsko srajco. Čevljev ni imel drugih ko tiste na sebi, ki jih je bil prinesel iz Nemčije. Bili pa so že močno pošvedrani in tudi blatni, zato je na ognjišču poiskal mokro cunjo in si jih obrisal. Nato je vrgel nase še star črn suknjič, pljunil v dlani in si z njimi potegnil preko redkih sivih las. Ko je spet stopil k predalniku in se pogledal v zrcalo, je bil skoraj zadovoljen. Vse je bilo dobro, samo ta neumna brada! To ščetinasto strnišče pokvari ves dobri vtis. Vsekakor ga bo moral malo obsekati z britvijo.

Naglo je odšel na prag in znova poklical hčer. Ni je bilo. In tudi na cesti ni bilo nikogar. Cesta je ležala mirno v dopoldanski tišini, samo na vrhu stare tepke, prav nad tisto belo zastavo, je sredi prvega cvetja čvrlel škorec. Peče je pogledal po zastavi, ki se mu je v hipu zazdelo skoraj odveč, saj si človek kar misliti ne more, da bi mogli nemški vojaki storiti komu kaj hudega, razen seveda, če jih ne izziva z orožjem v roki. Toda če je zastava že tam, potem naj kar visi, bo s tem vsaj še bolj vidna njegova miroljubnost. In potem se je ozrl še na cvetlični lonec, v katerem je bila sredi pelargonije zataktnjena rdeča zastava s kljukastim križem. Da, vse je v redu, prav vse.

Urno je stopil v izbo, prinesel iz veže skledo z vodo, pripravil čopič in milo ter se široko razkoračil pred nizkim predalnikom. Potem se je pričel militi, hitro in živčno, da mu je oskubeni čopič sunkoma poplesaval po udrtih licih in koščeni bradi. Odprl je britev, jo poskusil na dlani, nato pa previdno potegnil po licu. Enkrat, dvakrat, petkrat, desetkrat... Obrisal je peno ob dlan, si z muko ostrgal brado in se nato z britvijo preselil na drugo stran lica. — Takrat je počilo. Ostro, odsekano, da je kar jeknilo v hosti nad bajto. Nato še enkrat.

Peče je skočil k oknu in pogledal po cesti. Prav nič ni bilo tam. Ne vojakov ne koga drugega. Kje torej streljajo? Morda

pri sosedu? Morda doli v vasi? Torej, vragi, še zdaj, ko bo sprejem, ne dajo miru?

Jezen je stopil na prag. V roki je držal odprto britev; drugo polovico obraza je imel še penasto. Ko pa je odšel po podstenu na konec bajte, ga je zagledal.

Bil je suh, potegnen fant, ki je v dolgih skokih bežal čez njive prav proti njegovi bajti. Preden se je Peče dobro zavedel, je že planil mimo zadnjih češpljevih dreves naravnost predenj.

»Nemci!... Skrijte me!« je kriknil in se zmedeno oziral naokrog. V roki je držal samokres.

»Kristus! Fant, si nor?... Na Nemce si streljal, na naše zaveznike, na prijatelje?...« je kričal Peče in z britvijo mahal okoli sebe. »Na Nemce, pravim, na prijatelje?...«

Toda fant ga ni poslušal; planil je v vežo, planil v izbo, vendar se mu menda notri ni zdelo varno, zakaj v hipu je bil spet zunaj. Toda v tistih kratkih sekundah, ko se je vrtel v bajti, je pograbil eno izmed obeh pušk, ki ju je bil Peče prislonil ob posteljo, in torbico z municijo ter se znova pognal v beg.

Fant je s puško tekkel čez njivo, toda bil je komaj dobrih petdeset metrov daleč od bajte, ko je na bregu zaropotala strojnica. Tekel je še dva, tri korake, nato pa se je zviška prevrnil v razor.

Kar se je zgodilo potem, je stari Peče gledal le še kot v morečih, hudih sanjah. Nenadoma je bilo okrog njega vse polno nemških vojakov, ki so izpod čelad divje vpili nanj.

Peče je prebledel. Hotel je spregovoriti, hotel jim je vse pojasniti, pa mu je jezik otrpnil v neizrekljivi grozi. Samo nerazumljivo je buljil oči vanje, zastokal in v smrtni stiski mu je pot kar v hipu posedel čelo.

Vtem so vojaki premetali bajto in našli v nji orožje. Tudi pri fantu v razoru so dobili puško, ki je prej ni imel. To pa je bilo Nemcem dovolj.

Takrat je Peče le skušal z muko spregovoriti, toda golobradi pruski vojak mu je izbil iz rok britev in ga nato treščil po čeljustih, da se je kar opotekel.

Vojak si je obrisal od milnice belo roko in starega zadenjski porinil ob zid prav

ob nizko okence, na katerem je bila sredi pelargonije rdeča zastava s kljukastim križem. Za trenutek je vojaku obvisel pogled na nji, toda že je pristopil debeli podnadrednik, dvignil samokres k Pečetovemu sencu in sprožil.

Ko se je iz vasi tuleč utrjala Tina z malim Johanom v naročju, je bila bajta že v plamenih. Nemški vojaki so pravkar v gosjem redu stopili z njive na cesto, na kateri se je tam pod hosto oglasil ropot vojaških motorjev. Motorizirana edinica je drvela v vas. Med prvimi je na zaplenjenem motorju drvel tudi Johann Gatschnigg.

Ko se je kolona ustavila in se je Gatschnigg ozrl na gorečo Pečetovo bajto v bregu, se je za trenutek zdrznil. Verjetno je zaslišal celo zahlipani jok Tince, ki je hitela po bregu. Povedali so mu, kaj je, in hotel je stopiti z vozila, toda vtem je

poveljnik že dal znamenje in težki motorji so z vojaki in Gatschniggom oglušujoče zdrveli naprej po cesti. Mogoče je Gatschnigg takrat tudi nekoliko stisnilo pri srcu, toda vedel je: novi nemški red se more uveljaviti samo z jeklom, ognjem in krvjo.

Ko je izginil zadnji vojak, so si ljudje šele upali iz hiš h goreči bajti. Vsa je bila v ognju in prav nič se ni dalo rešiti. Komaj da so mrtvega Pečeta potegnili izpod gorečega podstenja. S prestreljeno glavo so ga položili v travo pod krivenčaste slive. Potem je neki fant zlezal na tepko in vrgel dol tisto rjuho. Z njo so pregrnili mrtvega, dokler mu mizar v vasi ne napravi krste.

Bajta pa je prasketajoče gorela in Pečetova hči z malim Johanom v naročju je od velike groze samo še pretrgano stokala. Ljudje okrog nje so molčali, samo škorec je veselo začvrlel na visoki jablani in se nato spustil v pomladno polje.

Šopek nageljnov

Joža Vovk

Branko Rajič se je prebujal kakor iz težkega spanca. Razum še ni mogel nemo-teno delovati, nekako podzavestno je v sebi spet začutil življenje. Nič ni pomislil, kaj je pravzaprav z njim, nič ni spraševal, kje je, ne, saj to ni bilo mogoče. Nekakšno golčanje, ki se je trgalo iz njega, je okolici potrjevalo, da se budi, da se mu bo končno odprlo oko in se hropeče dihanje umirilo.

Nenadoma je stisnil prosto pest, široko zazijal, nato pa spet stisnil ustne, da so zobje zaškripali. Morda je bilo to zaradi bolečin, morda se je v polzavesti nečesa spomnil, morda...

»Sestra, pripravite injekcijo za okrepitev srca, zdržal bo,« je rekel zdravnik.

To je bila sestra Bogdana. Kaj hitro je imela vse pri roki. Zdravnik je vbrizgnil in brez besede odšel. Tudi sestra Bogdana je odšla, a se je kmalu vrnila brez tistega velikega pladnja s steklenicami, ampulami in tabletami vseh mogočih imen in drugimi potrebščinami.

Sklonila se je nadenj prav do lica, da je začutila njegov nemirni dih in vonj prepotenega lica.

»Gospod Branko!« ga je poklicala precej glasno. Sprva nič. Potem so se veke

čisto narahlo odprle, da je zasijalo skozi trepalnice mokro oko, drugo je bilo tako zavezano.

»Gospod Branko, gospod Branko! Ali me vidite?« Spet nič. Sestra se je zravnala in dolgo stala čisto mirno poleg postelje. Dobro je vedela, da ne bo dolgo, ko se mu bo prebudila zavest in se odprlo zdravo oko do kraja. Ona pozna to. Takrat je dobro, je mislila sestra Bogdana, da je nekdo pri njem, da se ne prestraši sam sebe in vse okolice. Saj siromak še pojma nima, kako je z njim; ne ve, kako so ga potegnili izpod ruševin, ne ve, da ima zmečkano desno roko in nogo, da bo morda celo ob oko, ker je na glavi močno pobit. Nič tega še ne ve in ko se bo prebudil, bo vse to nenadoma planilo vanj. Nekateri bolniki tega ne prenesejo. Preveč je in vse hkrati.

Sestra Bogdana se je odmaknila. Stopila je k vratom in prižgala luč. Zunaj je ležal že spokojen večer. Ljudje so se umaknili s cest, tu in tam se je zaslišalo samo kako zamolklo vojaško vozilo.

»Avioniii! Avioni! Beži, beži...« je nenadoma planilo iz postelje. Morda je blagodejna luč prebudila mladega moža, da

se je skušal vzpeti na postelji in bežati pred avioni, kakor je bežal pred dvema dnevom in pol. Da, v nedeljo zjutraj je bilo.

»Saj ni avionov, gospod Branko. Saj jih ni. So že odleteli.«

Bolnik je spet mižal. To še ni polna zavest, to še ni sedanost. Mladi mož še vedno vidi in sliši avione, hiša se podira nad njim, hoče zbežati po dolgi ulici, zbežati kamor koli, samo da bo na varnem. Toda to je znamenje, da vidi in sliši, to je dobro.

Sestra Bogdana se spet sklanja nad bolnikom. Zdravo oko se tu pa tam nekoliko odpre, kakor da bi hotelo zajeti drobec bele svetlobe. Roka mirno počiva in pest se več ne krči.

»Gospod Branko, ste žejni?« Kar tako je vprašala, da bi se prebudil.

Bolnik dvakrat, trikrat zacmaka z usti, kakor bi s tem skušal odgovarjati in pokazati, da je žejen. Morda.

Nenadoma pogleda široko, skoraj srepo, da sestro Bogdano spreleti nekakšen strah, čeprav je že videla nešteto nezavestnih in prebujajočih se ljudi. Ta zgubljeni pogled! To je vedno enako. Oko gleda nepremično, stekleno, bolno. Vidi, prav natančno vidi. Ali pot od očesne zenice do razumskih mrež je v takih primerih zelo dolga, to sestra Bogdana dobro ve.

»Ali so vsi odšli? Jih ni več?« mukoma spregovori, ne da bi trenil z odprtim očesom.

»Saj sem pri vas. Tukaj sem. Ali me vidite...?«

»Avioni, avioni, bežiiii...!«

Zaprli je oči in se spet napel, da bi se dvignil. Seveda ni šlo.

»Boste malo vode, gospod Branko?« se sestra Bogdana spet sklanja nadenj, zdaj trdo do obraza. Obriše mu pot z lica, z rosnih ustnic. Potem ga rahlo prime za roko in poišče žilo. Zdravnik je imel prav. Žila bije, rahlo, enakomerno. Zdržal bo, Bog bodi zahvaljen.

Svetel dan. Za sestro Bogdano tak kakor vsi, saj na hodnikih ne gre dež, še sonce sije skozi okna, ni šumnih ljudi, trpljenje bolnikov pa enako vsak dan. Branko Rajić, trgovec, bolnik v sobi številka devet, pa tega ne more razumeti. Mladega člo-

veka so zvezali, oklenili, zaprli. Zanj ni več ulic in hrupa, ni družine, ni trgovine in izložb, ni prijetnih večerov in lepih deklet. Pač, sestra Bogdana, zdravniki, še kakšna sestra, ki mimogrede pride, res samo mimogrede, to je zanj ves svet in vsi ljudje.

»Kaj je pravzaprav z mojo nogo?« spet vpraša Branko.

Sestra Bogdana mu mirno drži pred obrazom skodelico, iz katere Branko zajema in nerodno uživa. Težko je jesti ležé in z levico.

»Nič se ne bojte, ne bo tako hudo,« mu odgovori šele čez čas. A Branko ni zadovoljen. Tako pravijo vedno, to je narejena tolažba, da bi človeku prihranili tisto najhujše.

»Ne morem več, tako me stiska tu notri,« otožno reče in se prime za prsi. Druga roka mu mirno počiva pod odejo, niti čuti je ne, čeprav jo ima dvakrat zlomljeno.

»Imeli ste srečo, da ste ostali živi. Bili ste čisto zasuti, tram vas je pritisnil po desni strani.«

»Tako? Tram...? Ničesar se ne spominjam.«

»Dva dni se niste prav nič zavedeli. Šele potem.«

»In kaj je danes? Sreda?«

»Ne, četrtek je danes. Veliki četrtek. V nedeljo bo velika noč.«

»Velika noč... Ali ni bila v nedeljo?«

»Da, v nedeljo je bila vaša, vi ste pravo slavni. Zdaj bo naša, katoliška.«

Branko Rajić se je zagledal s prostim očesom nekam daleč mimo belega pokrivala sestre Bogdane. Velika noč... Morda išče po spominu nekaj, kar zanj ni več dosegljivo. Morda se je ob tem nekoga spomnil. Da, velika noč, pečenje, praznik, dva praznika...

»Kaj neki naj mi zdaj pomeni velika noč tukaj...? Morda lahko prav tisti dan umrjem.«

»Umrli ne boste, gospod Rajić. Toda v postelji boste morali ostati še nekaj časa. Vsak dan bo boljše. Mavca ne boste vedno nosili. Kar potolažite se, zunaj vstaja pomlad in tudi vi boste spet zaživeli.«

»Prekleti Švabi in njihova pomlad!« je Branko siknil, ne da bi pogledal sestro Bogdano. Potem sta oba molčala.

»Mnogo je bilo ubitih, vi ste se rešili. Bolnišnice so vse polne. Tudi v to sobico, ki je sicer samo za enega, bomo verjetno morali namestiti še kako posteljo, še vsak dan jih vozijo k nam.«

»Zaradi mene,« je rekel brezbrizno. Saj res, ni on edini, ki jo je pri nenadnem bombardiranju skupil. Mnogo razmesarjenih ljudi, porušenih hiš, solza in krikov. On je samo eden od mnogih.

»Boste še malo, ko ste tako oslabei? Vam prija?«

»Hvala, sestra, dobri ste.« Hvaležno jo je pogledal.

»Če boste kaj potrebovali, če boste žejni, pozvonite in bom prišla.«

»Hvala.«

Sestra Bogdana je neslišno odšla. Zdaj je bil Branko Rajić čisto sam. Bolečine so nekako ponehale, nekoliko se je privadil oklepa in obvez. Dobro mu je zdaj delo, da je bil čisto sam. Govorjenje ga čudno utruja, še tistih nekaj žlic tekoče hrane mu je nekako odveč. Vendar je pa po nekaj dneh zdaj prvič čisto trezno premišljal o vsem, kar se je zgodilo. Doma je vse v redu, žena, oba otroka, mati, vsi so zdravi, hiša je ostala nedotaknjena. Trgovina delno poškodovana, zaprta, sicer pa — naj gre zdaj trgovina k vragu, kdo bi takole poškodovan zdaj mislil še na trgovino! Beograd poln Nemcev. No, tudi ti bodo še šli k vragu! Pravzaprav mu je zdaj čisto vseeno. Čemu bi se v takem položaju trafil z mislijo na prihodnost? Prekleta noga, čudno boli! Strgal in razrezal bi tisti oklep. Dvignil bi se in odšel, pobegnil od tod. Domov bi šel, k družini, po mestu bi pogledal. Neumnost! Zdaj je to neumnost, zdaj ne more biti drugače. V sebi čuti čudno praznoto, v grlu ga ščegeta nekaj kakor žeja. Naj gre vse k vragu! Nič — kako je že rekla sestra... kako ji je že ime...?

Trudno se je nagnil na stran in obtipal gumb. Nato je pozvonil.

»Sestra Bogdana, ali je to godba?« je vprašal, ko se je prebudil in nekaj časa samo nemo vlekel na ušesa.

»Zvonovi so to. Velika noč. Ni godba. Petje je tu spodaj, kjer imamo kapelico. Sestre so zdaj pri službi božji in prepevajo. Res se nekoliko sliši. Vas moti?«

»Moti...?« se je skušal nasmehniti. To je bilo prvič, da se je skušal nasmehniti.

»Zakaj pa vi niste šli v cerkev?«

»Ne morem zdaj. Sem bila že prej in, ko mi poteče čas, bom spet lahko šla. Zdaj pa moram biti pri bolnikih.«

Torej prej in potlej, je pomislil Branko. Seveda, saj gre za veliko noč tudi on v cerkev. Za slavo tudi in za božič. To pač mora biti. Sveča, nekaj križev, vse, kar zraven spada. Saj smo vendar kristjani...

»Če imate službo, vam ni potrebno, da bi šli v cerkev, čeprav je velika noč.«

»Vem. A službo imam vsak dan in vendar grem lahko vsak dan tudi v cerkev.«

»Vsak dan...«

Tega Branko Rajić ne razume. Ne more. Da bi človek prav vsak dan šel v cerkev? No, katerikrat, to že. Čuden svet, si misli. To vendar ne more biti za človeka, ki dela, resno dela. In sestra Bogdana dela. Saj je pravzaprav ves čas na nogah, nikoli ni zaspana, nikoli naveličana, nikoli slabe volje, nikoli se ne pritožuje. In kako poišče vselej pravo besedo. Kako lepo govori. Preklinjal je svojo usodo, Švabe, polomljene ude, zdravnike, vse, nji bi si ne upal reči žal besede. Ko je bil tako divji, da bi začel razbijati vse okoli sebe, se mu je samo preprosto nasmehnila in se je spet umiril kakor posvarjen otrok. To je svet zase.

Branko Rajić je zmedeno gledal v strop. V notranjosti so se mu mešala čudna nasprotja. Nemci, velika noč, petje, obveze, zvonjenje, bolečine in lepi, gladki obraz sestre Bogdane, obkrožen z živo belino nje-nega pokrivala...

»Joj, sestra Bogdana, od kod so pa te rože?«

Pogled mu je obstal na lepem, pisanem šopku v čisto navadnem kozarcu, ki je stal na omarici poleg postelje. Ni opazil, kdaj in kdo ga je tja postavil. Toda rože, čisto prave rože, s pristnim vonjem. Nikoli v življenju si ni mislil, da more skromen šopek pričarati toliko veselja in nenadne lepote.

»Jaz sem jih prinesla. Velika noč je danes, pa sem jih priskrbela, da vam naredim majhno veselje. Saj je vse tako skromno.«

»Glejte, ženo imam, pa mi še ni poslala rož. Vi ste jih prinesli.«

S hvaležnim pogledom se je zazrl vanjo. Morda ji je bilo sami nekoliko nerodno, vendar ji je bilo dobro delo, ko je videla, da mu je naredila prijetno presenečenje in vidno zadovoljstvo. Včasih je za to res tako malo treba. Saj so mu te rože spet približale svet, tisti zunanji, živi svet. Saj res, pomlad je zunaj, čeprav more videti skozi okno le nekaj napetih, a še golih vej.

»Ste po drugih sobah tudi prinesli rože?«

»Toliko jih pa nisem mogla dobiti. Ali ste žejni?«

»Nič me ne žeja. Sicer pa — ne vem. To so lepe rože. Ali bi jih hoteli malo dvigniti, da jih povonjam?«

Dvignila je kozarec, nekoliko se je nagnil naprej in vonjal. Vonja po bolnišnici in zdravih je bil že poln, zato mu je zdaj ta žametni vonj delal vtis, kakor da pije nekaj zelo sladkega in dobrega. Čudovito, take rože!

Molče jih je spet postavila na omarico.

»Pil bi, sestra.«

»Bom prinesla.«

Odhitela je, on pa je obležal kakor omamljen. Ni vedel pravzaprav, ali je to od rož ali je to sestrina dobrota in ljubeznivost. To vendar ni njena službena dolžnost. Tu mora biti še nekaj. Nekaj več. Pa saj se vendar nikoli in nikjer nista srečala, nista se poznala, teh nekaj dni strežbe je pa tudi premalo, da bi ji bil star znanec. In končno — tákole mlado dekle je polno življenja, ki ga ne more zatajiti. Saj res, vedno živeti med bolniki vseh vrst, vedno sreči in biti dober, ljubezniv, zraven pa zaprt v nekakšen samostan, še obleko nositi tako, da te loči od vseh drugih ljudi, vse to je čudno, pa vendar resnično in za sestro Bogdano, vsaj zanjo, nazadnje čisto preprosto. Tu mora biti še nekaj!

»Prinesla sem vam,« ga je skoraj prebudila iz razmišljanja. Pil je, a skoraj po sili pil, ker pravzaprav niti ni bil žejen. Samo tako je bil rekel. A vendar je zdaj čutil v sebi nekakšno olajšanje, še bolečine so popustile ob sladki pijači. Nekoliko, potem so se spet vračale.

Sestra Bogdana je odšla.

Branko Rajić jo je spremljal z očesom, a se ni ozrla. Rad bi ji bil še nekaj rekel, nekaj bi jo bil rad še povprašal, pa si ni upal. Zaprl je oči, sam sebi se je zdaj zadel nenadoma spočit, umirjen.

Od daleč nekje je prihajala pesem. Zdaj Branko Rajić ni mislil ne na bolečine ne na Nemce ne na dom, niti na trgovino ne. Pesem je bila čedalje glasnejša, razločnejša, skoraj bi razumel besede. Pred seboj vidi samo še sestro Bogdano, pred njenim obrazom pa šopek dišečih rož.

»Da, to mora biti nekaj, česar ne razumem...«

Branko Rajić je mirno zaspal.

Prijetno je zvečer utrujen leči, zapreti oči in zaspati. A bolniku, ki ga glodajo bolečine, ni tako. Noč je neskončno dolga, tema težka, svet bolj oddaljen, samota trikrat pusta.

Branko Rajić se je naveličal. Človeku poide potrpljenje. Saj mora, če je tako.

Pozvonil je.

Sprva nič. Potem se je nenadoma prižgala luč. Sestra Bogdana.

»Zvonili ste, kajne? Ste žejni?«

»Nisem žejen, sestra.«

»Kaj pa želite?«

»Boli me.«

»Boli. Hudo?«

»Hudo. Kak prašek bi mi dali zoper bolečine.«

»Zdravnik praškov in tablet ne dovoli. Bom vprašala dežurnega zdravnika.« Rajić je dobro vedel, da mu bo kaj prinesla. Čeprav niso tablete. Bo že tako povedala zdravniku, da ji bo dal, kar sama dobro ve, da mu bo pomagalo.

Sestra Bogdana se dolgo ni vrnila, da ga je že električna luč zbadala v zdravo oko. Potem je prišla.

»Morala sem prav dol v apoteko.«

»Mi boste dali injekcijo?«

»Da, zdravnik pravi, da bo to gotovo pomagalo. Takole.«

Vbrizgnila mu je injekcijo. Niti zapeklo ga ni. Pridržala mu je košček vate na koži.

»Doktor Zarič zoper bolečine vedno dá te injekcije. Dobre so, a v ambulanci ni bilo nobene ampule pri rokah. Kmalu bo popustilo in boste lahko mirno zaspali. Z bolečinami pa res ni mogoče spati.«

»Ni mogoče. Do kdaj imate službo?«

»Vso noč. Do šestih.«

»Potem šele spat, ne?«

»Potem grem še v cerkev, nato šele počivat.«

»Tako?«

Sestra Bogdana hoče oditi.

»Zakaj že odhajate?«

Ozre se.

»Ostanite malo pri meni. Povejte mi kaj!«

»Kaj naj vam pripovedujem?«

»Kar koli. Veste, tako je dolgčas, če je človek čisto sam.«

»Potem vas bomo premestili v skupno sobo, tam vam ne bo dolgčas.« Skoraj nagajivo se je nasmehnila in povescila roko, ki jo je držala na stikalu, hoteč ugasiti luč pri odhodu. Dobro je čutila, da je vse narejeno, umetno, da se mož samo trudi, kako bi jo pridržal.

»Kmalu boste kaj brali, pa bo mineval čas hitreje.«

»Ni mi za branje. Knjig tako rekoč ne berem. Malo. Še liste samo po naslovih. Šport me zanima, tisto pa berem vse. Berete vi radi romane? Tiste, ki opisujejo ljubezen?«

Nekoliko je zardela. »Ah, tistih knjig ne berem. Ljubezen ni tako lepa, kakor jo opisujejo v knjigah.«

»Mladi ljudje imajo radi take zgodbe.«

»Mogoče, čeprav so navadno zlagane. Zdaj je pa gotovo nehala boleti in boste zaspali, kajne? Bolečine utrudijo.«

Na hodniku se je oglasil zvonec. Nočni zvonec. Branko Rajić že dobro ve, kaj to pomeni.

»Vidite, kličejo me. Ste še žejni?«

»Hvala. Kličejo vas. Saj se boste vrnili.«

Luč je ugasnila in Branko je ostal spet sam. Tako se človek oddahne, če pominejo bolečine. V mislih je bil zdaj ves zaposlen s to dobro žensko, ki je bila toliko bolnikom sestra in mati in zdravnik in strežnica. Morda je pa samo zanj tako dobra. morda pa z drugimi opravi samo mimogrede, naredi, kar pač mora? Pa se je spet spomnil rož in petja, pa tistega njenega postrežljivega vprašanja, če morda ni žejen. Da, vsem ne more tako streči, njemu, Branku Rajiću, postreže bolj kakor drugim. Ob tem ga je navdajala nekakšna samozavest. Misel, da ji je on več, kakor so ji drugi.

Čakal je nekaj časa, da bi se vrnila. O tej stvari se mora z njo pogovoriti do kraja. To mora dognati. In če bo končno res, se tega niti ne bo prestrašil. Čemu? Saj tu ni drugega kakor golo trpljenje, naj bo

vendar pri vsem tem še kaj lepega. Kakor tiste rože.

Zaspal je in dolgo spal. Mirno in spokojno. Ko se je prebudil, je bil že dan in pri postelji je stalo več ljudi. Gledal je zmedeno. Komisija. Kakor vsak dan. Potem pa tista vsak dan enaka vprašanja, ki človeku dajo tako malo tolažbe. Med gručo zaravnikov in asistentov je opazil obraz sestre Bogdane. Potem so odšli. Sestra Bogdana zadnja in pri odhodu se na bolnika niti ozrla ni.

Čez kake pol ure se je vrnila. Prinesla mu je zajtrk in mu pridržala skodelico.

»Dolgo ste spali.«

»Dolgo? In vi ste rekli, da imate službo samo do šestih.«

»Da, a zdaj je dela toliko, da bom še nekaj časa. Tale list sem dobila spodaj v pisarni. Nihče ga ne bere in že nekaj dni leži na mizi. Mislim, da je tisti vaš šport.«

Bila je res kaka dva tedna stara številka športnega lista. Branko je vse to prebral že, ko je bil še zdrav, vendar jo je hvaležno pogledal.

»Res, ta list piše samo o športu. Vas to gotovo ne zanima.«

»Res. Prav nič. Ne razumem, čeprav bi brala.«

»Vem, da bi ne razumeli. Tudi jaz marsičesa ne razumem, kar vi razumete.« Skušal se je nasmehniti. Občudoval je njeno mirnost v obrazu. Zdaj bi bil lahko naravnost povprašal, a podzavestno je čutil, da to ni več potrebno. Sicer pa ne bo že danes zapustil bolnišnice. Morda ostane še več tednov in časa bo še dovolj, da stvari pride do dna. A zdaj ni več nikakega dvoma. Z nečim se ji je prikupil, da ji je všeč, da vzbuja v nji tisto, čemur nekateri pravijo začetek ljubezni. Seveda, tega ne more kar naravnost povedati, ne bilo bi pametno, celo sumljivo, nekako nenaravno bi bilo.

»Hvala vam, sestra Bogdana. Tako pazite name. Kako naj vam to povrnem?«

»Za to pa res ni treba nikakega povračila. List je bil že zavržen.«

»Pa vendar.«

Čutil je, kako se mu izmika. Ali pa ni našel prave besede. Sestra mu je snela prtič, pospravila pribor, pobrisala omarico in odšla. Hotel je še nekaj reči, nekako drugače začeti, a je že ni bilo več, bil je spet sam.

Sredi dopoldneva so se vrata sobe številke devet nenadoma široko odprla. Najprej se je s hodnika zaslíhal nekakšen ropot, nato je vstopila sestra Bogdana, za njo še neka sestra. Nekaj sta vlekli, a Branko ni mogel videti kaj, ker je ležal vznak.

»Še eno posteljo bomo namestili v sobi, gospod Rajiç, ne gre drugaçe. Vse sobe so prenapolnjene. Ne gre drugaçe.«

»Dobro. Zaradi mene...« je zamomljal, a ni bil nič kaj preveç dobre volje ob tej novici. To bi mu utegnilo prepreçiti naçrt, na to je najprej pomislil. Ne bo veç prilike za kak zaupnejši razgovor. To je paç mogoçe samo v dvoje.

Postelja je bila kmalu nared.

Okoli poldneva so na vozičku pripeljali bolnika, starejšega moža, z utrujenim, poraslim obrazom. Amputacija. Tudi posledica bombardiranja. Bolnik se je prebudil šele ÷ez nekaj ur. Ves zmeden je bil in je tožil za bolečinami v nogi, ki je ni veç imel. Sestra Bogdana je bila skoraj ves čas pri njem. Ogovarjala ga je, ga tolažila, mu pojasnjevala. Branku je komaj utegnila prinesiti redni obrok hrane, ko pa je pozneje rekel, da je žejen, je že moral čakati.

Stari mož se je počasi zavedal. Ni veç toliko tožil, ležal je mirno in gledal naravnost v strop. Roki je imel prosti na odeji in ju ni pri-maknil po veç ur.

Zdaj je prišlo nekaj, ÷esar Branko Rajiç spet ni mogel razumeti. Sestra Bogdana mu je bila od ure do ure veçja uganka. V novem bolniškem tovarišu je nenadoma zaçutil in videl sam sebe. Da, natanko tako kakor prej njemu, je zdaj sestra Bogdana stregla temu novemu bolniku, staremu siromaku. Iste besede, ista skri- prav nič manjša ljubeznivost. Nekaj matcrinskega je bilo v njenem govorjenju. Mož si je zaželel cigarete in ni čakal nanjo niti pet minut, sestra Bogdana jo je našla in mu jo prinesla. Bil je žejen, pa ni dobil kompotove vode kakor on, ÷rnega vina mu je nalila. Ko je sam zaprosil vina bolj za poskus kakor iz potrebe, ga je odločno zavrnila, ÷eš da njemu ni potrebno vino in da bi zdravnik niti ne dovolil. Tako torej!

Branko Rajiç je bil ob vsem tem dobesedno razoçaran. To mu je potrdila že prva noç. Bog ve, kolikokrat je sestra

Bogdana prišla, prižgala luç, se sklonila k staremu možu in odšla. Kakor da njega ni veç tukaj. Da ni morda kaj zaslutila? Zanjto torej niti številka ni veç. Pa vendar! Saj se je trudil, da bi to razumel. Mislił je, da se mu nekaj svita, a vse, kar je sklepal, se je sproti sesipalo na kup. Ko je gledal to veliko ljubezen do starega re-veža, se je sam sebi zazdel pokvarjenec. Saj res, tu mora biti nekaj veç, kar pa on lahko samo sluti, razumeti morebiti ne bo mogel nikoli, do kraja tega nikoli ne bo razkril.

Nazadnje je prišel dan, da je Branko Rajiç lahko zapustil bolnišnico. Sneli so mu mavec, roka sicer še ni delovala in glava je bila še vedno obvezana. Šlo je, ÷eprav s težavo.

Segel je v roke staremu možu brez noge. Z eno roko je držal palico, drugo, ki še ni bila zdrava, je imel naslonjeno ob ramo sestre Bogdane, ki ga je spremljala po hodniku, po stopnicah in dalje proti izhodu.

Branko Rajiç se je vraçal domov. Zunaj je bila že lepa pomlad, dan poln sonca in ÷udovit mir je visel v zraku. Branko globoko diha, dovolj mu je tistega namešnega bolnišniçnega duha, smradu po ranah, obvezah in zdravilih. Zdaj bo spet zaživel kakor prerojen.

»Sestra Bogdana, nekoliko si odpotižva.«

»Teško gre, kajne? Privadili se boste spet.«

»Sestra Bogdana, povejte mi, zakaj smo ljudje tako pokvarjeni?«

»Pokvarjeni?«

»Tako ljubeznivo ste mi stregli, ko mi je bilo zares hudo. In ko je prišel nekdo, ki mu je bilo huje kakor meni, me niste veç poznali. Jaz pa sem mislił na nekaj ÷isto drugega. Da, v veliki zmoti sem bil, zdaj vidim. Danes ste z menoj spet dobri, ker grem domov, vi boste pa ostali. Ne zamerite mi, ÷e sem to povedal. Ne morem razumeti, kje najdete toliko moçi.«

»S trpeçim ÷lovekom moramo biti dobri.«

»Da, saj to je pravzaprav ljubezen.«

»To je veç kakor ljubezen.«

Potem sta stopala spet naprej. Poçasi.

»Sestra Bogdana, vaš dolžnik sem.«

»Niçesar mi niste dolžni!«

»Pač! Toliko dela in truda, toliko skrbi in dobrote! Resno mislim. Glejte, bogat človek sem, trgovec sem, ničesar mi doma ne manjka, denarja imam. Povejte, koliko naj vam dam, sestra, s čim naj se vam oddolžim!«

»Nič si s tem ne belite glave! Veselite se in Bogu bodite hvaležni, da ste okrevali in da greste tako rekoč zdravi domov.«

Sestra se je smehljala.

Branko Rajić je obstal ob palici naprej viseč, nebogljen. Torej je spet nekaj, česar ne more razumeti. Da bi se človek branil nagrade, poštene nagrade? Zanj to vendar ne bo nikaka žrtev. Najmanjša. Sicer bo pa že sam poskrbel, da sestra Bogdana dobi pošteno nagrado. Kaj lepega ji kupi in ji pošlje tako, z vizitko, nič drugega. To

bo najlepše. Najboljša rešitev, če noče denarja.

»Torej nič?« jo še enkrat pogleda.

»Pač. Če vas ob priliki pot zanese na Cvetni trg, kupite šopek cvetja za Marijo v naši kapelici.«

Branko Rajić strmi. Čuti se nekako osramočenega, vendar v trenutku pritrdi in stopa prožneje dalje. V mislih se spomni še enkrat tiste velike noči, petja od daleč in rož na omarici. Saj res! Zdaj misli, da vse razume.

Pri izhodu se je poljubil z ženo in objel svoja dva fantiča.

Sestra Bogdana se je že vrnila.

Drugi dan je sestra Bogdana sestri zakristanki izročila velik šopek rdečih nageljnov.

Labod

Mimi Malenšek

V zgornjem koncu doline, tik preden se zoži v sotesko, stoji razpadajoča lovska hiša. Pod njo počasi, umirjeno teče voda, ki se nekoliko niže spusti v brzice. Grgra in besni po soteski, srdito se zaganja v mogočni jez, grize stene, s prvinsko močjo poganja turbine v hidrocentrali in se naposled izmučena od boja spet lagodno izliva iz soteske v ravnino.

V dolini je živahno. Okrog hidrocentrale vre življenje. Noč in dan prihajajo in odhajajo ljudje, avtomobili hupajo in množice delavcev vrtajo v skalnato pobočje hriba. Kompresorji predirljivo brnijo in včasih se vsi gozdovi vznemirijo od glasne detonacije. Zgoraj, okrog lovske hiše, pa je svet miren, prvinski. Polagoma se spreminja v divjino. Grmičevje in podrast se iz leta v leto bolj bližata lovski hiši, že sta prepregla vrt in ga spremenila v puščo. Pred hišo je samotni ribnik, ki ga polagoma prerašča bičje in ločje. Ob polomljeni ograji vsako pomlad krvavordeče zacvete šipek.

V tej samoti sta živela starec in labod. Nista se menila za zunanji svet, prav kakor bi ga ne bilo. Nikoli nihče ni prihajal k njima. Poslednjič ju je pred leti vznemirila komisija, ki je pregledala hišo in se dolgo posvetovala, kako bi jo bilo mogoče uporabiti. Sklenila ni nič in starec

in labod sta spet živela mirno, zadovoljno. Neopazno sta se vraščala v divjino. Z vzvišenim prezirom sta prenašala hrup hidrocentrale in odmeve življenja v soteski, ki so se včasih izgubljali prav do njiju. Labod se je veličastno vozil po zanemarjenem ribniku. Starec je vsak dan dvakrat ali trikrat prišel k njemu in mu vrgel hrane. Včasih se je pogovarjal z njim kot z razumnim bitjem.

Labodu je bilo dobro. Nobenih spominov ni imel, ki bi ga težili. Davno je že pozabil na čas, ko je imel družico. Pozabil je, kako so vsako nedeljo prihajali ljudje in ju ogledovali, ni se spominjal, da so jima otroci metali krušne skorje in da so mlade gospodične tleskale z rokami in zavzeto vzklikale: »Joj, kako krasna laboda!« Celo na to je pozabil, kako je družica nekega dne z iztegnjenim vratom negibno obležala na vodi. Takrat jo je vznemirjeno obkrožal, pritisnil je glavo na njen hrbet in jo nežno ljubkoval. Ni se ganila. Potem je prišel starec in jo vzela iz vode. Nekaj dni je labod veslal iz enega konca ribnika v drugega, iskal jo je. Počasi je pozabil nanjo. Ostal mu je samo starec. Prinašal je piče. Vsako jutro je labod zavseslal k robu ribnika in čakal, dokler se niso odprla vrata. Ko se je najedel, se je zatekel v ločje in tam mirno ždel. Potikal

je glavo v blatno dno in lovil črve. To je bilo vse, nikoli se ni zgodilo nič drugega. Na ribnik je sijalo toplo spomladansko in vroče poletno sonce, potem je prišlo medlo jesensko sonce in takrat je bilo, kakor bi svetloba pršela v drobnih kapljicah na hišo in bičje. Razen sonca so bile tudi grmeče nevihte, ki so prihajale nenadno, širile okrog sebe grozo in trepet, potem pa odvihrale nad dolino in pustile za seboj čudovito jasen svet, kakor bi bil umit.

Dvakrat v letu je laboda spreletel silen nemir. Najprej spomladi. Križaril je po zeleni gladini ribnika, begal od roba k drugi strani, nemirno kljuval mesnate lokvanjeve liste in nekaj iskal. Neštetokrat je ob robu čakal na starca. Toda starec ni bil tisto, česar si je želel. Gladil si je perje in ponosno bočil vrat, lesketal se je in rumene zenice so mu žarele kot jantar. To je trpelo po dva, tri tedne. Potem se je upokojil.

Drugič se je vznemiril na jesen. Visoko nad njim so kričale divje gosi in labod je stegoval vrat in prisluškoval njihovim klicem. Postal je miren in potr, kakor bi ga razjedalo hrepenenje. Te vrste nemir je minil hitreje kot pomladni, prevzemal ga je samo po nekaj dni. Ko je utihnil klic divjih gosi, je hrepenenje v njem zaspalo.

Klicu divjih gosi so sledile noči, ko je dež v ostrih, ledenih curkih bičal ribnik. Labod se je stiskal med bičevje in včasih se mu je izvil iz grla tuj, globok glas. Veter, ki je šumel v ločju, je odnašal labodovo tožbo in jo razsipal po divjini.

Labod z ribnika je bil skoraj tuja, neverjetna prikazen sredi divjine, ki je polagoma uničevala delo človeških rok. Bil je pravljica. Labod z ribnika, kakor bi rekli: Vitez Lancelot z Jezera.

Starec je bil prav tako nenavaden kot labod. Bil je majhen in sključen, podoben mršavemu ptiču z razmršenim perjem in bledimi, brezbarvnimi očmi. Ves ljubi dan ni počel drugega, kot da je skrbel za svojega laboda. Enkrat v mesecu se je napotil v dolino, vzel na poštnem uradu svojo pokojnino in si nakupil živeža. Nikoli se ni mudil v dolini dlje, kot je bilo potrebno. Doma je posedal v ozki sobici med navlako, ki se je nabirala že desetletje. Prah časa je prekril njega samega, prekril mu je celo spomine, kakor labodu. Poznal ni

nitri koprnenja, ki je dvakrat v letu pretresalo laboda. Nikoli več ni mislil na otroška leta, nikoli na svojo mladost. Komaj da se je spominjal, kako je bilo nekdanj v lovski hiši živahno, kako je prihajal gospod plemeniti Steiner na lov in mu včasih stisnil v roko napitnino. Samo nečesa nikoli ni pozabil. Morebiti zato ne, ker je čutil, da je bil tistikrat velik in pomemben.

Kdaj pa kdaj je odprl predal razmajane komode in izpod stare obleke potegnil na dan medaljo. Bila je velika srebrna medalja za hrabrost. Hkrati z njo je vzel iz skrivališča tudi povaljano pismo, zbledelo in skoraj nečitljivo. V teh dveh predmetih sta bila strnjena smisel in vsebina njegovega življenja. Takrat je stal na vrhuncu, pozneje se je pot neopazno prevesila navzdol. Zato ju je jemal v roke s svetim spoštovanjem, kakor bi se dotikal svetotajstev. Žilnata, pegasta starčevska roka je nerodno gladila pismo, kakor bi ljubkovala bolnega otroka. Potem je izbočil upadle, mršave prsi in si skušal pritrditi na razcunjani suknjič medaljo. Ure in ure je predsedel pred komodo in sanjaril. Ta dva predmeta sta mu zbujala spomine, ki so bili trdni, oprijemljivi. Vsi drugi so bili podobni tekoči vodi; ves čas so mu uhajali, naj je še tako grabil po njih in jih skušal oživiti. Med sanjarjenjem se mu je povrnilo v oči nekaj nekdanjega bleška. Nič več ni bil beden starec, ki ga je življenje vrglo na breg in pozabilo. Spet je bil mlad in bil je cugsfirer nekdanje cesarske vojske. Pred njim so vstajali strelski jarki nekje ob Piavi. Pred jarki se je kopicila zmes bodoče žice, prevrnjenih španskih jezdecev, razmetanih kolov in nizka kamnitna ograja. Za ograjo je bil sovražnik. Jasne in velike zvezde so se spustile nizko nad bojišče. V strelskem jarku je stal nadporočnik plemeniti Steiner, od njega je vel vonj po parfumu in škornje je imel blatne do vrha.

»Himmelherrgottsakra, Zugsführer...« je rekel skozi nos in potegnil iz žepa nekakšen papir, »na znamenje z zeleno raketo, ki bo poletela na levi, gremo v napad. Povelje iz štaba! Pripravite moštvo! Pazite, da bo večerja pravi čas razdeljena. Vsak mož dobi dvojni obrok komisa in pol steklenice ruma. Ste razumeli?«

»Razumel, gospod nadporočnik!« Cugsfirer je sredi blatnega jarka stal pred svojim nadporočnikom v predpisani vojaški drži, roko je krčevito pritiskal k ščitku povaljane čepice.

»Abtretten!« je zanosljal plemeniti Steiner in šel naprej.

Potem je cugsfirer stal sredi moštva in čakal na znamenje. V telečnjaku je imel dvojni obrok komisa in v kuhinji je izpil pol litra ruma. Komaj je zelena raketa poletela, se je zagnal iz strelskega jarka. Kompanija se je zagrizla v bodečo žico in se pregrizla do kamnitnega zidu. Plemeniti Steiner se je plazil po tleh in tiho ukazal:

»Previdno, previdno... Pripravite bajonete!«

Cugsfirer pa ni mislil na previdnost. Bil je pijan od ruma in še bolj od zavesti, da se mu končno ponuja prilika, ko se bo mogel izkazati. Bilo je, kakor da je vse življenje čakal na to priliko! Prvi se je pogl na zid in kriknil:

»Kompanija, za menoj!«

Vse drugo je šlo z nepojmljivo naglico. Nadporočnik je ostal nekje zadaj. Po končanem boju so mu sporočili, da so zajeli sedemdeset sovražnikov in štiri strojnice. Cugsfirerja, ki je takrat že ležal v poljski bolnišnici, ker mu je krogla zdrobila kost v kolenu, so predlagali za odlikovanje.

Pozneje so ga poslali v lazaret v zaledju. Tam je spoznal bolniško strežnico, črnelaso Madžarko Ilonko.

Odlikovali so ga. Na prsi so mu pripeli veliko srebrno medaljo za hrabrost. Skoraj isti čas kot odlikovanje pa je dobil tudi sporočilo, da Ilonka ne živi več. Umrla je za tifusom. Vojna se je naglo bližala koncu. Nadporočnik plemeniti Steiner je vzel cugsfirerja s seboj in ga postavil za oskrbnika svoje lovske hiše.

To je bilo resnično življenje. Pred tem ni bilo ničesar, kar bi bilo vredno shraniti med svoje spomine. Po tem tudi ničesar. Ostala sta svetinja za hrabrost in pismo. Vse drugo je prekril čas.

Ponoči je starec sanjal o teh dogodkih. Prebujal se je sunkoma, kakor bi ga strelsel električni tok. Še v polspanju je tiščal roko k čelu in bebljal:

»Herr Oberleutnant, ich melde gehorsam...«

Potem se je popolnoma zdramil in se zavedal, da so bile samo lepe sanje. Ničesar več od vsega tistega ni bilo. Okrog njega je bila samo noč, divjina, popolna samota in pa stari labod na ribniku.

Tako sta živela starec in labod vse do nekega poletja, ko je poseglo v njun mir tuje življenje. Zaznala sta ga skoraj hkrati in se ga ustrašila kot nadležnega vsiljivca. Nekega jutra, ko je starec ravno krmil laboda, so prišli mimo hiše trije mladi ljudje, dva fanta in dekle. Nosili so težke nahrbtnike in si ogledovali okolico. Bili so tako glasni in hrupni, da so zbegali starca in laboda. Labod je popustil hrano in odveslal v ločje, starec pa se je hotel umakniti v hišo. Toda mladi ljudje so ga že nagovorili.

»Ali bi bil tu pripraven prostor za taborjenje?« je vprašal eden fantov.

Starec je neodločno zamahnil z roko; pokazal je jaso visoko nad hišo, kakor bi hotel reči, naj se ustavijo daleč proč, čim dalje od njegovega doma. Bili so zadovoljni in so se takoj obrnili v tisto smer. Pred odhodom je še dejalo dekle:

»Lepega laboda sem videla. Ali imate samo enega?«

»Samo ta je ostal,« je zamrmral starec.

Fanta sta obšla ribnik, da bi ga poiskala, toda nista ga našla. Zaril se je globoko v ločje, kakor bi se jih bal. Kmalu sta opustila iskanje in vsi trije so se začeli vzpenjati navkreber.

Starec je tisti dan večkrat gledal proti jasi, ki jim jo je pokazal. Okrog poldneva je opazil, da so si postavili šotor. Pod noč sta prišla fanta k ribniku po vodo. Starec je sedel pred hišo in gledal predse, kakor da ju ne vidi. Fanta sta sedla k njemu in skušala navezati pomenek.

»Lep prostor je na jasi,« sta rekla, »samo vode ni v bližini. Morali jo bomo zajemati v vašem ribniku.«

Starec je molče prikimal. Fanta sta silila vanj z vprašanji. Vse sta hotela vedeti: čigava je hiša, zakaj je tako zapuščena, kako dolgo je že starec tako sam v tej pušči, ali ne gre nikoli med ljudi. Nerad jima je odgovarjal. Zdelo se mu je, da brskata po nečem, kar je samo njegova last. Ko sta odhajala, sta spet gledala laboda. Eden je udaril s šibo po vodi, da bi ga splašil.

»Pustite žival v miru!« je preteče zaklical starec.

Fanta sta se zasmejala in utonila v grmovju za hišo.

Od tistega dne starec in labod nista imela več miru. Mladi ljudje so vsak dan večkrat prihajali po vodo, pohajkovali okrog hiše in metali kamenje v ribnik. Labod je bil bolj in bolj nemiren. Prav kakor spomladi ali jeseni, je po večkrat na dan priveslal k robu ribnika in čakal starca. Zdelo se je, da se žival čuti varno edino v starčevi bližini. Mladih ljudi labod ni maral. Kadar mu je deklet vrglo hrane, se je ni dotaknil in, če sta fanta metala za njim kamenje, se je skrivil v bičje. Starec jim je odločno dejal, naj pustijo laboda v miru.

Med njim in mladimi ljudmi se je razvnel tih, zagrizen boj za laboda. Enkrat so ga vprašali, ali bi jim ga prodal. Vzeli bi ga s seboj v mesto. Dekle je reklo, da imajo doma na vrtu kotanjo z vodometom, labod bi lahko plaval po nji. Starec je strmolel vanjo s široko razprtimi očmi, ni si mogel misliti, da bi kdor koli zahteval od njega, naj proda laboda. Beli labod je bil del njegovega življenja. Če bi se moral ločiti od njega, bi mu bilo, kakor da je izgubil del svojega bistva. Ni jim skušal tega dopovedati. Vedel je, da bi ga ne razumeli. Rekel je samo, naj mu tega nikoli več ne omenijo. Labod ni naprodaj za nobeno ceno.

Od takrat niso več vznemirjali živali. Samo ponoči so se še ustavljali pri ribniku. Kadar so se vračali iz doline, je starec slišal pljuskanje vode.

Neke noči se je sunkoma zbudil iz spanja. Sedel je na postelji in zastrmel v okna. Po steklu je štopotal topel poletni dež. Nič se ni zganilo, kljub temu pa je starec vedel, da se na ribniku dogaja nekaj posebnega. Njegov labod je kriknil in ta krik ga je prebudil. Še nikoli ni slišal laboda krikniti. Poznal je samo njegov globoki, tožeči glas, ki je prihajal iz globine grla in je bil drugačen spomladi in jeseni in spet drugačen, kadar se je žival bala mrzlega jesenskega dežja. Zdaj pa je kriknil... Starec je vstal in stopil iz hiše. Sunek vetra mu je udaril v obraz in topli dež mu je oblival bosa noga. Dolgo je stal pred vrati in napeto prisluškoval. Nič se

ni zganilo, toda tišina ga ni mogla pravariti. Njegovemu labodu je pretela nevarnost.

Stopil je k ribniku in ga poklical.

»Tk-tk-tk,« je tleskal z jezikom, kakor je delal, kadar mu je prinesel piče. Njegov slabotni klic se je mešal s padanjem dežnih kapelj na vodno gladino. Laboda ni bilo. Starec je vabil in vabil, naposled je šel okrog ribnika. Napenjal je oči, da bi zagledal belo liso na črni vodi. Ničesar ni bilo. Samo dežne kaplje so udarjale po gladini, kakor bi tiktakala ura, in globoko spodaj je besnela voda. V hidrocentrali so gorele luči kot trop vešč nad močvirjem.

Dež je starca premočil do kosti, pa se ni menil za to. Skrbel ga je samo labod, ki ga ni bilo nikjer. Prigovarjal si je, da se je žival zatekla globoko v ločje, tako je bilo vselej ob dežju. Nič drugega si ni mogel misliti. Nocoj ga mladi vendar niso prišli dražiti, preveč dežuje. Zjutraj se bo labod spet prizibal h krmišču kakor vsak dan. Na pol potolažen se je vrnil v hišo.

Toda zjutraj belega laboda ni bilo na zelenem ribniku. Starec je obstal kot okamenel.

»Ukradli so ga!« se mu je izvilo iz prsi. Ves je vztrepetal pred nerazumljivo zlobo, ki je pokopana nekje na dnu človeških src.

Še zmeraj ni mogel verjeti. Zakaj naj bi mu bili mladi ljudje ukradli laboda? Saj ne morejo biti tako kruti, da bi vzeli starcu edino živo bitje, ki je z njim delilo samoto! Z drobnimi koraki je stopical okrog ribnika. Plaho je upal, da se bo beli labod le prikazal iz ločja in ponosno zaplaval po čisti vodi. Potem je čakal, da bi kateri mladih prišel po vodo. Povprašal bo; če so ga vzeli, jih bo prosil, naj ga vrnejo. Toda nikogar ni bilo...

Čakal je ves dan in drugi dan, a mladih ljudi ni videl in tudi labod se ni vrnil. Starec se je čutil neskončno revnega. Vse je izgubilo vrednost, celo srebrna svetinja za hrabrost in Ilonkino pismo, edino, ki mu ga je pisala. Labod je bil poslednji smisel njegovega ugašajočega življenja. Brez njega je bilo vse mrtvo, tudi zeleni ribnik. Starec je občutil, kot da je padla poslednja pregraja, ki je branila divjini, da se ni mogla razširiti čez in čez. Pravljica o labodu z ribnika se je razpršila v nič.

Tretje jutro, ko je ves bolan in betežen prišel iz hiše, pa je ostrmel: Labod je bil spet na ribniku! Pogledal je proti gozdni jasi, šotor je izginil. Mladi ljudje so se poslovili. Starec je malone zajokal, pokesal se je, ker jih je trdo obsojal. Saj niso zlobni, samo malce pošalili so se z njim, ker so videli, kako je navezan na laboda. Za šalo so mu ga skrili, zdaj pa so ga prinesli nazaj. Pozabil je vse skrbi in hitro stekel h krmišču.

Ljubeče je zaklical:

»Tk-tk-tk... pridi, uboga žival! Pridi!«

Labod je počasi, mrtvo priveslal k njemu. Sprožil je dolgi, vitki vrat in ga položil na rob krmišča. Po vsem telesu je trepetal in od njegovega trepeta so se širili po vodi vedno širši kolobarji.

Starec ga je vzel v naročje. Labod je bil topel, perje je imel suho, razmršeno in umazano. Videti je bil hudo bolan, kakor bi ga kuhala notranja vročica. Starec ga je ljubeče stiskal k sebi, kar naprej je beb-ljal tople, prijazne besede. Labod je sprožil vrat in pustil, da mu je mlahavo visel čez starčevo roko. Starec se je vznemiril in ga previdno položil nazaj v vodo, rahlo, kakor bi deval otroka v zibel.

Labod se ni ganil. Ni odveslal po ribniku. Samo trepetal je in stegoval vrat,

kakor da bi rad potožil, pa ne more spraviti glasu iz grla. Starca je zaskrbelo.

»Videti si bolan,« je rekel. »Slabo so ravnali s teboj. A čakaj, prinesem ti najboljše piče!«

Prinesel je kruha in ga drobil na gladino. Vrgel mu je mesne kaše. Vneto je prigovarjal: »Tk-tk-tk...« Labod ni segel po hrani. Samo trepetal je, kakor bi trpel neznanske muke. Nenadoma pa je stegnil vrat visoko visoko in zaprhutal, kot bi hotel vzleteti. Dolg, tožeč, pojoč glas se mu je iztrgal iz prsi.

Labod je pel... Starec je vzdrtel. Prestrašeno je strmolel v žival. Čutil je bližino smrti. Doumel je, da plemenita žival umira, ker so jo nasilno iztrgali iz njenega kraljestva, ker so se kruto pošalili z njo, oskrunili jo. Zoper to ni bilo pomoči.

Labod je umiral. Starec je stal ob njem in opazoval zadnje trzljaje, ki so daleč naokrog vzvalovili vodno gladino. Jokal je; solze so mu curljale po razbrazdanem licu in padale na belega laboda.

Prvič v življenju je začutil, da je ostal rešnično sam na svetu. Samota ga je oklenila v svoj pošastni obroč. Ko je labod negibno obležal na zeleni vodi, je starec s prestrašenimi očmi široko zastrmel v divjino...

List iz kronike

Jan Kmet

Na Martinovo nedeljo, takrat, ko iz vseh vasi kar zdržema kot na prošnji teden hodijo v vinsko gorico Boršt svetemu Martinu pomagat vino krstiti, je župnik Matej stopil na prižnico, pogledal po svojih ljudeh, razgrnil pred seboj za silo poravnani papir in začel počasi in plaho, kakor bi odpiral srčne rane.

Dragi moji!

V stari, oguljeni knjigi sem našel nerodno preganjen list. To je pač papir davnine, saj tako zoprno diši po plesnobi in molji so preluknjali in razjedli besedo za besedo obledelo in okorno pisavo. Naslonil sem se, podprl glavo, zlagal in tuhtal, končno pa le prebral nekaj vrst. Ker se mi je zdela zgodba čedna pa preprosta, sem si belll glavo, da bi jo doumel do kraja, pa je nisem zajel s polnim korcem. Konec

so ji odstrigli molji, letnico so pustili — 1872. Mislili boste, da vam ta črvojedina ne bo mogla povedati nič novega. A povem vam: v ogledalu vaših prednikov boste zagledali svoje lastne obraze...

... Moji ljudje so dobri, tako piše župnik Marko na tem papirju, dobri kot črna zemljica, iskreni in žlahtni kot vino iz borštne gorice. Le eno napako imajo in te se najbrž ne bodo nikoli znebili, ker jo ljubijo: preveč se namreč mude v Borštu, duša in telo jim visita na teh kapljah, moj Bog, da bi jim nekoč ne visela v plamenih kakor grozdi na trtah. Kajti v dolgi vrsti prav sortnih grehov, ki rastejo iz pijanosti kakor kurja čevca po gnojnih vinogradih, si pripravljajo kar toplo večnost. Nedeljo za nedeljo, praznik za praznikom vmes še vsak dan se zbirate po

zidanicah, kot bi se godili čudeži. Cerkev se prazni, vinski hrami se polnijo; polnijo se majolike, polnijo vaša telesa — župnik Marko se obrača kar naravnost nanje. Tudi Krko bi presušili, če bi tekla skozi sod. Še otroke vlačite s seboj, ne dosti večje kot fizičlove stroke. Že zna bušiti s kozarcem, vi se pa smejete, že ga spije na dušek, pa si ne zna še nosu sam obrisati, ne hlač zapeti. V Borštu pojete kot zvonovi, v cerkvi, kadar pridete, hropete kot pretrgani mehovi. Vaše oči so kakor dva krompirja, nosove imate kakor rože od same pijače in obrazi, oh, kot bi jih iz razsolice potegnil. Kaj, če vas krišpa toča in duši suša, edina zabava je Boršt, dražji vam je kakor punčica v očesu. Od krsta se z otrokom oglasite v zidanici, češ naj se privadi. Vsaka poroka se začne in konča v Borštu; ob pogrebu zopet pijete, kot bi vse svojce pokopali. Še tega je bilo treba. Čez Boršt ste nesli mrliča, ga dol postavili pa flik v zidanico kakor koštruni v deteljo. Nak! To je pa že preveč!

Bog vam bodi milostljiv, če boste to zaslužili, je vzdihnil župnik Marko. Bog s polnimi prgišči siplje blagoslov na Boršt, da so grozdi jeseni kakor lisičji repi, vi pa, eh, če bi jih z nebeško lučjo iskal, ne bi našel takih... Zamera sem, zamera tja, kar je vražjega, naredite vse zares; a kar je božjega, samo na pol. Kakor da hočete in nočete, morete in ne...

Kakršni ste, taki boste najbrž tudi ostali, dragi farani, slišite lepe besede, čutite navdihe božje in vsak trenutek vas podpira božja roka, pa boste videli, kam vas bo zanesla vaša pijanska strast...

Umolknil je in se ves tresel; pogled mu je iskal po cerkvi, nato je dodal: Vaša dobra dela so žarka mast — poskusiš, izpljuneš... Izpraznili ste hišo božjo in napolnili svetišča hudirjeva... Zato odhajam od vas...

To so bile zadnje besede, ki jih je izgovoril v cerkvi sv. Miklavža na Prelazu.

S topo zagrenjenostjo jih je potem ponavljal, ves dan in še zvečer, ko je legel počivati, ni našel miru.

Kakršni ste, taki boste najbrž ostali, mu je zvonilo v ušesih in tolklo v možganih. Trideset let je v župniji trpel in učil, so se mu podile po glavi grenke misli ter vzbujale trpke in žalostne spomine. Ni se

jih mogel iznebiti. Plesale so mu po glavi, vrtale, se prevračale in ga mučile. Ležal je vznak in strmel v temni strop. Obmiroval je kakor v omotici in nehote grebel po dogodkih kakor po starih knjigah...

Nenadoma se je začel premetavati. Spomin ga je vlekel nazaj, pa ne bi rad še enkrat občutil vse grenkosti dolgih let na Prelazu. Vsaj to zadnjo noč pri cerkvi sv. Miklavža naj bi mu bila tiha in spokojna.

Težko mu je bilo, da, trikrat težko, ker so se njegove besede izgubile brez odmeva, kakor bi legale v grob. Res da so mu vsako še gorko vzeli iz ust, jo ogledovali, prevračali in tehtali kakor ponarejen denar, nato pa mirno in hladno zavrgli kakor razbito lončeno posodo...

Pri majolikah so bogati in zgovorni, kot bi iz knjig brali, njihove bajte pa so potlačene, razveznjene, da bi jih mačke raznesle, če bi jih s salom namazal. Njim se pa zdijo gosposke, da bi se lahko cesar peljal skozi vas.

Dokler je le par dog mokrih v sodu, posedajo po zidanicah, potem pa žejni in lačni kopitljajo kot cigan na vislicah...

Z vsako mislijo se mu je v bolečinah odtrgal košček srca, da je znova krvavelo in trpelo, trpelo vso noč, šele proti jutru je zmujen zadremal in zaspal.

O, groza, kakšne sanje so se mu pri-taknile; strah ga je bilo pomisliti nanje...

Da je odhajal s fare sv. Miklavža, se mu je mešalo v sanjah. Počasi je lezel po blatni stezi čez Lisanco, kar nenadoma pade predenj postaven gospod, v lepi črni obleki, s paličico v rokah, čednega obraza in zapeljivega nasmeha. Župnik Marko se ga najprej ustraši, a že po prvih priliznjnih besedah župniku zraste pogum, da ga vpraša, od kod in kam.

»Tako malo po svetu,« pravi skrivnostni tujec in začne spraševati župnika Marka, zakaj je slabe volje, kam je namenjen... Udomači se in mu začne vdirati v srce. Župnik Marko pa star in že malo otročji, se poda v besede. Še Bog, da je dobil človeka, kateremu bo na dlan položil svoje zagrenjeno srce. Tujec je kar požiral besede, to se je precej videlo, se smehljaj in kaj vprašal. Saj dosti ni bilo treba, je iz župnika zgovorno pravila užaljena bolečina. O ljudeh na Prelazu sta se menila. Župnik Marko je še vedno lju-

bil te ljudi, čeprav so bili včasih slabši in malokaterokrat boljši, duhovni oče jim je bil. Zagovarjal jih je.

»V potu svojega obraza jedo svoj črni kruhek!«

»Pa ga uživajo z najhujšimi kletvicami!« je izzival tujec.

»Usmiljeni so, dobre duše, mehkih src, da bi z njimi lahko rane zavezoval.«

»Usmiljeni pa tako, da bližnjemu privoščijo vso večnost. Kar s kolom bi najrajši koga počakali, da bi mu posvetili na drugi svet, kar po bližnjici k nam,« se je zasmejal tujec.

»Vsak misli, da ima zadosti velike hlače, da sodi bližnje,« je zabrusil župnik že skoraj užaljen. Potopil se je v razmišljanje, kako ta tujec grdi ljudi s Prelaza, kot bi bil vsakemu posebej pogledal v srce.

»Vse ni tako, kakor ti praviš,« je pribil župnik. »O, da bi mi Bog dal videti njihove obraze; rajši bi vedel, kot ne vem kaj, kam odhajajo ti ubogi moji ljudje, ko jim ni nobena moja beseda zalegla za koruzno zrno!«

»Da bi ti Bog dal?« se je skremžil gosposki tujec. »Kaj Bog! V tem ti lahko jaz postrežem. Jaz sem od tam, kjer so vsi tvoji farani. To te božo veseli, boš videl,« reče tujec mirno porogljivo in izgine...

Župniku Marku se stemni pred očmi. Zdi se mu, da pada, pada, drgeta, umira... strahoma odpre oči. »Kam sem prišel? Kaj je z menoj?« Spreleti ga mrzaz in vročina. Groza mu široko odpira oči. »Kam?« komaj dahne. Krik se mu zaduši v grlu.

»K tvojim ljudem s Prelaza!«

Oni gosposki tujec se mu zopet približa in ga prime za roko. Bila je mrzla in ognjena, ni mu mogel odtegniti svoje.

Hodila sta po temnih rovih, srečavala čudna bitja, govorica je donela tuje in hladno...

Stopila sta skozi goreča vrata v dvorano brez konca in kraja. Tu je bilo veselje, pesem, harmonika, ples, pojedine, smeh, vino je kar teklo z miz, sreča, sama sreča. Sreča na obrazih, sreča v kretnjah, sreča v vzklikih in govorici.

»O, tu pa ni slabo,« je vzkliknil župnik Marko, čeprav mu je vsak las posebej štrlel pokonci.

»To je samo reklama,« je hladno odgovoril spremljevalec, iz ust so se mu utri-

njale iskre. Potisnil je župnika Marka skozi stranska vrata in spet sta bila na nizko obokanem in mračnem hodniku. In šla sta dalje mimo grozo vzbujajočih zveri, ostudnih kač, ogabne golazni...

Vonj po žveplu in prismojenem mesu je župniku sunil v nos. Zaslišalo se je klicanje na pomoč; najprej slabotno in milo, potem presunljivo, obupno tuljenje, smrtni kriki, nedopovedljiva bolečina, šumenje in bobnenje kot padanje silnih slapov, sikanje in vpitje, kot bi se rušila zemlja in nebo. Kdor ni tega slišal, ne ve, do kod sega bolečina...

Župnik Marko je omahnil. »Moj Bog, kam grem?«

»I, pogledat svoje farane!« Satan, saj oni gosposki tujec ni bil nihče drug, je zbadal kakor nabrušen nož.

Župnik Marko je bil bolj mrtev kot živ, ostal je kakor grešna duša pred nebeškimi vrati. Kar se odpre okenček. Pred njim je zavalovilo morje ognja, gorečega zraka, plapolajoče strahote. Šum prasketajočega morja je dušil klice, hropenje, vzdih, kletve, saj človeški jezik ne more dopovedati. Župnik se je zgrudil, a spremljevalec, ki se je v hipu spremenil v živi ogenj, ga je dvignil.

»Poglej, poglej, morda boš koga poznal,« mu je zaklical.

Župnik je zagledal čudna bitja, nič več ljudem podobna. Kot bi vanje udaril vihar. Neznana sila jih goni, trpinči, krotoviči in meša v tem zakletem in prekletem kraju.

»To je Pepe, ki si še ust ni upal splakniti z vinom vpricho ljudi,« je zašepetal satan. »Skrival je svojo pijansko strast... ga vidiš?«

Z muko se je ubogi Pepe vlekel po ognjenih stopnicah, opiral se na nožev konice, v naročju pa nosil zavitek krede in na vsako stopnico zapisal, kolikokrat je bil pijan v življenju.

A trenutke nato je prižvenketal po ubitem steklu krvavih nog slaboten človeček in zaprosil Pepeta za košček krede; zmanjkalo mu je je.

»Ga vidiš, to je Grivinar. Ti bi bil dal glavo, da mu ni še nikoli kanila vinska kaplja na jezik, sedaj pa mu zmanjkuje krede, da bi zapisal vse ure pijanosti...«

Župniku Marku se je stisnilo srce, da je zahlipal: »Če se že mora ubijati od jutra

do večera v mrazu in vročini, v snegu in dežju ob najbornejši hrani, ali ga ne sme srebniti požirek poleti, da ga ohladi, pozimi, da revčka pogreje...?»

»Ha, ha,« se je zarezal pogubni stvor, »da ga pogreje! Saj ga greje! Poglej, kakšni plamenčki ga ližejo...!«

Iz ognja se je dvignil nov obraz.

»O, ljuba duša, si ti?« je vzdihnil župnik Marko. Pomencal si je oči. »Da, Tonkec je!« Kolikokrat ga je srečal, kaj bi rekel, vsak dan poleti in pozimi na poti v Boršt. Res je bil oduren in ujedljiv, pa vendar... »Vreme se je skazilo,« ga je nekoč ogorovil. »Za v cerkev že, za v zidanico pa ne,« je zabrundal in se pehal, čeprav ga je gazil do pasu, samo da se je našleval... Doma je pa razsajal in se od togote tresel kakor oskubena kokoš. In ko je že čisto oslepel od same šmarnice, je še vedno trdil, da se je uničil pri delu. »Če bi kapljica kaj škodovala, bi bila že vsa fara slepa z župnikom vred...« Tako se je tolažil in nekega dne v zidanici za zmeraj zaspal.

»O, moj Bog, zmotil se je, saj se še jaz pri oltarju,« je povzdignil župnik roke.

»Pri nas ne rešujemo prošenj,« je pičil Satan. »Rajši poglej tistegale Janeza, ki je tako navdušeno prepeval vsak teden sedemkrat iz Boršta:

Pondeljek je prvi dan,
v torek sveti Boštjan,
v sredo sveta Angela,
v četrtek se ne dela.
V petek sveti Vid,
v soboto se ne vid;
v nedeljo pa gremo spet pit...

Zraven njega se zvija v obupnih bolečinah Jaka. Nič več smeha, nobene šale, le ječanje namesto pesmi:

Marjanca izpod klanca,
ne vzemi tega pijanca,
saj sama veš,
da ga vzeti ne smeš...

In tam tista tapkasta Anka, ki je sama tapala kot izgubljeno pišče skozi velike gozdove v mesto, se ga napila, potem pa, pssst, še v peklu bi človeka rdečica oblila.

Tedaj se dvignejo iz valov njegovih farani, ki so s tako ali podobno popotnico

rajžali v večnost, naravnost na vragove podajače; dvignili so se zmučenih obrazov, s strahom v očeh, z bolečino, ki presega človekove občutke... Pačili so se, zvijali pobsneli od spoznanja zavrženosti in prepoznega kesanja, proseči smrti, pa je ni več... Tedaj je stresnil nebo in zemljo en sam krik: »Tisočkrat umiramo, pa ne moremo umreti...!«

Župniku Marku se je zameglilo pred očmi, zadušeni glas mu je planil iz grla, zakrivil je z rokami, se opotekel in padel...

Bolečina in žalost sta mu predrila srce.

Župnik Matej je nenadoma umolknil, z drgetajočimi rokami je zganil prepereli list. Oči so ga zanesle po cekvi, ljudje so se zazrli vanj kakor okameneli. Le Meta je plašno dvignila glavo, zazijala in jo zopet položila na drugo stran ter nadaljevala, kjer je prej nehala.

Tedaj je izpregovoril počasi, kot bi vsako besedo petkrat premislil; glas, izraz in obraz, vse je bilo čudno praznično.

»Konec zgodbe! Ta rumeni list je povedal dovolj, preveč o vaših prednikih, kaj bi povedal šele o vas! Premislite, kar ste slišali, in premislite se!« Župnik Matej se je oddahnil, kot bi težak voz privlekel do razpotja, se umaknil in dejal: »Naprej pa vi, koder hočete... Tako vam je vino drago,« je povzdignil glas, »da bi ga plačali z glavo; varujte se, da ga ne boste plačevali s časnim in večnim pogubljenjem. Rajši bi se dali živi zakopati, kakor pa pustili kapljice predrage. Če se za nekaj časa ločite od vina, mislite, da ste se ločili od svoje duše...«

Ta iztrgani list starinske kronike je vsaj za nekaj let zapahnil vrata borštne zidanice. Pili so ga po malem, kar je prav. A zdelo se jim je, da jim bledé obrazi in da je trud po vinogradih prevelik za tako majhne požirke. Zopet se je oglasila prešerna pesem, zopet se je slišal smeh pozno v noč po zidanicah; razuzdanost je dvignila glavo. Tedaj je Bog stisnil blagoslavljačo roko v pest in udaril po trtah, da ni bilo na jesen za majolikasto ruto grozdja po vsem Borštu.

Takrat se je umirilo življenje v Borštu, kajti od tistega časa ga točijo le po kapljicah, da, po kapljicah kakor Dragarjeva zdravila...

Utrinek iz mladosti

Bila je nedelja, čudovit dan. Sonce je mehko sijalo in v obilnih curkih lilo svoje zlato na zemljo, v sinjezeleni plašč odeto, škrjanček je visel kot nepremična pika v zraku in njegove melodije so napolnjevale ves prostor do visokega neba z neutešenim hrepenenjem. Črn muren si je pred svojim brlogom snažil črni suknjič, kakor bi bil namenjen v svate. Iz grmovja je praznično dehtelo po jagodah in brinju kakor v cerkvi, ko duhovnik žge kadilo. Pajkova mreža se je kakor tančica nevidnega bitja razpenjala med vejami in rosnimi biseri na nji so razdajali srebrni blesk mušicam in metuljem, ki so zdaj v ostrih sunkih, zdaj v ljubkih lokih izvajali obredni ples kot jutranjo molitev.

Tedaj sem pasel kravo v gozdu in moj oče je bil v vojni. Bil je nekje daleč, že čisto pri morju — in to je najdalje, kar je mogoče — se boril za cesarja, kakor so rekli. Pisal je, da so tam same gole skale, nič drevja ni, samo majhno, nizko grmičevje. Toda po dolinah da raste čudovit sad, slajši od medu. Kadar se bo vrnil, mi ga bo prinesel za tri polne kape.

Že vse jutro igram na orglice, ki mi jih je prinesel atek, ko je bil še doma. Stare so, trije zobci ne pojejo več, toda orglice so dolge in v njih je glasov brez števila. In vse pesmi so v njih od »Idem v tvojo sveto cerkev«, ki sem jo danes že več kot desetkrat preigral, saj je nedelja in ne spodobi se, da bi že predpoldne igral »frlice«, pa vse do najbolj poskočne »Peter si kupi zlati potač«.

Igram in mislim na atka.

Nekje daleč je zdaj. Zadnjič je poslal sliko, pa ga med drugimi vojaki nikakor nisem mogel najti. Nekaj zaradi čudne, nenavadne obleke, nekaj pa zaradi solz, ki so mi stopile v oči prav ob tem neprimernem času, ko me je babica poklicala in rekla, da je atek pisal. Delal sem se sicer, kakor da ga vidim in poznam, toda kako bi mogel kaj razložiti, ko se je pa vse zlivalo v meglene sence, ki so se vrtele in smukale po karti sem in tja. Šele pozneje, ko je babica nekam odšla, sem s

suhimi očmi odkril, kateri je atek, in sicer tako, da sem po vrsti vsakemu vojaku na sliki s prsti pokril kapo in bluzo. Ko sem prišel do atka, sem se samo čudil, kako da ga nisem takoj videl, toda ko sem prste odstranil, mi je bil njegov obraz zopet tuj in nič njemu podoben.

Pri fari zvoni veliki zvon. Maša je, zato zaigram svojo najljubšo: »Angelček varuh moj«.

Igram in mislim na atka.

Glas velikega zvona je čisto podoben najdebelejšemu glasu mojih orglic, samo da je mnogo bolj žalosten. Pomagam zvoniti na orglicah in se mi čudovito posreči.

Pri tem mi postane naenkrat silno hudo. Glas zvona mi obudi grenki spomin. Nekoč je prav tako zvonilo, takrat sem bil še zelo majhen. Teta me je nekam nesla in mnogo ljudi je šlo z nama. Ves čas sem se otepal tete in klical, naj me mama nese. Spominjam se, da so ljudje z menoj jokali in mi dopovedovali, da me mama ne more več nositi, ker njo samo zdaj nesejo v tisti črni krsti.

Takrat nisem razumel, zdaj vem, da so jo takrat zakopali, in jaz imam od takrat samo atka.

To je bilo davno, kakor da sem o tem samo sanjal.

Zvon pri fari je utihnil, spomin ugasnil, bridkost ostala. Sedim v travi z nemimi orglicami v naročju, črn muren si je nadel pogrebno obleko, škrjanček se je spustil kot kamen v nižino, metulj je zganil pisana krila, da je videti le pusto sivino, trepetlika se je stresla kakor v grozi, da ji listi šklepetajo kot raglja na veliki petek. Sonce zelenja več ne zlata, temveč ga odeva v zaspano motnjavo. V ogromnem prostoru nad menoj je smrtna tišina. Sliši se samo Šekino težko dihanje in hrustanje trave. Ko primuli čisto do mene, za hip preneha, dvigne glavo in me žalostno gleda, potem močno zmaje z glavo, da ji uhlji opletejo, se prestopi in muli naprej.

Mislim na atka. — Nekdaj je ob nedeljah on pasel z mano. Sedela sva v travi in ves zrak je bil nasičen z godbo, lepšo

kakor v cerkvi, ko pojo orgle na ves glas, samo da je bila ta godba tiha in tako prosojna, da nisi smel niti dihati, sicer se je razgubila v nič.

Včasih sva dolge minute ležala negibno, čudoviti glasovi so se prepletali, rajali, pozvanjali in polnili srce z bolečo mehko, da nisem mogel več vzdržati in sem na pol ihte vprašal:

»Atek, ali slišiš?«

»Kaj?«

»Godbo vendar. Saj slišiš tudi ti, ali ne?«

»Da, nekoč sem tudi jaz slišal. Vem, kaj misliš.«

»Prisluhni, atek, saj moraš slišati. Kaj to gode?«

»Vse gode. Zrak in sonce, listje, metulji, mušice in oblaki, gobe pod grmom, rože in trnje, samo poslušati moraš s srcem.«

»Toda, atek, jaz slišim z ušesi, glej, s temi ušesi, ne s srcem. Kako bi mogel slišati s srcem?«

Atek mi ni vedno vsega do konca razložil, raje me je potegnil k sebi in zapel svojo najljubšo:

Marija je po polju šla,
na rokah nesla Jezusa.

Jaz sem ga vedno spremljal na orglicah. Potem sva šla za Šeko in jaz sem jahal na njegovi rami, ga držal za lase prav narahlo in klical: Hoot, hoot, da je z nasprotnega brega odmevalo prav tako zateglo in šegavo:

Hoot, hoot!

Zdaj pa ni atka pri meni. Nikjer ga ni. Doma sem ga že tolikokrat iskal, ko sem privezal Šeko k jaslim, saj sem imel kar privid: v sobi stoji pri odprti mamini skrinji in zamišljen boža mapino obleko. Tiho bom odprl vrata, se priplazil blizu in ga bom prestrašil: Bav! Tako sem storil, ko je bil še doma, neštetokrat in vsakokrat me je vzel na roke in me dvignil visoko v zrak, vedno tako, da mu nisem mogel videti v oči. Atek jih je skrival, toda jaz sem vedel, da so žalostne in v kotih mokre.

A zdaj, kadar koli odprem vrata, je soba prazna. Na mamini skrinji se nabira prah in ključavnica po malem rjavi.

Sedim v travi, premišlujem in mi je hudo.

Uh, da mi ni že prej prišlo na misel: teta mi je zadnjič pokazala, kako se dá zvedeti, ali atek kmalu pride domov ali ne. Vzameš ločje, ga po sredi razcepiš, nato oba konca deneš navzkriž in upogibaš liste drugega preko drugega tako dolgo, dokler nista oba lista zvita. Nato ta klobčič popljuvaš, trikrat neseš okrog sebe in govoriš: Pride, ne pride. Nato ločje razmotaš in če je tisti konec, ki je bil prej znotraj, še tam, potem ne pride. Če pa je tisti konec zunaj, potem pride.

Poskusim in glej, ločje mi pove, da atek pride. Kakor nor tekam okrog Šeke, jo vlečem za rogove, tulim v ušesa: Atek pride! Toda kaj boš s kravo, nji je menda to čisto vseeno.

Vržem kapo v zrak, da obvisi na vrhu vitke breze, zmerim s stopalom senco in ugotovim uro: enajst proč. Splezam na brezo po kapo, se primem z rokami vitkega vrha, z nogami se odženem in breza se z menoj počasi sklanja proti zemlji. Čudovit je ta občutek, tako viseti in se počasi peljati navzdol, ves v zraku: oči strme v sinjino nad teboj, ti pa padaš nekam v neizmernost.

Prehitro se dotaknem spet tal. Preblizu sem zemlje. Ko bi bil tak bel oblček, bi se prepeljal čez vse nebo, do konca, do tja, kjer je moj atek.

Saj res, kakaj zapravljam čas, atek pa je morda že doma. Hitro zavpijem: Hoj, domov, Šeka, hoj! In ona, poslušna kravica, dvigne glavo, se močno oblizne in se napoti proti domu.

Korakam za njo in igram: »U toj Črnoj gori žarki ogenj gori«. Na mah me presune silovita bolečina: »Vsi so čvrsti, zdravi, samo eden ranjen.«

Ranjen lepo prosi: »Skopajte mi jamo.« Nikdar nisem na to pomislil, zdaj me je prvič spreletelo, da bi lahko to bil moj atek. Srce mi nekaj stiska kakor s kleščami, noge mi postajajo težke, moram se usesti v jarek ob cesti. Vidim, kako gre Šeka dalje, sama, nema in žalostna.

Imela je teličko, lepo, šegavo, pisano Liško, pa so prišli oni dan možje in so jo odvedli. Rekli so, da je za vojake. Babica je najprej zmerjala, potem jokala, jaz pa sem se skrtil pod posteljo, v svoj skriti grad, da ne bi slišal, kako Šeka joka za Liško.

Šeka začuti, da je sama. Ustavi se, počasi obrne glavo, stegnè gobec in žalostno zamuka. Tedaj stečem k nji, jo objamem čez gobec in jo pobožam.

»Kajne, Šeka, kako sva midva oba uboga,« ji rečem in ona razume. Vdano me gleda z velikimi, žalostnimi očmi in mi dvakrat oblizne roki s hrpavim jezikom. Potem počasi stopava proti domu, vsak s svojo bolečino.

Kmalu bo poldne in babica bo s svojim dobrim smehljajem prišla od maše. Pobožala me bo po glavi in vprašala, če nisem lačen. Vrgla bo Šeki nekaj trave, nato bomo jedli še mi. Popoldne pa bo babica sedela na pragu, prebiralala bo rožni venec in brala litanije, vmes pa bo s svojim čudno visokim in odmaknjenim glasom zapela:

Jezus moje zaželenje,
ti moj večni ljubljjenik.

Kadar poje, je babica lepša kot sicer. Gube na obrazu so manj globoke in oči se prebudijo.

Zdaj sva s Šeko že pri hiši, samo še okoli ogla bo treba zaviti in videl bom, ali je atek doma, saj v sobo ne more, ker ima babica ključ s seboj. Ves se tresem od pričakovanja. Sedi na pragu in me čaka? Ne, ni ga!

Morda je v hlevu? Tudi tam ga ni.

Mogoče se mi je kam skril? Pretaknem vse kote, kakor že tolikokrat, odkar je atek zdoma, pa ga ni nikjer.

Nekaj težkega mi lega na srce. Vedno se povrača ista bolečina.

Sedim na trati za hišo, gola je in ožgana od vročega sonca, toda nama z bratom pomeni več kot prostor v sobi. Tu sva samo midva popolna lastnika tega mesta in ga nikdar ni treba prepustiti nikomur. Ne vem, kaj bi se moglo zgoditi lepega in se ne bi zgodilo na tej trati.

Ne vem, kaj mi je. Ves sem neumen, ves nor od sreče. Storil bi kakor naš kuža, ko ga spustimo z verige: letal bi, divjal bi, smejal se in jokal, preskakoval mlako po desetkrat sem in tja; vem, da moram nekaj storiti, sicer me raznese, pa sem kakor hrom, ves poln ene same velike bolečine čakanja.

Brat je že odšel atku naproti, toda mene ne morejo spraviti z mesta. Niti grožnja, da mi bo atek zameril, ker mu nisem pritekel naproti, me ne dvigne. Vsi me imajo za čudnega in za zelo trmastega, toda ne vedo, da so moje noge mrtve in da sem ves omotičen. Ne razumem prav ne spodbudnih besedi ne zmerjanja, želim samo, da me puste samega.

Vse je obstalo. Sonce se ne premakne z mesta, nobena ptica se ne spreleti z drevesa na drevo, oblaki so obstali negibni na nebu, žalosten glas mukajoče krave v hlevu kar naprej visi v težkem soparnem zraku in ne more izzveneti, solzne oči so mi namerjene na vedno isto točko: na cesto, kjer se izza ovinka mora prikazati atek.

V ta otrpli svet zažari naenkrat svetlo-rdeča barva huzarskih hlač in kape, kakor da je brizgnil vanj curek krvi in modrina suknjiča je kakor kos umitega neba po nevihti.

Vse v meni obstane.

To naj bo atek?

Ves se tresem. Ne morem zadržati čudnega ječanja, uhaja mi iz prsi proti volji, oči pa strme v rdečino in se bojim, da je atek krvav.

Atek prihaja bliže in bliže. Rad bi videl njegov obraz, pa ne morem oči odtrgati od rdečine njegovih hlač. Rad bi vstal, pa je telo mrtvo in me ne uboga.

Tedaj je tik pri meni. Brez besede se skloni in me dvigne visoko v zrak. Ob tem ljubem dotiku njegovih rok se mi telo zopet zdrami iz omrtvelosti. Teža pade s srca. Krepko mu ovijem roke okoli vratu, ves zmeden, med potoki solza zmorem edino besedo:

»Atek!«

Stal je tam na ožgani trati, me dolgo držal na rokah, ko sem hlipal na njegovi rami, ne da bi spregovoril eno samo besedico. Potem mi je naravnal glavo, da sem mu lahko videl v oči. In videl sem, kako strmi v moje oči, ko tudi iz njegovih pada solza za solzo. Končno se mu zganejo tresoče se ustnice in izgovori prvo besedo, tiho, komaj mojemu srcu slišno:

»Sinko!«

Potem se je zlilo vse v svetlo, zvenečo sinjino.

Naj se najprej zahvalimo požrtovalnim poverjenikom, ki so poskrbeli za tako lepo število udov ter s koristnimi nasveti bistveno vplivali na letošnji program, saj sta se uredništvo in uprava potrudila, da sta upoštevala sleherno uresničljivo željo ali pa jo bosta v bližnji prihodnosti. Vse poverjenike in ude, zlasti pa še prijatelje iz Slovenskega Primorja, vnovič prosimo, naj bodo še nadalje v živem stiku z založbo in naj nam sporočajo svoje želje in pomisleke, pohvale in kritike.

Letošnji knjižni dar

Upamo, da boste z njim zadovoljni. Poleg obsežnega **Koledarja** smo vas presenetili z novo **Finžgarjevo** povestjo »**Gostač Matevž**«, ki pojde iz rok v roke kakor vsa njegova dela; veliko vrzel smo izpolnili z »**Domačim zdravnikom**«, po katerem je bilo toliko povpraševanja, **Trstenjakova** dušeslovno-vzgojna knjiga »**Med ljudmi**« pa se bo uvrstila med najpomembnejše mohorske izdaje.

Med doplačilnimi naj omenimo težko pričakovano prvo knjigo **Meškovega Izbranega dela**, nadalje **Lojzeta Avsenaka** tople spominske črtice »**Iz Starega piskra**«, po kateri bodo bralci radi še in še segali, ter **Luke Kramolca** »**Lesičjakove pesmi**«, ki bodo z notami in besedilom dobrodošle zlasti pevskim zborom. Izmed starejših izdaj pa posebej priporočamo lepo vezano knjigo **Stanka Cajnkarja** »**Križnarjevi**« in klasično **Dickensovo** povest »**Cvrček na ognjišču**«, obe kakor nalašč za darila.

Prihodnji program

Če je letošnji knjižni dar bolj praktičnega značaja, bodo pa prihodnjega veseli zlasti tisti, ki imajo radi povesti. Za lani razpisano nagrado smo namreč dobili več lepih prispevkov, med katerimi je bila nagrada prisojena povesti »**Senca nad domačijo**« pisateljice **Mimi Malenškove**, odkupljena pa je bila povest »**Andrej in Katja**« pisatelja **Jožeta Dularja**.

Prihodnje leto bodo torej udje dobili štiri knjige, in sicer: 1. **Stanka Cajnkarja** zgodovinsko povest »**Sloven iz Petovije**«;

2. **Mimi Malenškove** nagrajeno povest »**Senca nad domačijo**«; 3. **Jožeta Gregoriča Venček** pripovednih ljudskih pesmi; 4. **Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1956** s številnimi članki in mnogimi slikami.

Med doplačilnimi knjigami naj omenimo dve, ki sta tik pred izidom: 1. »**Mohorska bibliografija**«, ki jo je sestavil **Janjo Moder**, bo štela nad 600 strani koledarskega formata in obsegala podrobne sezname vseh mohorskih tiskov ter vseh besednih in slikovnih prispevkov, ki so bili v sto letih objavljeni v posameznih izdajah naše založbe (po Večernicah, Koledarjih, v Mladiki itd.); 2. **Viktor Smolej** je pripravil drugo knjigo **Meškovega Izbranega dela**, ki bo obsegala povest »**Na Poljani**« in več novel s sorodno domovinsko snovjo. Nadalje so v pripravi ilustrirani Meškovi izbrani mladinski spisi, **Jalnova** povest »**Ograd**«, **Dularjeva** povest »**Andrej in Katja**« ter **Fakinove** »**Zdravilne in strupene rastline**«.

Razpis nagrade

Tudi letos razpisujemo za najboljšo povest za Večernice nagrado 50.000 dinarjev. Rokopise, ki naj obsegajo približno deset avtorskih pol in naj bodo, če se le da, tipkani, je treba poslati do 10. avgusta 1955 na naslov: Mohorjeva družba, Celje, poštni predal 49, in sicer pod izmišljenim imenom in z označbo: Za literarni nagradni razpis. Avtor naj posebej v zaprtem pismu priloži svoje pravo ime in naslov. Izid razpisa bo objavljen v našem Koledarju za leto 1956.

Ob koncu se vnovič obračamo na svoje poverjenike in ude s prošnjo, naj podpro naše načrte s pridnim naročanjem knjig. Poverjeniki naj nam vsaj do 15. marca 1955 sporoče število udov in za vsakega uda nakažejo po 200 din na račun, da bomo mogli sproti plačevati tiskarno, papir in sodelavce. Udje se lahko priglašajo tudi v obeh naših poslovalnicah (v Celju v novih prostorih v Zidanškovi ulici 2; v Ljubljani pa na Gornjem trgu 14, bivša Florijanska ulica), kjer sta tudi antikvariata, ki kupujeta in prodajata starejše Mohorjeve knjige.

Živinski in kramarski sejmi

CELJE

- Celje:** Vsako sredo in soboto ter 24. aprila, 21. oktobra in 30. novembra.
- Dobje:** 19. apr., 16. jul., 6. sept. in 25. nov.
- Kozje:** 13. januarja, 16. februarja, 25. aprila, 21. junija, 24. julija in 8. decembra.
- Laško:** 24. februarja, 15. aprila, 15. maja, 24. junija, 24. avgusta, 21. septembra, 11. novembra in 21. decembra.
- Lemberk:** 25. marca, 15. aprila, 12. maja, 2. jun., 4. jul., 5. avg., 25. okt. in 25. nov.
- Pilštanj:** 9. februarja, 8. marca, 20. aprila, 16. maja, 9. junija, 31. julija, 20. avgusta, 29. septembra in 5. novembra.
- Planina:** 11. januarja, 1. marca, 12. maja, 15. junija, 12. julija, 10. avgusta, 6. septembra, 15. oktobra in 3. decembra.
- Podčetrtek:** 14. januarja, 22. februarja, 17. marca, 15. aprila, 3. in 25. maja, 15. junija, 1. in 17. julija, 10. in 29. avgusta, 1. in 16. oktobra, 21. novembra in 12. decembra.
- Polje ob Sotli:** 16. februarja, 8. maja, 14. avgusta, 6. oktobra in 6. decembra.
- Pristava:** 9. januarja, 6. februarja, 6. marca, 2. aprila, 4. junija, 9. julija, 6. avgusta, 3. sept., 1. okt., 5. nov. in 3. dec.
- Rimske Toplice:** 21. marca, 15. julija, 7. septembra, 9. oktobra.
- Rogatec:** 24. februarja, 12. marca, 25. aprila, 13. jun., 24. avg., 14. sept. in 1. dec.
- Slivnica:** prvi ponedeljek v mesecih februar, april, junij, avgust, oktober in december.
- Slovenske Konjice:** 9. februarja, 1. marca, 4. apr., 5. maja, 24. jun., 29. sept. in 3. dec.
- Šentjur:** 2. januarja, 10. februarja, 12. marca, 24. aprila, 4. maja, 22. junija, 12. avgusta, 24. septembra, 18. oktobra, 19. novembra in 10. decembra.
- Smarje pri Jelšah:** 6. januarja, 20. marca, 21. junija, 17. avgusta, 16. septembra in 4. decembra.
- Store** (Teharje): 21. januarja, 22. februarja, 26. marca, 12. maja, 26. julija, 12. oktobra, 24. novembra in 19. decembra.
- Vitanje:** 3. marca, 25. maja, 20. julija, 14. septembra, 2. novembra in 27. decembra.
- Vojnik:** 28. januarja, 15. aprila, 16. maja, 4. julija, 7. septembra in 18. oktobra.
- Vransko:** 8. marca, 15. aprila, 16. maja, 4. julija, 7. septembra in 18. oktobra.
- Strmec:** 7. januarja, 10. junija, 10. julija in 6. novembra.
- Zreče:** prvi delavnik v juliju (Petrov sejem) in prvi delavnik v septembru (Egidijev sejem).
- Zalec:** 14. februarja, 13. junija, 25. julija, 28. avgusta, 4. oktobra in 13. decembra.

ČRNomeLJ

- Črnomelj:** vsak četrtek ter prvi in tretji torek v mesecu.
- Dragatuš:** vsako drugo sredo v mesecu.
- Metlika:** vsak torek.
- Vinica:** vsak ponedeljek.

GORICA

- Ajdovščina:** vsak četrtek.
- Solkan:** vsako sredo.
- Kanal in Čepovan:** vsak drugi ponedeljek izmenoma.

KOČEVJE

- Banja Loka:** 6. jan., 2. maja, 28. jun., 15. nov.
- Dolenja vas:** 13. aprila in 16. avgusta.
- Draga:** 3. maja in 10. avgusta.
- Fara:** 3. maja, 15. avgusta in 11. novembra*.
- Kočevje:** 20. januarja, 18. marca, 4. maja*, 24. avg., 16. okt.*, 30. nov. in 31. dec.*
- Loški potok:** 4. aprila in 9. septembra.
- Ribnica:** 20. apr.*, 24. jun., 2. avg.* in 21. okt.*
- Sodražica:** 8. marca, 22. julija* in 11. oktobra.
- Turjak:** 12. marca in 30. novembra.
- Velike Lašče:** 23. februarja, 21. aprila, 22. junija*, 16. septembra in 6. novembra*.
- Videm Dobropolje:** 17. januarja, 3. maja*, 31. avgusta, 26. oktobra* in 3. decembra.

KRANJ

- Cerklje:** vsak prvi torek v mesecu.
- Gorenja vas:** vsak drugi torek v mesecu.
- Kranj:** vsak ponedeljek in petek tržni dan ter vsak ponedeljek živinski sejem.
- Selca:** vsak prvi petek v mesecu.
- Škofja Loka:** vsako prvo in tretjo-sredo v mesecu ter vsako soboto tržni dan.
- Tržič:** vsako prvo in tretjo sredo v mesecu ter vsako soboto tržni dan.

KRŠKO

- Bistrica ob Sotli:** 5. februarja, 6. marca, 4. avgusta, 21. oktobra in 14. decembra.
- Blanca:** 26. febr., 23. jul., 2. okt. in 18. nov.
- Boštanj:** 21. februarja, 11. aprila, 1. junija, 11. julija, 18. septembra in 23. novembra.
- Brestanica:** 29. jan., 25. febr., 2. apr., 7. maja, 30. jun., 20. avg., 10. okt., 20. nov., 21. dec.
- Brežice:** 14. februarja, 4. maja, 13. junija, 10. avgusta, 6. novembra in 19. decembra; vsako soboto svinjski sejem.
- Bučka:** 25. februarja, 25. aprila, 23. junija, 22. sept. in 11. nov. konjski sejmi.
- Cerklje:** 16. marca, 26. maja, 23. julija, 9. septembra in 12. novembra konjski sejmi.
- Drnovo:** 12. marca, 24. junija in 29. septembra konjski sejmi.
- Kapele:** 17. januarja, 10. marca, 17. aprila, 8. jun., 17. avg., 17. sept. in 17. nov.
- Krmelj-Št. Janž:** 2. febr., 20. jul. in 10. nov.
- Krško:** 3. februarja, 18. marca, 4. maja, 4. julija, 5. septembra, 19. oktobra in 25. novembra; vsako sredo svinjski sejem.
- Leskovec:** 27. aprila, 26. julija in 14. avgusta.
- Pišce:** 19. februarja, 8. julija in 29. septembra.
- Podsreda:** 21. marca, 23. maja, 24. junija, 21. septembra, 18. oktobra in 19. novembra.

* Kramarski sejem. Vsi drugi sejmi v kočevskem okraju so splošni.

Sevnica: 7. januarja, 14. februarja, 23. marca, 22. aprila, 6. maja, 22. junija, 1. julija, 16. avgusta, 2. septembra, 21. oktobra, 4. novembra in 6. decembra.
Studeneec: 31. marca, 16. maja, 8. avgusta in 30. oktobra.
Veliki Kamen: 25. januarja, 3. marca, 13. julija in 13. septembra.
Zabukovje: 3. aprila, 18. julija, 20. septembra in 6. novembra.
Zdole: 16. mar., 24. apr., 15. jul. in 15. sept.

LJUBLJANA

Dob: 14. februarja, 15. junija, 10. avgusta in 28. decembra.
Dolsko: 29. marca in 21. oktobra.
Domžale: 4. januarja, 4. maja, 26. julija in 25. novembra.
Grosuplje: 4. januarja, 25. aprila, 10. junija, 29. septembra in 5. decembra.
Kamnik: vsak drugi torek v mesecu.
Litija: drug. ponedeljek v marcu, 4. maja prvi ponedeljek v juniju, 13. julija, 22. avgusta, prvi ponedeljek po 29. novembru, ponedeljek po 6. decembru.
Ljubljana: živinski sejem vsako prvo in tretjo sredo v mesecu.
Lukovica: 3. februarja, 26. marca, 27. aprila, 9. septembra in 18. oktobra.
Mengeš: 17. marca, 25. maja, 5. julija, 29. septembra, 6. novembra in 13. decembra.
Moravče: ponedeljek pred veliko nočjo, 21. junija, 29. avgusta in 11. novembra.
Muljava: 15. januarja, 6. junija in 20. novembra.
Polhov Gradec: 8. marca, 13. junija in 5. septembra.
Račna: 11. marca in 5. septembra.
Radohova vas: 2. januarja, 20. februarja, 6. junija in 18. oktobra.
Stična: 1. marca, 20. maja, 20. avgusta in 25. novembra.
Šmarje: 7. aprila in 16. avgusta.
Smartno pri Litiji: 7. januarja, v torek pred 14. februarjem, v torek pred 24. junijem, v ponedeljek po 24. juliju, v torek po 24. juliju, v torek po 8. septembru in v ponedeljek po 11. novembru.
Št. Jurij: 5. aprila in 20. oktobra.
Št. Vid pri Stični: 27. marca, 15. junija in 10. septembra.
Vače: drugi ponedeljek v aprilu, v torek po 4. juniju, 16. avgusta in 30. novembra.
Višnja gora: vsako drugo sredo v mesecu.
Vrhnika: 1. marca, 18. aprila, 25. julija, 6. novembra in 27. decembra.

LJUTOMER

Bučkovci: 21. oktobra.
Cven: 7. septembra.
Gornja Radgona: 3. februarja, 25. maja, 10. avgusta in 15. novembra; vsak prvi torek v mesecu živinski sejem.
Kostanj: 21. junija, 29. avgusta, 28. oktobra in 3. decembra; vsak prvi torek v maju, juniju in oktobru svinjski sejem.
Križevci: 3. maja, 26. julija in 6. novembra.

Ljutomer: 8. januarja, 19. februarja, 14. marca, 9. aprila, 21. maja, 11. junija, 9. julija, 15. avgusta, 17. septembra, 8. oktobra, 12. novembra in 17. decembra.
Negova: 8. septembra.
Radenci: tretji torek vsakega drugega meseca živinski sejem.
Razkrižje: 28. marca, 16. maja, 24. junija in 10. avgusta.
Stara gora: 24. julija in 15. decembra.
Veržej: 7. mar., 6. maja, 29. sept. in 30. nov.
Videm ob Ščavnici: 25. februarja, 25. aprila in 21. novembra.

MARIBOR MESTO

Maribor: vsak drugi, četrti in peti torek v mesecu živinski sejem; vsak petek svinjski sejem; če je v petek praznik, je sejem dan prej.

MURSKA SOBOTA

Beltinci: 20. januarja, 25. aprila, 27. junija, 15. jul., 4. sept., 5. in 16. nov.
Bogojina: 20. februarja, 20. marca, 19. maja, 20. julija, 4. septembra in 16. novembra.
Cankova: 24. septembra in 11. novembra.
Črenšovci: 14. marca in 20. oktobra; svinjski sejmi vsako soboto, v ponedeljek po 3. maju in v ponedeljek po 4. septembru.
Dolenci: 6. decembra kramarski sejem.
Dobrovnik: 25. jul. in 20. sept. ter prvi torek v aprilu; vsak ponedeljek svinjski sejem.
Dokležovje: 18. junija in 21. avgusta.
Grad: 28. marca, 21. junija, 16. avgusta, 29. septembra in 30. novembra.
Hodoš: 10. marca, 5. julija, 19. avgusta in 5. oktobra kramarski sejmi.
Jurij-Rogaševci: 24. aprila kramarski sejem.
Križevci: 16. aprila, 4. julija in 27. oktobra; vsako prvo soboto v mesecu svinjski sejem.
Krog: 4. maja kramarski sejem.
Lendava: 25. januarja, 16. februarja, 18. junija, 28. avgusta, 28. oktobra in v četrtek pred 25. decembrom.
Martjanci: 6. maja, 6. avgusta in 23. oktobra.
Murska Sobota: 15. oktobra, 6. decembra, prvi petek v mesecih februar, april in junij; samo živinski sejem je prvi ponedeljek v mesecih januar, marec, maj, julij, avgust in september.
Odranci: 1. marca, drugi torek v maju, 1. septembra in 30. novembra.
Pečarovci: 20. januarja, 15. junija in 21. decembra kramarski sejmi.
Petrovci: 8. junija, 4. julija, 8. septembra in 28. oktobra kramarski sejmi.
Prosenjakovci: 28. novembra.
Puconci: 28. maja, 10. jul., 10. sept. in 10. nov.
Puževci: 13. julija kramarski sejem.
Rakičan: 26. marca, 2. junija, 16. avgusta in 8. oktobra živinski sejmi.
Tišina: 10. aprila in 7. septembra.
Turnišče: prvi četrtek v aprilu in 4. oktobra; vsak četrtek svinjski sejem.
Opomba: Če padejo ti dnevi na nedeljo ali državni praznik, je sejem naslednji dan.

NOVO MESTO

- Lukovek:** 16. maja in 25. julija živinski sejem.
Mirna peč: 31. maja, 30. junija in 29. septembra živinski sejmi; 29. decembra splošni sejem.
Mokronog: 19. aprila, 1. junija, 20. septembra in 9. decembra; vsak prvi četrtek živinski sejem.
Novo mesto: vsak ponedeljek svinjski sejem; vsak prvi ponedeljek živinski sejem; vsak ponedeljek in petek tržni dan.
Rakovnik: 10. februarja, 20. aprila in 10. oktobra.
Šentjernej: 7. februarja, 12. aprila, 11. junija, 25. avgusta in 3. novembra; vsako tretjo soboto svinjski sejem; vsako prvo soboto za vso živino.
Šentlovrenc: 15. februarja, 17. aprila, 1. junija, 18. avgusta, 27. septembra in 15. novembra.
Škocjan: 6. marca, 15. aprila, 5. junija, 15. julija, 18. septembra in 18. decembra.
Trebnje: 3. februarja, 7. aprila, 2. junija, 4. avgusta, 6. oktobra in 1. decembra; vsak prvi ponedeljek živinski sejem.
Velika Loka: 8. marca, 21. junija, 20. julija in 16. decembra.
Veliki Gaber: 30. aprila, 10. julija, 26. avgusta in 7. novembra.
Zužemberk: 3. februarja, 17. marca, 24. aprila, 9. junija, 10. julija, 9. avgusta, 14. septembra, 28. oktobra in 6. decembra.

POSTOJNA

- Cerknica:** 15. februarja, 15. junija, 15. avgusta in 15. oktobra.
Grahovo: 15. januarja, 15. aprila, 15. julija in 15. novembra.
Hruševje: vsakega 20. v mesecu.
Ilirska Bistrica: vsakega 16. v mesecu.
Lož: 5. maja in 5. avgusta.
Nova vas: vsakega 2. v mesecu, razen v oktobru, ter 29. septembra.
Pivka: vsakega 10. v mesecu.
Postojna: vsakega 1. v mesecu.
Prestranek: vsakega 18. v mesecu.
Rakek: vsakega 25. v mesecu.
Stari trg: vsakega 5. v mesecu, razen maja in avgusta.
Zerovnica: 15. marca, 15. maja, 15. septembra in 15. decembra.

RADOVLJICA

- Bled:** v petek pred cvetno nedeljo in 18. novembra.
Bohinjska Bistrica: 4. maja in 18. oktobra.
Jesenice: 19. marca in 2. oktobra.
Kranjska gora: 20. marca.
Lesce: 24. februarja in 29. septembra.

PTUJ

- Ormož:** 25. julija in 11. novembra; vsak prvi ponedeljek v mesecu svinjski sejem.
Ptuj: 23. aprila, 5. avgusta in 25. novembra; vsak prvi in tretji torek za govedo in konje; vsako sredo svinjski sejem; vsak petek tržni dan.

SEŽANA

- Gradišče v Istri:** vsak drugi četrtek splošni sejem.
Herpelje-Kozina: vsakega 2. v mesecu živinski sejem.
Sežana: vsakega 12. in 22. v mesecu, 3. maja in 2. novembra.

ŠOŠTANJ

- Gornji grad:** 4. maja in 28. oktobra.
Ljubno: 24. aprila in 1. oktobra.
Mozirje: 21. januarja, 24. aprila, 15. junija, 16. avgusta in 18. oktobra.
Solčava: 20. oktobra sejem plemenskih ovnov in ovc solčavske pasme; če je ta dan nedelja, je sejem prihodnji dan.
Šoštanj: četrtek pred pustom, torek pred veliko nočjo, 22. junija, 12. julija, 29. septembra in ponedeljek pred 25. novembrom.
Velenje: 18. februarja, 3. maja, 25. julija, 24. avgusta, 24. oktobra in 11. novembra.

SLOVENJ GRADEC

- Črna:** 4. aprila in 5. avgusta.
Dravograd: 20. marca, 3. junija in 21. septembra.
Mežica: 31. marca, 25. julija in 4. decembra.
Mislinje: 15. maja in 3. novembra.
Muta: 8. maja, 29. avgusta in 28. oktobra.
Prevalje: 24. maja, 4. avgusta in 6. oktobra.
Radlje: 31. julija, 29. septembra in 11. novembra.
Ravne: 24. aprila in 18. oktobra.
Slovenj Gradec: 25. januarja, 12. maja, 23. avgusta in 19. septembra.
Vuzenica: 22. maja in 30. novembra.

TOLMIN

- Bovec:** vsakega 5. in 20. v mesecu.
Breginj: vsakega 13. in 28. v mesecu.
Cerkno: vsak torek.
Grahovo: vsakega 11. in 26. v mesecu.
Hudajužna: vsakega 11. in 26. v mesecu.
Idrija: vsak četrtek.
Kobarid: vsakega 7. in 22. v mesecu.
Most na Soči: vsakega 3. in 18. v mesecu.
Podmelec: vsakega 11. in 26. v mesecu.
Slap: vsakega 9. in 24. v mesecu.
Tolmin: vsakega 1. in 15. v mesecu.
Opomba: Ako pade določen dan sejma na nedeljo, je sejem v ponedeljek, ako pa pade na soboto, je sejem v petek.

TRBOVLJE

- Dol pri Hrastniku:** 10. marca, 27. aprila, 3. avgusta in 5. oktobra.
Hrastnik: vsako sredo in soboto tržni dan.
Loka pri Zidanem mostu: 13. marca, 5. maja, 22. maja, 11. junija, 5. avgusta, 14. septembra in 17. oktobra.
Radeče: 25. januarja, 15. februarja, 8. marca, 19. aprila, 25. maja, 28. junija, 17. julija, 9. avgusta, 1. septembra, 11. oktobra, 15. novembra in 27. decembra.
Trbovlje: vsako sredo in soboto tržni dan.
Zagorje: vsako sredo in soboto tržni dan.

Sporočite nam morebitne napake, spremembe in dopolnitve!

Poverjeništa Družbe sv. Mohorja

Seznam udov smo razvrstili po škofijah in dekanijah. Prve številke na koncu župnij in krajev pomenijo število udov leta 1953, druge leta 1954. Pri krajih s poštnim uradom pošta ni posebej navedena.

Lavantinska škofija

1. Braslovče

Braslovče: Atelšek Janez, dekan	186	199
Gomilsko: Zmavc Jože, župn. upr.	105	115
Sv. Andraž (Polzela): Župnijski urad	64	71
Sv. Jurij ob Taboru: Župnijski urad	136	170
Sv. Pavel pri Preboldu: Kocmut I., kaplan	250	255
Šmartno ob Paki: Časl Franc, žpk.	130	142
Vransko: Župnijski urad	218	201

2. Celje

Celje: Mestni župnijski urad in Skladišče Družbe sv. Mohorja	1250	1370
Galicija (Žalec): Sternad Ivan, žpk.	116	115
Gotovlje (Žalec): Ocvirk Alojzij	52	75
Griže: Kosi Jakob, župnik	172	185
Polzela: Župnijski urad	170	179
Sv. Peter v Sav. dol.: Župnijski urad	180	185
Teharje: Šmirmaul Al., župnijski upravitelj	167	206
Žalec: Pirš Alojzij, župnik	89	106
Petrovče: Čede M.	140	143

3. Dolnja Lendava

Beltinci: Župnijski urad	250	250
Bogojina: Gjuran Jožef	150	181
Črensovci: Herman Ferdo, župnik	200	300
Dobrovnik v Prekmurju: Camplin I., župnijski upravitelj	23	30
Bojnc Franc	10	10
Dokležovje (Beltinci): Koren I., žpk.	31	56
Dolnja Lendava: Zver Štefan, župn. upravitelj	60	60
Hotiza (Dolnja Lendava): Berden J., župnijski upravitelj	92	109
Kobilje (Dobrovnik v Prekmurju): Jerič Mihael, župnijski upravitelj	75	105
Odranci (Beltinci): Kozar Lójze, eksp.	134	145
Turnišče: Šoštarec Alojz, župnik in dekan	199	212
Velika Polana (Črensovci): Holzedl Anton, župnik	120	165

4. Dravograd

Črneče (Dravograd): Stefancioza T., župnik	50	49
Dravograd: Munda Matija, prošt	100	100
Libelče: Vogrinec Anton, župnik	30	30
Ojstrica (Dravograd): Mori J.	14	7

5. Dravsko polje

Cirkovce: Župnijski urad	65	166
Devica Marija v Brezju (Maribor - Brezje): Župnijski urad	130	130

Fram: Rakun Franc, župnik	106	100
Hoče: Pribožič Peter, župnik	200	220
Ptujska gora: P. Konstantin Ocepek	95	100
Slivnica pri Mariboru: Lah Ivan, kaplan	150	240
Sv. Lovrenc na Dravskem polju: Spindler Franc, župnik	100	100
Št. Janž na Dravskem polju (Starše): Voda Ivan	125	110

6. Gornji grad

Bočna: Guzej Jurij, župnik	81	70
Gornji grad: Župnijski urad	123	84
Ljubno ob Savinji: Turk Miloš, žpk.	160	207
Luče: Mikolič Jurij, župnik	80	123
Mozirje: Krošelj Franc, župnik	80	80
Nazarje: P. Ludovik Dovč	95	108
Nova Štifta (Gornji grad): Fermé Gothard, župnik	55	61
Rečica ob Savinji: Msgr. Požar Alf., dekan	218	201
Solčava: Prah Vinko, župn. uprav.	121	117
Sv. Francišek Ksaverij v Radmirju (Radmirje): Falež Jožef, župnijski upravitelj	138	150
Šmartno ob Dreti: Župnijski urad	50	50
Šmihel nad Mozirjem (Mozirje): Strmšek Franc, župnik	40	40

7. Jarenina

Jarenina: Babšek F., župnik, dekan	110	135
Spod. sv. Kungota (Pesnica): Kraner Vincenc, župnik	102	107
Svečina (Zg. Kungota): Pohraški F., župnik	55	61
Sv. Jakob v Slov. goricah (Jakobski dol): Erhartič Martin, župnik	180	190
Sv. Jurij ob Pesnici (Zg. Kungota): Ciglar Alojz, župnijski upravitelj	50	50
Št. Ilj v Slov. goricah: Ravšl Anton, župnik	280	335

8. Kozje

Buče: Pribožič Jurij, župnik	60	65
Dobje (Slivnica pri Celju): Volasko Adolf, vikar	50	120
Kozje: Lunder Viktor, dekan	57	58
Olimje (Podčetrtek): Jurhar L., žup. upravitelj	34	47
Pilštanj: Rauter Jakob, župnik	50	63
Planina pri Sevnici: Horvat Stanko, župnijski upravitelj	57	70
Podčetrtek: Sternad Friderik, žpk.	57	61
Podsreda: Zidanšek Jakob, župnik	75	83
Polje (Podčetrtek): Lah Ivan, župnik	54	68
Prevorje (Sv. Jurij pri Celju): Župnijski urad	30	32
Sv. Peter pod Sv. gorami (Bistrica ob Sotli): Pikel A., župnik	130	150
Sv. Vid pri Planini (Planina pri Sevnici): Jelen Martin, župnijski upravitelj	89	90
Zagorje (Pilštanj): Jager Fr., kaplan	60	55

9. Laško

Dol pri Hrastniku: Medvešek Mat., župnik	115	125
Hrastnik: Župnijski urad	215	230
Jurklošter: Križaj Janez	30	32
Laško: Prah Maksimiljan, žup. upr.	220	300
Loka pri Zidanem mostu: Žup. urad	100	100
Marija Širje (Zidani most): Šmon Franc, župnijski upravitelj	42	46
Razbor (Loka pri Zidanem mostu): Vrhovšek Simon, župnik	77	70
Sv. Jedert (Laško): Župnijski urad	117	130
Sv. Lenart (Laško): Babič Anton, župnik	78	70
Sv. Marjeta pri Rimskih Toplicah (Rimske Toplice): Bohak Jakob, župnik	71	71
Sv. Miklavž (Laško): Zupan Franc, župnijski upravitelj	37	60
Sv. Rupert (Sentjurij pri Celju): Drevenšek Franc, župnik	110	160
Trbovlje: Zagradišnik Franc, vikar	321	351

10. Ljutomer

Apače: Čilenšek Ivan, župnik	108	133
Cezanjevc pri Ljutomeru (Ljutomer): Ferk Mihael, župnik	86	101
Kapela (Slatina Radenci): Kuk Jožef, vikar namestnik	200	221
Ljutomer: Lovrec Andrej, dekan	309	436
Mala Nedelja (Bučkovci): Vogrinčič Franc, sal. duh.	131	192
Sv. Jurij ob Ščavnici (Videm): Junež R., župnijski upravitelj	240	300
Sv. Križ pri Ljutomeru (Križevci pri Ljutomeru): Čergulj Štefan, žpk.	490	480
Sv. Peter v Gornji Radgoni: Puncer Fr., župnik	250	300
Veržej: Župnijski urad	53	55

11. Maribor levi breg

Maribor, stolna: Korban Franjo Ks., stolni vikar	270	280
Maribor, Sv. Marija: Župnijski urad	242	263
Kamnica pri Mariboru: Munda V., župnik	142	155
Selnica ob Dravi: Kores Ivan, župn. upravitelj	100	65
Sv. Barbara v Slovenskih goricah (Korena): Potočnik Jos., župnik	112	130
Sv. Duh na Ostrem vrhu (Selnica ob Dravi): Holcman Vinko, župnik	45	40
Sv. Križ pri Mariboru (Zgornja Kungota): Župnijski urad	79	74
Sv. Marjeta ob Pesnici: Rantaša A., župnik	134	139
Sv. Martin pri Vurbergu (Duplek): Mlakar J., župnik	114	120
Sv. Peter pri Mariboru (Maribor): Žalar Alojzij, župnik	134	160
Zgornja sv. Kungota (Zgornja Kungota): Župnijski urad	109	104

12. Maribor desni breg

Limbuš pri Mariboru: Jesenek Al., župnik	44	55
Presv. R. Telo v Mariboru: Kolar J.	40	101
Radvanje pri Mariboru (Maribor): Cerkevno predstojništvo	80	80
Ruše: Jevšnikar Viljem, župnijski upravitelj	101	134
Studenci pri Mariboru: o. Kamil Požar	100	115
Sv. Lovrenc na Pohorju: Oblak J., župnik	115	125
Sv. Magdalena pri Mariboru: Dr. Schöndorfer Jožef, kaplan	171	200
Sv. Marija v Puščavi (Lovrenc na Pohorju): Gašparič Rudolf, župn. upravitelj	48	45

13. Mežiška dolina

Črna pri Prevaljah: Črešnik Simon, župnijski upravitelj	160	200
Javorje (Črna): Črešnik Simon, nam. souprav.	7	12
Koprivna (Črna): Črešnik Simon, žup. souprav.	17	20
Kotlje (Ravne na Koroškem): Župnijski urad	65	60
Mežica: Boštele Anton, župnik	178	215
Prevalje: Močilnik Matej, župnik	208	232
Ravne na Koroškem: Kótnik Jarosl. Wutej Rado	125	200
Št. Danijel in Strojna (Prevalje): Ant. Pad. Rataj, župnik	69	73

14. Murska Sobota

Cankova: Bakan Štefan, župnik	29	47
Dolenci (Veliki Dolenci): Balažič M.	20	30
Grad: Kolenc Ivan, župnik	170	178
Gornji Petrovci (Petrovc): Rous M., župnik	15	16
Kuzma: Eljaš Janez, župnik	55	60
Markovci (Salovci): Varga Ludovik, župnik	15	20
Martjanci: Berden Andrej, župnik	28	50
Murska Sobota: Gutman Jožef, žup. upravitelj	140	215
Pečarovec (Mačkovci): Bejek Janko, župnik	6	10
Palatin Alojz	5	7
Pertoča (Rogaševci): Tratnjek Št., župnik	81	76
Sv. Benedikt v Kančevcih (Križevci v Prekmurju): Šoštarec Janez, župnijski upravitelj	5	4
Sv. Jurij v Prekmurju (Rogaševci): Gabor Alojzij, župnik	100	110
Tišina: Gregor Janez, župnijski upr.	150	175

15. Nova cerkev

Črešnjeve (Frankolovo): Kušar Št., župnik	70	100
Dobrna pri Celju: Kolman Vinko	67	110
Frankolovo: Krajnc Franc, župnik	110	130

Nova cerkev (Strmec): Žolnir Al., kanonik	94	120
Šmartno v Rožni dolini: Kokošinek Janko, župnik in dekan	75	80
Št. Jošt na Kozjaku (Dobrna pri Celju): Kolman Vinko	18	25
Vitanje: Lah Stanko, župnijski upr.	85	80
Vojnik pri Celju: Lupše Martin, žpk.	160	210

16. Ptuj

Hajdina: Skuhala Vekoslav	110	114
Polenšak: Poplatnik Jožef, župnik	15	76
Ptuj — Mestna župnija: Greif I., prošt	54	54
Ptuj — Sv. Peter in Pavel: Župnijski urad	635	730
Sv. Andraž v Slovenskih goricah (Vitomarci): Lasbaher Lojze, žup. upravitelj	72	150
Sv. Lovrenc v Slovenskih goricah (Juršinci): Neudauer Matija, žpk.	160	217
Sv. Marjeta niže Ptuja (Gorišnica): Krištan Martin, župnik	226	254
Sv. Marko niže Ptuja (Markovci pri Ptuj): Kunčnik Viktor	166	219
Sv. Urban pri Ptuj (Destrnik): Lorber Stanko, župnijski uprav.	145	155
Vurberg pri Ptuj: Župnijski urad	100	31

17. Radlje (Marenberg)

Brezno ob Dravi (Podvelka): Mak Ivan, župnik	40	44
Kapla: Lorenčič Vinko, župnik	41	65
Muta: Klančnik Ernest, župnik	51	85
Radlje ob Dravi: Dogša Dušan, dek.	100	130
Remšnik (Podvelka): Sraka Avgust, župnijski upravitelj	27	50
Sv. Ožbalt ob Dravi: Župnijski urad	41	60

18. Rogatec

Kostrivnica (Podplat): Slavič J., dekan	66	96
Rogatec: Župnijski urad	70	89
Stoprce (Majšperk): Ornik Friderik, prov.	94	61
Sv. Ema (Pristava): Župnijski urad	70	83
Sv. Florijan (Rogatec): Györköš Št., župnijski upravitelj	14	33
Sv. Križ na Slatini (Rogaška Slatina): Nadžupnijski urad	160	186
Sv. Peter na Medvedjem selu (Podplat): Pučnik Anton, župnik	48	78
Sv. Rok ob Sotli (Rogatec): Župnijski urad	10	26
Žetale: Klasinc I., župnijski uprav.	85	118

19. Slovenska Bistrica

Črešnjevec (Laporje): Žolnir Jožef, župnijski upravitelj	95	100
Gornja Polskava: Orel Ivan, žpk.	92	114
Laporje: Ozimič Jože, žpk. in dekan	104	111
Majšperk: Murko Franc, žup. uprav.	100	125
Makole: Podpečan Srečko, žup. upr.	110	125
Poljčane: Petančič Franc, župnik	175	185

Slovenska Bistrica: Župnijski urad	314	315
Spodnja Polskava (Pragersko): Župnijski urad	116	97
Studenice pri Poljčanah (Poljčane): Poteko Pankracij, župnik	65	70
Sv. Martin na Pohorju (Slovenska Bistrica): Jurhman Janez, župnik	100	110
Sv. Venčeslav (Slovenska Bistrica): Aužner M., župnijski upravitelj	50	63
Tinje (Slovenska Bistrica): Hafner Urh, župnik	43	50

20. Slovenske Konjice

Čadram (Oplotnica): Trobina Stanko, župnijski upravitelj	165	187
Kebelj (Oplotnica): Škafar Ivan, župnijski upravitelj	84	105
Loče: Petek Franc, župnik	120	140
Prihova (Slov. Bistrica): Kocjančič Anton, župnik	78	88
Skomarje (Zreče): Župnijski urad Slovenske Konjice: Nadžupnijski urad	350	400
Stranice (Celje): Župnijski urad	28	28
Sv. Jernej pri Ločah (Loče): Paulč P., župnik	41	56
Sv. Kunigunda na Pohorju (Zreče): Zgank Ferdinand, župnik	56	71
Špitalič (Slovenske Konjice): Zelko Ivan, župnijski upravitelj	39	41
Zreče: Ledinek Maks, župnik	95	122
Žiče (Loče pri Poljčanah): Tomažič Anton, župnik	70	80

21. Stari trg pri Slovenjem Gradcu

Dolič (Mislinja): Weingerl Stanko, župnik	83	109
Pameče (Slovenj Gradec): Kreslin Martin, župnijski upravitelj	75	100
Podgorje (Slovenj Gradec): Kotnik Šimen, župnik	83	94
Razbor (Slovenj Gradec): Župnijski urad	—	33
Sele (Slovenj Gradec): Msgr. Meško Ksaver, dekan	39	40
Slovenj Gradec: Soklič Jakob, mest. župnik	160	200
Stari trg (Slovenj Gradec): Zadravec M., župnijski upravitelj	40	50
Sv. Miklavž pri Slovenjem Gradcu (Slovenj Gradec): Kotnik Šimen, soupravitelj	34	40
Sv. Peter na Kronski gori (Dravograd): Gomboc Franc, žup. uprav.	23	25
Sv. Vid nad Valdekom (Mislinja): Kolednik Alojzij, župn. uprav.	43	45
Šmartno pri Slovenjem Gradcu (Slovenj Gradec): Somrek Anton, nadžupnik	139	141
Št. Ilj nad Turjakom (Mislinja): Bohanec Franc, župn. upravitelj	190	220
Št. Janž pri Dravogradu (Dravograd): Gomboc Franc, župn. upr.	53	69

22. Sv. Lenart v Slovenskih goricah		Sv. Bolfenk na Kogu (Kog): Molan Franc, župnik	122	130
Marija Snežna (Velka): Vršič Srečko, župnik	110	Sv. Lenart pri Veliki Nedelji (Podgorci): Rehar Jožef, dekan	95	138
Negova (Ivanjci pri Gor. Radgoni): Granfola Ivan, župnik	95	Sv. Miklavž pri Ormožu: Kolenc Fr., župnik	131	176
Sv. Ana v Slovenskih goricah (Zg. Ščavnica): Šeško Konrad, župnik	114	Sv. Tomaž pri Ormožu: Kovačič Al., župnijski upravitelj	133	203
Sv. Ana v Slovenskih Goricah (Zg. Cerkevjak): Škof Franc, župnik	136	Velika Nedelja: Cerar Gregor, žpk.	75	93
Sv. Benedikt v Slovenskih goricah (Benedikt): Vahčič Rudolf, župn. upravitelj	125	26. Videm ob Savi		
Sv. Bolfenk v Slovenskih goricah (Trnovska vas): Zizek Drago, župnijski upravitelj	79	Artiče: Šketa Jos., župnik	100	83
Sv. Jurij v Slovenskih goricah (Jurjevski dol): Rojht Janko	170	Bizeljsko: Župnijski urad	92	109
Sv. Lenart v Slovenskih goricah: Kotnik Janko, župnik	200	Brestanica: Kolenko Ivan, žup. upr.	250	250
Sv. Rupert v Slovenskih goricah (Voličina): Kodrič Jožef, župnik	153	Brežice: Klasinc F., mestni župnik	153	173
Sv. Trojica v Slovenskih goricah (Gradišče): P. Klemen Šmid, žpk.	130	Dobova: Župnijski urad	119	130
23. Saleška dolina		Kapela (Dobova): Pintarič Ivan, org.	55	80
Bele vode (Šoštanj): Križan Franc, župnik	44	Koprivnica pri Rajhenburgu: Pečnik Fr., župnijski upravitelj	65	76
Gornja Ponikva (Zalec): Gorišek I., župnik	85	Pišce: Čakš Štefan, župnik	90	90
Sv. Mihael v Šoštanju (Šoštanj): Gril P., župnik	222	Sevnica ob Savi: Lončar Jože, žup. upravitelj	145	154
Skale (Velenje): Weiss Matej, žpk.	87	Sromlje: Stiper Stefan, župnik	70	83
Šmartno pri Velenju (Velenje): Dr. Hohnjec Josip, župn. upravitelj	160	Videm ob Savi: Vodeb Ivan, žup. upravitelj	110	122
Št. Ilj pri Velenju (Velenje): Lebič Jurij, župnik	71	Zabukovje pri Sevnici: Rampre Fr., župnik	20	31
Št. Janž pri Velenju (Velenje): Adamič A., župnik	55	Zdole pri Vidmu: Sunčič Lojze, žup. upravitelj	69	89
Zavodnje (Šoštanj): Rožman Janez, župnik	32	27. Vuzenica		
24. Šmarje pri Jelšah		Ribnica na Pohorju: Bračič Franc, župnijski upravitelj	137	160
Dramlje: Župnijski urad	90	Sv. Anton na Pohorju (Vuhred): Zemlič Stefan, žup. upravitelj	28	33
Kalobje (Sentjur pri Celju): Merkač Fr.	60	Sv. Primož na Pohorju (Vuzenica): Dolinar Ivan, župnik	50	35
Ponikva: Kociper Anton, župnik	74	Trbonje (Vuzenica): Malej Ignacij, župnik	22	46
Sladka gora (Šmarje pri Jelšah): Stakne Andrej, župnik	90	Vuhred ob Dravi: Zemlič Stefan, žup. upravitelj	57	75
Slivnica pri Celju: Župnijski urad	30	Vuzenica: Kordež Zdravko, dekan	103	121
Sv. Jurij pri Celju (Sentjur pri Celju): Župnijski urad	372	28. Zavrče		
Sv. Štefan (Slivnica pri Celju): Župnijski urad	34	Leskovec pri Ptuj: Petan Janko, župnik	112	172
Sv. Vid pri Grobelnem (Grobelno): Medved Anton, župnik	66	Sv. Barbara v Haložah (Cirkulane): Krošl Jože, žup. upravitelj	136	167
Šmarje pri Jelšah: Richter Jakob, dekan	234	Sv. Trojica v Haložah (Podlehnik): P. Božidar Glavač	150	150
Zibika (Pristava): Župnijski urad	36	Sv. Vid pri Ptuj (Videm pri Ptuj): P. Danijel Tomšič	130	220
Zusém (Loka pri Zusmu): Palir Jakob, župnik	38	Zavrče pri Ptuj: Jarh Konrad, dek.	105	115
25. Velika Nedelja		Ljubljanska škofija		
Ormož: Jereb Remgij, župnik	145	1. Cerknica		
Središče: Božič L., župnik	142	Babno polje (Prezid): Župnijski urad	19	15
Svetinje (Ivanjkovci): Duh Ludvik, župnik	142	Begunje pri Cerknici: Hiti Franc, župnik	63	64
		Bloke (Nova vas pri Rakeku): Makovec Andrej	100	120
		Cerknica: Turšič Janez	67	71
		Grahovo pri Cerknici: Žup. urad	34	40

Planina pri Rakeku: Župnijski urad	23	66
Rakek: Župnijski urad	48	62
Stari trg pri Rakeku: Ostronič Janez, vik. nam.	170	225
Sv. Trojica nad Cerknico (Nova vas pri Rakeku): Župnijski urad	43	39
Unec (Rakek): Župnijski urad	46	50

2. Črnomelj

Adlešiči: Skube Ivan	27	30
Črnomelj: Žabkar Lojze	200	270
Dragatuš: Lončarič Leopold, župnijski upravitelj	62	87
Metlika: Kocjan Bogomir	162	171
Podzemelj (Gradac v Beli krajini): Ilc Andrej, župnik	101	88
Radovica (Metlika): Vrtačnik Venčeslav	16	20
Semič: Župnijski urad	74	93
Suhor pri Metliki: Vrtačnik V.	21	21
Sinj' vrh (Vinica pri Črnomlju): Verderber Pavel, žup. upravitelj	17	18
Stari trg ob Kolpi: Gorše Martin, župnijski upravitelj	48	46
Vinica pri Črnomlju: Verderber Pavel, župnik	72	60

3. Kamnik

Dob pri Domžalah: Tekavec Martin, vikar	79	136
Domžale: Tomc Matija, žup. uprav.	165	200
Gozd (Stahovica-Kamnik): Selan M.	32	36
Groblje (Domžale): Mav Franc	28	21
Homec (Radomlje): Babnik Karel, župnijski upravitelj	129	150
Ihan (Domžale): Župnijski urad	91	107
Kamnik: Župnijski urad	155	185
Komenda: Župnijski urad	237	269
Mekinje (Kamnik): Čadež Viktor, župnik	102	109
Mengeš: Čampa Franc, žup. uprav.	244	255
Motnik: Župnijski urad	46	59
Nevlje (Kamnik): P. M. Perc, žup. upravitelj	71	75
Radomlje: Rojs Franc	30	25
Rova (Radomlje): Župnijski urad	30	36
Sela (Kamnik): Pavlič A., župnik	42	50
Stranje (Kamnik): P. M. Perc, žup. upravitelj	98	130
Smartno v Tuhinju: Župn. urad	112	115
Trzin (Domžale): Kecelj Andrej	60	65
Tunjice (Kamnik): Groznik Alojzij, duhovnik	60	70
Vodice nad Ljubljano: Šoukal Fr., župnijski upravitelj	210	263
Vranja peč (Kamnik): F. L. Ramšak	32	41
Zgornji Tuhinj (Smartno v Tuhinju): Koncilja F.	—	6

4. Kočevje

Banja loka: Župnijski urad	50	40
Fara: Župnijski urad	100	80
Kočevje: Golob Anton, vikar nam.	150	150
Osilnica: Požun Karel, župn. uprav.	70	74
Spodnji log (Mozelj): Škof Justin	6	6
Stara cerkev pri Kočevju: Žup. urad	35	40

5. Kranj

Besnica (Kranj): Župnijski urad	53	73
Cerklje pri Kranju: Župn. urad	314	331
Duplje (Križe na Gor.): Hafner A., župnik	100	104
Goriče (Golnik): Zorko Štefan, vikar	68	72
Jezersko: Vovk Jože, žup. upravitelj	80	88
Kokra: Vovk Jože, žup. upravitelj	33	37
Kovor (Križe na Gor.): Župn. urad	103	111
Kranj: Blaj Franc, vikar	345	400
Križe na Gor.: Krajnc Metod, žpk.	196	210
Lom (Tržič): Gregorič Jožef, žup. upravitelj	58	60
Mavčiče (Smlednik): Mikuž J., žpk.	74	90
Naklo pri Kranju: Filipič J., žpk.	142	156
Podbrezje (Duplje): Podržaj Ciril, župnijski upravitelj	72	80
Predoslje (Kranj): Župnijski urad	140	160
Preddvor: Sitar Val., župnik	146	155
Smlednik: Hostnik Anton, žup. upr.	215	240
Sp. Brnik (Cerklje pri Kranju): Župnijski urad	30	30
Šenčur pri Kranju: Župnijski urad	154	173
Hrastje (Kranj): Švigelj V., župnik v pok.	42	49
Olševke (Preddvor): Duh. ur.	57	63
Voglje (Šenčur pri Kranju): Gnidovec Jos'p	56	55
Šmartin pri Kranju (Kranj): Župnijski urad	300	312
Št. Urška gora (Cerklje pri Kranju): Župnijski urad	8	13
Trboje (Smlednik): Župnijski urad	29	41
Trstenik (Golnik): Zorko Štefan, župnijski upravitelj	77	78
Tržič na Gor.: Gregorič Jožef, vikar	452	470
Velesovo (Cerklje pri Kranju): Pfajfar Franc, župnik	87	88
Zapoge (Vodice nad Ljubljano): Govekar Franc, župnik	27	26

6. Leskovec

Bučka: Župnijski urad	46	50
Cerklje ob Krki: Drobnič Alojz	95	101
Čatež ob Savi (Brežice): Kmet Michael, župnik	57	56
Kostanjevica ob Krki: Lokar France, župnijski upravitelj	150	140
Krško: Kurent Alojz, em. dekan	90	100
Leskovec: Pregeljc Ivan, žup. uprav.	250	350
Raka: Župnijski urad	138	141
Študenc pri Sevnici: Skvarča Ivan, župnijski upravitelj	48	50
Sv. Duh v Velikem trnu (Krško): Župnijski urad	60	52
Sv. Križ ob Krki (Podbočje): Župnijski urad	55	60
Škocjan pri Mokronogu: Škoda Melhior, vikar namestnik	70	70
Št. Jernej na Dolenjskem: Župnijski urad	68	70
Velika Dolina (Jesenice na Dol.): Župnijski urad	158	150

7. Litija

Dole pri Litiji: Župnijski urad . . .	29	53
Hotič (Litija): Rupnik Karel . . .	15	26
Janče (Prežganje): Tomazin Ladislav, župnijski upravitelj . . .	42	45
Kresnice: Campa Leopold . . .	58	60
Litija: Vovk Ivanka . . .	196	222
Polšnik (Sava): Šinkovec Stanislav . . .	41	46
Prežganje: Adolf de Cecco . . .	50	54
Sava pri Litiji: Šinkovec St., župnik . . .	30	36
Sv. Gora (Sava pri Litiji): Mozetič F. . .	24	35
Šmartno pri Litiji: Mrzel Marija . . .	121	121
Štanga (Prežganje): Tomazin Ladislav, župnijski upravitelj . . .	31	45

8. Ljubljana mesto

Stolna: Dr. Arnejc Janko, stol. župnik namestnik . . .	50	65
Črna vas — Barje (Ljubljana): Matkovič Karel . . .	25	48
Marijino Oznanjenje: Dr. p. Angelik Tominec, župnik . . .	260	360
Sv. Črtil in Metod — Bežigrad: Zajc p. Krizolog . . .	120	144
Sv. Družina v Mostah: Jakše Franc, župnik . . .	210	210
Sv. Francišek v Sp. Šiški: Dr. Novak p. Modest, žup. upravitelj . . .	100	170
Sv. Jakob: Janež Ivan, žup. uprav. . .	51	62
Rakovnik: Duhovnijski urad . . .	26	36
Skladišče Družbe sv. Mohorja . . .	850	900
Sv. Peter: Dr. Simončič Pavel . . .	172	220
Trnovo: Frč France, župnijski upr. . .	120	135
Vič: P. Teodor Tavčar, župnik . . .	202	221
Posamezni naročniki . . .	38	15

9. Ljubljana okolica

Brezovica: Kotar Janez, žup. uprav. . .	101	116
Črnuče pri Ljubljani: Zajec Feliks, župnijski upravitelj . . .	120	140
Devica Marija v Polju: Župn. urad . . .	230	270
Dobrova pri Ljubljani: Moder Ant., vikar namestnik . . .	97	129
Dol pri Ljubljani: Lovšin Fr., žpk. . .	60	95
Dravljje (Ljubljana): Tomelj Anton, župnik v pokoju . . .	51	57
Glinica (Ljubljana): Belec Franc . . .	18	20
Ig pri Ljubljani: Bergant Anton . . .	112	159
Javor (Dobrunje): Župnijski urad . . .	17	22
Ježica pri Ljubljani: Pucelj J., žpk. . .	121	146
Notranje gorice (Brezovica pri Ljubljani): Novak Alojzij . . .	59	70
Polhov Gradec: Župnijski urad . . .	62	66
Preska (Medvode): Bartol Mirko, župnijski upravitelj . . .	131	132
Rudnik (Ljubljana): Župnijski urad . . .	36	72
Sora (Medvode): Močnik J., župnik . . .	155	158
Sostro (Dobrunje): Verce Franc, žpk. . .	140	138
Sv. Helena — Dolsko (Dol pri Ljubljani): Župnijski urad . . .	—	80
Sv. Jakob ob Savi (Dol pri Ljubljani): Supin Karel, župnik . . .	80	90
Sv. Katarina — Topol (Medvode): Župnijski urad . . .	27	33
Šmartin pod Šmarno goro (Št. Vid nad Ljubljano): Župnijski urad . . .	201	202

Št. Vid nad Ljubljano: Jeglič Franc, župnijski upravitelj . . .	159	200
Tomišelj (Ig pri Ljubljani): Jakob Avguštin, vikar namestnik . . .	40	76
Želumlje (Ig pri Ljubljani): Erjavec Karel, župnijski upravitelj . . .	—	48

10. Moravče

Blagovica: Kozjek France, župnik . . .	45	46
Brdo (Lukovica): Lavrič Vinko, žup. upravitelj . . .	143	159
Češnjice (Šmartno v Tuhinju): Trdin Miha, župnik . . .	31	24
Krajsna pri Domžalah: Brecljnik Alojzij, župnik . . .	55	60
Moravče in Vrhpolje: Vrolih Franc, vikar namestnik . . .	265	285
Peče pri Moravčah: Peček Alojzij, župnik . . .	55	68
Št. Gotard (Trojane): Vodopivec I. . .	45	55
Št. Ožbalt (Trojane): Župnijski urad . . .	8	19
Vače: Porenta Anton, župnik . . .	45	50
Zlato polje (Lukovica): Lavrič Vinko, župnijski upravitelj . . .	20	25

11. Novo mesto

Bela cerkev: Strah Jožef, župnik . . .	68	76
Brusnice: Stadler Ferdinand, župn. upravitelj . . .	12	34
Dolenjske Toplice: Brgant Valentin . . .	66	125
Mirna peč: Kastelic Franc, vikar namestnik . . .	105	110
Novo mesto: Župnijski urad . . .	90	96
Podgrad (Stopiče): Župnijski urad . . .	13	17
Prečna (Novo mesto): Gerčar Ivan . . .	75	88
Soteska (Straža pri Novem mestu): Župnijski urad . . .	18	33
Stopiče: Kvas Jože, župnijski upr. . .	42	62
Šmarjeta pri Novem mestu: Zaplata Franc . . .	107	124
Šmihel pri Novem mestu: Žagar P., organist . . .	71	71
Št. Peter pri Novem mestu (Otočec): Pahulje Franc, župn. upravitelj . . .	100	120
Vavta vas (Straža pri Novem mestu): Župnijski urad . . .	60	75

12. Radovljica

Begunje pri Lescah: Hiti Franc, žup. upravitelj . . .	140	144
Bled: Gornik Franc, župnik . . .	255	302
Blejska Dobrava: Župnijski urad . . .	83	125
Bohinjska Bela: Drolc Martin, žpk. . .	75	80
Bohinjska Bistrica: Cunder Viljem, župnijski upravitelj . . .	155	170
Brezje: P. Bogdan Markelj . . .	61	71
Breznica (Zirovnica): Petrič Anton, župnijski upravitelj . . .	222	215
Dobrava (Podnart): Koselj Jože . . .	39	33
Dovje (Mojstrana): Avguštin Alojzij, župnijski upravitelj . . .	105	110
Gorje: Pavlič St., župnijski uprav. . .	230	260
Jesenice na Gorenjskem: Govekar L., župnijski upravitelj . . .	146	190
Kamna gorica: Župnijski urad . . .	76	86

Koprivnik v Bohinju (Bohinjska Bistrica): Župnijski urad	78	98
Koroška Bela (Javornik na Gor.): Župnijski urad	114	157
Kranjska gora: Čuk Karel, župnik	103	120
Kropa: Župnijski urad	81	91
Lesce: Žagar Lovro	77	82
Leše (Brezje): Sivic Ludovik	26	57
Ljubno na Gor. (Podnart): Babnik Karel, župnijski upravitelj	33	36
Mošnje (Radovljica): P. Bogdan Markelj, župnijski upravitelj	62	70
Ovsiše (Podnart): Očepek Jožef, župnik	30	32
Radovljica: Sekovanič Franc, žpk.	125	143
Rateče Planica: Župnijski urad	58	71
Ribno (Bled I): Podbregar Pavel, župnik	61	90
Srednja vas v Bohinju: Fister Fr., župnik	177	188
Sv. Križ nad Jesenicami (Jesenice na Gorenjskem): Kelšivar Marija	23	26

13. Ribnica

Dobrepolje (Videm-Dobrepolje): Župnijski urad	144	123
Dolenja vas pri Ribnici: Šešek Ivan, župn. vikar	—	30
Draga pri Loškem potoku: Lončar Fr., župnik	6	20
Gora (Sodražica): P. Žurga Janez, župnijski upravitelj	22	22
Loški potok: Preželj Janko, župnijski upravitelj	170	170
Nova Štifta (Sodražica): Duhovnijski urad	68	70
Ribnica na Dolenjskem: Dobrovoljc Alojzij, župnijski upravitelj	231	245
Sodražica: Župnijski urad	64	70
Struge pri Dobrepolju: Pustotnik F., župnijski upravitelj	71	60
Sv. Gregor (Ortnek): Novak St., žup. upravitelj	81	80
Škocijan pri Turjaku (Velike Lašče): Zajec Ciril, župnik	34	34
Velike Lašče: Mate Franc, župnijski upravitelj	136	153
Velike Poljane (Ortnek): Noč Ivan, župnik	16	19

14. Škofja Loka

Bukovščica (Selca nad Škofjo Loko): Hönlmann Franc, župnik	34	39
Črni vrh (Polhov Gradec): Kovač Franc	40	53
Davča (Zelezniki): Jemec A.	23	38
Dražgoše (Zelezniki): Lotrič Silvester	41	44
Javorje (Poljane nad Škofjo Loko): Traven Št., župnik	53	56
Leskovca (Gorenja vas): Perko V., župnijski upravitelj	27	29
Lučine (Gorenja vas): Župn. urad	26	36
Nova Oselica (Gorenja vas): Slabe Damijan	53	73
Poljane nad Škofjo Loko: Tavčar Matej, župnik	150	185

Reteče (Škofja Loka): Štular Martin, župnik	70	81
Selce nad Škofjo Loko: Kržišnik P., župnijski upravitelj	300	310
Sorica: Gačnik Franc, župn. uprav.	61	77
Stara Loka (Škofja Loka): P. Edvard Vogrin, župnijski upravitelj	142	170
Stara Oselica (Gorenja vas): Župnijski urad	47	53
Sv. Lenart (Selca nad Škofjo Loko): Svelc Anton	49	49
Škofja Loka: Golob Melhior, župnijski upravitelj	650	670
Trata (Gorenja vas): Šavli Andrej, župnik	120	120
Zalilog (Zelezniki): Župnijski urad	50	60
Zabnica: Verce Jožef, župnik	77	77
Zelezniki: Bertoncely Valentin, žpk.	135	140
Žiri: Blaznik Amalija	156	159
Azbič Marija	71	106

15. Trebnje

Boštanj: Zrim Jože, župnijski upr.	45	148
Catež pod Zaplazom (Velika Loka na Dolenjskem): Mav Klemen	74	74
Mirna: Širaj Andrej, vikar	37	70
Mokronog: Župnijski urad	50	51
Sv. Križ pri Lätiji: Žun Alojzij, žup. upravitelj	85	103
St. Janž na Dolenjskem: Žganjar Ignacij, župnijski upravitelj	113	130
St. Lovrenc ob Temenici (Velika Loka): Župnijski urad	70	54
Šentrupert na Dolenjskem: Turšič Jakob, kaplan	103	139
Trebnje: Oblak Ciril, župnijski upr.	300	302
Trebelno: Župnijski urad	66	56
Tržišče: Žerjav Mirko, žup. uprav.	70	125

16. Višnja gora

Grosuplje: Papež Karel	36	61
Kopanj (Grosuplje): Kogovšek Ivan, župnik	79	81
Polca (Grosuplje): Dolenc Janko, župnik	63	72
Stična: P. Ašič Rafael	59	67
Šmarje - Sap: Golob Franc, vikar namestnik	70	82
St. Jurij pri Grosupljem (Grosuplje): Sipelj Jožef	47	48
St. Vid pri Stični: Župnijski urad	150	160
Višnja gora: Vidmar Franc, župnik	70	90
Veliki Gaber: Rozman Jožef, eksp.	185	173
Zalna (Višnja gora): Kolenc Karel	82	72

17. Vrhnika

Bevke (Vrhnika): Blažič Franc, eksp.	30	36
Borovnica: Jerina Ciril, župnik	142	186
Dolenji Logatec: Pogorelc Jože, žup. upravitelj	43	59
Gorenji Logatec: Župnijski urad	28	35
Horjulj: Nastran Franc, župnik	64	90
Hotedršica pri Logatcu: Župnijski urad	30	32
Podlipa (Vrhnika): Župnijski urad	35	47

Preserje: Kočar Alojzij, vikar	67	123
Rakitna (Preserje): Kovačič Alojzij	—	40
Rovte nad Logatecem: Schweiger V., župnijski upravitelj	103	125
Sv. Trije Kralji na Vrh (Rovte nad Logatecem): Tratnik Franc	35	41
Št. Jošt nad Vrhniko (Horjulj): Obлак Janko, župnijski upravitelj	55	75
Vrhnika: Tavčar Martin, vikar nam.	250	300
Zaplana (Vrhnika): Pečnik Ivan	25	27

18. Zagorje ob Savi

Dobovec (Trbovlje): Prof. Pavlič L.	40	40
Čemšenik (Medija-Izlake): Sitar I., župnijski upravitelj	101	111
Kolovrat (Medija-Izlake): Župnijski urad	60	72
Loke pri Zagorju (Zagorje ob Savi): Bened'k Val., eksp.	60	80
Medija-Izlake: Cuderman Krist., župnik	82	87
Radeče pri Zidanem mostu: Lovšin Anton, župnik	86	96
Svibno (Radeče pri Zidanem mostu): Povše L., župnijski upravitelj	54	65
Št. Jur'j pod Kumom: Pleša Franc, župnik	61	111
Št. Lambert (Zagorje ob Savi): Žup- nijski urad	13	22
Zagorje ob Savi: Smerkolj Anton, kaplan	250	330

19. Žužemberk

Ajdovec (Dvor pri Žužemberku): Kmet Jan, vikar namestnik	42	77
Ambrus (Zagradec): Župnijski urad	14	26
Dobrníč: Zevnik Mihael	96	120
Krka pri Stični: Msgr. Zakrajšek V., vikar namestnik	73	90
Zagradec na Dolenjskem: Grčar F., župnik	24	38
Žužemberk: Ogrinec J., vikar nam.	180	180

SLOVENSKO PRIMORJE

V upravo ljubljanske škofije pri-
ključene župnije:

1. Dolina

Barka (Vremski Britof): Župnijski urad	—	15
Divača: Župnijski urad	29	30
Klanec (Kozina): Piščanec Gabrijel, župnik	24	22
Lokev (Divača): Zalokar Janez, žpk.	29	30
Podgorje na Krasu: Žgur Rudolf, župnijski upravitelj	18	20
Rodik (Kozina): Vidav Josip, župnik	37	37
Vatovlje (Vremski Britof): Župnijski urad	35	30

2. Hrušica

Hrušica (Podgrad): Šircelj Vladimir, župnijski upravitelj	17	18
Podgrad-Starad: Skok Jožko	—	18
Pregarje (Obrov): Milič Aleksander, župnik	14	13
Slivje (Materija): Gombač Franc	27	24

3. Jelšane

Jelšane: Božič Božidar, župnik	50	60
Podgrađe (Ilirska Bistrica): Župnij- ski urad	20	40

4. Osp

Dekani: Šibenik Franc	25	65
Kubed (Grad šče-Sočerga): Prelec G., župnijski upravitelj	26	21
Krkavce (Šmarje pri Kopru): Župn. urad	—	25
Movraž: Valentič Mirko, župnijski upravitelj	—	5
Sočerga (Gradišče-Sočerga): Valen- tič Mrko, župnijski upravitelj	10	17
Sv. Anton (Dekani): Zlobec Avgušt., župnik	10	10

5. Postojna

Hrenovíce in Ubeljsko (Hruševlje pri Postojni): Lavrenčič Franc, žpk.	127	143
Košana: Kovačič Franc, župnik	70	85
Matenja vas (Prestranek): Cerar A., župnik	35	35
Postojna: Debevc Stanislav, župnij- ski upravitelj	60	90
Senožeče: Vilhar Janez, župnik	13	23
Slavina (Prestranek): Gorše Martin, župnik	70	80
Studeno (Postojna): Ergicoj Andrej, župnijski upravitelj	80	72
Šmihel na Krasu (Pivka): Vadnjal Ivan, župnik	51	49
Št. Peter na Krasu (Pivka): Dr. Po- žar Tone, župnijski upravitelj	60	60
Trnje (Pivka): Hrvat'n Marijan, župnijski upravitelj	55	70
Vreme (Vremski Britof): Župnijski urad	54	100

6. Tomaj-Sežana

Avber: Župnijski urad	23	7
Dutovlje: Bud'n Ivan, župnik	100	75
Povir (Sežana): Milič Jožef, župnik	90	90
Sežana: Glažar Jožef	78	86
Tomaj, s kaplanijo Kazije: Kjuder Albin, župnik	100	111

7. Trnovo

Knežak: Kalan Jan, župnik	112	112
Prem: Župnijski urad	15	20
Trnovo pri Ilirski Bistrici: Berce V., župnijski upravitelj	58	115
Zagorje na Pivki (Knežak): Župnij- ski urad	37	33

1. Biljana

Biljana (Dobrovo v Brdih): Krapež Anton, župnik	64	55
Cerovo (Kojško v Brdih): Ferjančič Edo, župnik	25	25
Gradno (Dobrovo v Brdih): Mozetič Efr., župnik	40	45
Kojško : Ferjančič Edo, župnik	50	50
Kozana (Dobrovo v Brdih): Črnigoj Franton, župnik	20	34
Kožbana (Dobrovo v Brdih): Lenardič Friderik	9	13
Medana (Dobrovo v Brdih): Milanič Jožef, župnik, dekan	20	17
Podsabotin (Kojško): Ferjančič Edo, župnik	13	25
Smartno (Kojško): Benedetič Jožko, župnijski upravitelj	33	33
Vedrijan (Dobrovo v Brdih): Kralj Franc, župnijski upravitelj	12	19
Vipolže (Dobrovo v Brdih): Fon J., župnik	20	22

2. Bovec

Bovec : Klobučar Andrej, župnik, dekan	36	38
Čezsoča (Bovec): Kravanja Bern.	31	30
Log pod Mangartom : Rutar Silvo, župnijski upravitelj	40	35
Soča : Pulec Bruno, župnijski upr.	64	45
Srpenica : Ipavec Stanko, župnijski upravitelj	67	67

3. Cerkno

Bukovo (Hudajužna): Hvala Florijan, župnik	60	63
Cerkno : Mozetič Ivan, dekan	152	163
Novaki (Cerkno): Kožlin Marijan, vikar	75	80
Orehek (Cerkno): Razpet Katarina	27	23
Otalez (Cerkno): Pilat Anton, župnijski upravitelj	44	47
Šebrelje (Cerkno): Župnijski urad	90	97

4. Črniče

Ajdovščina : Bratina Dušan, župnik	80	80
Batuje (Črniče): Filipič Al., župnik	40	30
Črniče : Kodrič Mart'n, dekan	59	54
Kamnje (Dobravlje): Stanič Viktorin, župnik	20	20
Lokavec (Ajdovščina): Črnigoj H., župnijski upravitelj	50	50
Osek (Šempas): Podobnik Slavko	38	40
Otlca (Ajdovščina): Bratina Albin	20	40
Sv. Križ na Vipavskem (Dobravlje): Rudež Branko	55	65
Sv. Tomaž (Dobravlje): Zadnik Rob.	30	30
Šempas : Srebrnič H., župnik	48	45
Velike Žablje (Dobravlje): Štanta J.	30	35

Črnj vrh nad Idrijo : Kobal Ivan, župnik	156	181
Godovič : Rupnik Vanko, organist	23	39
Gore (Idrija): Likar Peter, župnik	60	60
Idrija : Filipič Janez, dekan	300	300
Ledine (Idrija): Župnijski urad	70	75
Spodnja Idrija : Rupnik Franc, župnijski upravitelj	74	100
Vojsko (Idrija): Župnijski urad	74	74
Zavratec (Rovte): Govekar Franc, župnijski upravitelj	24	45

6. Kanal

Avče (Ročinj): Župnijski urad	32	28
Deskle (Anhovo): Kavčič Filip, žpk.	58	50
Gorenje polje : Kavčič Filip, župnik	34	
Kal nad Kanalom : Rijavec Vladimír, župnijski upravitelj	22	15
Kanal ob Soči : Semič Ivan, dekan	92	100
Levpa (Kal nad Kanalom): Škarabot Mirko, župnijski upravitelj	65	55
Lom (Most na Soči): Šarf Stanko, župnik	60	62
Marijnocelje (Kanal ob Soči): Makuz A., župnik	32	25
Plave (Anhovo): Kavčič Filip, žpk.	20	20
Ročinj in Srednje (Ročinj): Škarabot Mírko, vikar namestnik	80	67

7. Kobarid

Drežnica : Češornja A., župnik	84	85
Kobarid : Likar Ludovik, dekan	120	122
Kred (Kobarid): Škočir Jožef, cerkovnik	42	24
Libušnje (Kobarid): Klinkon Karel, župnik	60	65
Livek (Kobarid): Oblesčak Slavko, župnik	60	64
Sedlo (Breginj): Krajnik Lucijan, župnijski upravitelj	91	99
Staro selo (Kobarid): Kranjc Anton, organist	—	15
Trnovo ob Soči (Trnovo pri Kobaridu): Ipavec Stanko, župnik	32	32

8. Komen

Gaberje in Gornja Branica (Štanjel na Krasu): Skvarč Alojz, župnik	26	23
Gorjansko (Komen): Kos Viktor, župnik	25	15
Kobjeglava in Gabrovca (Štanjel na Krasu): Vetrh Alojz	21	31
Komen : Kos Viktor, dekan	80	80
Lipa (Kostanjevica na Krasu): Kavčič Mirko	10	11
Pliskovica (Dutovlje): Delpin Ivan, župnik	22	22
Škrbina (Komen): Posarell Štefan	12	12
Štjak (Štanjel na Krasu): Žagar J., župnik	35	42
Štanjel na Krasu : Župnijski urad	—	12
Temenica (Kostanjevica na Krasu): Suligoj Srečko	15	17

Veliki dol (Komen): Krapež Franc, župnik	35	20
Vojščica (Kostanjevica na Krasu): Masten Alojz	15	11

9. Miren

Bilje (Renče): Župnijski urad	—	44
Bukovica (Volčja draga): Mavrič Fr.	19	27
Miren : Pahor Oskar, dekan, župnik	140	150
Opatje selo (Solkan): Črnigoj Vinko, župnik	46	56
Vrtojba (Sempeter pri Gorici): Godnič Bernardin, župnik	50	90

10. Solkan

Banjšice (Kal nad Kanalom): Rija-vec Vladimir, župn. upravitelj	41	28
Bate : Zavrl Alfonz	10	19
Čepovan : Zagoršek Franc, žup. upr.	60	60
Gornja Trebuša (Čepovan): Grgar: Bizjak Franc, župnik	85	80
Kromberg (Nova Gorica 1): Kocjan-čič Atanazij, župnijski upravitelj	58	56
Marijino Oznanjenje na Kostanje- vici (Nova Gorica): P. Vostner Otmar, župnijski upravitelj	70	90
Lokovec (Čepovan): Širaj F., župnik	40	30
Solkan : Simčič Andrej, dekan	100	110
Sempeter pri Gorici : Berbuč Alfonz, župnik	110	115
Trnovo pri Gorici : Tomšič Krištof, župnik	65	69

11. Tolmin

Grahovo ob Bači : Melinc Anton, župnijski upravitelj	52	31
Kamno (Kobarid): Gande Bogomir, župnijski upravitelj	54	41
Most na Soči : Premrl Janko, dekan	102	119
Nemški Rut (Grahovo): Pavlin M., župnijski upravitelj	31	16
Obloke (Hudajužna): Melinc Anton, župnijski upravitelj	21	18
Pečine (Slap ob Idrijci): Jušič Jožef, župnik	26	22
Podbrdo : Sirk M'lan, župn. uprav.	50	57
Podmelec : Rejec Slavko, nad. vikar	66	71
Ponikve (Slap ob Idrijci): Lapanja Janez, župnijski upravitelj	32	30
Stržišče (Hudajužna): Pavlin Mar- tin, župnijski upravitelj	46	40
Št. Viška gora (Slap ob Idrijci): Munih Ciril, župnik	64	50
Tolmin : Štrancar Anton, župn. upr.	224	240
Volče : Kodermac Alojz, župnik	100	90

12. Vipava

Budanje (Vipava): Debevec Ivan, župnik	70	70
Col : Metlikovec A., župn. upravitelj	56	69
Erzelj (Vipava): Kralj Al., župnijski upravitelj	15	16

Goče (Vipava): Kralj Al., župnik	92	86
Lozice (Št. Vid nad Vipavo): Premrl Franc, župnijski upravitelj	45	45
Planina (Ajdoščina): Petrič Jože, župnijski upravitelj	34	27
Podkraj (Col): Gnezda Štefan, žpk.	49	65
Podraga (Podnanos): Premrl Franc, župnik	55	55
Slap pri Vipavi (Vipava): Batič Val- ent'n, župnik	40	40
Šturje (Ajdoščina): Berce Bogomir, župnik	110	115
Št. Vid pri Vipavi (Podnanos): Ko- vač Janez, župnik	85	100
Ustje (Ajdoščina): Podberšček Šte- fan, župnik	20	22
Vipava : Breitenberger Ignac, dekan	129	137
Vrabče (Podnanos): Kovač Janez	15	15
Vrhpolje (Vipava): Župnijski urad	72	21

13. Zali hrib

Brje (Branik): Benko Franc, žpk.	10	16
Branik : Srebrnič Franc, župnik	75	70
Prvačina : Lestan Aleksander, žpk.	30	61
Renče : Koren Jožef, župnik	66	57
Šmarje (Branik): Župnijski urad	48	35
Vogrsko (Volčja draga): Štolfa Ja- nez, župnik	37	43
Zali hrib : Vrtovec Stanko, dekan	85	72
Zalošče (Zali hrib): Rejec Ivan, dek.	45	45

Razni kraji

Alipašinmost 3, Banja Luka 21, Belo brdo 1, Beograd 35, Draškovec 1, Dubrovnik 1, Ferečanci 1, Gibina 37, Gornji Mihaljevac (Macinec) 69, Gudurica 35, Hraščina-Trgovište 1, Janjina 1, Karlovec 13, Kastav 4, Knin 1, Koločep 1, Koprivnica 1, Krapanj 3, Lekenek 1, Mala Subotica 2, Mursko Središče 6, Nijemci 1, Novi Sad 1, Odžaci 1, Orubica 1, Pašman 1, Pazin 20, Peč 3, Pištomča 1, Podturen 4, Pokupsko 1, Poreč 1, Požarevac 1, Prezid 1, Raša 1, Reka 52, Rovišče 1, Samobor 2, Sarajevo 1, Senta 1, Skakavac 1, Skoplje 6, Sremska Mitrovica 1, Strmac 1, Subotica 1, Sušnjevlca 1, Šibenik 1, Štrigova 8, Titel 1, Uroševac 4, Visoko 6, Zagreb 105, Zemun 2.

Druge države

Celovec: Poverjeniški odbor Družbe sv. Mohorja v Celju 1000, Dunaj 3, Mogila (Poljska) 1, Praha (Češkoslovaška) 1, USA in Argentina 44.

Pregled udov Družbe sv. Mohorja 1954

	dosmrtnih	letnih	skupaj
Lavantinska škofija	159	33.820	33.979
Ljubljanska škofija	120	28.841	28.961
Slovensko Primorje	16	8.799	8.815
Druge jugoslov. škofije	4	467	471
Druge države	1	1.048	1.049
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	300	72.975	73.275

Cenik knjig Družbe sv. Mohorja

Knjige nabožne vsebine	broš. vez.		Življenjepisi	broš. vez.	
	din	din		din	din
Jeglič dr. Anton: V boj za srečno in veselo krščansko življenje, I. del	20	—	Kovačič dr. F.: Slomšek I.	20	—
Lukman: Ciprijan I.	80	190	— Slomšek II.	—	50
— Ciprijan II.	75	185	Friderik Baraga	30	80
— Hieronim	75	185			
— Krizostom	80	190	Mohorjeva knjižnica		
— Sv. Avguštin IX.	80	190	119. Kotnik dr. F.: Misijonar Jernej Mozgan	12	—
— Sv. Avguštin X.	90	200	120. Erjavec A.: Mladostni plameni (pesmi)	—	54
Sveto pismo nove zaveze, II. del: Apostolski listi in Razodetje	—	60	122. Meško Fr. Ks.: Iz srca in sveta (pesmi)	48	72
Zore: Življenje svetnikov, 12., 13., 14. zvezek po	16	—	124./125. Finžgar Fr. S.: Pod svobodnim soncem, I. in II. del skupaj vezana	—	420
	part. din	glas din	celo platno	—	480
Muzikalijske			126. Iz bojev za svobodo	16	44
Aljaž J.: Mešanji in moški zbori, 5., 6., 7., 8. zvezek po	15	—	128. Finžgar Fr. S.: Triglav, Planinska idila	16	—
Gašparič: Missa in G in honorem S. Joan. Bapt.	140	16	na boljšem papirju in v večjem formatu	—	66
Lukman: Tri evharistične	15	—	129. Meško F. Ks.: Mladim srcem, V. zvezek	40	—
— Majnik poje	4	—	130. Sever Sonja: Kamenček sreče	80	150
— 4 koralni napevi	6	—	131. Dickens Charles: Cvrček na ognjišču	75	150
— Spomni se, deviška Mati	30	—	132. Avsenak Lojze: Iz Starega piskra	80	150
— Premila mati Zveličarjeva	65	—			
Luževič: Requiem	96	—	Povesti		
Mihelčič: Evharistične	36	—	Detela dr. Fr.: Hudji časi	16	54
— Gospa sveta	12	—	Cajnkár dr. St.: Kržnarjevi	—	445
— Slavospevi	16	—	Meško Ksaver: Izbrani spisi I. knjiga		
— Svetniške	18	—			
— Postne	14	—	Slovenske večernice		
— V zakramentu	25	—	72. Šorli dr. J.: Krščen denar	18	44
— Zdrava Marija, 10 Marijinih pesmi	75	—	73. Šorli dr. J.: Sorodstvo	18	44
— Gori na planine, moški, ženski in mešanji zbor	110	—	97. Bračič Julija: Zaprta vrata	12	34
Rozman: Štiri mašne pesmi za mešanji in enoglasni zbor	20	—	98. Remec dr. Al.: Opustošena brajda	30	60
Tomc: Requiem	80	—	Prežihov Voranc: Stari grad	30	80
Vodopivec: Latinska maša v čast sv. Franciška	90	—	99. Cajnkár dr. St.: Po vrnitvi	52	110
	broš. din	vez. din	102. Sket dr. J.: Miklova Zala	72	162
Razno			103. Finžgar Fr. S.: Mirna pota		
Krek dr. J.: Zbrani spisi, II. zvezek, 2. snopič	64	—	Gospodarstvo		
Zigon dr. A.: Prešernova čitanka	36	80	Janežič, Repanšek, Simonič: Za boljši pridelek	54	120
Stritar: Izbor mladinskih spisov (uredil dr. Fr. Koblar)	30	—			
Znanstvo			Zgodovina		
Brecelj dr. A.: Čuda in tajne življenja	16	44	Mal dr. Josip: Zgodovina slovenskega naroda, 11., 12., 13., 14., 15., 16. zvezek	30	—
Fakin A.: Iz življenja rastlin	—	94	Moder Janko: Iz zdravih korenin močno drevo. Iz zgodovine Družbe sv. Mohorja, I. del	56	—
Mušič M.: Obnova slovenske vasi	20	60	II. del	68	—
Trunk Jurij: Spomini	—	130	skupaj vezano	—	314
Koledarji					
Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1946, 1947	28	—			
za leto 1952, 1953	70	—			

Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1955. — Opremil ing. arch. Ivan Pengov. — Založila Družba sv. Mohorja v Celju. — Natisnila Celjska tiskarna v Celju meseca decembra 1954 v 75.000 izvodih. — Za založbo odgovarja dr. Franc Kotnik.

